

ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛ

Α. Γ. ΧΡΙΣΤΟΠΕ

(ΚΑΤΩΘΙ ΝΟΜΑΡΧΙΑΣ)

εὔρητε τὴν αἰουσιωτέραν
τὴν γραφικὴς ὕλης ἥτοι:
ἡ με χαρτὴ ἀρώλης σοιό-
Μελανοδοχεῖα, Κονδυ-
ς, Μορίβια, Πέννες καὶ
ὰς Λάκκας διαφόρων εἰ-

Σ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΔΙΔΑ-
ΒΙΒΛΙΑ, ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ,
ΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙ-

παντα τὰ βοηθητικὰ
βιβλία διὰ τοὺς μαθητὰς
κὼν

Γ. Α. ΜΕΓΑ

Δ. Φ. ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΔΙΗΝ Β' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Η ΜΟΝΗ ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ

Σπύρος Ι. Παπασπύρου
Ζωγράφος
Καθηγητής Εφαρμογών ΤΕΙ/ΗΠ.
ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΑΙ ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
44—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—44

1927

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως
καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ Βιβλιοπωλείου τῆς «Ἑστίας».

Μεγα

ΥΡΑΝΙΟΝ ΣΩΜΑ

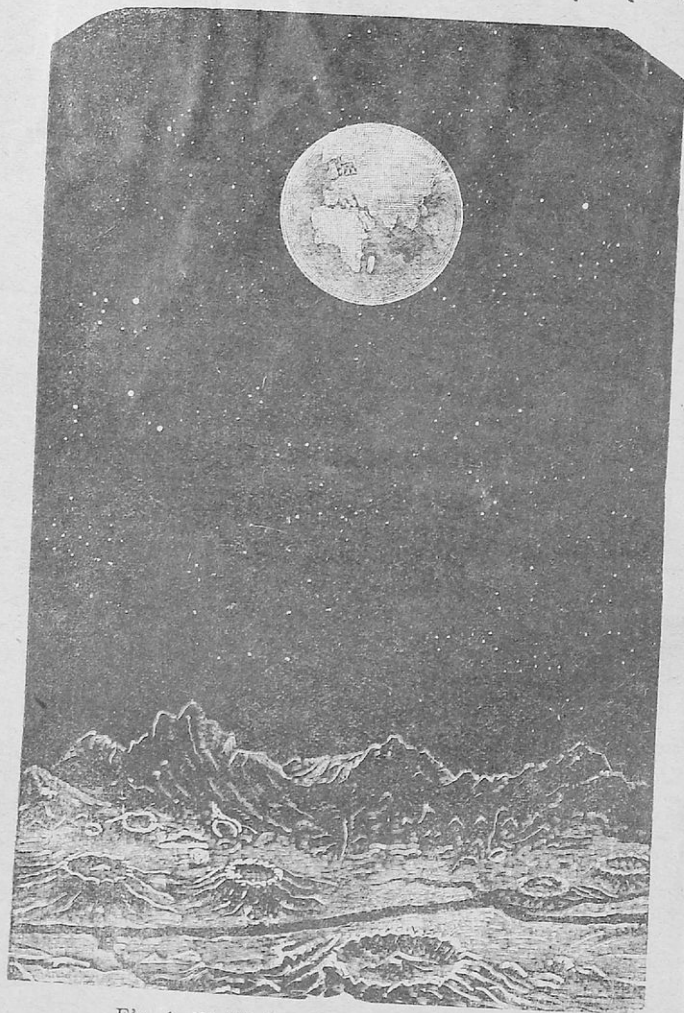
1. Ἡ Γῆ ὥς ἄστρον εἰς τὸν οὐρανόν.

1. Ἡ Γῆ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ζῶμεν, φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὥς ἐπίπεδον καὶ ἀπέραντον σῶμα. Ἄλλ' ὅπως γνωρίζομεν, ἡ Γῆ εἶναι σφαιροειδῆς σὰν πορτοκάλι καὶ ἡμπορεῖ κάλλιστα νὰ μετρηθῇ, ἀφοῦ οἱ περιηγηταὶ εἰς τὰς ἡμέρας μας μὲ τὰ ἀτμόπλοια καὶ τὰ ἀεροπλάνα κάμνουν «τὸν γύρον τῆς Γῆς» εἰς 26 μόνον ἡμερονύκτια. Εἶναι ὅμως καὶ πάλιν ἡ Γῆ σχετικῶς μὲ ἡμᾶς πολὺ μεγάλη· διότι, ἂν τὴν σφαῖραν τοῦ σχολείου μας ἡμποροῦμεν μὲ μίαν κλωστήν ἐνὸς μέτρου νὰ τὴν τυλίξωμεν, διὰ νὰ τυλίξωμεν τὴν Γῆν χρειάζομεθα σχοινίον 40000 χιλιόμετρον, ἥτοι 40000000 μέτρων. Πόσον λοιπὸν μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν σφαῖραν τοῦ σχολείου μας εἶναι ἡ Γῆ, τὴν ὁποίαν αὕτη παριστάνει! Ἔρχεται τῶρα ἡ ἐρώτησις: *Ἐχει ἡ Γῆ κανὲν ὑποστήριγμα*, ὅπως ἡ σφαῖρα τοῦ σχολείου μας, ἡ ὁποία διὰ τοῦ ποδὸς στηρίζεται ἐπὶ τῆς τραπέζης; Τί εἶναι ὑποκάτω καὶ πέριξ ὅλης τῆς Γῆς;

Ὅτι βλέπομεν ἐπάνω, τὸ ἴδιον εἶναι καὶ ὑποκάτω καὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς Γῆς, ἥτοι ὁ ἴδιος οὐρανὸς εἶναι ὁλόγυρα εἰς τὴν Γῆν. Ἡ Γῆ ἄρα δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ κανὲν ὑλικὸν ὑποστήριγμα, ἀλλ' εὐρίσκεται μεμονωμένη καὶ ἐλευθέρα ἐντὸς τοῦ ἀπείρου διαστήματος, ὅπως τὸ ἀερόστατον ἢ ἡ σαπουνόφουσκα εἰς τὸν ἀέρα. *Ἡ Γῆ εἶναι μετέωρος ἐν τῷ οὐρανῷ· εἶναι οὐράνιον σῶμα.*

2. Ἡ Γῆ δὲν εἶναι μόνη εἰς τὸν οὐρανόν· ὑπάρχει καὶ ὁ *Ἥλιος*, λαμπρὸς καὶ ἀκτινοβόλος, καὶ ἡ *Σελήνη*, ἀργυροειδῆς

ἡ χρυσίζουσα μὲ το γλυκὺ της φῶς· ὑπάρχει καὶ ἄπειρον πλη-

Εἰκ. 1. Ἡ Γῆ ὁρωμένη ἀπὸ τῆς Σελήνης.

θος ἄλλων λαμπρῶν σωμάτων, τὰ ὅποια σπινθηρίζουν τὴν
νύκτα ὡς ἀδάμαντες. Τὰ ἀναρίθμητα λαμπρὰ σώματα, ὅσα βλέ-

πομεν εἰς τὸν οὐρανόν, καλοῦμεν *ἀστέρας*, ὅλους δὲ μαζὶ ΣΥΜΠΙΑΝ ἢ ΚΟΣΜΟΝ.

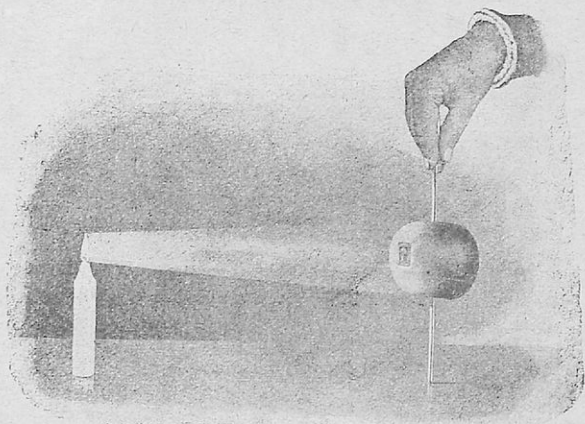
Ἡ Σελήνη καὶ μερικοὶ ἀστέρες δὲν ἔχουν ἰδικόν των φῶς· λαμβάνουν τὸ φῶς ἀπὸ τὸν ἥλιον, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ φωτός. Αὐτὸς φωτίζει καὶ τὴν Γῆν μας, καθ' ὃν τρόπον καὶ τὴν Σελήνην. Ἄν λοιπὸν ὑπῆρχον κάτοικοι ἐπὶ τῆς Σελήνης, θὰ ἔβλεπον κατὰ τὴν νύκτα των τὴν Γῆν ἐν τῷ οὐρανῷ ὥς δίσκον λαμπρότερον καὶ μεγαλύτερον ἢ ὅσον ἡμεῖς βλέπομεν τὴν Σελήνην (Εἰκ. 1). Καὶ ἡ Γῆ ἄρα ἀποτελεῖ μέρος τοῦ Κόσμου, καὶ μάλιστα ἐλάχιστον ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν οὐρανίων σωμάτων *καὶ ἡ Γῆ εἶναι ὥς ἄστρον εἰς τὸν οὐρανόν.*

2. Κινήσεις τῆς Γῆς.

Ἡ Γῆ φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὥς ἐντελὼς ἀκίνητον σῶμα, ὅλοι δὲ νομίζομεν ὅτι ὁ ἥλιος καὶ τὰ ἄστρα κινοῦνται περὶ τὴν Γῆν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές! Καθώς, ὅταν ταξιδεύωμεν μὲ τὸν σιδηρόδρομον, οἱ φράκται, οἱ τηλεγραφικοὶ στῦλοι, τὰ δένδρα, οἱ ἄγροί μᾶς φαίνονται ὅτι φεύγουν κατ' ἀντίθετον πρὸς ἡμᾶς διεύθυνσιν, οὕτω καὶ ὁ οὐράνιος θόλος μὲ τὰ ἄστρα του μᾶς φαίνεται ὅτι κινεῖται περὶ ἡμᾶς, ἐνῶ πραγματικῶς ἡμεῖς κινούμεθα μετὰ τῆς Γῆς. Καθὼς δὲ ἡ διεύθυνσις τῆς ἀμαξοστοιχίας εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὴν φαινομένην κίνησιν τῶν ἀντικειμένων, οὕτω καὶ ἡ πραγματικὴ κίνησις τῆς Γῆς εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὴν φαινομένην κίνησιν τοῦ οὐρανοῦ θόλου. *Ἡ Γῆ ἄρα κινεῖται ἐκ Δ πρὸς Α.*

α) *Ἡμερησία κινήσεις.* — Ὅποια εἶναι ἡ κινήσις τῆς Γῆς, μανθάνομεν ἀπὸ τὸ ἐξῆς πείραμα. Λαμβάνομεν ἐν πορτοκάλιον καὶ διαπερῶμεν αὐτὸ διὰ μεγάλης βελόνης οὕτως, ὥστε νὰ διέρχεται διὰ τοῦ κέντρου τοῦ πορτοκαλλίου. Προσκολλῶμεν περὶ τὸ μέσον τῆς κυρτῆς ἐπιφανείας του ἐν γραμματόσημον καὶ κρατοῦμεν τὸ πορτοκάλιον ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐνώπιον ἐνὸς κηρίου, ὅπως φαίνεται εἰς τὴν εἰκόνα. Ὑποθέτομεν ὅτι τὸ πορτοκάλιον εἶναι ἡ Γῆ, τὸ δὲ γραμματόσημον ἡ Ἑλλάς μας· τὸ κηρίον θὰ παριστάνῃ τὸν ἥλιον. Ἄν τώρα στρέψωμεν τὴν βελόνην οὕτως, ὥστε τὸ πορτοκάλιον νὰ περιστραφῇ βραδέως, θὰ παρατηρήσω-

μεν ὅτι τὸ γραμματόσημον θὰ διέλθῃ πρὸ τοῦ φωτὸς καὶ κατό-
πιν θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σκιάν, ἥτοι θὰ ἔχῃ διαδοχικῶς φῶς καὶ
σκότος. Οὕτω συμβαίνει καὶ εἰς τὴν πραγματικότητα. Ἡ Γῆ
στρέφεται ἐκ Δ πρὸς Α. Ἔνεκα τῆς περιστροφῆς αὐτῆς ὁ
τόπος τῆς διαμονῆς μας τὴν πρωίαν φθάνει ἐκ δυσμῶν εἰς τὸ
χεῖλος τῆς ἐπιφανείας τῆς φωτιζομένης ὑπὸ τοῦ Ἡλίου, τὸν
ὁποῖον βλέπομεν ν' «ἀνατέλλῃ» ἐξ ἀνατολῶν. Ὅσον ὁ τόπος
μας πλησιάζει πρὸς τὸ μέσον τῆς φωτιζομένης ἐπιφανείας, τόσον
ὁ ἥλιος μᾶς φαίνεται ὅτι ἀναβαίνει ἀντιθέτως εἰς τὸν οὐρανὸν

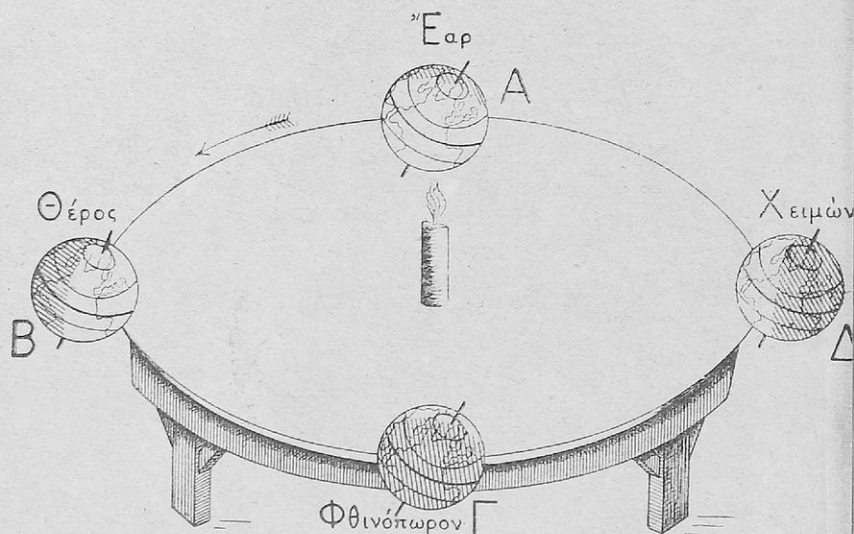
Εἰκ. 2.

καὶ τὴν μεσημβρίαν ἴσταται δι' ἡμᾶς εἰς τὸ ὑψηλότερον σημεῖον.
Τὴν ἑσπέραν ἐξερχόμεθα πάλιν ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τὴν φωτιζο-
μένην ὑπὸ τοῦ Ἡλίου, ὁ ὁποῖος τώρα «δύει» πρὸς δυσμᾶς.
Τὴν νύκτα ἀκτὶς φωτὸς δὲν δύναται νὰ φθάσῃ εἰς ἡμᾶς, ἕως οὗ
τὴν ἐπομένην πρωίαν ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ φῶς τοῦ Ἡλίου.
*Ὅθεν ἡ κίνησις τῆς Γῆς εἶναι περιστροφικὴ καὶ γίνεται
ἐκ Δ πρὸς Α εἰς 24 ὥρας (ἡμερησία κίνησις)· εἶναι δὲ αὕτη
αἰτία, ἵνα αἱ ἡμέραι διαδέχωνται τὰς νύκτας.* Ἡ νοητὴ
γραμμὴ, περὶ τὴν ὁποίαν ἡ Γῆ περιστρέφεται, λέγεται *ἄξων τῆς
Γῆς*, τὰ δὲ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς ἄκρα τοῦ ἄξονος λέγον-
ται *πόλοι τῆς Γῆς*.

β) *Ἐτησία κίνησις*.—Ἡ Γῆ δὲν στρέφεται πάντοτε ἐπὶ τῆς ἰδίας θέσεως, ἀλλ' ὥς κυλιόμενος τροχὸς μετακινεῖται εἰς τὸ ἄπειρον περιφερομένη περὶ τὸν Ἥλιον. Ἡ κίνησις αὕτη λέγεται *περιφορὰ* τῆς Γῆς, γίνεται δὲ εἰς 365 ἡμέρας καὶ 6 σχεδὸν ὥρας, ἥτοι εἰς ἓν ἔτος. Ἡ καμπύλη γραμμὴ, τὴν ὁποίαν ἡ Γῆ κατὰ τὴν περιφορὰν τῆς διατρέχει, ἥτοι ἡ *τροχιὰ* αὐτῆς δὲν εἶναι τέλειος κύκλος, ἀλλ' ὀλίγον πεπιεσμένος (ἔλλειψις). Διὰ τὴν ἐννοήσωμεν τὴν κίνησιν ταύτην τῆς Γῆς καὶ τὰποτελέσματα αὐτῆς, ἃς ἐκτελέσωμεν τὸ ἀκόλουθον πείραμα. Εἰς ἓν σκοτεινὸν δωμάτιον θέτομεν εἰς τὸ μέσον μιᾶς μεγάλης στρογγυλῆς τραπέζης ἓν ἀναμμένον κηρίον, διὰ τὴν παριστάνη τὸν Ἥλιον. Εἰς τὸ χεῖλος τῆς τραπέζης, τὸ ὁποῖον εἶναι τρόπον τινὰ ἡ τροχιὰ τῆς Γῆς, κρατοῦμεν τὸ πορτοκάλιον οὕτως, ὥστε ἡ βελόνη, ἥτοι ὁ ἄξων αὐτοῦ νὰ ἴσταται κατακορύφως ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ἄν τὴν κινήσωμεν τὸ πορτοκάλιον γύρω εἰς τὸ χεῖλος τῆς τραπέζης, βλέπομεν ὅτι ἡ γραμμὴ, ἡ ὁποία χωρίζει τὸ φωτεινὸν ἀπὸ τοῦ σκοτεινοῦ ἡμισφαίριον, ἥτοι ὁ κύκλος φωτισμοῦ διέρχεται διαρκῶς διὰ τῶν πόλων. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἀκτῖνες τοῦ φωτός εἰς μὲν τὸ μέσον τῆς κυρτῆς ἐπιφανείας τοῦ πορτοκαλίου πίπτουν διαρκῶς καθέτως, περαιτέρω δὲ πρὸς τοὺς πόλους ὁλονὲν πλαγιώτερον, ἔπρεπε καὶ κάθε τόπος τῆς Γῆς νὰ διατηρῇ καθ' ὅλον τὸ ἔτος μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀμετάβλητον θερμοκρασίαν. Μεταβολὴ τῶν ὥρῶν τοῦ ἔτους κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ συμβαίνει. Ἡμεῖς ὅμως γνωρίζομεν ὅτι αἱ ὥραι τοῦ ἔτους μεταβάλλονται. Ἄρα ὁ ἄξων τῆς Γῆς δὲν δύναται νὰ εἶναι κατακόρυφος. Πρέπει νὰ εἶναι κεκλιμένος πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῆς τροχιᾶς τῆς Γῆς, καὶ τὴν κλίσιν ταύτην ἔχει πράγματι ὁ ἄξων τῆς Ὑδρογείου σφαίρας τοῦ σχολείου μας. Ἄς ἐπαναλάβωμεν λοιπὸν τὸ πείραμά μας μὲ αὐτὴν (Εἰκ. 3).

Ἐν πρώτοις κρατοῦμεν τὴν σφαῖραν οὕτως, ὥστε ὁ κύκλος φωτισμοῦ νὰ διέρχεται διὰ τῶν πόλων (Α): αἱ ἀκτῖνες τοῦ Ἥλιου πίπτουν κατακορύφως ἐπὶ τῶν σημείων τῆς περιφερείας ἐνὸς κύκλου, τοῦ ὁποίου πάντα τὰ σημεῖα ἀπέχουν ἕξ ἴσου ἀπὸ τοῦ δύο πόλους, ἥτοι ἐπὶ τοῦ *Ἰσημερινοῦ*, αἱ δὲ ἐπιφάνειαι αἱ ὁποῖαι φωτίζονται εἰς τὸ βόρειον καὶ τὸ νότιον ἡμισφαίριον εἶναι ἴσαι μὲ τὰς εὐρισκομένας ἐν τῇ σκιᾷ ὅθεν ὅλοι οἱ τόποι τῆς Γῆς

ἔχουν τότε 12 ὥρας ἡμέραν καὶ 12 ὥρας νύκτα (21 Μαρτίου *ἑαρινή ἰσημερία*). Ἄν κινήσωμεν τὴν σφαῖραν κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ βέλους περὶ τὴν τράπεζαν, παρατηροῦμεν ὅτι ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ βόρειος πόλος κλίνει πρὸς τὸ κηρίον, ἐνῶ ὁ νότιος πόλος ἀπομακρύνεται ἀπ' αὐτοῦ. Οὕτως ἐπὶ τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου ἡ φωτιζομένη ἐπιφάνεια γίνεται ὁλονὲν μεγαλύτερα,

Εἰκ. 3.

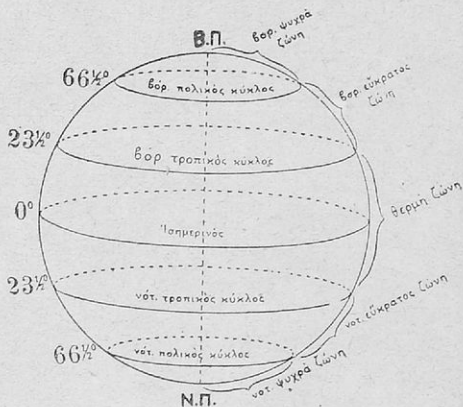
ἄρα καὶ αἱ ἡμέραι μεγαλύτεραι ἀπὸ τὰς νύκτας. Ὅταν ἐκτελέσωμεν κατὰ ἓν τέταρτον τὴν περὶ τὸ κηρίον περιφορὰν (B 21 Ἰουνίου, *ἀρχὴ τοῦ θέρους*), αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες πίπτουν καθέτως ἐπὶ τῶν σημείων τῆς περιφερείας ἐνὸς κύκλου, ὁ ὁποῖος εἶναι παράλληλος πρὸς τὸν Ἰσημερινὸν καὶ κεῖται $23\frac{1}{2}$ μοίρας* βορείως αὐτοῦ (*βόρειος τροπικὸς κύκλος*). Εἰς τὴν χώραν μας ἡ ἡμέρα τότε διαρκεῖ περίπου 15 ὥρας καὶ ἡ νύξ 9. Διὰ τοὺς

* Κάθε περιφέρεια κύκλου διαιρεῖται εἰς 360 ἴσα μέρη, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται *μοῖραι*, ὅθεν ἡ μοῖρα εἶναι τόξον ἴσον μετὰ τὸ $\frac{1}{360}$ τῆς περιφερείας καὶ σημειοῦται οὕτω: 1°.

κατοίκους τοῦ παραλλήλου κύκλου, ὅστις κεῖται $66\frac{1}{2}^{\circ}$ βορείως τοῦ Ἰσημερινοῦ, ὁ ἥλιος τὴν ἡμέραν ταύτην δὲν δύει καθόλου, ὥστε ἡ ἡμέρα διαρκεῖ ἐκεῖ 24 ὥρας (**βόρειος πολικὸς κύκλος**). Εἰς τὸν βόρειον πόλον ἐπικρατεῖ ἤδη ἀπὸ $\frac{1}{4}$ τοῦ ἔτους συνεχῆς ἡμέρα (Παράβαλε τοῦναντίον τὰς χώρας εἰς τὸν νότιον πόλον). — Ἐξακολουθοῦμεν νὰ κινῶμεν τὴν σφαῖραν περὶ τὴν τράπεζαν. Ποίαν θέσιν λαμβάνουν οἱ πόλοι πρὸς τὸ κηρίον; Ποίαν ἐπίδρασιν ἔχει τοῦτο ἐπὶ τοῦ μήκους τῶν ἡμερῶν; Τί παρατηρεῖτε μετὰ ἡμίσειαν περιφορὰν περὶ τὸ κηρίον; (Γ' 23 Σεπτεμβρίου, **φθινοπωρινὴ ἰσημερία**). — Κατὰ τὴν περαιτέρω περιοδείαν τῆς Γῆς ὁ βόρειος πόλος, ὁ ὁποῖος μέχρι τοῦδε εἶχε συνεχῶς ἡμέραν ἀπομακρύνεται ὁλονὲν περισσότερον ἀπὸ τὸ φῶς καὶ εὐρίσκεται ἤδη ἐν τῇ σκιᾷ (Ἐπὶ πόσον ἄρα χρόνον ὁ ἥλιος φαίνεται συνεχῶς εἰς τὸν βόρειον πόλον;). Ὁ νότιος πόλος τοῦναντίον εἰσέρχεται εἰς τὸν κύκλον φωτισμοῦ καὶ στρέφεται ὁλονὲν περισσότερον πρὸς τὸν ἥλιον. Ὅταν συντελέσωμεν $\frac{3}{4}$ τῆς περὶ τὸ κηρίον περιφορᾶς (Δ' 21 Δεκεμβρίου, **ἀρχὴ τοῦ χειμῶνος** ἐπὶ τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου), αἱ ἀκτῖνες πίπτουν καθέτως ἐπὶ τῆς περιφερείας τοῦ παραλλήλου κύκλου, ὅστις κεῖται $23\frac{1}{2}^{\circ}$ νοτίως τοῦ Ἰσημερινοῦ (**νότιος τροπικὸς κύκλος**). Παρ' ἡμῖν ἡ ἡμέρα διαρκεῖ τότε 9 ὥρας καὶ ἡ νύξ 15. Ἐπὶ τοῦ **νοτίου πολικοῦ κύκλου** κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὁ ἥλιος δὲν δύει, ἐνῶ ἐπὶ τοῦ βορείου δὲν ἀνατέλλει. Εἰς τὸν νότιον πόλον ἡ ἡμέρα διαρκεῖ ἤδη ἀπὸ $\frac{1}{4}$ τοῦ ἔτους. — Ἐκτοτε ὁ νότιος πόλος ἀπομακρύνεται πάλιν βαθμηδὸν ἀπὸ τὸν ἥλιον (τί συμβαίνει εἰς τὸν βόρειον πόλον;). Μετὰ μίαν πλήρη περιφορὰν περὶ τὸ κηρίον (Α' 21 Μαρτίου) ὁ κύκλος φωτισμοῦ διέρχεται πάλιν διὰ τῶν δύο πόλων. — Ὅμοίως συμβαίνει εἰς τὴν πραγματικότητα. **Ἐπειδὴ ἡ Γῆ ἐν διαστήματι ἐνὸς ἔτους ἐκτελεῖ μίαν πλήρη περιφορὰν περὶ τὸν ἥλιον καὶ ἐπειδὴ ὁ ἄξων τῆς Γῆς εἶναι κεκλιμένος πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῆς τροχιάς αὐτῆς, διὰ τοῦτο ἔχομεν μεταβολὴν τῶν ὥρῶν τοῦ ἔτους καὶ ἀνισότητα ἡμερῶν.**

γ) **Ζῶναι.** Τὰ μέρη τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, εἰς τὰ ὁποῖα αὕτη διαιρεῖται διὰ τῶν δύο πολικῶν καὶ τῶν δύο τροπικῶν κύκλων αὐτῆς καλοῦνται **ζῶναι** τῆς Γῆς. Αἱ χῶραι, αἱ κείμεναι μεταξὺ τῶν δύο τροπικῶν κύκλων δέχονται δύο φορὰς τὸ ἔτος τὰς

ἄκτινας τοῦ Ἡλίου καθέτως καὶ καθ' ὅλον τὸ ἔτος αἱ φωτειναὶ ἄκτινες πίπτουν ἐκεῖ κατ' ὀρθὴν σχεδὸν γωνίαν ἐπὶ τῆς Γῆς. Ἐπειδὴ οὕτως ἡ ζώνη αὕτη τῆς Γῆς θερμαίνεται πολὺ ἰσχυρῶς ὑπὸ τοῦ Ἡλίου, ὀνομάζεται **θερμὴ ἢ διακεκαυμένη ζώνη** (τροπικαὶ χῶραι). — Αἱ χῶραι αἱ κείμεναι μεταξὺ τῶν τροπικῶν καὶ τῶν πολικῶν κύκλων δέχονται τὰς ἄκτινας τοῦ Ἡλίου ὑπὸ γωνίαν, ἥτις διαρκῶς μεταβάλλεται (θέρους καὶ χειμῶν). Ὅθεν θερμαίνονται ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰς τροπικὰς χώρας καὶ διακρίνονται ὡς **βορεία** καὶ **νοτία εὐκρατος**

Εἰκ. 4. Αἱ ζώναι τῆς Γῆς.

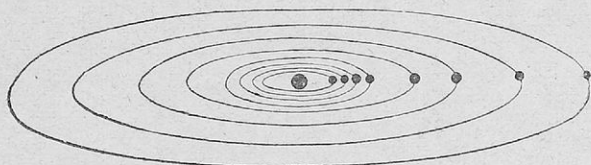
ζώνη. — Τὰ μέρη τῆς γηίνης ἐπιφανείας, τὰ ὁποῖα κεῖνται πέραν τῶν πολικῶν κύκλων, δέχονται ὀλίγην μόνον θερμότητα παρὰ τοῦ Ἡλίου ἀποτελοῦν τὴν **βορείαν καὶ νοτίαν κατεψυγμένην ζώνην**.

δ) **Μέτρησις τοῦ χρόνου.** Ἡ Γῆ διὰ τὴν ἐκτελέσῃ μίαν περιφορὰν τῆς περὶ τὸν Ἡλίον χρειάζεται 365 ἡμέρας καὶ 6 σχεδὸν ὥρας. Τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ὀνομάζομεν **ἔτος**. Ἀλλ' εἰς τὸν καθημερινὸν βίον ὑπολογίζομεν τὸ ἔτος εἰς 365 μόνον ἡμέρας. Οὕτω τὸ σμικρύνομεν κατὰ $\frac{1}{4}$ τῆς ἡμέρας. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο εἰς 4 ἔτη ἀποτελεῖ μίαν ὁλόκληρον ἡμέραν, ἐμβάλλομεν εἰς ἕκαστον τέταρτον ἔτος μίαν ἡμέραν (29 Φεβρουαρίου) καὶ διακρίνομεν τὸ ἔτος τοῦτο ὡς **δίσεκτον**.

3. Ἡ Γῆ ἐν τῷ πλανητικῷ συστήματι.

Ἄν παρατηρήσωμεν μετὰ προσοχῆς τὸν οὐρανόν, βλέπομεν ἓνα ἀστέρα λαμπρότατον, ὃ ὁποῖος ἄλλοτε ἀναφαίνεται πρῶτος

τὴν ἑσπέραν (Ἑσπερος), ἄλλοτε δὲ ἐξαφανίζεται τελευταῖος τὴν πρωίαν (Αὐγερινός)· ὁ ἀστὴρ οὗτος ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν ἀστρονόμων **Ἀφροδίτη**. Τὸ φῶς αὐτῆς δὲν σπινθηρίζει, ὅπως τῶν πλείστων ἄλλων ἀστέρων, ἀλλ' εἶναι σταθερόν· οὐδ' ἔχει αὕτη πάντοτε τὴν ἰδίαν θέσιν πρὸς τοὺς ἄλλους ἀστέρας, ἀλλὰ φαίνεται ὡς «πλανωμένη» εἰς τὸν οὐρανὸν ἐκ Δ πρὸς Α· διὰ τοῦτο ἐπονομάζεται **πλανήτης**. Πλανῆται ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι ἐν τῷ οὐρανῷ. Εἰς ἐξ αὐτῶν εἶναι καὶ ἡ Γῆ μας. Ὅπως δὲ αὕτη, οὕτω καὶ ἡ Ἀφροδίτη καὶ οἱ ἄλλοι πλανῆται περιφέρονται ἐπὶ ἑλλειψοειδοῦς τροχιάς ἐκ Δ πρὸς Α περὶ τὸν ἥλιον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον λαμβάνουν φῶς καὶ θερμότητα. Εἶναι ἐτερόφωτα σώματα, ὡς ἡ

Εἰκ. 5. Διάγραμμα τοῦ πλανητικοῦ συστήματος. Τὸ κεντρικὸν ἄστρον εἶναι ὁ ἥλιος· τὰ ἄλλα εἶναι οἱ πλανῆται.

Γῆ, καὶ ἀποτελοῦν **σύστημα** περὶ τὸν ἥλιον, τὸ ὁποῖον λέγεται **πλανητικὸν ἢ ἡλιακὸν σύστημα**. Ἡ Γῆ εἶναι τὸ τρίτον μέλος τοῦ συστήματος. Μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ ἥλιου εὐρίσκονται ὁ Ἑρμῆς καὶ ἡ Ἀφροδίτη, πέραν δ' αὐτῆς, κατὰ σειρὰν ἀποστάσεως, ὁ Ἄρης, ὁ Ζεὺς, ὁ Κρόνος, ὁ Οὐρανὸς καὶ ὁ Ποσειδῶν. (Εἰκ. 5).

Τινὲς ἐκ τῶν πλανητῶν συνοδεύονται εἰς τὸν δρόμον των ἀπὸ μικρότερα σώματα, τὰ ὁποῖα λαμβάνουν ὁμοίως τὸ φῶς των ἐκ τοῦ ἥλιου. Ταῦτα ὀνομάζονται **δορυφόροι**. Δορυφόρος τῆς Γῆς εἶναι ἡ **Σελήνη**, ἡ ὁποία εἶναι 49 φορές μικροτέρα ἀπὸ τὴν Γῆν ἀλλ' ἐπεὶδὴ εἶναι πλησιέστερα πρὸς αὐτὴν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀστέρας, διὰ τοῦτο φαίνεται μεγαλύτερα.

Β'. Η ΓΗ ΩΣ ΦΥΣΙΚΟΝ ΣΩΜΑ

ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΝ ΤΗΣ ΓΗΣ

“Αν ἀναβῶμεν εἰς ὑψηλὸν λόφον, θὰ ἔχωμεν ἀπὸ αὐτὸν ἄποψιν τοῦ τόπου ὃ ὁποῖος τὸν περιβάλλει. Θὰ ἴδωμεν ὅτι τὸ ἔδαφος δὲν εἶναι παντοῦ ἐπίπεδον, ἀλλ’ διακόπτεται ἀπὸ ἀνυψώματα καὶ κοιλάδας, διὰ τῶν ὁποίων ῥέουν ῥυάκια καὶ ποταμοί. Θὰ ἴδωμεν καὶ τὰ πλάγια τῶν βουνῶν ὅτι δὲν εἶναι ὁμαλά, ἀλλὰ διασχίζονται ἀπὸ χαράδρας, διὰ τῶν ὁποίων καταβαίνουν χεῖμαρροι. Αὐτοὶ μὲ τὰ νερά των ἀνασκάπτουν τὸ ἔδαφος, ἐκρίζωνουν βράχους καὶ δένδρα καὶ τὰ παρασύρουν μακράν, καὶ ἡμποροῦν νὰ μεταβάλλουν τὴν ὄψιν τοῦ τόπου.

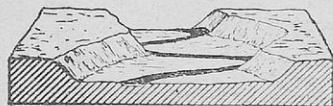
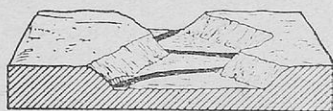
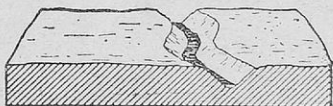
Ἄλλα καὶ μεγαλύτεραι μεταβολαὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Γῆς μᾶς εἶναι γνωσταὶ ἀπὸ τὴν χωρογραφίαν τῆς πατρίδος μας. Οὕτω τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, ἐνῶ ἐπὶ Λεωνίδα εἶχε πλάτος 50 μόνον βημάτων, σήμερον ἔχει ἔκτασιν 3500 μέτρων. Αἱ εὐφοροὶ πεδιάδες τῆς Θεσσαλίας πρὸ χιλιάδων ἐτῶν ἦσαν πυθμὴν λίμνης, τῆς ὁποίας τὰ νερά ἐξεχύθησαν διὰ τῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν εἰς τὴν θάλασσαν. Πολὺ παλαιότερον ἀκόμη, ἐκεῖ ὅπου σήμερον κινοῦνται τὰ νερά τοῦ Αἰγαίου, ὑπῆρχε χώρα ὄρεινή, ἡ ὁποία ἦγωνε τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, καὶ ἐκ τῆς ὁποίας μόνον αἱ κορυφαὶ τῶν βουνῶν ἀπέμειναν καὶ ἐξέχουν ἐπάνω ἀπὸ τὰ νερά ὡς νῆσοι τοῦ Αἰγαίου.

Θὰ μάθωμεν τώρα ποῖαι δυνάμεις, καὶ σήμερον ἐνεργοῦσαι, ἐπιφέρουν μεταβολὰς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Γῆς.

1. Μεταβολαὶ ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τῶν υδάτων καὶ τῶν ἀνέμων.

1. Εἰς ἡμέραν βροχερὰν ἡμποροῦμεν νὰ παρατηρήσωμεν πῶς τὰ νερά μαζεύνονται, καὶ ἀκολουθοῦντα τὴν κλίσιν τοῦ ἐδάφους

σχηματίζουν μικρὸν θυάκιον, τὸ ὁποῖον ῥέει μὲ ὁλονὲν μεγαλυτέραν ταχύτητα, παρασύρον ἄμμους καὶ χώματα καὶ χαλίκια. Εἰς τὰ βουνά, ὅπου αἱ βροχαὶ εἶναι δυνατώτεραι καὶ ἡ κλίσις τοῦ ἔδαφους μεγαλυτέρα, τὰ θυάκια εἶναι ταχύτερα καὶ ὀρμητικώτερα, ὥστε ὄχι μόνον ἄμμους καὶ λίθους συμπαρασύρουν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἔδαφος διὰ τοῦ ὁποῖου καταβαίνουν ἀπαύστως ἀποτρώγουν, διανοίγοντα εἰς αὐτὸ μεγάλην αὐλάκα, τὴν ὁποίαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εὐρύνουν (εἰκ. 6). Οὕτω αἱ κλιτύες ἐκείναι αἱ ὁποῖαι πρότερον ἦσαν ὀμαλαὶ καὶ ἐπίπεδοι, παρουσιάζουν τώρα ἄλλοῦ μὲν στενάς, ἄλλοῦ δὲ εὐρείας χαράδρας καὶ φάραγγας. Ὡστε οἱ θυάκες καὶ οἱ ποταμοὶ εἶναι αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἔδαφος εἶναι τόσον ἀνώμαλον.

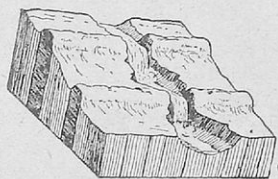

Τόση δὲ εἶναι ἡ δύναμις τοῦ νεροῦ ποὺ τρέχει, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ σκληροὶ βράχοι δὲν ἡμποροῦν ν' ἀντισταθοῦν εἰς τὴν ὁρμὴν του. Ἄν σειρὰ λόφων ἢ βουνῶν ἀποφράττῃ τὸν ῥοὺν τοῦ ποταμοῦ πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις, τὰ νερά του πρῶτον θὰ μαζευθοῦν καὶ θὰ σχηματίσουν στενὴν ἢ εὐρείαν λίμνην· ἔπειτα, ἀφοῦ ἀνυψωθοῦν ἕως

Εἰκ. 6. Διαγράμματα δεικνύοντα πῶς ἓνας ποταμὸς διευρύνει τὴν κοίτην του.

τὸ χαμηλότερον σημεῖον τῆς κορυφογραμμῆς θ' ἀρχίσουν ἀπὸ ἐκεῖ νὰ χύνωνται ὡς «καταρράκτης» (εἰκ. 7)· ἀποτρώγοντα δὲ τοὺς βράχους θὰ διανοίξουν κατ' ἀρχὰς μὲν στενὴν αὐλάκα, ἔπειτα δὲ εὐρείαν καὶ βαθεῖαν χαράδραν. Οὕτω ἡ λίμνη θὰ κενωθῇ καὶ ὁ ποταμὸς θὰ εὗρῃ μεταξὺ τῶν βουνῶν διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Πηνειὸς διήνοιξε τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν, ὁ Ἀξιὸς καὶ ὁ Δούναβις τὰς Σιδηράς των Πύλας.

2. Τί γίνονται ὁμως αἱ ὑλαι τὰς ὁποίας οἱ ῥύακες καὶ οἱ ποταμοὶ συμπαρασύρουν ἀπὸ τὸ ἔδαφος; — Ὅταν συμβαί-

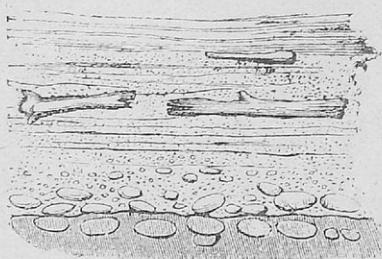

Εἰκ. 7. Διάγραμμα καταρρακτῶν.

νουν συνεχεῖς ῥαγδαῖαι βροχαί, τὰ νερὰ ὑψώνονται πολὺ εἰς τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ, ἐκχειλίζουν ἀπὸ τὰς ὄχθας καὶ πλημμυροῦν τοὺς χομηλοὺς τόπους· τότε αἱ ὑλαι τὰς ὁποίας ὁ ποταμὸς μεταφέρει, κατακάθηνται καὶ σκεπάζουν τὸ ἔδαφος με παχὺ στρώμα λάσπης, τὸ ὁποῖον γονιμοποιεῖ τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰ

λιβάδια. Διὰ τοῦτο πεδιάδες, διὰ τῶν ὁποίων ῥέουν μεγάλοι ποταμοί, ὡς ὁ Ἑβρος, ὁ Ἀξιός, ὁ Πηνειός, εἶναι εὐφορώταται.

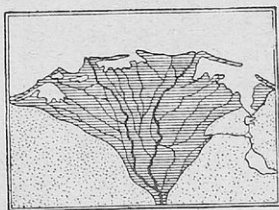
Τὸ πλεῖστον ὁμως τῶν ὑλῶν τούτων ἐκφορτῶνεται εἰς τὴν θάλασσαν. Ὅταν ὁ ποταμὸς φθάνη εἰς τὰς ἐκβολάς, ἐπειδὴ συνήθως ἐκεῖ ἡ κλίσις τοῦ ἔδαφους εἶναι μικροτέρα, τὰ νερὰ του κινοῦνται ἡσυχώτερον καὶ βραδύτερον· ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἐλαφρότερα ἀπὸ τὰ ἀλμυρὰ νερὰ τῆς θαλάσσης, προχωροῦν ὀλίγον ἐπάνω εἰς αὐτὰ καὶ τότε ἀποθέτουν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ φορτίον των. Αἱ βαρύτεραι ὑλαι, ὀγκώδεις λίθοι καὶ κροκάλαι, κατακρημνίζονται εἰς τὸν πυθμένα πρῶται, ἔπειτα τὰ χαλίκια καὶ τελευταῖα ἡ λεπτὴ ἄμμος καὶ ὁ πηλός. Οὕτω σχηματίζονται ἐπὶ τοῦ πυθμένος στρώματα ἐπάλληλα λίθων καὶ γαιῶν,

Εἰκ. 8. Στρώματα ὑλῶν εἰς τὰς ἐκβολὰς ποταμοῦ.

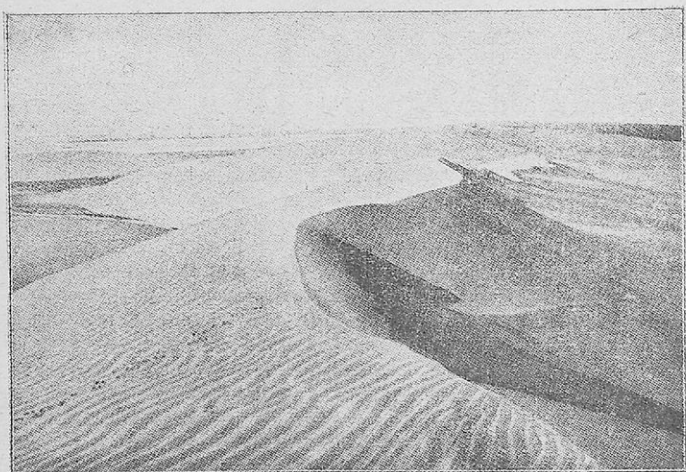
μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἐγκλείονται καὶ κορμοὶ καὶ κλάδοι φυτῶν καὶ λείψανα ζώων (εἰκ. 8). Ἄν ἡ τοιαύτη **πρόσχωσις** ἐξακολουθῇ ἀπαύστως ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, τέλος στρῶμα γῆς θ' ἀναφανῇ ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ὑδάτων καί, ἀφοῦ ἐπεκταθῇ, θ' ἀναγκάσῃ τὸν ποταμὸν νὰ διχάσῃ ἐκεῖ τὸ ρεῦμά του καὶ νὰ χύνεται με δύο ἢ πολλὰ στόμια. Οὕτω πολλοὶ ποταμοὶ ἐσχημά-

τισαν πρὸς τὰς ἐκβολὰς των προέκτασιν «νέας γῆς» ὁμοίαν μὲ τὸ σχῆμα κεφαλαίου Δ, ὡς ὁ Ἑβρος, ὁ Δούναβις, ὁ Νεῖλος κλπ. (εἰκ. 9). Ἄλλοι μὲ συχνὰς προσχώσεις ἐπεξέτειναν τὴν παραλίαν ὡς ὁ Σπερχειὸς τὰς Θερμοπύλας Ἄλλοι μὲ τὰς προσχώσεις των προσέλαβον καὶ συνήνωσαν νήσους, αἱ ὁποῖαι εὗρίσκοντο πλησίον τῶν ἐκβολῶν των, ὡς ὁ Ἀχελῷος τὰς Ἐχινούσας νήσους.

Εἰκ. 9. Τὸ Δέλτα τὸ Νεῖλου.

3. Ὅπου ὅμως ὁ ποταμὸς κατέρχεται πολὺ ὀρμητικὸς μέχρι τῶν ἐκβολῶν, ἐκεῖ ὅλαι αἱ ὕλαι μεταφέρονται βαθύτερα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ κρημνίζονται

Εἰκ. 10. Θίνες.

ἐπισωρεύονται εἰς τὸν πυθμένα. Ἄλλ' ἡ λεπτὴ ἄμμος δὲν εὗρίσκει ἐκεῖ ἡσυχίαν· τὰ κύματα τὴν παρασύρουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ τέλος τὴν τινάσσουν ἔξω εἰς τὴν παραλίαν. Ἀφοῦ δὲ ἐκεῖ ξηρανθῇ, ὁ *ἀνεμος* τὴν μετακινεῖ πρὸς τὴν ξηρὰν καὶ σχηματίζει λοφώδεις σωροὺς ἄμμου, οἱ ὁποῖοι λέγονται *θίνες* (Εἰκ. 10). Ἡ

καταστροφή ὅμως, τὴν ὁποίαν τὰ κύματα τῆς θαλάσσης προξενοῦν εἰς τὴν παραλίαν, εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα. Ὅταν ἡ παραλία εἶναι χαμηλή, τὰ κύματα εἰσορμοῦν καὶ σχηματίζουν κόλπους καὶ μόνον βράχοι ἀπόκρημνοι ἀπομένουν ὡς λείψανον τῆς παλαιᾶς ξηρᾶς. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ δὲν ἡμποροῦν νὰ ἀντέχουν αἰωνίως εἰς τὴν προσβολὴν καὶ τὸν σφοδρὸν τιναγμὸν τῶν ἀφριζόντων κυμάτων· μετὰ τὸν καιρὸν καὶ αὐτοὶ ἀποτρίβονται καὶ διαρρηγνύονται· ὅπως δὴποτε ὅμως ἀναχαιτίζουν τὴν καταστρεπτικὴν διείδυσιν τῆς θαλάσσης.

2. Μεταβολαὶ ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τῶν ἡφαιστείων καὶ σεισμῶν.

Εἰς τὴν νῆσον Θήραν ὑπάρχει *ἡφαίστειον*, τὸ ὁποῖον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐνεργεῖ.

Τὸ 1925 τὸ ἡφαίστειον ἐπανάλαβε τὴν ἐνέργειάν του. Ἐξάφνα ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ κόλπου ἠκούσθη φοβερὸς κρότος ὡς μακρυνὴ βροντή, ἡ νῆσος ὅλη ἐσείσθη καὶ στήλαι νεροῦ ἀνεπήδησαν εἰς τὸ μέσον τοῦ κόλπου· καπνὸς καὶ ἄερια πνιγερὰ ἤρχισαν τότε ν' ἀναφυσῶνται καὶ στάκτη καὶ πέτρες καυτὲς ν' ἀνατινάσσονται καὶ νὰ πίπτουν μακρὰν ὥσάν βροχή. Μετ' ὀλίγον ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ πυθμένος ἀνέβλυσε δεῦμα ἀπὸ λειωμένα ὑλικά (λάβα), τὸ ὁποῖον ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔφθασεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Οὕτως ἐσχηματίσθη μικρὰ νῆσος, ἡ ὁποία ὠνομάσθη *Δάφνη* (ὕψους 72 μέτρων), ὅλη δὲ ἐφλέγετο, καὶ τὴν νύκτα ἐξέπεμπεν ἀκτινοβολίαν. Ὅταν κατόπιν ἡ ἐνέργεια τοῦ ἡφαιστείου ἐσταμάτησεν, ἡ νῆσος ἀπέμεινε

Εἰκ. 11. Τὸ ἡφαίστειον τῆς Θήρας ἐν ἐκρήξει.

δὲ ἐφλέγετο, καὶ τὴν νύκτα ἐξέπεμπεν ἀκτινοβολίαν. Ὅταν κατόπιν ἡ ἐνέργεια τοῦ ἡφαιστείου ἐσταμάτησεν, ἡ νῆσος ἀπέμεινε

μαύρη καὶ σκοτεινὴ κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα νησάκια τοῦ κόλπου, τὴν παλαιὰν καὶ νέαν Καϋμένην, αἱ ὁποῖαι καθ' ὅμοιον τρόπον, εἰς παλαιότερους χρόνους, εἶχαν ἀναφανῆ. Ὑπῆρξαν ὅμως χρόνοι κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ νῆσος Θήρα ἦτο στορογγύλη, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἡφαιστείου μέγα μέρος αὐτῆς, τὸ δυτικόν, κατεκρημνίσθη εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐξηφανίσθη. Νέα λοιπὸν γῆ ἡμπορεῖ ν' ἀναφαίνεται καὶ παλαιὰ ν' ἀναφανίζεται ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τῶν ἡφαιστείων.

Εἰς ἄλλας χώρας τῆς Γῆς τὰ ἡφαιστεία εἶναι συνήθως βουνὰ ἢ λόφοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν κανοειδῆ κορυφὴν, μὲ ὀπὴν ὡς χωνίον (κρατῆρα). Ὅταν ἡ ἐκρηξις ἐνταθῇ, ὁ κρατὴρ διαρρηγνύεται καὶ «πύρινος θύαξ» (λάβα) ἐκρέει καὶ κυλίνεται εἰς τὰ πλάγια τοῦ βουνοῦ. Ὅτι συναντήσῃ ἡ λάβα εἰς τὸν δρόμον τῆς τὸ κατακαίει, ὅτι δὲν προφθάσῃ αὐτὴ, τὸ καταθάπτουν αἱ βροχαὶ τῆς στάκτης.

Τὰς ἐκρήξεις τῶν ἡφαιστείων πάντοτε συνοδεύουν καὶ συγκλονήσεις τοῦ ἐδάφους, ἥτοι **σεισμοί**. Καὶ γενικῶς παρατηρήθη ὅτι τόποι οἱ ὁποῖοι γειτονεύουν μὲ ἡφαιστεία, ὅπως τὰ νότια τῆς Εὐρώπης καὶ Μικρᾶς Ἀσίας, παθαίνουν συνήθως σεισμούς. Οὕτω τὸ 1925 ἐκτὸς τῆς Θήρας καὶ ἡ Κρήτη καὶ ἡ Ῥόδος ἐσείσθησαν καὶ πολλαὶ οἰκίαι κατέρρευσαν εἰς τὸ Ἡράκλειον, ἐν ᾧ εἰς τὴν Ῥόδον καὶ ὁλόκληρα χωρία κατεστράφησαν.

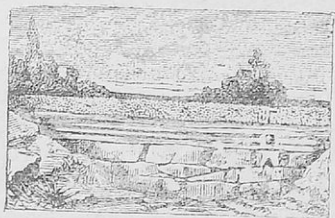
Εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, ὅπου ὑπάρχουν ἐπίσης πολλὰ ἡφαιστεία, τὸ 1923 τρομερὸς σεισμός συνεκλόνησε τὸ ἔδαφος, τὸ ὁποῖον εἰς πολλὰ μέρη ἐβυθίσθη κατὰ 5 μέτρα καὶ 200000 ἀνθρώπων ἐφονεύθησαν ὑπὸ τὰ ἐρεῖπια.

Ἐννοοῦμεν τώρα ὁπόσον τρομεροὺς σεισμοὺς εἶδον πρὸ πολλῶν χιλιάδων ἐτῶν αἱ Ἑλληνικαὶ χῶραι, ὅτε Αἰγαῖον πέλαγος δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη.

3. Σύστασις τοῦ ἐδάφους.

Ὑδατογενῆ πετρώματα. Ἄν ἐπισκεφθῶμεν κανὲν λατομεῖον, θὰ ἴδωμεν μίαν τομὴν, ὁποία φαίνεται εἰς τὴν εἰκόνα 12. Ὑποκάτω (Α) ὑπάρχουν **ἀσβεστόλιθοι**, πέτραι μὲ τὰς ὁποίας κτίζονται συνήθως αἱ οἰκίαι μας· ἀνωτέρω (Β) ὑπάρχει **ἀργίλος**, ἡ ὁποία χρησιμεύει εἰς κατασκευὴν πηλίνων ἀγγείων καὶ κεράμων·

τέλος εἰς τὴν κορυφὴν (Γ) ὑπάρχει ἄμμος ἀνακατευμένη μὲ μικρὰ χαλίκια. Οἱ ὄγκοι τῶν βράχων, τὰ στρώματα τῆς ἀργίλου καὶ τῆς ἄμμου μὲ τὰ χαλίκια λέγονται **πετρώματα**. Τὰ δύο ἀνώτερα εἶναι χαλαρὰ καὶ ἀποτελοῦν τὸ ἔδαφος, εἰς τὸ ὁποῖον βλαστάνουν τὰ φυτὰ (φυτικὸν ἔδαφος)· τὸ κατώτερον εἶναι στερεὸν καὶ συμπαγές· βράχος.

Εἰκ. 12. Τομὴ λατομείου.
(Α) πέτρωμα ἀσβεστολιθικόν. (Β) πέτρωμα ἀργιλωδες. (Γ) πέτρωμα ἄμμωδες.

Ὅπως βλέπομεν, τὰ πετρώματα ταῦτα εἶναι διατεταγμένα κανονικῶς τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ὥς νὰ ἐστρώθησαν ἀπὸ χειρὸς ἀνθρώπου. Ἀλλὰ ποῖος τὰ ἐστρώσε μὲ τόσην τάξιν καὶ ἐπιμέλειαν;

Ἄν ἐξετάσωμεν μὲ προσοχὴν τὰ τοιχώματα τοῦ λατομείου, δυνατὸν νὰ εὕρωμεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κογχύλια, ζυῦφια, ὀστρακόδερμα,

μεταβεβλημένα εἰς λίθον. Ἐξήτασαν μὲ τὸ μικροσκόπιον τεμάχια ἀσβεστολίθων καὶ εἶδον, ὅτι ὅλος ὁ ἀσβεστόλιθος ἀποτελεῖται ἀπὸ θραύσματα τοιούτων κογχυλίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων πολλὰ εἶναι ἀκέραια. Ταῦτα ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁμοιάζουν μὲ τὰ κογχύλια, τὰ ὁποῖα καὶ σήμερον ζοῦν εἰς τὰ ὕδατα λιμνῶν καὶ θαλασσῶν. Ἐκ τούτου συμπεραίνομεν, ὅτι ἐκεῖ ὅπου σήμερον εἶναι ὁ λόφος μὲ τὸ λατομεῖον, κάποτε ὑπῆρχε θάλασσα, εἰς τὴν ὁποίαν ἔζων καὶ ἐτρέφοντο τὰ εἶδη ταῦτα τῶν ὀστρέων· ἀφοῦ δὲ ταῦτα ἀπέθανον, ἄφθονα συντρίμματα ἢ ἀκέραια λείψανα αὐτῶν κατεκρημνίσθησαν εἰς τὸν πυθμένα καὶ ἀπετέλεσαν πυκνὸν στρῶμα ἀπὸ ἀσβεστώδη ὕλην. Μετὰ ταῦτα λάσπη καὶ ἄμμος ἐπεκάθισαν ἐπάνω εἰς αὐτά, τὰ ἐπίεσαν μὲ τὸ βάρος των καὶ συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ συμπηχθοῦν εἰς στερεὰν μᾶζαν καὶ νὰ ἀποτελέσουν τὸν ἀσβεστόλιθον μὲ τὰ «ἀπολιθωμένα» ἀκέραια κογχύλια. Ἐπειτα ἦλθε στιγμή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ θάλασσα ἐξηφανίσθη ἀπὸ ἐκεῖ, ἡ λάσπη καὶ ἡ ἄμμος ἐξηράνθησαν καὶ οὕτω ἀπὸ τὰ τρία ἐκεῖνα πετρώματα ἀπετέλεσθη τὸ ἔδαφος τοῦ λόφου. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἡμπορεῖ ἄλλως νὰ ἐξηγηθῇ· ἄλλως τε

καὶ σήμερον ἀκόμη ἀπὸ ἐπισώρευσιν κοραλλίων, τὰ ὅποια κατὰ ἑκατομμύρια ζοῦν εἰς τὸν Εἰρηνικὸν Ὑκεανόν, σχηματίζονται ἐπὶ τοῦ πυθμένος αὐτοῦ βράχοι ἀσβεστολιθικοί. Οὗτοι εἰς πολλὰ μέρη τοῦ Ὑκεανοῦ φθάνουν ἕως τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ σχηματίζουν νήσους «κοραλλιογενεῖς». *Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ ἀσβε-*

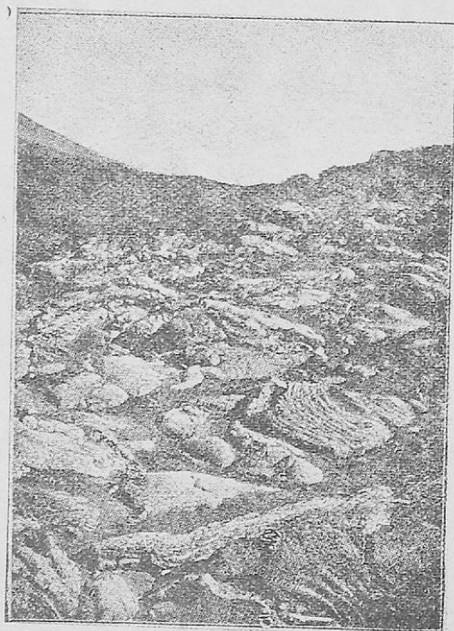
Εἰκ. 13. Ἀσβεστόλιθος ἐκ κογχυλίων τῆς θαλάσσης.

στόλιθος ἐσχηματίσθη ἐντὸς τῶν ὑδάτων ἀπὸ τὴν συσσώρευσιν καὶ σύμπηξιν ζωικῶν λειψάνων, διὰ τοῦτο λέγεται πέτρωμα ὑδατογενές.

Εἰς ἄλλα λατομεῖα ἀντὶ ἀσβεστολίθων ὑπάρχουν ἀμμόλιθοι ἢ σχιστόλιθοι ἢ κροκαλοπαγεῖς λίθοι. Καὶ οὗτοι ἐσχηματίσθησαν εἰς πυθμένας ἑλῶν, λιμνῶν καὶ θαλασσῶν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἄμμον, τὴν ἄργιλον, τὰ χαλίκια καὶ τὰς κροκάλας, τὰ ὅποια τὸ ῥεῦμα ῥυάκων καὶ ποταμῶν μετέφερε καὶ συνεσώρευσεν εἰς

αυτούς. Ἄλλοῦ συνέβη τόποι χαμηλοὶ μὲ πυκνὰ δάση νὰ βυθισθοῦν καὶ νὰ σκεπασθοῦν ἀπὸ στρώματα γύψου ἢ ἀργίλου. Τὰ δάση ταῦτα, ἔνεκα τῆς πίεσεως τῶν ἄνωθεν αὐτῶν στρωμάτων, τῆς ἐλλείψεως ἀέρος καὶ ἔνεκα τῆς ἐσωτερικῆς θερμότητος τῆς Γῆς ἀπελιθώθησαν, καὶ ἔγιναν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ γαιάνθρακες. Εὐρίσκονται δὲ μέσα εἰς αὐτοὺς ἀπολιθώματα ζώων ποὺ ἔζων εἰς θάλασσαν ἢ λίμνην. Ἄλλοῦ εὐρίσκομεν στρώματα ἢ φλέβας ἀπὸ *γύψου* καὶ *άλας*· ταῦτα ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ τὰ ὕδατα πηγῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ἦσαν διαλελυμένοι ὀρυκταὶ οὐσίαι.

Ὅλα τὰ πετρώματα ταῦτα, ἐπειδὴ ἐσχηματίσθησαν, ὥς καὶ ὁ ἀσβεστόλιθος, ἐντὸς τῶν ὑδάτων, λέγονται ὑδατογενῆ. Ὅλα ἔχουν κανονικὴν διάστρωσιν καὶ ἐγκλείουν πλεῖστα ἀπολιθώματα, ἥτοι λείψανα ἀπολιθωμένα ζώων καὶ φυτῶν.

Εἰκ. 14. Πύρινος ῥυαξ ἐκ τοῦ Βεζουβίου.

Πυριγενῆ πετρώματα. Παντοῦ ὑποκάτω ἀπὸ τὰ ὑδατογενῆ πετρώματα, εἰς πολλὰ δὲ μέρη καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὑπάρχουν ἄλλα σκληρότατα πετρώματα, τὰ ὁποῖα λέγονται *γρανῖται*. Αὐτοὶ δὲν ἔχουν κανονικὴν διάστρωσιν, ὅπως τὰ ὑδατογενῆ, ἀλλ' ἀποτελοῦν ὄγκους ἀκανο-

νίστους· παρουσιάζουν δὲ μικροὺς ἢ μεγάλους κρυστάλλους καὶ δὲν περιέχουν ἐντὸς ἀπολιθώματα ζώων καὶ φυτῶν. Κατὰ ταῦτα ὁμοιάζουν μὲ τὸ πέτρωμα, τὸ ὁποῖον σκεπάζει τὰ πλάγια τῶν ἠφαιστείων, ἥτοι μὲ τὴν λάβαν. Αὕτη ἐξέρχεται μὲν ῥευστὴ καὶ

ἑξωτερικὸν τῆς Γῆς, τὸ ὁποῖον εἶναι στερεόν, δὲν ἔχει πάχος μεγαλύτερον τῶν 66 χιλιομέτρων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Γῆ, ὡς γνωρίζομεν, εἶναι σφαῖρα, τῆς ὁποίας ἡ ἀκτὺς ἔχει μῆκος 6366 χιλιομέτρων, ἐννοοῦμεν πόσον λεπτὸν εἶναι τὸ ἑξωτερικὸν τοῦτο ἐν σχέσει μὲ τὸν διάπυρον πυρῆνα (πυρόσφαιραν), εἰς τὸν ὁποῖον ὡς φλοιὸς ἐπικάθηται, ἀποτελοῦν $\frac{1}{100}$ τῆς γηίνης ἀκτίνος. Ἐπὶ σφαίρας δηλ. ἐχούσης ἀκτῖνα ἑνὸς μέτρου, ὁ φλοιὸς τῆς Γῆς, ἦτοι ἡ λιθόσφαιρα, θὰ παρασταθῇ μόνον δι' ἑνὸς ἑκατοστοῦ τοῦ μέτρου! Εἶναι δηλ. πολὺ λεπτότερος ἀπὸ τὸν φλοιὸν ἑνὸς πορτοκαλλίου ἐν σχέσει μὲ τὸ πορτοκάλιον.

Ἄλλ' ὅσον λεπτὸς καὶ ἂν εἶναι ὁ φλοιὸς τῆς Γῆς, εἶναι ὁμως ἄρκετὰ στερεός, ὥστε νὰ συγκρατῇται ἐπάνω εἰς τὴν πυρόσφαιραν καὶ ἄρκετὰ χονδρός, ὥστε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐσωτερικὴν θερμότητα ἀπὸ τοῦ νὰ κατακαύσῃ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς. Ὑπῆρξεν ὁμως καιρὸς, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ φλοιὸς τῆς Γῆς δὲν ὑπῆρχε, ἀλλ' ὅλη ἡ Γῆ ἦτο μία σφαῖρα ἀπὸ λειωμένα ὑλικά, καὶ ἔλαμπεν εἰς τὸν οὐρανὸν ὡς μικρὸς Ἥλιος. Ἄλλ' ἔπειτα, ἐνῶ ἐστρέφετο ὁλόγυρά της εἰς τὸ κατάψυχρον χάος τοῦ οὐρανοῦ, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐψύχθη ἔξωθεν, ἀπεσβέσθη καί, ὅπως εἰς τὴν λάβαν τοῦ ἡφαιστείου, οὕτω καὶ εἰς τὴν γηίνην σφαῖραν ἐσχηματίσθη ἔξωθεν εἰς ἐπίπαγος, εἰς λεπτότατος γρανιτικὸς φλοιός. Ἡ Γῆ οὕτω μετεβλήθη εἰς σκιερὸν σῶμα.

Γ'. ΠΩΣ ΠΑΡΙΣΤΑΝΕΤΑΙ ΠΛΑΣΤΙΚΩΣ Η ΓΗ ΚΑΙ Η ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΑΥΤΗΣ

1. Ἡ Ὑδρογόειος Σφαῖρα.

Τὴν καλυτέραν ἀπεικόνισιν τῆς Γῆς ἀποτελεῖ ἡ Ὑδρογόειος σφαῖρα. Ἀπέναντι τοῦ μεγέθους τῆς γήινης ἀκτίνος τὰ ὕψιστα ὄρη τῆς Γῆς καὶ τὰ μέγιστα βάθη τῆς θαλάσσης εἶναι τόσον ἐλάχιστα, ὥστε ἐπὶ τῆς μικρᾶς σφαίρας ἐντελῶς ἔξαφανίζονται. Διὰ τοῦτο ἡ ἐπιφάνεια τῆς σφαίρας παριστάνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τελείως ὁμαλή. Ἐπ' αὐτῆς σημειώνονται ἡ ξηρὰ καὶ ἡ θάλασσα καὶ πολλοὶ κύκλοι, οἱ ὅποιοι διαστανρώνονται ὡς νὰ ἀποτελοῦν δίκτυον περὶ τὴν Γῆν. Ἀλλὰ τί χρησιμεύουν οἱ κύκλοι οὗτοι;

Διὰ νὰ ὁρίσωμεν ἀκριβῶς τὴν θέσιν σημείου τινὸς ἐπὶ μιᾶς ἐπιφανείας, λαμβάνομεν τὰς ἀποστάσεις αὐτοῦ ἀπὸ ὁρισμένων σημείων ἢ γραμμῶν αὐτῆς. Τὸ ἴδιον κάνομεν διὰ νὰ ὁρίσωμεν τὴν θέσιν τόπου τινὸς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς. Ὡς τοιαῦτα δὲ σημεῖα λαμβάνομεν τὸν βόρειον καὶ νότιον πόλον καὶ ὡς γραμμὴν τὸν Ἰσημερινόν.

Τὸν ἰσημερινόν, ὅπως καὶ κάθε κύκλον, δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν εἰς 360 ἴσα μέρη, ἥτοι **μοίρας**. Ἀπὸ τὰ σημεῖα διαιρέσεως αὐτοῦ φανταζόμεθα ὅτι διέρχονται ἡμικύκλια, περατούμενα εἰς

Εἰκ. 15. Μεσημβρινοί.

τοὺς δύο πόλους. Ἐπειδὴ οἱ τόποι, οἱ ὁποῖοι κεῖνται ἐπὶ τοῦ ἰδίου ἡμικυκλίου, ἔχουν συγχρόνως μεσημβρίαν, τὰ 360 ταῦτα ἡμικύκλια (ὥς καὶ πᾶν ἄλλο τοιοῦτον ἡμικύκλιον) ὀνομάζονται **Μεσημβρινοί**. Εἰς ἕξ αὐτῶν, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν ἄλλων, λαμβάνεται ὡς **πρῶτος**, καὶ ὡς τοιοῦτον οἱ περισσότεροι παραδέχονται τὸν διερχόμενον διὰ τοῦ Ἀστεροσκοπείου τοῦ Γκρήνουϊτς ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἡ ἀπόστασις μεσημβρινοῦ τινος ἀπὸ τοῦ πρώτου τούτου, ἀνατολικῶς ἢ δυτικῶς αὐτοῦ, καλεῖται **μῆκος γεωγραφικόν** (ἀνατολικόν ἢ δυτικόν), καὶ μετρεῖται εἰς μοίρας ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ. Ὅθεν διακρίνομεν 180° ἀνατολικοῦ μήκους καὶ 180° δυτικοῦ μήκους (Εἰκ. 15).

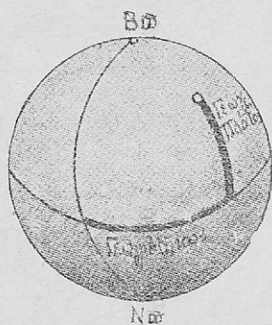
Τὸν πρῶτον μεσημβρινὸν διαιροῦμεν εἰς 90 μοίρας βορειῶς καὶ 90 μοίρας νοτίως τοῦ ἰσημερινοῦ. Διὰ τῶν σημείων διαιρέσεως σύρομεν κύκλους, οἱ ὁποῖοι βαίνουν παραλλήλως πρὸς τὸν ἰσημερινὸν καὶ ὀνομάζονται **παράλληλοι κύκλοι**. Ἡ ἀπόστασις παραλλήλου τινὸς κύκλου ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ καλεῖται **γεωγραφικὸν πλάτος**, καὶ μετρεῖται εἰς μοίρας ἐπὶ τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ. Ὅθεν διακρίνομεν 90° βορείου πλάτους καὶ 90° νοτίου πλάτους. Ἐπειδὴ δὲ ἡ περιφέρεια τῆς Γῆς εἶναι 40000 χλμ. ἡ ἀπόστασις δύο γειτονικῶν παραλλήλων ἀπ' ἀλλήλων ἀνέρχεται εἰς 111 χλμ. περίπου (Εἰκ. 16).

Εἰκ. 16. Παράλληλοι.

Μεσημβρινοὶ καὶ παράλληλοι ἀποτελοῦν οὕτω δίκτυον, τὸ ὁποῖον περιβάλλει τὴν Γῆν. Μὲ τὴν βοήθειαν αὐτῶν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ἀκριβῶς τὴν θέσιν ἑνὸς τόπου. Πρὸς μεγαλυτέραν ἀκρίβειαν διαιρεῖται ἑκάστη μοῖρα εἰς 60 ἴσα μέρη, τὰ ὁποῖα λέγονται πρῶτα λεπτά ('), καὶ ἕκαστον πρῶτον λεπτὸν ὑποδιαιρεῖται ἐπίσης εἰς 60 δεύτερα λεπτά (''). Ἄν π. χ. θέλωμεν νὰ ὀρίσωμεν τὴν θέσιν τῶν Ἀθηνῶν, ἀκολουθοῦμεν τὸν μεσημβρινὸν αὐτῶν καὶ ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ εὐρίσκομεν τὴν ἀπόστασιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ, ἢτοι τὸ γεωγραφικὸν μῆκος. Κατόπιν, ἀκολουθοῦντες τὸν παράλληλον, ὁ ὁποῖος διέρ-

χεται διὰ τῶν Ἀθηνῶν, εὐρίσκομεν ἐπὶ τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ τὴν ἀπόστασιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ, ἥτοι τὸ γεωγραφικὸν πλάτος. Οὕτως εὐρίσκομεν ὅτι αἱ Ἀθῆναι ἔχουν Α. Μ. 24° καὶ Β. Π. 38° (Εἰκ. 17). Πλοῖον κινδυνεύον εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανόν, διὰ τοῦ ἀσυχμάτου πληροφθεῖ ὅτι εὐρίσκεται εἰς Βόρειον Πλάτος 50° καὶ Δυτ. Μῆκος 10° (ἀπὸ Γκρήνουιτς)· εἰς ποίαν θέσιν τοῦ Ὠκεανοῦ εὐρίσκεται; Δεῖξατε ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Εἰκ. 17. Γεωγραφικὸν μῆκος καὶ πλάτος Ἀθηνῶν.

Σύγκρισις διαφορῶν τόπων

τῆς Γῆς. α) **Κατὰ μῆκος.** Ἐν παραβάλλωμεν τὸν μεσημβρινὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν μεσημβρινὸν τῆς Θεσσαλονίκης εὐρίσκομεν διαφορὰν 7° . Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ Γῆ τὴν περιστροφὴν περὶ τὸν ἄξονά της κάμνει εἰς 24 ὥρας, ἔπεται ὅτι 1° διατρέχει εἰς 4' ὥρα ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ ὁποία κεῖται δυτικῶς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔχει ἀνατολήν, μεσημβρίαν καὶ δύσιν 28' ἀργότερα ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Οἱ Παρίσιοι κεῖνται 20° δυτικῶς τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ Νέα Ὑόρκη τῆς Ἀμερικῆς 90° δυτικῶς αὐτῆς· πόσας ὥρας ἀργότερα ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην ἔχουν αὐταὶ τὴν δύσιν;

β) **Κατὰ πλάτος.** Ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ Μαδρίτη, ἡ Νέα Ὑόρκη, τὸ Πεκῖνον κεῖνται ἐπὶ τοῦ ἰδίου παραλλήλου κύκλου· ἔχουν διὰ τοῦτο τὴν ἰδίαν ἐποχὴν τοῦ ἔτους μὲ ἡμᾶς. Ἐν ζητήσωμεν τὸν ἴδιον παραλλήλον κύκλον ἐπὶ τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου (41°), αἱ πόλεις, ὅσαι κεῖνται ἐπ' αὐτοῦ, ἔχουν μὲν τὴν ἰδίαν ἐποχὴν τοῦ ἔτους μεταξύ των, ἀλλὰ κατ' ἀντίθετον πρὸς ἡμᾶς τάξιν. Ὅταν δηλ. ἡμεῖς ἔχωμεν μεγίστην ἡμέραν θέρους, ἐκεῖνοι ἔχουν ἐλάχιστην ἡμέραν χειμῶνος.

2. Ὁ Χάρτης.

α) **Κλίμαξ.** Τὰ τετράδιά μας καὶ ὁ πίναξ τοῦ σχολείου δὲν ἀρκοῦν συνήθως νὰ περιλάβουν τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος τῶν

ἀντικειμένων, τὰ ὅποια θέλομεν ν' ἀπεικονίσωμεν. Διὰ τοῦτο σμικρύνομεν τὰς διαστάσεις αὐτῶν κατὰ τινα ἀναλογίαν, ἥτοι τὰ παριστάνομεν ὑπὸ κλίμακα σμικρύνσεως. Τὸ ἴδιον κάμνομεν καὶ προκειμένου νὰ σχεδιάσωμεν ἓνα τόπον. Γνωρίζοντες δὲ τὴν κλίμακα, ὑπὸ τὴν ὁποίαν εἶναι σχεδιασμένος εἰς χάρτης, γνωρίζομεν πόσας φορὰς μικρότεροι ἀπὸ τὸ πραγματικόν των μέγεθος παρεστάθησαν ἐπ' αὐτοῦ οἱ διάφοροι τόποι καὶ εὐρίσκομεν τὸ ἀκριβὲς μέτρον αὐτῶν. Ἐν π. χ. ἡ κλίμαξ τοῦ χάρτου μας εἶναι 1:100000, τοῦτο φανερῶνει ὅτι μήκη 100 χιλιομέτρων παρεστάθησαν εἰς τὸν χάρτην ὡς ἓν μέτρον. Ἐν λοιπὸν εἰς τὸν χάρτην ἡ ἀπόστασις Ἀθηνῶν - Μαραθῶνος εἶναι 0,03 μ., πόση εἶναι αὕτη εἰς τὴν πραγματικότητα; — Εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς χάρτας ἡ κλίμαξ εἶναι σημειωμένη εἰς ἓν ἄκρον αὐτῶν. Λαμβάνοντες λοιπὸν ἐκεῖ μὲ τὸν διαβήτην ἐν ὥρισμένον μῆκος, ἡμποροῦμεν νὰ μετρῶμεν εὐκόλως ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰς ἀποστάσεις.

β) *Πῶς προσανατολιζόμεθα ἐπὶ τοῦ χάρτου.* Ὅταν παρατηρῶμεν ἓνα χάρτην, πρέπει νὰ φανταζώμεθα ὅτι εὐρίσκομεθα ἐπάνω ἀπὸ τὴν Γῆν, μέσα εἰς ἓν ἀεροπλάνον, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ βλέπομεν κάτω εἰς τὴν Γῆν. Καὶ ἡ μὲν ἐπάνω πλευρὰ τοῦ χάρτου εἶναι ἡ βορεία, ἡ δὲ δεξιὰ ἡ ἀνατολική. Ἄλλ' ἀφοῦ τώρα γνωρίζομεν τί σημαίνουν οἱ μεσημβρινοὶ καὶ οἱ παράλληλοι κύκλοι, ἡμποροῦμεν μὲ αὐτοὺς νὰ εὐρίσκωμεν ἐπὶ τοῦ χάρτου ἀκριβῶς τὰς διευθύνσεις.

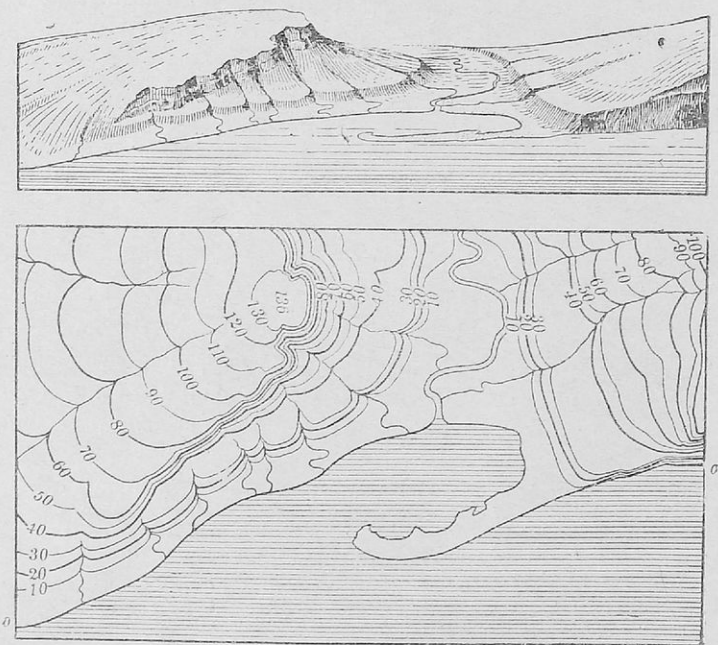
γ) *Σημεῖα τοῦ χάρτου.* Οἱ χάρται, τοὺς ὁποίους μεταχειρίζομεθα διὰ νὰ μανθάνομεν γεωγραφίαν, λέγονται *γεωγραφικοί*. Οὗτοι ἀπεικονίζουν μεγάλα σχετικῶς μέρη τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, ἢ ὁλόκληρον τὴν Γῆν, καὶ διὰ τοῦτο μόνον κύρια αὐτῆς σημεῖα δεικνύουν. Εἰς αὐτοὺς ἡ μορφή τοῦ ἐδάφους (ὄρη, ὄροπέδια, κοιλάδες καὶ πεδιάδες) ἀπεικονίζεται μὲ ὥρισμένα χρώματα καὶ σημεῖα. Οὕτω μέρη τοῦ ἐδάφους, τῶν ὁποίων τὸ ὕψος ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης δὲν ὑπερβαίνει τὰ 200 μ. παριστάνονται μὲ πράσινον χρῶμα καὶ διακρίνονται ὡς βαθύπεδα. Τόποι ὑψούμενοι ἀπὸ 200 μέχρι 500 μέτρων (χώρα λοφώδης καὶ βουνώδης) χρωματίζονται κιτρινωποί. Τόποι ὑπερβαίνοντες τὰ 500 μ. δεικνύονται μὲ φαιὸν χρῶμα (ὄρεινὴ χώρα). Ἐν τὰ ὄρη φθάνουν εἰς μεγάλα ὕψη, τότε τὰ μέρη αὐτῶν τὰ ἀνώτερα τῶν 1500

μέτρων παριστάνονται συνήθως με μελανόφαιον ή ξυυθρόφαιον χρώμα, αϊ δὲ χιονοσκεπεϊς κορυφαί με λευκόν. Ἄλλ' ὅπως εἰς μίαν εἰκόνα, τὸ ὕψος τῶν διαφόρων ἀντικειμένων καὶ ἡ στρογγυλότης των διακρίνονται πρὸ πάντων με τὴν **σκιάν**, τὴν ὁποίαν ταῦτα ῥίπτουν ὅταν φωτίζονται ἀπὸ τὴν μίαν πλευράν, οὕτω καὶ εἰς τοὺς χάρτας μας τὰ ὄρη καὶ αἱ ὁροσειραὶ δηλοῦνται καὶ διὰ **σκιάσεως** : μικραὶ δηλ. πεπυκνωμέναι γραμμαὶ σύρονται ἡ μία πλησίον τῆς ἄλλης, δεικνύουσαι τὴν διεύθυνσιν τῶν κλιτύων. Ὅσον ἀποτομωτέρα εἶναι ἡ κατωφέρεια τοῦ ὄρους, τόσοις πυκνότεραι καὶ βραχύτεραι εἶναι αἱ μικραὶ γραμμαί, τόσοις σκοτεινότερα φαίνεται ἡ θέσις αὐτῆς ἐπὶ τοῦ χάρτου. Τοῦναντίον τὰ ὁμαλὰ πλάγια φαίνονται φωτεινότερα.

Μὲ ποῖον χρώμα παριστάνονται αἱ θάλασσαὶ καὶ αἱ λίμναι; Πῶς δηλοῦνται οἱ ποταμοὶ καὶ πῶς διακρίνονται οὗτοι ἀπὸ τὰς γραμμάς τῆς συγκοινωνίας (ὁδοὺς ἀμαξιτοὺς καὶ σιδηροδρομικάς, διώρυγας); Εἰς τὸ ἄκρον τῶν χαρτῶν ὑπάρχει καὶ ἐξηγήσις τῶν σημείων διὰ τῶν ὁποίων σημειῶνται οἱ διάφοροι συνοικισμοί.

Ὑπάρχουν καὶ χάρται τόπων ἡ τμημάτων μιᾶς χώρας πολλὸν ἀπηκριβωμένοι καὶ λεπτομερεῖς, οἱ ὁποῖοι συνετάχθησαν ὑπὸ μικρὰν κλίμακα ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν· οὗτοι λέγονται **τοπογραφικοὶ χάρται**. Εἰς αὐτοὺς δηλοῦνται ἀκριβῶς καὶ λεπτομερῶς ἡ μορφή τοῦ ἐδάφους καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῦ, ἥτοι τὰ δάση, οἱ ἄγροί, οἱ κῆποι κλπ. Μὲ συνθηματικά δὲ σημεία, ἐκτὸς τῶν χωρίων καὶ πόλεων, δηλοῦνται καὶ αἱ μοναί, αἱ ἐκκλησίαι, αἱ ἐπαύλεις, αἱ πηγαί, τὰ φρέατα κλπ. Εἰς αὐτοὺς ὅμως ἡ παράστασις τῶν ὑψωμάτων τοῦ ἐδάφους γίνεται με **ὀριζοντίας καμπύλας γραμμάς**, διὰ τῶν ὁποίων συνδέονται μεταξὺ των ὅλα τὰ σημεία, ὅσα εὗρίσκονται εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος κατὰ διαστήματα 10 ἢ 50 ἢ 100 μέτρων· δηλοῦται δὲ δι' ἀριθμοῦ καὶ τὸ ὕψος τῆς κορυφῆς. Πῶς τοῦτο γίνεται μανθάνομεν με τὸ ἐξῆς πείραμα. Κατασκευάζομεν με πηλὸν πρόπλασμα ὄρους με μίαν πλευρὰν ἀπότομον καὶ μίαν βαθμιαίαν· τοῦτο τοποθετοῦμεν στερεῶς εἰς μίαν μεγάλην ὑαλίνην λεκάνην, τῆς ὁποίας τὰ τοιχώματα ἔχουν ἔξωθεν σημειωμένας τὰς ὑποδιαίρέσεις τοῦ μέτρου. Χύνομεν ἐντὸς τῆς λεκάνης ὕδωρ τόσοις, ὅσον ἀρκεῖ διὰ νὰ σκεπάσῃ τὸν πυθμένα αὐτῆς· τὸ ἐπίπεδον τοῦ ὕδατος τέμνει τὴν βάσιν

τοῦ προπλάσματος, καὶ τὴν περιφερικὴν γραμμὴν τὴν ὁποίαν σχηματίζει ἰχνογραφούμεν εἰς ἓν φύλλον χάρτου. Χύνομεν ἔπειτα καὶ ἄλλο ὕδωρ βάθους 1 ἑκατοστοῦ, καὶ ἐντὸς τῆς πρώτης ἐξωτερικῆς γραμμῆς χαράσσομεν τὴν δευτέραν. Ἐξακολουθοῦμεν οὕτω νὰ χύνωμεν ὕδωρ 1 ἑκατοστοῦ, ἕως οὗ τὸ πρόπλασμα

Εἰκ. 18. Τοπεῖον καὶ ἀναπαράστασις αὐτοῦ διὰ καμπύλων γραμμῶν.

καλυφθῇ, καὶ νὰ ἰχνογραφῶμεν τὸ σχῆμα τοῦ προπλάσματος, ἐκεῖ ὅπου τέμνεται ἀπὸ τὸ νερό. Οὕτω θὰ ἔχωμεν σύστημα καμπύλων γραμμῶν, αἱ ὁποῖοι κλείονται περὶ ἓν κοινὸν σημεῖον, τὴν κορυφὴν, καὶ λέγονται *ισοῦψεῖς*, διότι ὅλα τὰ σημεῖα ἐκάστης ἐξ αὐτῶν ἔχουν τὸ αὐτὸ ὕψος. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ὕψος τῶν ὀριζοντίων στρωμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα αἱ καμπύλαι τέμνουν τὸ πρόπλασμα, εἶναι ἴσον (ισοδιόστασις), δυνάμεθα, ὅταν βλέπωμεν τοιοῦτον χάρτην ὑψώματος, νὰ καθορίζωμεν τὸ ὕψος παντὸς

σημείου αὐτοῦ. Ὅπου ἡ πλευρὰ τοῦ ὑψώματος κλίνει βαθμιαίως, ἐκεῖ αἱ ἰσοῦνται καμπύλαι ἀπέχουν περισσότερον ἀπ' ἀλλήλων, ὅπου αὕτη εἶναι ἀπότομος, ἐκεῖ αἱ ἰσοῦνται πλησιάζουν ἡ μία τὴν ἄλλην (Εἰκ. 18). Ἀκόμη σαφεστέρα γίνεται ἡ κλίσις τοῦ ὑψώματος, ἂν τὰ μεταξὺ τῶν γραμμῶν τούτων διαστήματα σκιασθοῦν μὲ πεπυκνωμένας γραμμάς.

3. Ὁ ἔκτυπος ἢ ἀνάγλυφος Χάρτης.

Ἡμποροῦμεν καὶ μὲ ἄμμον ἢ πηλὸν ν' ἀναπαραστήσωμεν μέρος τι τῆς Γῆς, ἀπεικονίζοντες αὐτὸ καὶ εἰς τὰς τρεῖς διαστάσεις. Τὴν ἀνάγλυφον αὐτὴν εἰκόνα ὀνομάζομεν *ἀνάγλυφον* (ἢ ἔκτυπον, ἢ πλαστικὸν) *χάρτην*. Δι' αὐτοῦ τὰ ὑψώματα τοῦ ἐδάφους καὶ αἱ διάφοροι μορφαὶ τῶν, ὁ ὕψος τῶν ποταμῶν καὶ αἱ πτώσεις τῶν ὑδάτων παριστάνονται κατὰ τὸν καλῦτερον τρόπον.

Ἀσκήσεις. — Κάμετε ἐπὶ φύλλου χάρτου σχεδιογράφημα τῆς σχολικῆς αἰθούσης ὑπὸ κλίμακα 1:25, σχεδιογράφημα τῆς αὐλῆς ὑπὸ κλίμακα 1:100. — Ὑπὸ ποίαν κλίμακα εἶναι κατεσκευασμένος ὁ χάρτης σας τῆς Ἑλλάδος; — Πόσον μῆκος ἔχει ἐπ' αὐτοῦ ἀπόστασις 50 χιλιομέτρων; — Δείξατε ἐπὶ τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως τὴν ὁδὸν ἀπὸ τῆς κατοικίας σας πρὸς τὸ σχολεῖον. — Ἐξηγήσατε τὰ χρώματα καὶ τὰ σημεῖα τοῦ χάρτου. — Ἀκολουθήσατε τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Ἀθηνῶν-Θεσσαλονίκης. — Κατασκευάσατε ἔκτυπον χάρτην τῆς ἰδιαίτερας σας πατρίδος.

Δ'. Η ΓΗ ΩΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

α) Η ΕΥΡΩΠΗ

ΝΟΤΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

1. Ἡ χερσόνησος τοῦ Αἴμου.

Ὅρισατε τὴν θέσιν τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἐν τῇ Εὐρώπῃ. — Ποῖαι θάλασσαι περιβρέχουν τὴν χερσονήσον ἐκ Δ, ἐκ Ν καὶ Α; Ὀνομάσατε τοὺς μεγαλυτέρους κόλπους καὶ τὰς νήσους. — Δεῖξατε τοὺς μεγαλυτέρους ποταμοὺς καὶ τὰς λίμνας τῆς χερσονήσου. — Εὑρετε τὰς Διναρικές Ἀλπεις, τὸν Σκάρδον, τὴν Πίνδον, τὸν Παρνασσόν, τὸν Ταῦγετον, τὸν Αἴμον, τὸν Ῥίλον, τὴν Ῥοδόπην. — Ποῖον τὸ ὑψηλότετον ὄρος τῆς χερσονήσου; — Ποῖον τὸ νοτιώτατον ἀκρωτήριο αὐτῆς; — Ὀνομάσατε τὰ κράτη, εἰς τὰ ὁποῖα διαιρεῖται ἡ χερσόνησος.

1. **Θέσις.** Ἡ χερσόνησος τοῦ Αἴμου διὰ τῆς βορείας πλευρᾶς (Σαῦος—Δούναβις) προσφύεται εἰς τὸν κορμὸν τῆς Εὐρώπης. Εἰς τὰ ΝΑ προσεγγίζει μέχρις 1 χιλιομέτρου (Βόσπορος) πρὸς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ὅθεν ἀποτελεῖ γέφυραν μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς νοτιωτάτης αὐτῆς ἄκρας πλησιάζει πρὸς τὴν Ἀφρικὴν, ἡ χερσόνησος ἀποτελεῖ σύνδεσμον μεταξὺ τριῶν ἡπείρων. Πρὸς τοῦτοις διὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ Κωνσταντινουπόλεως διέρχεται ἡ σπουδαία θαλασσία ὁδὸς πρὸς τὸν Εὐξείνιον Πόντον. Ὅθεν ἡ χερσόνησος κατέχει σπουδαίαν θέσιν διὰ τὴν συγκοινωνίαν.

2. **Θαλάσσιος διαμελισμός.** Τὸ βόρειον μέρος τῆς χερσονήσου εἶναι εὐρύ, τὸ νότιον τοῦναντίον εἶναι στενὸν καὶ διαμελίζεται πλουσίως ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Δύο κόλποι, ὁ εἰς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, εἰσχωροῦντες βαθέως εἰς τὴν ξηράν, ἀποχωρίζουν

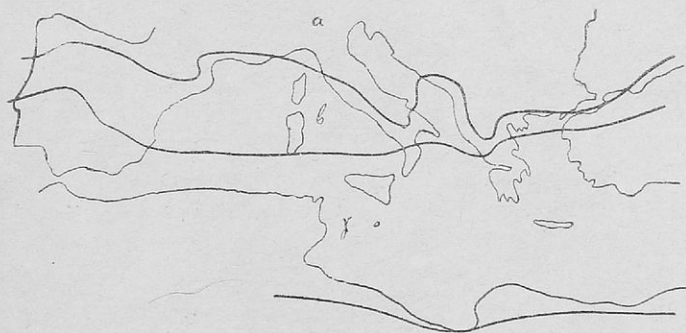
Εικ. 19. Χάρτης ανάγλυφος της Ευρώπης

πρὸς νότον μίαν μεγάλην χερσόνησον, ἣ ὅποια μὲ τὴν τομὴν τοῦ Ἰοθμοῦ ἔγινε πράγματι νῆσος, τὴν *Πελοπόννησον*. Κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς παραλίας κείνται αἱ *Ἰόνιοι* νῆσοι. Πρὸς ἀνατολὰς αἱ *νῆσοι τοῦ Αἰγαίου* ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ γέφυραν μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας· εἶναι τὰ λείψανα τῆς χώρας, ἣ ὅποια κάποτε ἦν ὡς τὰς δύο ἡπείρους. Σεισμοί, φαίνεται, ἰσχυροὶ συνεκλόνησαν αὐτὴν καὶ τὴν ἐκρήμνισαν εἰς τὰ βάθη. Τὰ κύματα τῆς θαλάσσης κατέλαβον τὴν θέσιν τῆς αἰ κορυφαί ὅμως τῶν ὀρέων ἔξέχουν ἀκόμη ὥς νῆσοι. Ὀνομάσατε τὰς μεγαλυτέρας αἱ μικρότεραι ἀποτελοῦν «*συστήματα νήσων*» (Κυκλάδες, Σποράδες). Ἡ μεγάλη νῆσος Κρήτη φράσσει ἐκ νότου τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Ποῦ ἄλλοῦ ἡ παραλία τῆς χερσονήσου εἶναι ὀδοντωτὴ μὲ πλῆθος νήσων πρὸ αὐτῆς;

3. Μορφὴ τοῦ ἐδάφους. Τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς χερσονήσου κατέχεται ἀπὸ μακροτάτας, στενὰς καὶ παραλλήλους ὀροσειράς, αἱ ὅποιαι διευθύνονται πρὸς ΝΑ καὶ δύνανται νὰ διακριθοῦν καὶ εἰς τὰ τρία ἀκόμη ἀκρωτήρια τῆς Πελοποννήσου. Τὰ ὄρη ταῦτα συνίστανται ἀπὸ ἀσβεστόλιθον καὶ εἶναι πτωχὰ εἰς καλλιεργήσιμον γῆν καὶ ὕδατα. Βραχώδη, τραχέα καὶ δυσπρόσιτα ἀποτελοῦν εὐρὺ τεῖχος, τὸ ὅποιον χωρίζει τὴν παραλίαν τῆς Ἀδριατικῆς ἀπὸ τὸ κεντρικὸν καὶ ἀνατολικὸν τμήμα τῆς Χερσονήσου. — Τὸ ἀνατολικὸν τμήμα ἀποτελεῖ ὀρεινὴν χώραν, ἣ ὅποια διαιρεῖται εἰς μεμονωμένας περιοχάς. Τὰ ὄρη μεταξὺ τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἐκτείνονται ἐκ Δ πρὸς Α καὶ μὲ τὰς πολλὰς τῶν διακλαδώσεις ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ κιγκλιώματα, ἐντὸς τῶν ὁποίων περικλείονται μικρὰ καὶ μεγάλα λεκανοπέδια. Μόνον ὁ *Αἶμος* (Μπαλκὰν = ὄρος δασῶδες) εἶναι μακρὰ καὶ συνεχὴς ὀροσειρά, ἣ ὅποια πρὸς βορρᾶν μὲν κατέρχεται βαθμιαίως πρὸς τὸ βαθύπεδον τοῦ Δουνάβεως, πρὸς νότον δὲ καταπίπτει ἀποτόμως πρὸς τὸ βαθύπεδον τοῦ Ἑβρου. Διὰ πολλῶν διόδων, ἰδίᾳ τῆς Σίπκας, ἐπιτρέπει τὴν διάβασιν ἐκ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην πλευράν. Ἐξ αὐτοῦ καὶ ὅλη ἡ χερσόνησος ὀνομάζεται *Βαλκανικὴ*. Νοτίως τῆς κοιλάδος τοῦ Ἑβρου ὑψοῦται ἡ ὀγκώδης ὀροσειρὰ τῆς *Ροδόπης*, ἣ ὅποια διατέμνεται ἀπὸ ἀγρίας χαράδρας.

Τὰ βαθύπεδα τῆς χερσονήσου εἶναι μικρᾶς μόνον ἐκτάσεως. Πολλὰ ἄλλοτε δὲν εἶχον ἔξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν καί, ὥς ἡ Θεσσαλία, ἐπληροῦντο ὑπὸ λίμνης. Ὁ πηλὸς τῆς λίμνης ἀποτελεῖ τώρα εὐφορον ἀρόσιμον γῆν. Διὰ τοῦτο εἰς αὐτὰ ὑπάρχουν καὶ οἱ μεγαλύτεροι συνοικισμοί. — Αἱ μακραὶ **κοιλάδες** τοῦ **Ἑβρου** καὶ τοῦ **Ἀξιοῦ** ἀποτελοῦν ὁδοὺς, διὰ τῶν ὁποίων εἰσδύει τις ἀπὸ τὴν παραλίαν τοῦ Αἰγαίου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας καὶ περαιτέρω διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ **Μοράβα** εἰς τὰς χώρας τοῦ Δουνάβεως. Διὰ τοῦτο δι' ἀμφοτέρων τῶν κοιλάδων τούτων διέρχονται σιδηρόδρομοι.

4. **Κλίμα καὶ προϊόντα τοῦ ἐδάφους.** Ὁ εὐρὺς κορμὸς τῆς

Εἰκ. 20. Χάρτης βροχῶν τῶν χωρῶν τῆς Μεσογείου.

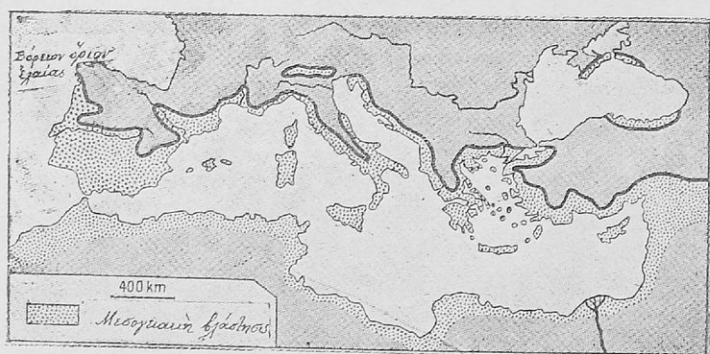
Βαλκανικῆς ἔχει **ἡπειρωτικὸν** κλίμα μὲ βροχὰς καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους, θερμὰ θέρη καὶ ψυχροὺς χειμῶνας. Ὁ παγερὸς ΒΑ ἄνεμος (σλαβ. Μπόρα) συρρίζει ἐπάνω ἀπὸ τὴν χώραν καὶ φέρει πολλὰ χιόνια. Μὲ τοιοῦτον κλίμα εὐδοκιμοῦν, ἰδίᾳ εἰς τὰ βαθύπεδα, ὁ σῖτος, ὁ ἀραβόσιτος, ἡ κριθή καὶ ἡ βρύζα. Τὸ ὀλίγον χόρτον, τὸ ὁποῖον φύεται ἐπὶ τῶν βουνῶν, μόνον διὰ πρόβατα καὶ αἰγας ἀποτελεῖ ἀρκετὴν τροφήν. Ὅπου ὑπάρχουν δάση δρυῶν, ὥς εἰς τὰ ὄρη τῆς ΒΔ πλευρᾶς, ἐκεῖ τρέφονται ἀγέλαι χοίρων. — Εἰς τὰ νότια τῆς χερσονήσου καὶ ἐπὶ τῶν νήσων οἱ χειμῶνες εἶναι ἥπιοι καὶ ὑγροί, ἀλλὰ τὰ θέρη θερμὰ καὶ ξηρὰ (**Μεσογειακὸν κλίμα**). Ἐκεῖ εὐδοκιμεῖ ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος,

Γ. Α. Μέγα — Γεωγραφία ἐκδ. β'.

3

ἡ συκῇ, ἡ ἀμυγδαλῇ, ἡ πορτοκαλλέα. Ὅπου τὸ ἔδαφος ἀρδεύεται τεχνητῶς καλλιεργεῖται καὶ καπνὸς καὶ βάμβαξ.

5. **Κάτοικοι.** Ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὅλη ἡ χερσόνησος τοῦ Αἴμου ἦτο ἐλληνική· ἀλλ' ἔνεκα τῆς θέσεως αὐτῆς ὑπέστη, ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, συχνὰς ἐπιδρομὰς παρὰ βαρβάρων λαῶν. Οὗτοι ἐληλάτουν τὴν χώραν καὶ ἠχμαλώτιζον τοὺς κατοίκους. Ἐκ τούτου ὁ πόλεμος δὲν ἔπαυε ποτὲ εἰς τὰ βόρεια σύνορα τοῦ κράτους. Ἀπὸ τοὺς πολέμους καὶ τὰς ἐπιδρομὰς ὁ ἐλληνικὸς πληθυσμὸς βορείως τοῦ

Εἰκ. 21. Μεσογειακὴ βλάστησις.

Αἴμου καὶ τοῦ Σκάρδου ἠραιώθη πολὺ. Τότε ξένοι λαοί, οἱ ὅποιοι περιεπλανῶντο ζητοῦντες τόπον διὰ νὰ κατοικήσουν, ἐπέρασαν τὸν Δούναβιν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ βόρεια τῆς χερσονήσου, **Σέρβοι** καὶ **Κροᾶται** εἰς τὰ δυτικά, **Βούλγαροι** εἰς τὰ ἀνατολικά. Οὕτως οἱ Ἕλληνες περιορίσθησαν εἰς τὰ νότια τῆς χερσονήσου. Οἱ **Ἀλβανοί**, οἱ ὅποιοι ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων κατῴκουν εἰς τὰ δυτικά αὐτῆς, παρέμειναν εἰς αὐτά. Ἀργότερα οἱ **Τούρκοι**, ἐλθόντες ἐξ ἀνατολῶν, ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὑπέταξαν ὅλους τοὺς χριστιανικοὺς λαοὺς τῆς χερσονήσου. Πρῶτοι οἱ Ἕλληνες ἀπετίναξαν τὸν τουρκικὸν ζυγόν, κατόπιν δὲ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι λαοὶ ἠλευθερώθησαν. Σήμερον ἐν τῇ

Εὐρώπῃ οἱ Τοῦρκοι κατέχουν μόνον τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην μὲ τὴν Κων/πολιν καὶ Ἀδριανούπολιν. — Ὁ πληθυσμὸς τῆς χερσονήσου ἀνέρχεται εἰς 25 ἑκατ. Πλέον τῶν $\frac{3}{4}$ ἀναγνωρίζουν τὴν *ἐλληνικὴν ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν*. Εἰς τὰ ΒΔ τῆς χερσονήσου ἐπικρατεῖ ἡ *Ῥωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία*. Εἰς τὴν *Μωαμεθανικὴν* θρησκείαν ἀνήκουν ἐκτὸς τῶν Τούρκων οἱ περισσότεροι Ἀλβανοί.

6. *Τὰ κράτη τῆς Βαλκανικῆς.* α) *Ἡ Ἑλληνικὴ Δημοκρατία* (130.000 τ. χιλιομ. 6,5 ἑκατ., κατ., 50 ἀνὰ 1 τ. χιλ.).

Ὅριστε τὰ πολιτικὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος. — Ὀνομάσατε τὰς ἐλληνικὰς χώρας καὶ νήσους, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνονται ἐντὸς τῶν ὁρίων τούτων. — Ποῖαι ἐκ τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν καὶ νήσων μένουν ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας; — Ὀνομάσατε τὰ ὄρη, τὰς πεδιάδας, τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς λίμνας τῆς Ἑλλάδος. — Ὀνομάσατε τοὺς νομοὺς τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς πρωτεύουσας αὐτῶν. — Δείξατε εἰς τὸν χάρτην τὰς σιδηροδρομικὰς γραμμὰς τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἑλλὰς εἶναι χώρα κατ' ἐξοχὴν ὀρεινὴ· ἀλλὰ μεταξὺ τῶν πολυαριθμῶν ὀροσειρῶν ὑπάρχουν πολυπληθεῖς κοιλάδες καὶ ὀλίγαι πεδιάδες. Ὅσαι ἐξ αὐτῶν περιβάλλονται πανταχόθεν ὑπὸ ὄρέων ἔχουν κλίμα ἡπειρωτικόν, ἀλλ' ὅσαι εἶναι ἀνοικταὶ πρὸς τοὺς θαλασσίους ἀνέμους ἔχουν, ὥς καὶ αἱ νῆσοι καὶ τὰ παράλια, μεσογειακὸν κλίμα. Τὸ θέρος ἐπικρατοῦν βόρειοι ἀνεμοί. Οὗτοι ἔρχονται ἐκ τῆς ξηρᾶς καὶ ἐκ ψυχροτέρων χωρῶν καὶ προκαλοῦν μεγάλην ξηρασίαν. Αὕτη ἰδιάζει εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἐλληνικὰς χώρας. Ὁ χειμὼν εἶναι ἡ ἐποχὴ τῶν βροχῶν.

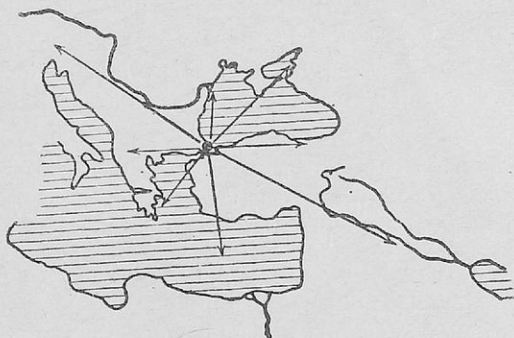
Ἀνάλογος μὲ τὴν ποικιλίαν τοῦ κλίματος εἶναι καὶ ἡ βλάστησις τῶν φυτῶν. Ἐπικρατοῦν τὰ αἰθιαλῆ. Ἡ ἐλαία μὲ τὰργυροπράσινον φύλλωμά της καλύπτει τοὺς χαμηλοὺς τόπους. Τὸ ὄριον τῆς εὐδοκίμησης αὐτῆς δεικνύει συγχρόνως τὸ ὄριον τῆς μεσογειακῆς βλαστήσεως (Εἰκ. 21). Εὐδοκίμοῦν προσέτι ἡ ἀμυγδαλῆ, ἡ συκῆ, ἡ μορέα, ἡ ῥοδακινέα, ἡ λεμονέα καὶ ἡ πορτοκαλλέα. Οἰκονομικῶς σπουδαία εἶναι ἡ καλλιέργεια τῆς σταφιδαιμπέλου εἰς τὰ βόρεια καὶ δυτικὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ τοῦ καπνοῦ εἰς τὴν Ἀνατ. Μακεδονίαν, τὴν Θράκην, τὴν Αἰτωλίαν κ. ἄ. Ἡ Ἑλλὰς ἀπέβη ἡ πρώτη καπνοπαραγωγὸς χώρα τῆς Εὐρώπης. Παράγει καὶ οἶνους ἐν ἀφθονίᾳ, ἀλλ' ἡ παραγωγή τοῦ

σίτου καὶ ἀραβοσίτου δὲν ἐπαρκοῦν διὰ τὴν διατροφήν τῶν κατοίκων. Εἰς τὰ βουνὰ τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Ἡπείρου τρέφονται πολλὰ ποίμνια, εἰς δὲ τὰς πεδιάδας τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τοῦ Στρυμόνος πολλαὶ ἀγέλαι βοῶν. Τὰ βουνὰ τῆς Δυτ. Μακεδονίας εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον δασώδη καὶ πλήρη πηγῶν. Μὲ τὴν δύναμιν τῶν ὑδάτων κινοῦνται αἱ μηχαναὶ πολλῶν ἐργοστασίων εἰς τὴν Βέροϊαν, τὴν Νάουσαν καὶ τὴν Ἑδεσσαν. — Αἱ ἀκταὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι πολύκολποι μὲ λαμπροὺς φυσικοὺς λιμένας. Ἐκ τούτου πολλοὶ ἐκ τῶν κατοίκων τρέπονται πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ διακρίνονται ὡς ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι. Ἄλλοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν σπογγαλιείαν. Καὶ ὄρυκτὰ (σμύρις, λευκόλιθος, μόλυβδος, λιγνίται) ἐξάγονται ἀπὸ τὸ ἔδαφος καὶ στέλλονται εἰς ξένας χώρας. Τόσας πηγὰς πλούτου ἔχει ἡ ὡραία πατρίς μας, ὥστε ὅσοι ἐργάζονται μὲ ἐπιμέλειαν εἰς αὐτήν, κερδίζουν ὅσα χρειάζονται διὰ νὰ ζήσουν ἀνέτως.

Αἱ **Ἀθῆναι** (350 χιλ.) ὅπως κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, οὕτω καὶ σήμερον εἶναι ἡ πρώτη πόλις τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τὴν θέσιν της εἶναι τὸ κέντρον τῆς ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς κινήσεως τῆς Ἑλλάδος. Μὲ τὸ Πανεπιστήμιον, τὴν Ἀκαδημίαν καὶ τὸ Πολυτεχνεῖόν της εἶναι καὶ κέντρον τῆς πνευματικῆς κινήσεως. Μὲ τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαίας τέχνης προσελκύει κατ' ἔτος πολλοὺς περιηγητάς. Ὁ **Πειραιεὺς** (150) εἶναι ὁ μεγαλύτερος εἰς κίνησιν λιμὴν τῆς Ἑλλάδος. Μετ' αὐτὸν ἔρχονται ἡ **Θεσσαλονίκη** (180), αἱ **Πάτραι** (50), ἡ **Καβάλλα** (50) κλπ. Ἄλλαι σπουδαῖαι πόλεις εἶναι τὰ Ἰωάννινα, ἡ Κέρκυρα, αἱ Καλάμαι, ἡ Τρίπολις, ἡ Λαμία, ὁ Βόλος, ἡ Λάρισα, ἡ Κοζάνη, αἱ Σέρραι, ἡ Μυτιλήνη, τὰ Χανιά, τὸ Ἡράκλειον. — Ὅρισατε τὴν θέσιν τῶν πόλεων τούτων. — Ποῖται πόλεις καὶ ποῖοι τόποι σᾶς εἶναι γνωστοὶ ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν καὶ νέαν ἑλληνικὴν ἱστορίαν; **Υ**

β. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία περιλαμβάνει σήμερον τὴν ἀνατολικὴν Θράκην, ἡ ὁποία διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν (1920) εἶχε περιέλθει μέχρι τῆς Τσατάλτζας εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπὶ δύο ἔτη παρέμεινεν ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν διοίκησιν. Ἡ **Κωνσταντινούπολις** (900 χιλ. κατ.) διὰ τὴν ἑξοχὸν θέσιν καὶ τὸν λαμπρὸν λιμένα ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς συγκοινωνίας (Εἰκ. 22). Ἀπὸ τὸν Κεράτιον κόλπον ἡ πόλις

παρέχει μεγαλοπρεπή ἄποιψιν. Ἐπάνω ἀπὸ τοὺς σωρούς τῶν οἰκιῶν ἐξέχουν οἱ θόλοι τῶν τζαμιῶν καὶ οἱ αἰχμηροὶ μιναρέδες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ χόντζας πρωί, μεσημέρι, βράδυ, καλεῖ τοὺς πιστοὺς τοῦ Μωάμεθ εἰς προσευχήν. Μεταξὺ αὐτῶν διακρίνεται ὁ τροῦλλος τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἡ ὁποία περιυλίζει τὰς ἱερωτέρας παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους. Σήμερον ἡ Κων/πολις εἶναι ἡ μεγαλυτέρα πόλις τῆς Τουρκίας, ἔχει ὅμως μέγαν πληθυσμὸν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν προπάντων εἰς τὰς ὠραίας ἐξοχὰς τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Πέραν. Ὅλος ὁ ἄλλος ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς ἀνατολ. Θράκης ἐξηναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ

Εἰκ. 22.

τὴν πατρίδα του. Ἐκ τούτου ἡ Ἀδριανούπολις, αἱ Σαράντα Ἐκκλησίαι, ἡ Ῥαιδεστός, ἡ Καλλίπολις ἠρημώθησαν.

γ) *Τὸ Βασίλειον τῆς Βουλγαρίας* εἰς ἑκτασιν καὶ πληθυσμὸν εἶναι μικρότερον ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα (5 ἐκ. κατ.). Ἐκτὸς τῆς κυρίως Βουλγαρίας περιλαμβάνει τὴν βόρειον Θράκην ἢ Ἀνατ. Ῥωμυλίαν καὶ τὴν ΒΔ. Μακεδονίαν. Ἡ κυρίως Βουλγαρία ἐκτείνεται μεταξὺ τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Αἴμου. Διὰ τῶν ποταμῶν οἱ ὁποῖοι κατέρχονται πρὸς τὸν Δούναβιν, ἡ χώρα κατὰτέμνεται εἰς ἐλαφρῶς κυμαινομένην λοφώδη χώραν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ πέραν τοῦ Δουνάβεως ἀπλώνεται εὐρυτάτη πεδιάς, ἡ κυρίως Βουλγαρία εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς τοὺς ΒΑ ἀνέμους, οἱ ὁποῖοι καθιστοῦν τὸν χειμῶνα βαρύτατον. Τὸ θέρος ὅμως εἶναι θερμὸν μὲ συχνὰς βροχὰς καὶ εὖνοεὶ τὴν γεωργίαν. Σιτηρά, καπνός, οἶνοι

καὶ κονκούλια εἶναι τὰ κύρια προϊόντα, τὰ ὅποια ἐξάγονται διὰ τῆς Βάρνας (50. Θέσις!).

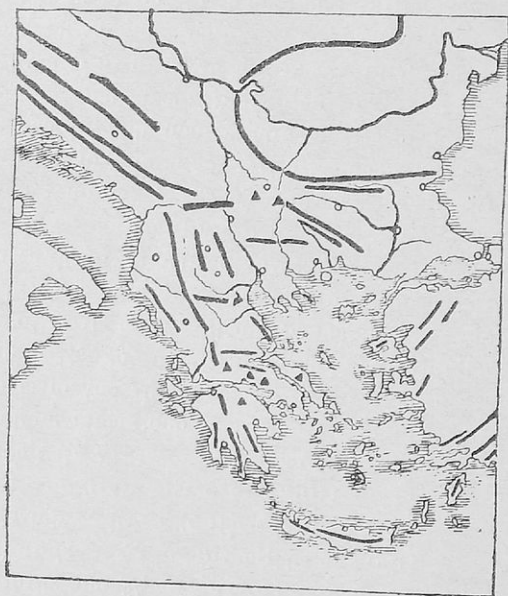
Πρὸς Ν. ἡ ὄροσειρὰ τοῦ Αἵμου καταπίπτει ἀποτόμως εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Τζόντζου, τὴν ὁποίαν οὕτω προστατεύει ἀπὸ τὸν ψυχρὸν βορρᾶν. Ἐκ τούτου εἰς τὴν κοιλάδα αὐτὴν εὐδοκιμοῦν τὰ ἐσπεριδοειδῆ καὶ αἱ τριανταφυλλέαι, ἐκ τῶν ὁποίων παράγεται τὸ πολύτιμον ῥοδέλαιον. Πρὸς τὰ ΝΔ ὁ Αἶμος κατέρχεται εἰς ὑψηλὸν ὄροπέδιον, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου ὑψοῦται τὸ Σκόμιον ὄρος. Τὸ ὄροπέδιον τοῦτο κατέχει τὸ κέντρον τῆς Βαλκανικῆς, ἐπεὶ δὲ εἰς αὐτὸ διασταυροῦνται ποτάμια κοιλάδες, ἄγουσαι ἐκ τοῦ Αἰγαίου πρὸς τὸν Δούναβιν (Στρυμὼν - Ἰσκερος, Ἐβρος Νίσσης, Μοράβας), ἔχει θέσιν ἀξιόλογον διὰ τὰς συγκοινωνίας τῆς ΝΑ Εὐρώπης. Διὰ τοῦτο ἡ **Σόφια** (150), κεimμένη ἐν εὐφύρῳ λεκάνῃ τοῦ ὄροπεδίου, ἀνεδείχθη πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου καὶ ἀπέβη σπουδαῖον κέντρον συγκοινωνιῶν.—Μεταξὺ τοῦ Αἵμου καὶ τῆς Ῥοδόπης ἐκτείνεται εὐφορρωτάτη πεδιάς, τὴν ὁποίαν διαρρέει ὁ Ἐβρος. Ἐν αὐτῇ καλλιεργοῦνται σιτηρά, καπνός, βάμβαξ, ὄρυζα, μορέα. Κέντρον τῆς περιοχῆς εἶναι ἡ **Φιλιππούπολις** (60), λιμὴν δ' ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου ὁ **Πύργος** (40). Αἱ πόλεις αὗται καὶ τὰ παράλια (Ἀγχίαλος, Μεσημβρία, Σωζούπολις) εἶχον ἄλλοτε συμπαγῇ ἑλληνικὸν πληθυσμόν, ἀλλ' οἱ Βούλγαροι τοὺς ἐξεδίωξαν.—Οἱ Βούλγαροι εἶναι συγγενεῖς τῶν Τούρκων, ἀλλ' ἐπεὶ ἀνεμείχθησαν πολὺ μὲ Σλαῦους, ἔλαβον τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἥθη αὐτῶν.

δ) **Ἡ Νοτιοσλαβία ἢ τὸ Βασίλειον τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων** εἶναι διπλασία ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα (12 ἐκ. κατ.). Τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Νοτιοσλαβίας κατέχεται ἀπὸ τὰς Διναρικὰς Ἀλπεῖς, αἱ ὁποῖαι πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν καταπίπτουν ἀποτόμως καὶ σχηματίζουν στενὴν παραλίαν μὲ πλῆθος νήσων καὶ χερσονήσων πρὸ αὐτῆς (Δαλματία). Αὕτη εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τοὺς θαλασσίους ΝΔ ἀνέμους· ὅθεν ἔχει συγχοτάτας βροχὰς καὶ ἐπεὶ προστατεύεται διὰ τῆς ὑψηλῆς ὄροσειρᾶς ἀπὸ τὸν ψυχρὸν βορρᾶν ἔχει θερμὸν χειμῶνα καὶ δροσερὸν θέρος. Εὐδοκιμοῦν ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος, ἡ συκῇ, ἡ μορέα. Ἀλλ' ἐπεὶ ἡ χώρα εἶναι πολὺ στενὴ, οἱ κάτοικοι τρέπονται εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ ἀλιείαν.—Πρὸς ἀνατολὰς αἱ Διναρικαὶ Ἀλπεῖς ἐπεκτείνον-

ται καὶ πληροῦν τὴν Βοσνίαν, τὴν Ἑρζεγοβίνην καὶ τὴν παλαιὰν Σερβίαν. Τὸ κλίμα εἰς αὐτὰς εἶναι ἡπειρωτικόν. Εἰς τὰς εὐφόρους κοιλάδας εὐδοκιμοῦν ὁ σίτος καὶ ὁ ἀραβόσιτος. Δένδρον τῶν κήπων εἶναι ἡ δαμασκηnea, τῶν δὲ δασῶν ἡ δρυς, ἡ ὀξύα καὶ ἡ καστανέα. Εἰς τὰ ἐκτεταμένα δάση τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης τρέφονται ἀγέλαι χοίρων. Ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Βοσνίας καὶ Σερβίας ἐξάγονται μέταλλα, ἰδίᾳ χαλκός, καὶ γαιάνθρακες. — Βορείως τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Σαύου ἡ Σλαβονία καὶ μέρος τῆς Κροατίας εἶναι χῶραι πεδιναί, τὰς ὁποίας οἱ ποταμοί, πλημμυροῦντες τὴν ἀνοιξιν, κατακλύζουν· ἐκ τούτου ἔχουν ἔδαφος εὐφορώτατον καὶ παράγουν σίτον καὶ ἀραβόσιτον ἐν ἀφθονίᾳ. Ἡ ΒΔ Κροατία εἶναι κατ' ἐξοχὴν ὀρεινὴ· εἰς αὐτὴν ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ κτηνοτροφία, εἰς δὲ τὰς πόλεις αὐτῆς ἀκμάζει ἡ βιομηχανία μεταξωτῶν. — Πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου εἶναι τὸ **Βελιγράδιον** (110, Belgrad = λευκὴ πόλις), τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν πύλιν τῆς χερσονήσου διὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν συγκοινωνίαν. Παρὰ τὴν **Νίσαν** (25, Ναϊσσός) ἐνοῦνται αἱ δύο κύριαι σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ τῆς Βαλκανικῆς. Ἀξιόλογοι πόλεις ἐν τῇ βορείᾳ Μακεδονίᾳ εἶναι τὰ **Σκόπια** (50) καὶ τὸ **Μοναστήριον** (60), ἐν τῇ Κροατίᾳ τὸ **Ἄγραμ** ἢ **Ζαγκρέμπ** (100), ἐν τῇ Σλαβονίᾳ ἡ **Μαρία Θηρεσιούπολις** (100), ἐν τῇ Βοσνίᾳ τὸ **Σεράγεβον** (60) καὶ ἐν τῇ Ἑρζεγοβίνῃ ἡ **Μοστάρη** (20) μὲ τὸ $\frac{1}{3}$ τῶν κατοίκων Μωαμεθανούς. — Οἱ νοτιοσλαβικοὶ λαοὶ ἠνώθησαν μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον· ἀλλ' ἔχουν σπουδαίας διαφορὰς γλωσσικὰς καὶ θρησκευτικὰς.

ε) **Ἡ Ἀλβανικὴ Δημοκρατία** (875 χιλ. κατ.) περιλαμβάνει καὶ μέρος τῆς βορείας Ἡπείρου. Τὰ ὄρη τῆς Ἀλβανίας εἶναι συνέχεια τῶν Διναρικῶν Ἀλπεων καὶ διευθυνόμενα ἀπὸ Β πρὸς Ν ἀποχωρίζουν αὐτὴν ἀπὸ τῆς λοιπῆς χερσονήσου· πρὸς τὴν θάλασσαν ὁμως κατέρχονται ὁμαλῶς καὶ σχηματίζουν παραλίους πεδιάδας. Αὗται διαρρέονται ὑπὸ μεγάλων σχετικῶς ποταμῶν, οἱ ὅποιοι τὸν χειμῶνα πλημμυροῦν, καὶ ἐκ τούτου μεγάλα ἐκτάσεις αὐτῶν κατέχονται ὑπὸ ἑλῶν καὶ εἶναι ἀκατοίκητοι. Διὰ τοῦτο αἱ μεγαλύτεραι πολίχναι κεῖνται εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὥς τὸ **Ἐλβασάν** καὶ τὰ **Τύραννα** (10) ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους. Μεγαλύτερα πόλεις εἶναι ἡ **Σκόδρα** (35), λιμένες δὲ τὸ **Δυρράχιον** (5)

καὶ ἡ **Αὔλων**. Ποῖαι ἡπειρωτικαὶ πόλεις κατέχονται ὑπὸ τῶν Ἄλβανῶν;—Οἱ Ἄλβανοὶ εἶναι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἰλλυριῶν. Ζοῦν κατὰ φυλὰς βίον ποιμενικὸν καὶ ἀγαποῦν πολὺ τὰ

Εἰκ. 23. Ἡ χερσόνησος τοῦ Αἴμου.

ὄπλα. Οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν εἶναι κατὰ τὴν θρησκείαν Μωαμεθανοί.

Ἀσκήσις. Κάμετε μεγένθυσιν τοῦ ἀνωτέρω χάρτου καὶ ἐγγράψατε εἰς αὐτὸν τὰ ὀνόματα τῶν σημειομένων ὁρέων καὶ ποταμῶν, τῶν κρατῶν καὶ πόλεων.—Χαράξατε τὴν σιδηροδρομ. γραμμὴν Ἀθηνῶν-Βελιγραδίου, Βελιγραδίου-Κων)πόλεως.

2. Ἡ χερσόνησος τῶν Ἀπεννίνων.

Ὅρισατε τὴν θέσιν τῆς χερσονήσου τῶν Ἀπεννίνων ἐν τῇ Εὐρώπῃ καὶ τῇ Μεσογείῳ θαλάσσῃ.—Ὀνομάσατε τὰς θαλάσσας, αἱ ὁποῖαι περιβρέχουν τὴν χερσονήσον καὶ τὴν ὁροσειράν, ἡ ὁποία ὀρίζει αὐτὴν ἀπὸ βορρᾶ.—Μετρήσατε τὸ μῆκος τῶν Ἀπεννίνων καὶ συγκρίνατέ το μετὸ μῆκος τῶν δυτικῶν ὁροσειρῶν τῆς Βαλκανικῆς.—Ποῖαι αἱ ὑψηλότεραι

κορυφαί τῶν Ἀλπεων καὶ τῶν Ἀπεννίνων καὶ ποῖον τὸ ὕψος αὐτῶν; Ὀνομάσατε τὰς ἰταλικὰς νήσους καὶ συγκρίνατε τὴν Σικελίαν μὲ τὴν Πελοπόννησον. — Ποῖον τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Σικελίας; — Ποῖα ἐμπορεύματα γνωρίζετε, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἐξ Ἰταλίας; — Ποιοὶ ἰταλικοὶ τόποι σὰς εἶναι ἤδη γνωστοὶ ἐκ τῆς Ἱστορίας;

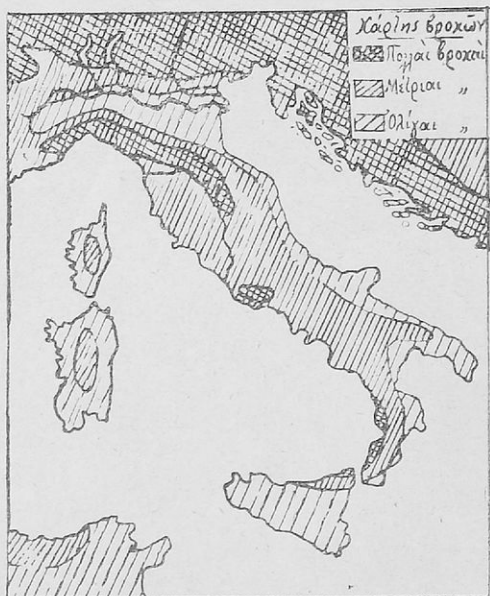
Δυτικοὶ γείτονές μας εἶναι οἱ **Ἰταλοί**. Ἀλλ' ἐν ᾧ μὲ τοὺς βορείους γείτονάς μας ἔχομεν κοινὰ σύνορα, ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν μᾶς χωρίζει θάλασσα, τὸ Ἰόνιον πέλαγος. Τὸ πλοῖον χρειάζεται μίαν νύκτα διὰ νὰ πλεύσῃ ἀπὸ τὴν Κέρκυραν εἰς τὸν πλησιέστερον ἰταλικὸν λιμένα. (Ποῖον;)

Ἡ Ἰταλικὴ χερσόνησος ἐν σχήματι ὑποδήματος ἐκτείνεται ἀρκετὰ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Μὲ τὴν νήσον Σικελίαν, ἡ ὁποία εἶναι προέκτασις αὐτῆς, σχηματίζει γέφυραν, συνδέουσαν τὴν Εὐρώπην μὲ τὴν Ἀφρικὴν. Ὅριον μεταξὺ τῆς χερσονήσου καὶ τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης ἀποτελοῦν αἱ ὑψηλαὶ καὶ μακραὶ ὄροσειραι τῶν **Ἀλπεων**, αἱ ὁποῖαι ἐκτείνονται τοξοειδῶς ἀπὸ ἐνὸς σημείου τῆς παραλίας μέχρις ἄλλου σημείου αὐτῆς. Ἐκ τοῦ δυτικοῦ ἄκρου τῶν Ἀλπεων, εἰσχωρεῖ εἰς τὴν χερσόνησον ἡ μακρὰ ὄροσειρὰ τῶν **Ἀπεννίνων**, ἡ ὁποία χωρίζει αὐτὴν εἰς ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν μέρος. Οὕτω τὴν ὅλην χώραν δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν εἰς τρία τμήματα: τὸ **βόρειον βαθύπεδον**, τὴν **ιδίως χερσόνησον** καὶ τὰς **νήσους**. Ἡ Ἰταλία εἰς ἑκτασιν εἶναι $2\frac{1}{2}$ σχεδὸν φορὰς μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' εἰς πληθυσμὸν εἶναι ἑξαπλασία (39 ἑκατ. κατοίκων).

1. **Τὸ βόρειον βαθύπεδον τῆς Ἰταλίας** ὀρίζεται βορείως καὶ δυτικῶς ἀπὸ τὰς Ἀλπεῖς, νοτίως δὲ ἀπὸ τὰ Ἀπέννινα πρὸς Ἀ ὅμως ἀνοίγεται πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν. Ὅθεν ὁμοιάζει μὲ εὐρεῖαν σκάφην, ἡ ὁποία εἶναι ἐλαφρῶς κεκλιμένη πρὸς Ἀ καὶ διὰ τοῦτο ὁ ῥοὺς τῶν ποταμῶν τοῦ βαθυπέδου (Πιάδος, Ἀδίγη:) εἶναι βραδύς. Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τὰ πέριξ βουνὰ οἱ χεῖμαρες καὶ τὰ ποτάμια μεταφέρουν μεγάλας ποσότητας ἄμμου καὶ ἀργίλου, μεγάλη εἶναι καὶ ἡ ἐναπόθεσις ἱλίου εἰς τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν. Ἐκ τούτου ἡ παραλία ἐπεκτείνεται κατὰ 70 μέτρα ἑτησίως. Ἡ πόλις Ἀδρία, ἡ ὁποία ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἦτο παράλιος καὶ ἔδωκε τὸ ὄνομά της εἰς τὸ πέλαγος, σήμερον, ἕνεκα τοῦ ποταμοῦ, εὐρίσκεται 23 χλμ. μακρὰν τῆς θαλάσσης.

Καὶ ὅλον δὲ τὸ βαθύπεδον, εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὁποίου πρὸ χιλιάδων ἐτῶν ὑπῆρχε βαθεῖα κόλπωσις τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, ἐσχηματίσθη ἐκ τοιούτων προσχώσεων τῶν ποταμῶν. Ὅθεν τὸ ἔδαφός του εἶναι γονιμώτατον.

Ἀπὸ τοὺς ψυχροὺς ἀνέμους τοῦ βορρᾶ τὸ βαθύπεδον προστατεύεται ὥς δι' ὑψηλοτάτου τείχους, ἐπεὶ αἱ Ἀλπεις ἐκ τῆς

Εἰκ. 24.

πλευρᾷ ταύτης ἀνυψοῦνται ἀποτόμως. Εἰς τοὺς πρόποδάς των σχηματίζονται λίμναι μεγάλαι, αἱ ὁποῖαι διὰ τὰς φυσικὰς καλλωνὰς καὶ τὸ γλυκὺ κλίμα προσελκύουν πολλοὺς ξένους (Ματζόρε, Γκάρδα). Ἀλλὰ καὶ τὰ Ἀπέννινα ἀπὸ νότου ἐμποδίζουν τοὺς θερμοὺς ἀνέμους τῆς Μεσογείου θαλάσσης νὰ εἰσδύσουν εἰς τὴν πεδιάδα. Μόνον οἱ ἀνατολικοὶ ἄνεμοι ἔχουν ἐλευθέραν τὴν εἵσοδον, ἀλλ' ἐπεὶ τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος ἀπὸ τὸ ὁποῖον περνοῦν, εἶναι μικρόν, ἡ ξηρότης των δὲν μετριάζεται. Ἔνεκα τούτου τὸ

βαθύπεδον ἔχει *κλίμα ἡπειρωτικόν* (μέση θερμοκρασία Ἰανουαρίου 2°, Ἰουλίου 25°).

Τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ φθινόπωρον πίπτουν πολλαὶ βροχαί, τὸ θέρος ὅμως εἶναι ξηρὸν καὶ θερμόν. Τότε ἀρχίζει ἡ ἄρδευσις τοῦ ἐδάφους μὲ τὰς διώρυγας, αἱ ὁποῖαι διακλαδοῦνται ἀπὸ τοὺς ποταμούς. Ἡ θερμότης τοῦ θέρους καὶ τὸ τεχνητὸν πότισμα συντελοῦν εἰς πλουσίαν βλάστησιν τοῦ ἐδάφους, ὥστε ὅλος ὁ τόπος ὁμοιάζει μὲ μεγάλον κήπον. Καλλιεργοῦνται ἰδίως ἀραβόσιτος, σίτος καὶ λαχανικά, εἰς μέρη δὲ βαλτιῶδη εὐδοκιμεῖ καὶ τὸ ῥύζι, καὶ παράγεται τόσον πολὺ, ὥστε γίνεται ἔξαγωγή αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν πατρίδα μας. Πτελεαί, λεῦκαι καὶ μορέαι περιβάλλουν ὥς ἐν πλαισίῳ τοὺς ἀγροὺς καὶ ὑψηλὰ εἰς τοὺς κλάδους τῶν δένδρων ἀναρριχῶνται κληματαριές. Οὕτως εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀγρὸν συχνὰ τὸ ἔδαφος παρέχει εἰς τοὺς κατοίκους συγχρόνως σιτηρὰ, τροφήν διὰ τοὺς μεταξοσκώληκας, ξύλα διὰ τὴν ἐστίαν καὶ σταφύλια. Ὑπάρχουν τόποι ὅπου οἱ ἀγροὶ καλλιεργοῦνται δύο φορές τὸ ἔτος, τὰ δὲ λειβάδια, ὅταν ποτίζωνται τακτικά, θερίζονται καὶ ὀκτὼ φορές τὸ ἔτος. Ἐκ τούτου καὶ ἡ κτηνοτροφία βοῶν εἶναι ἀνεπτυγμένη.

Ἐνεκα τῆς μεγάλης του εὐφορίας τὸ βορειοῖταλικὸν βαθύπεδον δύναται νὰ συντηρήσῃ μεγάλον πληθυσμόν· διὰ τοῦτο εἶναι πυκνὰ κατοικημένον καὶ ἔχει πολλὰς μεγάλας πόλεις, αἱ σπουδαιότεραι τῶν ὁποίων εἶναι τὸ *Τουρῖνον* (500), τὸ *Μιλᾶνον* (850), ἡ *Βερώνα* (100), ἡ *Πάδουα* (100), ἡ *Βολωνία* (220). Ὁ πληθυσμὸς τῶν πόλεων τούτων ἀσχολεῖται εἰς τὴν *βιομηχανίαν*, ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔδαφος τῆς χερσονήσου δὲν παρέχει γαιάνθρακας, πρὸς κίνησιν τῶν μηχανῶν τῶν ἐργοστασίων χρησιμοποιεῖται κυρίως δύναμις ἀπὸ τὴν πτώσιν τῶν ὑδάτων τῶν ποταμῶν (λευκὸς ἄνθραξ). Εἰς τὸ Μιλᾶνον ἀκμάζει ἰδίᾳ ἡ μεταξουργία. Ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ καὶ τὸ Τουρῖνον καὶ ἡ Βερώνα κεῖνται ἐπὶ τῶν μεγάλων ὁδῶν, αἱ ὁποῖαι διὰ τῶν στενῶν κοιλάδων τῶν Ἀλπεων συνδέουν τὴν Ἰταλίαν μὲ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, αἱ πόλεις αὗται εἶναι καὶ σπουδαῖα *κέντρα ἐμπορίου*. Μὲ τὸν πλοῦτον, τὸν ὁποῖον συνεκρόμισαν ἀπὸ τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, αἱ πόλεις αὗται ἤδη εἰς παλαιοὺς χρόνους ἔφθασαν εἰς μεγάλην εὐημερίαν καὶ ἠδυνήθησαν νὰ θεραπεύσουν καὶ τὰς

τέχνας καὶ *ἐπιστήμας*. Τὸ Τουρῖνον, ἡ Βολωνία καὶ ἡ Πάδουα ἔχουν καὶ σήμερον ἀκόμη περιβλεπτα Πανεπιστήμια, τὸ δὲ Μιλᾶνον φημίζεται διὰ τὸν περικαλλῆ μητροπολιτικόν του ναόν, ὁ ὁποῖος εἶναι ὅλος κτισμένος με λευκὸν μάρμαρον.

Λιμένες ἐμπορικοὶ τῆς βορείου Ἰταλίας εἶναι ἡ Βενετία καὶ ἡ Γένουα. Ἡ *Βενετία* (200) εἶναι κτισμένη εἰς τὴν περιοχὴν τῶν λιμνοθαλασσῶν ἐπὶ πολλῶν νησιδίων. Ἀντὶ ὁδῶν ἔχει διώρυγας, εἰς τὰς ὁποίας κινοῦνται πολυπληθεῖς γόνδολαι, ἤτοι στενὰ καὶ μακρὰ πλοίαρῖα, τὰ ὁποῖα μεταφέρουν τοὺς κατοίκους. Εἰς παλαιότερους χρόνους ἡ Βενετία εἶχε τόσα ἐμπορικὰ καὶ πολεμικὰ πλοῖα, ὥστε διωργάνωσε ἰσχυρὸν ναυτικὸν κράτος καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἦτο τὸ κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου. Τὰ μεγαλοπρεπῆ παλάτια τῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας (δογῶν) καὶ αἱ ἐκκλησίαι, ἰδίᾳ ἡ τοῦ Ἀγίου Μάρκου, μαρτυροῦν περὶ τοῦ παλαιοῦ πλούτου καὶ τῆς δόξης τῆς πόλεως. Ἀφ' οὗτου ὅμως ἤρχισαν νὰ κατασκευάζωνται μεγάλα πλοῖα, ἐπειδὴ ὁ λιμὴν εἶναι ἀβαθής, τὰ πλοῖα μὲ δυσκολίαν προσεγγίζουσιν· ἐκ τούτου τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀδριατικῆς κατὰ τοὺς χρόνους μας συνεκεντρώθη εἰς τὴν *Τεργέστην* (250). Αὕτη πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἀνῆκεν εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχε πληθυσμὸν ἰταλικόν, διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης (1918) περιήλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν.

2. *Ἡ ἰδίως χερσόνησος* καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μῆκος διασχίζεται ἀπὸ τὴν ὄροσειράν τῶν Ἀπεννίνων. Ταῦτα περιβάλλουν τοξοειδῶς τὸν κόλπον τῆς Γενούης καὶ κατόπιν προχωροῦν πρὸς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν· ἐνῶ δὲ πρὸς αὐτὴν καταπίπτουν ἀποτόμως (Γκράν Σάσσο 2900 μ.), πρὸς τὴν δυτικὴν καταπίπτουν εἰς λοφώδη χώραν, ἡ ὁποία διαρρέεται ἀπὸ τὸν *Ἄρνον* καὶ τὸν *Τίβεριν*. Τοῦναντίον εἰς τὸ νότιον μέρος τὰ Ἀπέννινα ἀποκλίνουν πρὸς τὴν δυτικὴν παραλίαν, ἐκ τῆς ὁποίας προεκτείνονται εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς νήσου Σικελίας. Εἰς δάση καὶ μεταλλεύματα τὰ Ἀπέννινα εἶναι πτωχά. Γαιάνθρακες, οἱ ὁποῖοι θὰ ἤμποροῦσαν ν' ἀναπτύξουν τὴν βιομηχανίαν, ὅλως ἐλλείπουσι, καὶ διὰ τοῦτο χρησιμοποιοῦνται αἱ πτώσεις τῶν ὑδάτων ἀπὸ τὰ βουνά. Περίφημον εἶναι τὸ λευκὸν μάρμαρον τῆς *Καρράρας*, μετὰ τὸ ὁποῖον κατασκευάζονται ὥραῖα ἔργα γλυπτικῆς.

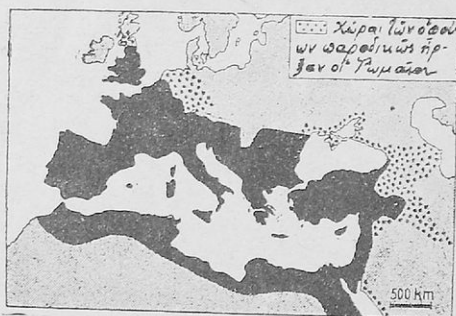
α) *Ἡ ΝΔ πλευρὰ τῆς χερσονήσου* διὰ τῶν Ἀπεννίνων προστατεύεται ἀπὸ τοὺς βορείους καὶ τοὺς ἀνατολικοὺς ἀνέμους, οἱ ὁποῖοι εἶναι τραχεῖς. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἀνοικτὴ εἰς τοὺς θερμοὺς ΝΔ ἀνέμους, ἔχει τὸν χειμῶνα ἥπιον καὶ βροχερὸν τὸ δὲ θέρος θερμὸν καὶ ξηρὸν (*Μεσογειακὸν κλίμα*)· διὰ τοῦτο ἡ γῆ μόνον ὅπου τεχνητῶς ποτίζεται, ἀμείβει τοὺς κόπους τοῦ γεωργοῦ. Ἰδίᾳ ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ *δενδροκομία*· εὐδοκιμοῦν δὲ πρὸ πάντων ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος, ἡ καστανέα, ἡ συκῆ, ἡ ἀμυγδαλῇ καὶ ἡ πορτοκαλλέα, ὥς φυτὰ δὲ στολισμοῦ τὰ φοινικοειδῆ (Εἰκ. 21).

Ἐξαιρετικῶς γλυκὺς εἶναι ὁ χειμὼν εἰς τὴν στενὴν παραλίαν τοῦ κόλπου τῆς Γενούης, ἡ ὁποία λέγεται *Ῥιβιέρα* (τ. ἔ. ἀκρογιαλιά) καὶ προσελκύει πλῆθος ξένων πρὸς ἀναψυχὴν. Εἰς τὸ μέσον αὐτῆς ἡ *Γένονα* (300), μὲ τὸν ἐξαιρετικὸν λιμένα της καὶ τὰ πολλὰ πλοῖα, ἄλλοτε ἦτο ἀντίζηλος τῆς Βενετίας εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης. Ἐπειδὴ δὲ εὐρίσκεται εἰς τὸ τέρμα τῶν μεγάλων ὁδῶν, αἱ ὁποῖαι διέρχονται τὰς Ἀλπεῖς, εἶναι καὶ σημερον ὁ ἐμπορικώτερος λιμὴν τῆς Ἰταλίας. — Παρὰ τὸν Ἄρνον παρατὰν ἡ *Φλωρεντία* (250) εἶναι περιώνυμος διὰ τοὺς ὡραίους κήπους, τὰ ἀνάκτορα καὶ τὰ μουσεῖα της, περιβάλλεται δὲ ἀπὸ μισοβόλους κήπους. Εἰς αὐτὴν ἀκμάζει ἡ γλυπτική, ἡ μεταξουργία καὶ ἡ κατασκευὴ ψαθίνων πέλων. — Εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἄρνου, ὅπως καὶ τοῦ Τιβέρεως, ἡ χώρα εἶναι ἐλώδης καὶ μαστίζεται ἀπὸ τοὺς πυρετοὺς. Διὰ τοῦτο ἡ *Πίζα*, ἡ ὁποία ἄλλοτε ἤκμαζε κατὰ θάλασσαν, ἔχασε τὸν λιμένα της, τὸ δὲ ἐμπόριόν της μετετέθη κατωτέρω εἰς τὸ *Λιβόρνον* (115).

Ἐπὶ ἐπτά λόφων, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Τιβέρεως, κεῖται ἡ *Ῥώμη* (700) ἡ αἰωνία πόλις. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὑπῆρξε κοιτὶς καὶ πρωτεύουσα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους καὶ ἐπὶ αἰῶνας παρέμεινε ἡ πρώτη πόλις τοῦ κόσμου. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἔρειπίων της ἐξέχουν τὰ λείψανα τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀγορᾶς καὶ τοῦ Κολοσσαίου, θεάτρου, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ 87 χιλιάδας θεατῶν. Ἐκ τῶν νεωτέρων κτιρίων της ἐξέχει ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Πέτρου καὶ τὸ Βατικανόν, ὅπου διαμένει ὁ Πάπας, ὁ ἀρχηγὸς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. — Κατωτέρω, εἰς τὸν ὁμώνυμον κόλπον, κεῖται ἡ ὡραία *Νεάπολις* (780). Αἱ θαυμά-

σαι ἔξοχαί της, ὁ γαλανὸς οὐρανὸς καὶ τὸ γλυκὺ κλίμα κάμνουν τὴν πόλιν αὐτὴν νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὰς ἄλλας Ἰταλικὰς πόλεις· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἔδαφος γύρω εἰς αὐτὴν εἶναι εὐφορον, ἀποτελεῖ παράδεισον τῆς Εὐρώπης. Πλησίον αὐτῆς ὑψώνεται ὁ **Βεζούβιος**, τὸ γνωστότερον ἐξ ὄλων τῶν ἡφαιστειῶν. Οἱ πρόποδες αὐτοῦ εἶναι κατάφυτοι ἀπὸ τ' ἀμπέλια.

Ἄλλ' ἀνωτέρω τὰ πλάγια τοῦ βουνοῦ εἶνε σκεπασμένα μὲ μαῦρες πέτρες ἀπὸ τὴν λάβαν, ἡ ὁποία κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐξεχύθη ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἡφαιστείου. Πολλοὶ περιηγηταὶ ἀναβαίνουν ἕως τὴν κορυφὴν του, διότι δὲν εἶναι πολὺ ὑψηλὴ (1200 μ.). Ἐκεῖ βλέπουν μίαν τεραστίαν λεκάνην μὲ κάθετα

Εἰκ. 25. Τὸ κράτος τῆς ἀρχαίας Ῥώμης.

τοιχώματα (κρατήρ). Εἰς τὸ μέσον αὐτῆς ὑπάρχει ἓν ἄνοιγμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον διαρκῶς βγαίνουν ἀτμοί. Ἀπὸ τὰ θειώδη ὀξέα, τὰ ὁποῖα ἀναδίδονται, ἡ ἀναπνοὴ γίνεται δύσκολος. Ἀπὸ ἔκρηξιν τοῦ Βεζουβίου τὸ 79 μ. Χ. κατεχώσθησαν τρεῖς πόλεις εἰς τὰς ὑπωρείας αὐτοῦ. Ἀπὸ τὴν ἀνασκαφὴν μιᾶς ἐξ αὐτῶν, τῆς **Πομπηίας**, ἀπεκαλύφθη εἰς ἡμᾶς ἀληθὴς νεκρόπολις. Ἐν ᾧ ὅμως τόσην καταστροφὴν φέρει τὸ ἡφαίστειον, κάμνει καὶ ἓν καλόν. Τὰ ἡφαιστειογενῆ δηλ. πετρώματα ἀποσαθρούμενα μὲ τὸν καιρὸν κάμνουν τὴν γῆν γονιμοτάτην. Διὰ τοῦτο εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Βεζουβίου ὁ τόπος ὁμοιάζει μὲ ὠραῖον κήπον.

β) Ἡ ἀνατολικὴ παραλία τῆς χερσονήσου εἶναι στενὴ καὶ πτωχὴ εἰς βροχάς, ἀλλ' ὄχι ἄγονος. Ἀρκεταὶ ἐκτάσεις καλύπτον-

ται με ἐλαιῶνας, ἀμπέλια καὶ κήπους ὁπωροφόρων δένδρων. Τὸ **Βάρι** (130) εἶναι ἡ μεγαλυτέρα πόλις τῆς παραλίας ταύτης. Τὸ **Βρινδήσιον** (30) εἶναι ὁ ἀκραῖος σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου, ὅστις συνδέει τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην μετὰ τὴν θαλασσίαν ὁδὸν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀσίαν.

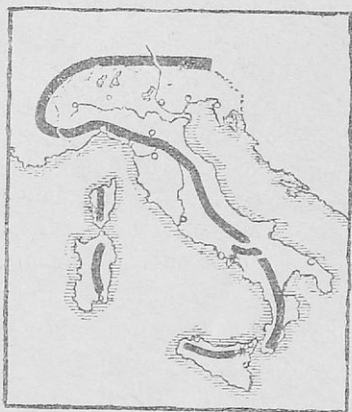
3. **Αἱ νῆσοι.** Ἡ **Σικελία** ἔχει σχῆμα τριγώνου (ἀρχ. Τρινακρία) χωρίζεται δ' ἀπὸ τῆς χερσονήσου διὰ τοῦ στενοῦ πορθμοῦ τῆς Μεσσήνης καὶ εἶναι καθ' ὅλοκληρίαν ὄρεινή. Παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν ἡ **Αἴτνα**, ὑψηλοτέρα κατὰ 300 μ. ἀπὸ τὸν ἰδικὸν μας Ὀλυμπον, εἶναι ἡφαίστειον ἐνεργόν, ὅπως καὶ ἡ νῆσος **Σιρόμπολι** βορείως τῆς Σικελίας. Διὰ τὴν εὐφορίαν τῆς ἡ νῆσος τὸ πάλαι προσεῖλκυσε πολλοὺς ἀποίκους Ἑλλήνας, ὅπως καὶ ἡ κάτω Ἰταλία, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχουν ἀκόμη χωρικοὶ ὁμιλοῦντες τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον. Μὲ τεχνητὴν ἄρδυσιν ἡ καλλιέργεια εὐδοκιμεῖ· παράγονται δὲ πρὸ πάντων σιτηρά, ἀραβόσιτος, οἶνοι, μῆλα, ἐλαῖαι καὶ βαμβάκι. Τὰ βουνὰ κρύπτουν πλουσιώτατα κοιτάσματα θείου. Αἱ μεγαλύτεραι πόλεις, **Παλέρμον** (400) **Μεσσήνη** (180), **Κατάνη** (220) καὶ **Συρακοῦσαι** (50) κεῖνται εἰς τὴν παραλίαν. Ἡ Μεσσήνη τὸ 1908 εἶχε καταστραφῇ ἀπὸ φοβερὸν σεισμόν. Νοτίως τῆς Σικελίας ἡ νῆσος **Μελίτη** ἢ **Μάλτα** κατέχεται ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν διὰ τὴν σπουδαίαν θέσιν τῆς.

Ἡ **Σαρδηνία** εἶναι νῆσος ὄρεινή, πλουσία εἰς μέταλλα διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοί τῆς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, καὶ τὴν μεταλλουργίαν. Εἰς τὴν παραλίαν καταγίνονται εἰς τὴν ἀλιεῖαν σαρδελλῶν κλπ. Σπουδαιότερα πόλεις εἶναι τὸ **Καλλιᾶρι** (60). Ἡ **Κορσική**, ἴση μετὰ τὴν Κρήτην κατὰ τὴν ἔκτασιν, εἶναι ὁμοίως ὄρεινή, κατέχεται δὲ ὑπὸ τῶν Γάλλων.

Ἡ **Ἑλβα** ἔχει πλούσια ὄρυχεα σιδήρου.

4. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἰταλίας δὲν ἔχουν ὅλοι τὴν ἰδίαν ἀνάπτυξιν. Εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν ὁ λαὸς εἶναι ἀνεπτυγμένος, ἐργατικὸς καὶ φιλότεχνος. Τοῦναντίον εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν ὑπάρχουν πολλοὶ ἀγράμματοι καὶ νωθοὶ μετὰ τοῦ λαοῦ. Οἱ Ἰταλοὶ ἀναγνωρίζουν τὸν Πάπαν ὡς ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας, ἔχουν δὲ βασιλεῖα κληρονομικόν, ὁ ὁποῖος κυβερνᾷ σύμφωνα μετὰ τὸ σύνταγμα (βασιλεία συνταγματική). Ἡ Ἰταλία κέχτηται ἀποικίας ἐν τῇ Ἀφρικῇ, κατέχει δὲ διὰ τῆς βίας τὴν **Ρόδον** καὶ τὰς ἄλλας **Δωδεκανήσους**.

5. Τὸ ἐμπόριον τῆς Ἰταλίας μὲ τὰς ἄλλας χώρας. Ἡ Ἰταλία εἰς ἄλλας χώρας ἐξάγει μέταξαν, ὀπωρικά, τυριά, καπέλλα, κρασιά καὶ λάδι, εἰσάγει δὲ κυρίως σιτηρά, βάμβακα καὶ γαϊάνθρακας.

Εἰκ. 26. Ἡ χερσόνησος
τῶν Ἀπεννίνων.

Μὲ τὴν Ἑλλάδα ἢ Ἰταλία εὐρίσκεται εἰς στενάς ἐμπορικὰς σχέσεις. Ἐξ αὐτῆς προμηθεύμεθα ὑφάσματα, ῥύζι, θειάφι, χημικὰ προϊόντα, χαρτί, καπέλλα κλπ. εἰσάγομεν δ' εἰς αὐτὴν καπνόν, κονκούλια, δέρματα ἀκατέργαστα καὶ ὀρυκτά.

6. Ἀσκήσις. Περιέγραψε τὴν διαδρομὴν τῶν Ἀπεννίνων. — Ὀνόμασε τὰ ἡφαίστεια, τοὺς ποταμούς, τὰς λίμνας, τὰς νήσους καὶ τὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι σημειοῦνται ἐπὶ τοῦ σχεδίου. — Ἀκολούθησε ἐπὶ τοῦ χάρτου τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν ἀπὸ Βρινηοῦ, εἰς Μιλᾶνον καὶ μέτρησε τὸ μῆκος τῆς μὲ τὴν κλίμακα. —

Ἰχνογράφησε τὸ σχέδιον τῆς Χερσονήσου καὶ τῶν νήσων καὶ ἐπίγραψε τὰ ὀνόματα.

2. Ἡ Πυρηναικὴ χερσόνησος.

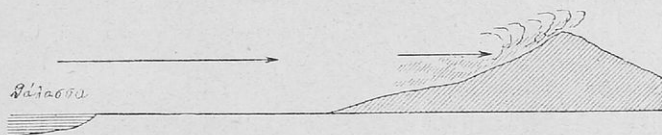
Ἡ Πυρηναικὴ χερσόνησος ἐκτείνεται μεταξὺ τῆς Μεσογείου Θαλάσσης καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ, ἀποτελοῦσα τὸ ΝΔ ἄκρον τῆς Εὐρώπης. — Ποῖος πορθμὸς χωρίζει τὴν χερσόνησον ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν; Ποῖα ὄρη τὴν χωρίζουν ἀπὸ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην; Ποῖαι αἱ ὑψηλότεραι κορυφαὶ τῶν Πυρηναιῶν καὶ τῆς Σιέρρας Νεβάδας καὶ ποῖον τὸ ὕψος αὐτῶν; Ὀνομάσατε τοὺς ποταμούς τῆς χερσονήσου.

Ἡ Πυρηναικὴ χερσόνησος ἔχει περίπου σχῆμα τετραγώνου καὶ εἶναι σχεδὸν διπλασία εἰς ἑκτασιν ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον· ἀλλ' ἔχει μόνον τὰ $\frac{2}{3}$ τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς (27 ἑκατ. κατ.)· διότι εἶναι πολὺ ὄρενῇ. Τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτῆς, τὸ κεντρικόν, κατέχεται ἀπὸ ὑψηλὸν ὄροπέδιον, τὸ ὁποῖον ἐξ ὅλων τῶν πλευρῶν περιστοιχίζεται ἀπὸ βουνὰ καὶ εἰς τὸ μέσον διασχί-

ζεται ὑπὸ μακρᾶς ὁροσειρᾶς (Καστίλια ὄρη). Πρὸς τὰ ΒΑ καὶ Ν τὸ ὁροπέδιον κατέρχεται εἰς **βαθύπεδα**, τῶν ὁποίων τὸ μὲν περικλείεται ἀπὸ τὰ Πυρηναῖα (βαθύπεδον τοῦ Ἑβρου), τὸ δὲ ἀπὸ τὰ Ἀνδαλούσια (βαθύπεδον τοῦ Γουαδαλκιβίρ). Πρὸς τὴν Μεσόγειον, ὡς καὶ πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανόν, ἐκτείνονται **πεδινὰι παραλιακαὶ ζῶναι**. Τὰ τμήματα ταῦτα διαφέρουν πολὺ μεταξὺ τῶν ὡς πρὸς τὸ κλίμα καὶ τὴν βλάστησιν· διὰ τοῦτο διὰ καθὲν ἐξ αὐτῶν θὰ κάμωμεν ἰδιαιτέρον λόγον.

Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς χερσονήσου ($\frac{5}{6}$) καταλαμβάνει τὸ **Βασίλειον τῆς Ἰσπανίας**, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουν καὶ αἱ ἀνατολικῶς αὐτῆς νῆσοι (σχεδὸν τετραπλάσιον εἰς ἑκτασιν καὶ πληθυσμὸν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα). Τὸ δυτικὸν μέρος κατέχει ἡ μικρὰ **Δημοκρατία τῆς Πορτογαλλίας** (μικροτέρα εἰς ἑκτασιν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἴση εἰς πληθυσμόν).

1. **Τὰ Πυρηναῖα** ἐκτείνονται ἐξ Α πρὸς Δ εἰς τόσον μῆκος,

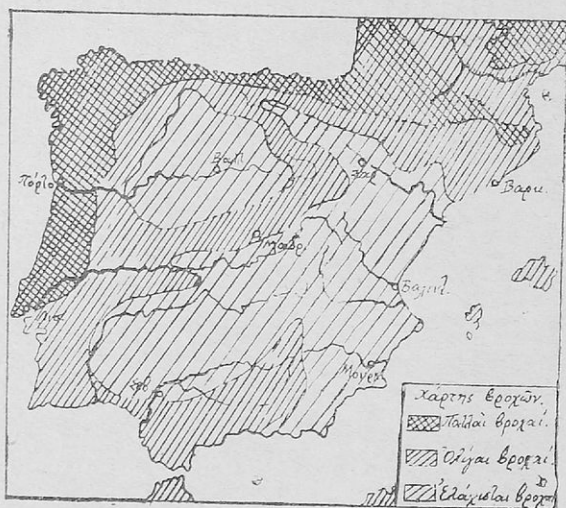

Εἰκ. 27.

ὅση εἶναι ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τοῦ Ταινάρου, καὶ πρὸς Β μὲν καταπίπτουν ἀποτόμως, πρὸς Ν ὅμως παρεκτείνονται εἰς ἀποκρήμινους διακλαδώσεις. Ἡ βορεία πλευρὰ τῶν Πυρηναίων, ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς τὴν Γαλίαν, εἶναι πλουσία εἰς δάση, διότι ἔχει πολλὰς βροχάς, τοῦναντίον ἡ νοτιά πλευρά, ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς τὴν Ἰσπανίαν, εἶναι γυμνὴ ἀπὸ δάση. Τὰ νέφη δηλαδή, τὰ ὁποῖα ὁ ἄνεμος μετακινεῖ ἀπὸ τὴν θάλασσαν πρὸς τὴν ξηράν, φθάνοντα ἀπὸ τὰς βορείας πεδιάδας εἰς τὰ ὑψηλὰ ταῦτα ὄρη, συναντοῦν ψυχρότερα στρώματα ἀέρος καὶ τότε οἱ ὕδατμοὶ των συμπυκνοῦνται καὶ πίπτουν τὸ μὲν θέρος ὡς βροχή, τὸν δὲ χειμῶνα ὡς χιόνι. (Διὰ τοῦτο καὶ γενικῶς εἰς τὰ βουνὰ πίπτουν περισσότεραι βροχαὶ καὶ εἰς αὐτὰ ἔχουν τὰς πηγὰς τῶν οἱ ποταμοί). Ὅθεν ὅταν τὰ νέφη φθάνουν εἰς τὴν νοτίαν πλευράν, εἶναι πλέον κατάξηρα. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ χωρία εἶναι ἀραιότατα ἐπ' αὐτῆς.

Καθ' ὅλον τὸ μῆκος των τὰ Πυρηναῖα εἶναι ἀδιάβατα· μόνον εἰς τὰ ἄκρα των κατὰ μῆκος τῆς παραλίας ὑπάρχουν ὁδοί, αἱ ὁποῖαι συνδέουν τὴν Ἰσπανίαν μὲ τὴν Γαλλίαν.

2. *Τὸ ὄροπέδιον* διὰ τῆς μακρᾶς σειρᾶς τῶν Καστιλίων ὀρέων διαιρεῖται εἰς Παλαιὰν καὶ Νέαν Καστιλίαν. Εἶναι τόσον ἐκτεταμένον καὶ περιφραγμένον ὑπὸ ὀρέων τὸ ὄροπέδιον τοῦτο, ὥστε διατελεῖ μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν θαλασσίων ἀνέμων καὶ ἔχει κλίμα ἡπειρωτικόν. Ἐν ᾧ ἡ δυτικὴ παραλία κατακλύζε-

Εἰκ. 28.

ται ἀπὸ βροχᾶς, τὸ ὄροπέδιον τοῦναντίον πάσχει ἀπὸ λειψυδρίαν καὶ οἱ ποταμοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν διανοίξῃ εἰς τὸ ἔδαφος στενάς καὶ βαθεῖας χαράδρας, εἶναι πτωχοὶ εἰς νερὰ καὶ δὲν ἡμποροῦν νὰ χρησιμεύσουν ὡς πλωταὶ ὁδοὶ διὰ τὴν συγκοινωνίαν. Τόση εἶναι ἡ ξηρασία καὶ ὁ καύσων τοῦ ὄροπέδιου κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας, ὥστε μία Ἰσπανικὴ παροιμία λέγει «τρεῖς μῆνες χειμῶνας καὶ ἑννέα μῆνες κόλασις!» Ἐκ τούτου τὸ πλεῖστον τῆς χώρας εἶναι ἄδενδρος στέππη, εἰς τὴν ὁποίαν μόνον ποίμνια (Μερινὰ πρόβατα) εὗρῖσκουν ὀλίγην τροφήν. Ἀλλ' ὅπου τὸ ἔδαφος μὲ τεχνητὸν πότισμα ἐπιδέχεται καλλιέργειαν, ἐκεῖ εὐδοκίμοῦν πολὺ

τὸ σιτάρι, τὸ κριθάρι, τὰ ὄσπρια καὶ τὸ λινάρι. Εἰς τὰς βαθείας κοιλάδας τῶν ποταμῶν εὐρίσκονται καὶ ἐλαιῶνες, εἰς δὲ τὰ ἄκρα τοῦ ὄροσίου τὰ βουνὰ σκεπάζονται μὲ μεγάλα δάση φελλοδρυῶν, ἀπὸ τὸν φλοιὸν τῶν ὀπίων ἐξάγεται ὁ φελλός, τὸν ὁποῖον γνωρίζομεν. Πηγὴ πλούτου διὰ τὴν χώραν εἶναι τὰ μέταλλα, τὰ ὁποῖα κρύπτουν τὰ βουνά της. Τὰ Κανταβρίγια ὄρη πρὸς Β, εἶναι πλουσιώτατα εἰς σιδηροῦχα ὄρυκτα καὶ γαιάνθρακας, ἡ δὲ Σιέρρα Μορένα πρὸς Ν, εἰς χαλκὸν καὶ ὑδράργυρον. Ἄλλ' ἡ ἐκμετάλλευσίς των εἶναι περιορισμένη διὰ τὴν ἔλλειψιν κεφαλαίων καὶ συγκοινωνιῶν. Εἰς τὸ κέντρον τῆς Παλαιᾶς Καστίλιᾶς εἰς ὕψος 800 μ. κεῖται τὸ *Βαλαδόλιδον* (70). Εἰς τὴν Νέαν Καστίλιαν, εἰς ὕψος 650 μ. κεῖται ἡ *Μαδρίτη* (750), ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἰσπανίας, μία ἐκ τῶν ὡραιότατων πόλεων τῆς Εὐρώπης. Διὰ τὴν κεντρικὴν της θέσιν, εἶναι τὸ ἐμπορικὸν κέντρον τῆς χερσονήσου. Εἶναι δὲ καὶ κέντρον πνευματικῆς κινήσεως μὲ τὰς σχολὰς καὶ τοὺς πολλοὺς καλλιτεχνικοὺς θησαυροὺς της.

3. *Τὸ βαθύπεδον τοῦ Ἑβρον* ἐπίσης περιβάλλεται ἀπὸ ὑψηλὰ βουνά. Διὰ τοῦτο ἔχει κλίμα ἡπειρωτικὸν καὶ εὐρεῖαι ἐκτάσεις εἶναι ἄδενδροι καὶ γυμναὶ ἀπὸ κάθε φυτικῆν βλάστησιν. Ἄλλ' ὅπου διώρυγες διακλαδοῦνται ἀπὸ τὸν Ἑβρον καὶ τοὺς παραποτάμους του, ἐκεῖ μὲ τεχνητὸν πότισμα ἡ γῆ ἀποδίδει καρποὺς (γεωργία). Πρωτεύουσα τῆς περιφερείας εἶναι ἡ *Σαραγόσα* (150) ἐπὶ τῆς σπουδαίας ὁδοῦ, ἡ ὁποία ἐκ τῆς Γαλλίας ἄγει πρὸς τὸ ὄροπέδιον.

4. *Τὸ βαθύπεδον τοῦ Γουαδαλκιβίρ* (Ἀνδαλουσία), περιλείεται μεταξὺ τῆς Σιέρρας Μορένας καὶ τῶν Ἀνδαλουσίων ὀρέων, ἀλλ' εἶναι ἀνοικτὸν πρὸς τὸν Ὠκεανόν. Εἶναι ὅμως ἡ χώρα τόσον θερμή, ὥστε ὁμοιάζει περισσότερον μὲ τὴν Ἀφρικὴν, πρὸς τὴν ὁποίαν πλησιάζει. Ἐκ τούτου δύο μόνον ἐποχαὶ διακρίνονται εἰς αὐτήν· ἡ ἐποχὴ τῶν βροχῶν ἀπὸ Ὀκτωβρίου-Ἰανουαρίου καὶ ἡ ἐποχὴ τῆς ξηρασίας ἀπὸ Ἰανουαρίου-Ὀκτωβρίου· συμβαίνει μάλιστα καὶ καθ' ὅλον τὸ ἔτος νὰ μὴ βρέξη καθόλου (*Ἀφρικανικὸν κλίμα*). Ἔχει ὅμως τόσον εὐφορον ἔδαφος, ὥστε ὅπου τοῦτο ἀρδεύεται μὲ τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ (Οὐέντ-ἐλ-Κεμπίρ = μέγας ποταμός), προσλαμβάνει ὄψιν παραδείσου, εἰς

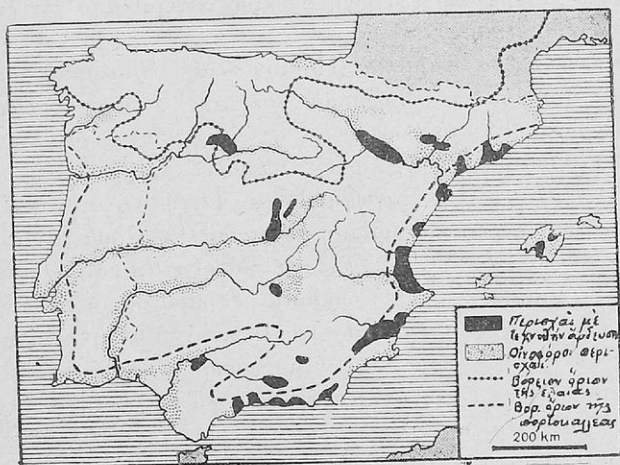
τὸν ὁποῖον θάλλουν ἀναμειξ τὰ φυτὰ τῆς Εὐρώπης μὲ τὰ φυτὰ τῆς Ἀφρικῆς· ἀμπέλια καὶ ὀπωροφόρα δένδρα, φυτεῖται ἀπὸ ζαχαροκάλαμον καὶ βάμβακα, φράτται ἀπὸ ἀθάνατα καὶ φραγκοσυκιές, ὑψηλοὶ φοίνικες δίδουν ὄψιν μοναδικὴν εἰς τὴν χώραν. Ὅπου ὅμως λείπει ἡ ἄρδευσις, ἐκτείνονται πάλιν στέππαι, αἱ ὁποῖαι μόνον διὰ τὴν βοσκήν τῶν ζώων εἶναι χρήσιμοι (πρόβατα, ἵπποι, ὄνοι, ἡμίονοι). Εἰς τὰ λιβάδια τῶν πέριξ βουνῶν τρέφονται καὶ ταῦροι διὰ τὰς ταυρομαχίας, εἰς τὰς ὁποίας ὁ Ἰσπανὸς εὐρίσκει εὐχαρίστησιν.

Παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ ἡ χώρα εἶναι βαλτώδης. Ἄλλ' εἶναι τόσον εὐρεῖα καὶ βαθεῖα ἡ κοίτη αὐτοῦ, ὥστε τὰ πλοῖα φθάνουν μέχρι τῆς *Σεβίλλης* (200). Ἐκ τούτου ἡ πόλις εἶναι σπουδαιότατον κέντρον ἐμπορίου. Μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα ἐν αὐτῇ ἐνθυμίζουσιν τοὺς χρόνους κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ Χερσόνησος εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀράβων (Μαύρων). Κέντρον ἀραβικοῦ πολιτισμοῦ ἦτο βορειότερον καὶ ἡ *Κορδοῦη*, ἡ ὁποία καὶ σήμερον ἀκμάζει μὲ τὰ πλησίον αὐτῆς μεταλλεῖα σιδήρου καὶ γαιάνθρακος.

5. Τὰ *Ἀνδαλούσια ὄρη*, ἀρχίζουσιν ἀπὸ τὸ στενὸν τοῦ Γιβραλτάρ, ἀλλὰ τὸ μεγαλοπρεπέστερον τμήμα των εἶναι ἡ *Σιέρρα Νεβάδα* (τ. ἔ. ὄρος χιονοσκεπές), ἡ ὁποία καταπίπτει ἀποτόμως πρὸς τὴν Μεσόγειον καὶ ἔχει κορυφὰς ὑψηλοτέρας ἀπὸ τὸν Ὀλυμπον (Μουλασὲν 3480 μ.). Τὰ Ἀνδαλούσια εἶναι πλούσια εἰς μεταλλεύματα ἀργύρου καὶ μολύβδου. Μεταξὺ παραφυάδων τῶν βουνῶν ὑπάρχουσιν μικρὰ ὄροπέδια· ἐκ τούτων τὸ τῆς Γρανάδας καλλιεργεῖται μὲ ἐξαιρετικὴν ἐπιμέλειαν. Εἰς τὰ περιβόλια, τὰ ὁποῖα ποτίζονται καλῶς, εὐδοκιμοῦν πολὺ τὰ ἐσπεριδοειδῆ, τὰ ἀμπέλια καὶ τὰ δημητριακά. Ἡ πόλις *Γρανάδα* (80) ἐπὶ αἰῶνας ἦτο ἡ πρωτεύουσα τῶν Μαύρων. Τὰ λείψανα τῆς Ἀλάμπρας, μεγαλοπρεποῦς ἀνακτόρου, διατηρούμενα μέχρι σήμερον, προκαλοῦν τὸν θαυμασμόν.

6. Τὰ πρὸς τὴν *Μεσόγειον παραλία* ἔχουσιν γλυκύν, ὑγρὸν χειμῶνα καὶ θερμόν, ξηρὸν θέρος (Μεσογειακὸν κλίμα)· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος κατὰ τὸ θέρος ἀρδεύεται τεχνητῶς, εἶναι πολὺ εὐφορον. Ἐξαιρετικῶς εὐφορος εἶναι ἡ στενὴ παραλία εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἀνδαλουσίων ὄρέων, ὅπου καλλιεργεῖται ζαχαρο-

κάλαμον, ρύζι καὶ βαμβάκι περὶ τὴν **Μαλάγαν** (150) παρασκευάζεται ἐκλεκτὸς οἶνος. — Δύο περιοχαὶ βορειότερον, ἡ τῆς **Μουρκίας** (150) καὶ τῆς **Βαλεντίας** (250), ἀποτελοῦν πραγματικὰς ὁάσεις διὰ τὴν χερσονήσον. Εἰς τοὺς κήπους τῆς Μουρκίας αἱ φοινικεαὶ ὠριμάζουν τοὺς καρπούς των. Εἰς τὰ περὶχωρα τῆς Βαλεντίας ἡ γονιμότης τῶν κήπων εἶναι παροιμιώδης· τὸ στέλεχος τοῦ ἀραβοσίτου φθάνει εἰς ὕψος 6-7 μέτρων καὶ τὸ χόρτον ἠμπορεῖ νὰ θερισθῇ καὶ 10 φορὰς τὸν χρόνον. Παράγεται

Εἰκ. 29. Χάρτης καλλιεργείας τῆς Πυρην. χερσονήσου.

δὲ καὶ μέταξα, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεπτύχθη ἡ μεταξουργία. Καὶ εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς παραλίας, τὴν λεγομένην Καταλονίαν, εὐδοκιμοῦν πολὺ ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος καὶ ἡ λεπτοκαρύα. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰ γειτονικὰ ὄρη ἐξάγονται γαιάνθρακες, ἀνεπτύχθη ἡ βιομηχανία τῶν βαμβακερῶν ἰδίᾳ ὑφασμάτων καὶ ἐκ τούτου ἡ **Βαρκελόνη** (700) κατέστη σπουδαιότατον κέντρον βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου. Ἐπὶ μικρᾷ βραχώδους χερσονήσου τὸ **Γιβραλτάρ** (30), εἶναι ἡ «κλεῖς τῆς Μεσογείου», καὶ ἀπὸ 200 ἐτῶν εὕρισκεται εἰς χεῖρας τῶν Ἀγγλων.

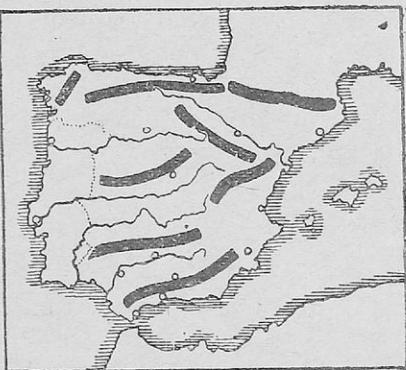
7. **Τὰ πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν παράλια.** α) Τὰ βόρεια παράλια τῆς χερσονήσου ἀποτελοῦν στενὴν λωρίδα κατὰ μῆκος τῶν

Κανταβριγίων ὀρέων, τὰ ὅποια ἐκτείνονται ὡς συνέχεια τῶν Πυρηναίων. Εἶναι ἐκτεθειμένα εἰς τοὺς θαλασσίους ἀνέμους καὶ ἔχουν γλυκὺν χειμῶνα, δροσερὸν θέρος καὶ καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἀφθόνους βροχάς. Διὰ τοῦτο τὰ ὀπωροφόρα δένδρα καὶ τὰ δημητριακὰ εὐδοκιμοῦν πολὺ, τὰ δὲ λιβάδια εἰς τὰ πλάγια τῶν βουνῶν εἶναι καταλληλότατα διὰ τὴν κτηνοτροφίαν. Κρασί ἀπὸ μῆλα εἶναι τὸ ἐγγώριον ποτόν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ βουνὰ εἶναι πλουσιώτατα εἰς σιδηροῦχα ὀρυκτὰ καὶ γαιάνθρακας, ὑπάρχουν πολλὰ μεταλλεῖα καὶ μεγάλη ἐξαγωγή ὀρυκτῶν γίνεται ἀπὸ τὸν λιμένα τοῦ Βιλμπάο (100).

β) **Τὰ δυτικὰ παράλια** (Πορτογαλλία) εὐρίσκονται ὁμοίως ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ θαλασίου κλίματος καὶ ἔχουν πλουσιωτάτας βροχάς. Εἰς τὸ βόρειον μέρος, τὸ ὅποιον εἶναι λοφῶδες καὶ πυκνὰ κατφυγμένον, παράγεται πολὺς καὶ ἐκλεκτὸς οἶνος ἀπὸ τὸν λιμένα δὲ τῆς ἐξαγωγῆς Πόρτο (200), καὶ ὁ οἶνος ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ ἡ χώρα ὠνομάσθη Πορτογαλλία. Παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Τάγου, τὸ ὅποιον ὡς θάλασσα ἀνοίγεται καὶ σχηματίζει ἐξαίρετον λιμένα, κεῖται ἐν ὠραιότητι τοποθεσία ἡ **Δισσαβὼν** (500), ἡ πρωτεύουσα τῆς Πορτογαλλίας. Ἀπὸ αὐτὴν ἔχουν τὴν ἀρχὴν τῶν αἰ συντομώταται ἀτμοπλοῖκαί γραμμαὶ πρὸς τὴν κεντρικὴν καὶ τὴν νότιον Ἀμερικὴν, ὡς καὶ τὴν δυτικὴν Ἀφρικὴν. Ἡ πόλις, τὸ 1755, κατεστράφη σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ φοβερὸν σεισμόν. Ὁ πληθυσμὸς τῶν παραλίων ἀσχολεῖται πολὺ εἰς τὴν ἀλιεῖαν (σαρδέλλαι).

8. **Οἱ κάτοικοι** τῆς χερσονήσου, Ἰσπανοὶ καὶ Πορτογάλλοι, εἶναι, ὅπως καὶ οἱ Ἰταλοὶ καὶ οἱ Γάλλοι, Λατινικῆς ἢ Ῥωμανικῆς καταγωγῆς, ἐπειδὴ γλῶσσαν καὶ πολιτισμὸν ἐκληρονόμησαν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ῥωμαίους, οἱ ὅποιοι εἰς τὰς χώρας ταύτας ἐπὶ μακρὸν ἐκυριάρχησαν (Εἰκ. 25). Ἀνήκουν δὲ ὅλοι εἰς τὴν Δυτικὴν ἢ Καθολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἶναι φανατικοὶ καθολικοὶ, ὅπως δεικνύει τὸ πλῆθος τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν. Ἐπὶ πέντε αἰῶνας ἦσαν ὑποδουλωμένοι εἰς τοὺς Ἀραβας, οἱ ὅποιοι διεπεραιώθησαν εἰς τὴν χερσόνησον ἐκ τῆς ἀπέναντι Ἀφρικῆς. Οὗτοι ἀνέπτυξαν εἰς τὴν χώραν τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Ἀλλ' οἱ Ἰσπανοὶ ἐπολέμησαν πολὺ ἐναντίον των καὶ τέλος τοὺς ἐξέβαλον καὶ ἀπὸ τὴν Γρανάδαν, τὸ τελευταῖον καταφύγιόν των. Ἀφ' οὗ δὲ ἡλευθερώθησαν, Πορτογάλλοι καὶ Ἰσπανοὶ ἐτράπησαν εἰς τολμηρὰς θαλασσοπορίας (Βάσκος δὲ Γάμα, Κολόμβος), ἀνεκάλυψαν «Νέον Κόσμον» πέραν τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ συνήθρισαν μεγάλα πλούτη

καὶ ἐπὶ μακρὸν ἦσαν οἱ κύριοι τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου. Ἐκυβέρνων ὁμως κακῶς τὰς ἀποικίας των καὶ τέλος τὰς ἔχασαν. Ἄλλ' ἡ γλῶσσα των παρέμεινε καὶ λαλεῖται ἀκόμη, ἡ μὲν πορτογαλικὴ εἰς τὴν Βραζιλίαν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἡ δὲ ἰσπανικὴ εἰς τὴν λοιπὴν Νότιον Ἀμερικὴν καὶ τὸ Μεξικὸν (εὔρατε τὰς χώρας ταύτας εἰς τὸν χάρτην). Ὁ λαὸς ὁμως ἀπὸ τὸν εὐκόλον τοῦτον πλουτισμὸν ἐγένεν ὀκνηρὸς καὶ περιέπεσεν εἰς πτωχείαν καὶ παρακμὴν. Ἡ Πορτογαλλία διατηρεῖ ἀκόμη ἀρχετὰς ἀποικίας εἰς τὴν Ἀφρικὴν κ. ἄ.—Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ λαοῦ εἰς ἀμφοτέρας τὰς χώρας εἶναι μικρά, δύο τοὐλάχιστον αἰῶνας ὀπίσω ἀπὸ τὴν ἄλλην Εὐρώπην. Ἐν ᾧ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἰσπανικὰς πόλεις σχολεῖται, σφαγεῖα, ὑδραγωγεῖα λείπουν, ὅλαι ὁμως ἔχουν τὰ ἐξῆς δύο: δημόσιον κήπον διὰ τὸν περιπατοῦν καὶ ἀμφιθέατρον διὰ τὰς ταυρομαχίας, ὅπου ὁ λαὸς συνωθεῖται διὰ ν' ἀπολαύσῃ τὸ ἄγριον θέαμα.

Εἰκ 30. Ἡ Πυρηναικὴ χερσονήσος.

9. *Παραγωγή καὶ ἐμπόριον.* Ὁ μέγας πλοῦτος τῆς Ἰσπανίας εἶναι τὰ μέταλλα. Εἰς τὴν ἐξαγωγὴν ὑδραργύρου ἡ Ἰσπανία κατέχει τὴν πρώτην θέσιν, εἰς τὴν ἐξαγωγὴν δὲ χαλκοῦ καὶ μολύβδου ἔρχεται πρώτη μετὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Ἀξιόλογος ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ ἐξαγωγή σιδηρούχων ὀρυκτῶν. Εἰς τὴν παραγωγὴν ἐλαίου ἡ Ἰσπανία εἶναι ἡ πρώτη χώρα τῆς Εὐρώπης, εἰς οἶνους δὲ εἶναι δευτέρα μετὰ τὴν Γαλλίαν. Ὁ περισσότερος φελλός, τοῦ ὁποίου γίνεται χρῆσις εἰς τὸν κόσμον, προέρχεται ἀπὸ τὰ δάση τῶν φελλοδρυῶν τῆς Πυρηναικῆς χερσονήσου. Ἡμεῖς ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν λαμβάνομεν ῥύζι, παστὰ ψάρια, μεταξωτά, δέρματα, φελλόν, εἰσάγομεν δὲ εἰς αὐτὴν χαροῦπια καὶ κουκούλια.

10. *Ἀσκησις.* Ὀνόμασε τὰ ὄρη, τοὺς ποταμούς, τὰ κράτη, τὰς πόλεις αἱ ὁποῖαι σημειοῦνται ἐπὶ τοῦ χάρτου.—Κάμε μεγέθυνσιν τοῦ χάρτου καὶ ἐπίγραψε τὰ ὀνόματα.

ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Ἡ Γαλλία.

Ἡ Γαλλία κατέχει τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ κορμοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ ἔχει σχῆμα ἑξαγώνου, μὲ τρεῖς πλευρὰς πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τρεῖς πλευρὰς πρὸς τὴν ξηράν.—Ποία χώρα εἶναι νοτίως τῆς Γαλλίας καὶ ποῖαι ἀνατολικῶς αὐτῆς; Ποία χώρα ἔκτείνεται ἀπέναντι τῆς βορείας αὐτῆς πλευρᾶς; Εἰς ἑκτασιν ἡ Γαλλία εἶναι τετραπλασία ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' εἰς πληθυσμὸν ἑξαπλασία (40 ἑκατ. κατ.).

Ἀπὸ τὰς γειτονικὰς τῆς χώρας ἡ Γαλλία χωρίζεται δι' ὄρεων, τὰ ὅποια εἶναι ἐν μέρει ἀδιάβατα, ἢ διὰ θαλάσσης (ὀνόμασε τὰ ὄρη καὶ τὴν θάλασσαν). Μόνον εἰς τὰ ΒΑ ἔχει σύνορα ἀνοικτὰ πρὸς τὸ Βέλγιον καὶ τὴν Γερμανίαν.—Ποῖος ποταμὸς ἀποτελεῖ ἀπὸ τινων ἑτῶν τὸ ὄριον μεταξὺ Γαλλίας καὶ Γερμανίας; Ἐν ᾧ περιβρέχεται ἀπὸ δύο θαλάσσας, αἱ ἀκταί τῆς δὲν διαμελίζονται πολὺ καὶ μόνον δύο χερσόνησοι σχηματίζονται, ἡ τῆς **Βρετάννης** καὶ ἡ **Νορμανδικῆ**.—Ποία νῆσος ἀνήκει εἰς τὴν Γαλλίαν;

Ὡς ὁ χάρτης δεικνύει, ἰδίως ὀρεῖνόν εἶναι τὸ ἀνατολικὸν καὶ τὸ κεντρικὸν μέρος τῆς χώρας· αἱ δύο χερσόνησοι μὲ τὴν περὶ αὐτὰς χώραν πληροῦνται ἀπὸ χαμηλὰ βουνά. Ὅλη ἡ ἄλλη χώρα, ἥτοι τὸ ἥμισυ τῆς Γαλλίας, κατέχεται ἀπὸ βαθύπεδα, διὰ τῶν ὁποίων ῥέουν μεγάλοι ποταμοί, ὁ Σηκουάνας, ὁ Λείγηρ καὶ ὁ Γαρούνας. Οὗτοι εἶναι πλωτοὶ καὶ διὰ διωρύγων συνδέονται μὲ τὸν Ῥοδανόν, τὸν κύριον ποταμὸν τῆς νοτίου Γαλλίας. Διωρυγες ἐπίσης φέρουν καὶ πρὸς τὸν Ῥήνον. Οὕτω μὲ τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς διωρυγὰς ὅχι μόνον ἡ χώρα ἀρδεύεται καλῶς, ἀλλ' ἀποτελεῖται καὶ πληρὴς δίκτυον συγκοινωνιῶν, τὸ ὅποιον μαζὶ μὲ τοὺς πυκνοὺς σιδηροδρόμους συνετέλεσεν, ὥστε ἡ Γαλλία ν' ἀποβῇ ἐμπορικωτάτῃ χώρᾳ. Ὅθεν διακρίνομεν τὰς Γαλλικὰς Ἀλπεῖς, τὰ Κεντρικὰ ὄρη, τὴν κλιμακωτὴν χώραν τῆς Λορραίνης, τὴν ὀρεινὴν χώραν τῆς Βρετάννης καὶ Νορμανδίας

καὶ τὰ βαθύπεδα τοῦ Σηκουάνα, τοῦ Λείγηρος, τοῦ Γαρούνα καὶ τοῦ Ῥοδανοῦ.

1. **Αἱ Γαλλικαὶ ᾿Αλπεις** κατέχουν τὴν ΝΔ πτέρυγα τῶν ᾿Αλπεων, τῆς ὁποίας μόνον ἡ ἀπότομος ἀνατολικὴ πλευρὰ ἀνήκει εἰς τὴν Ἰταλίαν. Εἰς τὸ βόρειον αὐτῶν ἄκρον ὑψοῦται τὸ **Δευκὸν ὄρος** (Mont Blanc 4800 μ.), ὁ βασιλεὺς τῶν ὄρέων τῆς Εὐρώπης, μὲ τὰς αἰωνίας χιόνας καὶ τοὺς πάγους. Εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ βουνοῦ, εἰς ὕψος 2160 μ., εἶναι ἡ δίοδος τοῦ Μικροῦ ᾿Αγίου Βερνάρδου, διὰ τῆς ὁποίας κάποτε ὁ Ἀννίβας, ὁ στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων, διέβη μὲ τὸν στρατὸν του βαδίζων κατὰ τῆς Ῥώμης. Νοτιώτερον, παρὰ τὸ ὄρος Σενίς, διὰ σήραγγος 12 χιλιομέτρων διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμή, ἡ ὁποία ἐνώνει τὴν Γαλλίαν μὲ τὴν Ἰταλίαν. Ἡ ὀχυρὰ **Γρενόβλη** δεσπόζει τῶν διόδων τούτων. Οἱ κάτοικοι τῶν Γαλλικῶν ᾿Αλπεων ζοῦν κυρίως μὲ τὴν βοσκὴν αἰγῶν.

2. **Τὰ Κεντρικὰ ὄρη** τῆς Γαλλίας ἀποτελοῦνται ἀπὸ μεμονωμένας ὄροσυστάδας καὶ ὄροσειρὰς μετρίου ὕψους. Εἰς τὰς κοιλάδας τῶν βορείων συστάδων (᾿Ωβερν) ἀναβλύζουν πολλαὶ ἱαματικαὶ πηγαί (Vichy), ἀποτέλεσμα καὶ αὐταὶ ἡφαιστειακῆς ἐνεργείας, διὰ τῆς ὁποίας καὶ πλῆθος κρητῆρων, πρὸ πολλοῦ ἐσβεσμένων, παρήχθη ἐπὶ τοῦ ὄροπεδίου. Κατφκημένα εἶναι τὰ ὀμαλὰ πλάγια τῶν βουνῶν εἰς τὰ ὁποῖα βόσκουν ποιμνία. Συχνὰ ἐδῶ τὰ κάστανα ἀντικαθιστοῦν τὸ ψωμί. Αἱ κοιλάδες τοῦναντίον εἶναι εὐφοροὶ καὶ καλλιεργοῦνται καλῶς (ἀμπέλια, ὀπωροφόρα, σιτηρά). Αἱ ἀνατολικαὶ ὄροσειραὶ (Σεβένναι) ἐγκλείουν εἰς τοὺς κόλπους τῶν πλούσια στρώματα γαιανθράκων καὶ σιδηρούχων ὀρυκτῶν. Ἐκεῖ ὁ **Ἅγιος Στέφανος** (Saint-Étienne, 150) ἀπέβη σπουδαιότατος τόπος κατασκευῆς ὀπλων, μηχανῶν καὶ σιδηρῶν ἐργαλείων, καθὼς καὶ τὸ **Κρεζῶ**, ὅπου κατασκευάζονται τὰ κανόνια τοῦ Γαλλικοῦ, συνήθως δὲ καὶ τοῦ ἰδιοῦ μας στρατοῦ.

3. Εἰς τὰ ΒΑ τὰ Κεντρικὰ ὄρη τῆς Γαλλίας μεταπίπτουν εἰς τὴν **κλιμακωτὴν χώραν τῆς Δορραίνης**, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχουν τὰς πηγὰς τῶν διάφοροι ποταμοὶ (ὀνομάσατέ τους). Αὕτη συνέχεται πρὸς Β μὲν πρὸς τὰς Ἀρδένας, πρὸς Α δὲ πρὸς τὰ δασώδη **Βόσγια**. Ἐπειδὴ ὁμως μεταξὺ αὐτῶν ἡ χώρα ἀπομένει ἀνοικτὴ

πρὸς τὴν Γερμανίαν, ἡ Λορραίνη ὑπῆρξεν ἀπὸ αἰώνων θέατρον σφοδρῶν ἀγώνων μεταξύ Γάλλων καὶ Γερμανῶν. Μὲ τὴν συνθήκην τῆς εἰρήνης (1918) ὁλόκληρος ἡ Λορραίνη μετὰ τῆς γειτονικῆς Ἀλσατίας περιήλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι εὐφορον καὶ κατάλληλον διὰ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν (ἵπποι). Ἀλλ' ἐπειδὴ ἔχει πλούσια γαιανθρακωρυχεῖα, ἔχει πολλὰ ἐργοστάσια καὶ χιλιάδες ἀνθρώπων ἐργάζονται εἰς αὐτά.—Εὗρατε εἰς τὸν χάρτην τὴν *Νανσύ* (125), τὸ *Μέτς* (80) καὶ τὸ *Βερδέν*.

4. Ἀνατολικῶς τῶν Βοσγίων ἐκτείνεται ἡ *Ἀλσατία*, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν *δυτικὴν πλευρὰν τοῦ βαθυπέδου τοῦ Ἄνω Ῥήνου*. Τοῦτο ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν προστατεύεται δι' ὑψηλῆς ὀροσειρᾶς ἀπὸ τοὺς τραχεῖς ἀνατολικοὺς ἀνέμους· ἐκ τούτου ἔχει κλίμα ἐξαιρετικῶς γλυκὺ καὶ ἐπειδὴ καὶ τὸ ἔδαφός του εἶναι γόνιμον (διατί;) ὁμοιάζει μὲ ὥραϊον κῆπον. Εἰς τὸ νότιον ἄκρον μεταξύ Βοσγίων καὶ Ἰούρα ὑπάρχει στενόν, ἡ λεγομένη *Βουργουνδία πύλη*, διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται διῶρυξ ἐνώνουσα τὸν Ῥήνον μὲ τὸν παραπόταμον τοῦ Ῥοδανοῦ Σῶν. Ἐπὶ τῆς διώρυγος κεῖνται ἡ *Μυλούζη* (100, βαμβακουργεῖα) καὶ τὸ *Στρασβοῦργον* (200, πανεπιστήμιον) διὰ τοῦ ὁποίου διέρχεται ἡ κυριωτέρα σιδηροδρομικὴ γραμμή, ἡ συνδέουσα τὴν Γαλλίαν μὲ τὴν Γερμανίαν. Μὲ τὸ βαθύπεδον τοῦ Ῥήνου ὁμοιάζει:

5. *Τὸ βαθύπεδον Σῶν - Ῥοδανοῦ*, τὸ ὁποῖον κυρίως εἶναι στενὴ καὶ μακρὰ κοιλὰς μεταξύ τῶν Κεντρικῶν ὀρέων καὶ τοῦ Ἰούρα καὶ τῶν δυτικῶν Ἀλπεων. (Εὗρατε τὰς πηγὰς τοῦ Σῶν καὶ τοῦ Ῥοδανοῦ καὶ περιγράψατε τὸν ὅυν αὐτῶν).

α) *Ἡ πεδιάς τοῦ Σῶν* (Βουργουνδία) εἶναι πλουσία οἰνοφόρος χώρα· διὰ τοῦτο πυκνότατα εἶναι εἰς αὐτὴν τὰ χωρία καὶ αἱ πόλεις. Ἡ *Μπεζανσὸν* (60) κεῖται ἐπὶ τῆς διώρυγος τοῦ Σῶν - Ῥήνου, ἡ *Νιζὸν* (75) ἐπὶ τῆς διώρυγος τοῦ Σῶν - Σηκουάνα.

β) *Ἡ κοιλὰς τοῦ Ῥοδανοῦ* εἰς εὐρείαν ἑκτασιν εἶναι ἀμώδης. Ἐπειδὴ δὲ ἔχει θαλάσσιον κλίμα, εὐδοκιοῦν εἰς αὐτὴν, ὅπως καὶ εἰς τὰς ἀνύδρους χώρας τῆς Μεσογείου, ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος καὶ ἰδίᾳ ἡ μορέα. Διὰ τοῦτο ἡ βομβυκοτροφία καὶ ἡ μεταξουργία ἀνέκαθεν ἐκεῖ ἀκμαῖζουσιν· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ γαιανθρακωρυχεῖα τοῦ Ἀγίου Στεφάνου δὲν εἶναι μακράν, ἡ *Λυὼν*

(500) ἀπέβη ἡ πρώτη πόλις τοῦ κόσμου εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον μεταξωτῶν καὶ βελούδων.

γ) *Τὰ παράλια ἐπὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης εἶναι εὐφωρότατα*, εὐδοκιμοῦν δ' εἰς αὐτὰ ἰδιᾶ, ἡ ἐλαία ἡ ἄμπελος καὶ τὰ ἐσπεριδοειδῆ, ὥς καὶ τὰ ἄνθη διὰ τὴν μυροποιάν. Εἰς ἀσφαλῆ καὶ βαθὺν ὄρμον τοῦ κόλπου τοῦ Λέοντος κεῖται ἡ *Μασσαλία* (600), κτισθεῖσα τὸν παλαιὸν καιρὸν ὑπὸ Ἑλλήνων ἀποίκων. Σήμερον εἶναι ἡ δευτέρα πόλις τῆς Γαλλίας καὶ ὁ πρῶτος εἰς κίνησιν ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς Μεσογείου (σάπωνες, ζάχαρις κλπ.). Πλησίον αὐτῆς ἡ *Τουλὼν* (100) εἶναι ὁ πολεμικὸς ναύσταθμος τῆς Γαλλίας. Ἀνατολικῶς αὐτῆς ἡ Γαλλικὴ *Ριβιέρα* ἐκτείνεται εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἀλπεων καὶ διὰ τὸ γλυκύ της κλίμα βρίθκει ἀπὸ ἄνθη, πορτοκαλλέας καὶ φοίνικας. Ἡ *Νίκαια* (150), ἡ πόλις τῶν ἀνθέων (Ἰανουάρ. 8^ο, Ἰούλ. 24^ο), αἱ *Κάνναι* καὶ ἡ μικρά, ἀλλὰ μαγευτικὴ ἡγεμονία τοῦ *Μονακό* προσελκύουν χειμῶνα καὶ ἄνοιξιν χιλιάδας ξένων.

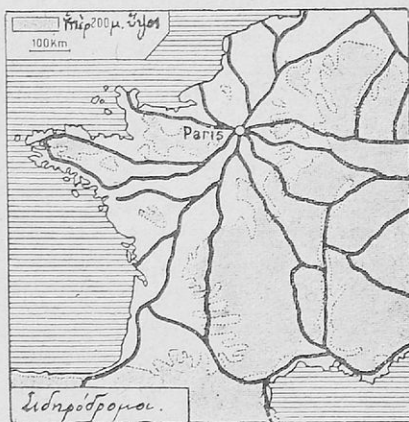
6. *Τὸ βαθύπεδον τοῦ Σηκουάνα* ὁμοιάζει μὲ μεγάλην λεκάνην, ἡ ὁποία περιστοιχίζεται ἀπὸ μέτρια ὑψώματα. Τὸ ΝΑ αὐτοῦ τμήμα εἶναι λοφῶδες καὶ ἔχει ὀλίγας βροχὰς καὶ λεπτὴν γῆν (*Καμπανία*). Ἀλλ' ὅπου αὕτη εἶναι ἀναμεμιγμένη μὲ ἄμμον καὶ ἄργιλον, ἐκεῖ καρποφορεῖ πολὺ. Εἰς τὰ προσήλια πλάγια πολλῶν λόφων καὶ παρὰ τὰς ὑψηλὰς ὄχθας τοῦ Μάρνη, παραποτάμου τοῦ Σηκουάνα, οἱ κάτοικοι καλλιεργοῦν μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν τὴν ἄμπελον καὶ παράγουν ἐκλεκτὸν οἶνον (σαμπάνια). Ἡ *Ρένς* (100) μὲ τὸν περικαλλῆ ναόν, καὶ ὅλη ἡ περιφέρεια ὑπέφερε τὰ πάνδεινα κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον.

Εἰς τὰ ΒΑ ἡ χώρα πλησιάζει πρὸς τὴν θάλασσαν (*Πικαρδία*). Ἐκ τούτου ἔχει θαλάσσιον κλίμα καὶ περισσοτέρας βροχὰς· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἔδαφος εἶνε πεδινὸν καὶ γόνιμον, ἡ γεωργία εἶναι ἀνεπτυγμένη, ἰδιᾶ ἡ καλλιέργεια τῶν τεύτων διὰ ζάχαριν, ἡ δενδροκομία καὶ ἡ κτηνοτροφία (βόες, πουλερικά). Εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἀρδεννῶν, ὅπου ὑπάρχουν πλούσια γαιανθρακωρυχεῖα, ἀκμάζει ἡ βιομηχανία. Ἡ *Λίλλη* (200) μὲ τὰ περὶχωρὰ της εἶναι κέντρον ὑφαντουργίας καὶ μηχανουργίας, ὑπέφερε δὲ καὶ αὕτη πολὺ ἀπὸ τὴν φρίκην τοῦ πολέμου.

Αἱ *ἀγκαι* τῆς βορείου Γαλλίας εἶναι ἀπότομοι, ἐπειδὴ ὑφί-

στανται τὴν προσβολὴν τῶν κυμάτων τῆς Μάγχης· ὑπάρχουν ὅμως εἰς αὐτὰς καὶ ἀξιόλογοι λιμένες, ὡς τὸ **Καλαί** (70) ἐκ τοῦ ὁποίου εἰς $\frac{3}{4}$ τῆς ὥρας γίνεται ἡ συγκοινωνία μετὰ τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἡ **Χάβρη** (150) εἰς τὴν ὁποίαν ἔχουν τὴν βᾶσιν μεγάλαι ἀτμοπλοϊκαὶ ἐταιρεῖαι. Μικρότερα ἀτμόπλοια φθάνουν μέχρι τῆς **Ρουέν** (150)· διὰ τοῦτο ἡ πόλις αὕτη ἡμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ ἐπίνειον τῶν Παρισίων, τῆς πρωτεύουσας τῆς Γαλλίας.

Οἱ **Παρίσιοι** (4,5 ἑκατ.) κεῖνται εἰς τὸ κέντρον τοῦ βαθυπέ-

Εἰκ. 31. Οἱ Παρίσιοι ὡς κέντρον
τῶν συγκοινωνιῶν.

δου, ὅπου συναντῶνται αἱ φυσικαὶ καὶ τεχνηταὶ ὁδοὶ τῶν συγκοινωνιῶν. Ἐκ τούτου συγκεντρῶνουν ὡς εἰς ἀποθήκην τὰ προϊόντα ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς Γαλλικῆς βιομηχανίας καὶ τὰ ἐξαποστέλλουν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἐκτὸς τούτου ἔχουν ἐργαστήρια εἰς τὰ ὁποῖα κατασκευάζονται διάφορα κομποτεχνήματα καὶ εἶδη δι' ἐνδυμασίαν καὶ κατοικίαν. Εἶναι ἡ πόλις τῆς μόδας.

Μετὰ τὰς ἀνωτάτας σχο-

λάς, τὰς βιβλιοθήκας καὶ τὰ μουσεῖα (Λοῦβρον), τὰ θέατρα καὶ τὰς ὡραίας οἰκοδομὰς εἶναι ἡ ὡραία πόλις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἀπὸ τὸν πύργον τοῦ Ἀίφελ, ὕψους 300 μ., παρέχει ἄποψιν θαυμασίαν. 27 γέφυραι ζευγνύουν τὸν Σηκουάναν καὶ συνδέουν μετὰ τῶν τὰ διάφορα τμήματα τῆς πόλεως. ΝΔ τῶν Παρισίων ἐν μέσῳ κήπων καὶ δενδροστοιχιῶν εἶναι αἱ **Βερσαλλίαι** (60), εἰς παλαιὸν ἀνάκτορον τῶν ὁποίων κατὰ τὸ τέλος τοῦ παγκοσμίου πολέμου (1919) ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τῆς εἰρήνης. Εἰς τὸ ἀνάκτορον ἄλλου προαστείου, τῶν Σεβρῶν, ὑπεγράφη ἡ συνθήκη, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεγνωρίσθησαν τὰ δικαιώ-

Ἑσπεριδοειδῇ, καστανέαι καὶ καρύαι εἶναι τὰ ἐπικρατοῦντα δένδρα. Σῖτος, ἀραβόσιτος, καπνὸς καὶ ἐκλεκτοὶ οἶνοι εἶναι τὰ κύρια προϊόντα, τὰ ὅποια ἐξάγονται διὰ τοῦ λιμένος τοῦ **Μπορνιῶ** (250) ἢ διὰ τῆς διώρυγος τῆς Μεσημβρίας, ἥτις συνέδεσε τὸν Γαρούναν μὲ τὸν Ῥοδανόν. Κατὰ μῆκος τῆς παραλίας ἐκτείνονται ἀπέραντα λιβάδια, αἱ **λάνδεις**. Ἄλλοτε οἱ θῖνες, τοὺς ὁποίους οἱ θαλάσσιοι ἄνεμοι ἀνύψωσαν εἰς τὴν παραλίαν, μετακινούμενοι ἐσκέπαζον αὐτὰ μὲ ξηρὰν ἄμμον, καὶ ἐπειδὴ ὅπισθεν τῶν θινῶν τὰ νερὰ ἐλίμναζον, ἡ χώρα ἦτο πλήρης ἐλῶν. Σήμερον μὲ τὴν ἀναδάσωσιν ἐτέθη φραγμὸς εἰς τὴν μετακίνησιν τῶν θινῶν καὶ αἱ ἐκτάσεις ἐκεῖναι χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν βοσκὴν βοῶν καὶ ἵππων.

10. Ἡ **νῆσος Κορσικὴ** εἶναι ὄρεινῇ. Οἱ κάτοικοί της εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἰταλικῆς καταγωγῆς καὶ γλώσσης, γνωστοὶ διὰ τὴν γενναιότητα καὶ τὴν ἐμπάθειάν των. Ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. **Αἰάκιον** (20) ἐγεννήθη ὁ Μέγας Ναπολέων.

11. Οἱ κάτοικοι τῆς Γαλλίας εἶναι ὅλοι σχεδὸν καθολικοὶ τὸ θρησκευμα. Εἶναι κατ' ἐξοχὴν γεωργικὸς λαός, ἀλλ' εἶναι καὶ ἐπιδέξιοι καὶ εὐφρεῖς τεχνῖται. Ἡ θέσις τῆς χώρας ἡ ὁποία εἶναι ἐστραμμένη πρὸς δύο θαλάσσας, ἔκαμε τοὺς Γάλλους ν' ἀναλάβουν μακρὰς θαλασσοπλοῖας καὶ νὰ ἰδρῦσουν εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Γῆς, ἰδίᾳ εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἀποικίας. Αὗται παρέχουν εἰς τὴν Μητρόπολιν, σιτηρά, ἀποικιακὰ, καπνόν, βάμβακα, ἔρις, δέρματα καὶ ὀρυκτά. Τὸ πολίτευμα τῆς Γαλλίας εἶναι δημοκρατικόν.

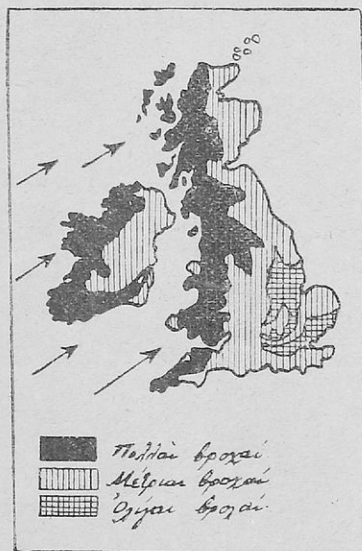
Εἰκ. 33. Ἡ Γαλλία.

12. Ἡ Γαλλία εἰσάγει ἐκ τῆς Ἑλλάδος οἶνους, σταφίδα, χαρούπια, καπνόν, δέρματα ἀκατέργαστα καὶ κουκούλια. Ἐξάγει δὲ εἰς αὐτὴν μεταξωτὰ ὑφάσματα, ῥύζι καὶ ὄσπρια, βακαλάον, δέρματα κατεργασμένα καὶ διάφορα εἶδη πολυτελείας.

13. **Άσκησις*. Περιγράψατε τὰ ὄρια τῆς Γαλλίας.—Ὀνομάσατε τὰ ὄρη, τοὺς ποταμούς, τὰς διώρυγας, τὰς φυσικὰς περιοχὰς μὲ τὰς πόλεις τῶν. Ἰχνογραφήσατε τὸ σχῆμα τῆς Γαλλίας καὶ σημειώσατε τὸν ῥοῦν τῶν ποταμῶν.—Μετρήσατε τὴν ἀπόστασιν Μασσαλίας—Χάβρης.

2. Αἱ Βρεττανικαὶ νῆσοι.

Ἀπὸ τὴν παραλίαν τοῦ Καλαί, ὅταν ὁ ὁρίζων εἶναι καθαρός, δυνάμεθα διὰ μέσου τοῦ πορθμοῦ νὰ διακρίνωμεν τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Μεγάλης

Εἰκ. 34. Χάρτης βροχῶν τῶν Βρεττανικῶν νήσων.

Βρεττανίας λευκὴν ὡς κιμωλίαν. Πρὸ πολλῶν χιλιάδων ἐτῶν ἡ μεγάλη νῆσος ἦτο ἡνωμένη μὲ τὸν κορμὸν τῆς Εὐρώπης, ἀποτελοῦσα χερσονήσον αὐτῆς· ἀλλὰ τὰ κύματα κατέστρεψαν τὸν σύνδεσμον καὶ ἀπεχώρισαν αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἥπειρον.—Πῶς ὀνομάζεται ἡ ἄλλη ἐπίσης μεγάλη νῆσος; Ποῖαι θάλασσαι περιβάλλουν τὰς Βρεττανικὰς νήσους; Ἐνα μεγάλο ῥεῦμα τοῦ Ὠκεανοῦ, τὸ ὁποῖον ἐκ τῆς θερμῆς ζώνης κινεῖται πρὸς ΒΑ, περιλούει τὰς Βρεττανικὰς νήσους. Τοῦτο μετριάξει τὸ κλίμα αὐτῶν καὶ τὸ καθιστᾷ πολὺ ὑγρὸν. Διὰ τοῦτο ἡ

θάλασσα εἰς τοὺς βρεττανικοὺς λιμένας οὐδέποτε παγώνει καὶ ὁ χειμῶν, ἰδίᾳ εἰς τὰ νότια, εἶναι πολὺ γλυκύς. Μυρτιδες καὶ δάφνες ἡμποροῦν νὰ μένουν καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα ἐκτεθειμέναι εἰς τὸ ὑπαιθρον. Τὸ θέρος ὅμως εἶναι τόσον δροσερὸν καὶ βροχερόν, ὥστε πολλάκις καὶ ἐπὶ δύο ἐβδομάδας ὁ ἥλιος δὲν φαίνεται καὶ ἡ ἄμπελος καὶ πολλὰ ὀπωροφόρα δένδρα δὲν ἡμποροῦν νὰ ἀνθέξουν.

Είχ. 35. Ἀνάγλυφος γύρω τῶν Βρετανικῶν νήσων.

Ἐκ τῶν πολλῶν βροχῶν πολλοὶ καὶ βαθεῖς εἶναι καὶ οἱ ποταμοὶ τῆς Μεγάλης Βρετανίας, καὶ ἐπειδὴ συνδέονται μεταξὺ τῶν μὲ διώρυγας, ἡ συγκοινωνία δι' αὐτῶν διευκολύνεται πολὺ.

Αἱ Βρεττανικαὶ νῆσοι εἰς ἑκτασιν εἶναι $2\frac{1}{2}$ φορές μεγαλύτεραι ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' εἰς πληθυσμὸν ὀκταπλάσιαι (48 ἑκατ. κατ.). Τῆς Μεγ. Βρετανίας τὸ μὲν νότιον μέρος ὀνομάζεται Ἀγγλία, τὸ δὲ βόρειον Σκωτία.

1. Ἀγγλία. α) Ἡ ὀρεινὴ χώρα. Τὰ ΒΔ τῆς Ἀγγλίας κατέχονται ἀπὸ χαμηλὰ βουνά, τῶν ὁποίων ὀλίγα μόνον φθάνουν τὸ ὕψος τοῦ ἰδικοῦ μας Ὑμηττοῦ. Εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον γυμνά ἀπὸ δάση, ἀλλ' εἰς τοὺς κόλπους τῶν ἐγκλείουν μέγαν πλοῦτον ὀρυκτῶν (σιδήρου, κασσιτέρου, χαλκοῦ) καὶ γαιάνθρακων. Οἱ καλύτεροι γαιάνθρακες ἐξάγονται εἰς τὰ νότια τῆς ὀρεινῆς Οὐαλίας (Κάρδιφ, 200). Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον γαιανθρακωρυχεῖον εἶναι ἐπὶ τῆς ἀνατολ. παραλίας παρὰ τὸ Νιούκασλ (250). Οἱ ἄφθονοι καὶ ἄριστοι γαιάνθρακες ἀποτελοῦν τὴν βάσιν πυρετώδους βιομηχανικῆς κινήσεως ἐν Ἀγγλίᾳ. Τὸ Μάντσεστερ (1 ἑκατ.) εἶναι τὸ κέντρον περιφερείας, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ καπνοδόχοι ἀποτελοῦν ἀπέραντον δάσος. Πυκνὰ νέφη καπνοῦ αἰωροῦνται ἐπάνω ἀπὸ τὰς μεγάλας πόλεις τῆς. Τὴν πρώτην ὕλην διὰ τὰ βαμβακουρgeia, τὰ ἐριουργεία καὶ τὰ μεταξουργεία τῶν προμηθεύουν κυρίως αἱ Βρεττανικαὶ ἀποικίαι. Ἀλλ' ὁ τόπος παρέχει ἄφθονα μεταλλεύματα σιδήρου καὶ ἐκ τούτου ἡ μεταλ-

Εἰκ. 36. Οἰκονομικὸς χάρτης τῶν Βρεττανικῶν νήσων.

λουργικὴ βιομηχανία ἀνεπτύχθη ἰδίᾳ εἰς τὸ Birmingham (πρό-
φερε **Μπέρμινγκεμ**) (1,2 ἑκατ.—πέννες, βελόνες σωλῆνες σιδηροῦ,
λέβητες κλπ.) καὶ εἰς τὸ **Σχέφφιλντ**, (500,—μαχαιροπήρουνα,
ὄργανομηχαναὶ κλπ.). Ἀνωτέρω τὸ **Λήδς** (500) διακρίνεται διὰ
τὴν ἐριουργίαν του. Ὡς λιμὴν διὰ τὴν ἐξαγωγὴν τῶν προϊόντων
ὅλης τῆς περιφερείας χρησιμεύει ἡ **Λίβερπουλ** (1,2 ἑκατ.) ὁ
«λιμὴν τοῦ βάμβακος», ὁ δεῦτερος μετὰ τὸ Λονδῖνον λιμὴν τῆς
Ἀγγλίας, ὅστις διὰ διώρυγος συνδέεται μὲ τὸ Μάντσεστερ.
Ἄλλος σπουδαῖος λιμὴν εἶναι νοτιώτερον τὸ **Μπρίστολ** (400),
διὰ τὰς πρὸς τὴν Ἀμερικὴν ἰδίᾳ συγκοινωνίας.

β) **Τὸ βαθύπεδον** καταλαμβάνει τὰ ΝΔ. τῆς Ἀγγλίας. Αἱ
συναὶ βροχαὶ εὐνοοῦν τὴν γεωργίαν, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον
τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γλώης εἰς τὰ λιβάδια.

Διὰ τοῦτο ἡ **κτηνοτροφία** εἰς τὴν ἀγγλικὴν πεδιάδα εἶναι
περισσότερον ἀνεπτυγμένη παρὰ ἡ γεωργία. Οἱ ἀγγλικοὶ ἵπποι,
οἱ ὅποιοι κατάγονται ἀπὸ ἀραβικὸν αἷμα, εἶναι οἱ καλῦτεροι
τοῦ κόσμου. Ὅμοίως ἀρίστου εἶδους εἶναι οἱ χοῖροι, τὰ πρόβατα
καὶ τὰ βόδια τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλ' ὅπως ἡ εἰς σῖτον παραγωγὴ
δὲν ἐπαρκεῖ νὰ διαθρέψῃ τὸν πυκνὸν πληθυσμὸν (40 πόλεις μὲ
πληθυσμὸν ἄνω τῶν 100 χιλιάδων ἑκάστη), οὕτω οὐδὲ ἡ κτηνο-
τροφία ἤμπορεῖ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν Ἀγγλων, οἱ
ὅποιοι εἶναι πολὺ κρεωφάγοι. Διὰ τοῦτο καὶ σιτάρι καὶ κρέατα
εἰσάγει ἡ Ἀγγλία ἔξωθεν.

Εἰς τὰ νότια καὶ ἀνατολικά παράλια οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦν-
ται εἰς τὴν ἀλιείαν, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἰδίᾳ παρὰ
τὰ στόμια τῶν ποταμῶν, ὅπου ὑπάρχουν ἐξαίρετοι φυσικοὶ λιμέ-
νες, ὁ πληθυσμὸς εἶναι πυκνότερος. Ἐπὶ τοῦ Ταμέσεως κεῖται
τὸ **Λονδῖνον**, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἀγγλίας, ἡ μεγαλυτέρα πόλις
τοῦ κόσμου (7,5 ἑκατομ.). Τὰ πλοῖα τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης ἀνα-
βαίνοντα τὸν Τάμεσιν φθάνουν μέχρις αὐτοῦ. Διὰ τὴν ἀγκυρο-
βολίαν τῶν αἰ ὄχθαι τοῦ ποταμοῦ ἔχουν ἐκβαθυνθῇ. Οὕτω
ἐμπορεύματα ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, ἰδίᾳ ἀπὸ τὰς Ἰνδίας,
τὴν Κίναν καὶ τὴν Αὐστραλίαν (εὑρεται τὰς χώρας αὐτὰς ἐπὶ τοῦ
χάρτου) συγκεντρώνονται εἰς τὸ Λονδῖνον ὥς εἰς «διαρκὴ ἔκθε-
σιν». Ἄν ἐξαιρέσωμεν τὰς μεγάλας οἰκοδομὰς τοῦ Σίτυ, ἥτοι τῆς
παλαιᾶς πόλεως, αἱ οἰκίαι τοῦ Λονδίνου εἶναι μικραὶ, μονώροφοι

ἢ διόρωφοι, διότι ὁ Ἄγγλος ἀγαπᾷ νὰ κατοικῇ μόνος μὲ τὴν οἰκογένειάν του εἰς μίαν κατοικίαν. Ἐκ τούτου τὸ Λονδῖνον καταλαμβάνει μεγάλην ἔκτασιν καὶ ἐπειδὴ ἔχει καὶ πολλὰς πλατείας καὶ κήπους δημοσίους, εἶναι μία ἐκ τῶν ὑγιεινότερων μεγαλοπόλεων. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ οὐμίχλη εἶναι συνήθης εἰς τὸ Λονδῖνον, αὕτη μὲ τὸν καπνὸν τῶν ἐργοστασίων μαυρίζει τὰ οἰκοδομήματα καὶ συχνὰ κάμνει τοὺς δρόμους τόσον σκοτεινοὺς, ὥστε καὶ τὴν ἡμέραν ν' ἀνάπτωνται τὰ φῶτα. Μὲ τὰ μεγάλα μουσεῖα καὶ τὰς βιβλιοθήκας του τὸ Λονδῖνον ἔγινε συγχρόνως κέντρον πνευματικῆς κινήσεως. Πλησιέστερα πρὸς τὸ Λονδῖνον εἶναι τὸ Greenwich (πρόφ. Γκρήνιτς), τὸ ὁποῖον ἔχει περίφημον ἀστεροσκοπεῖον. Εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ἐπιστημῶν εἶναι ἀφιερωμέναι δύο ὠραῖαι πόλεις, τὸ **Ὁξφορδ** καὶ τὸ **Καίμπριτζ** μὲ τὰ περίδοξα πανεπιστήμιά των. Εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τῆς Ἀγγίας ἀξιόλογοι λιμένες εἶναι τὸ Ντόβερ ἔναντι τοῦ Καλαί, τὸ Southampton (πρόφ. Σωσαίμπτον, 150) καὶ τὸ **Πόρτσμουθ** (250), ὁ πρῶτος πολεμικὸς λιμὴν τῆς Ἀγγίας. Πρὸ αὐτῶν κειμένη ἡ ἑξαισία νῆσος **Οὐάϊτ**, μὲ τὸ γλυκύ της κλίμα, χρησιμεύει ὡς τόπος ἀναψυχῆς.

2. **Σκωτία.** Αἱ χαμηλαὶ ὄροσειραὶ τῆς Ἀγγίας, ἐπεκτεινόμεναι πρὸς βορρᾶν, πληροῦν ὅλην τὴν Σκωτίαν. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ ὄρη τῆς ἀποχωρίζονται εἰς πολλὰ μεμονωμένα συστήματα, πολλὰὶ κοιλάδες καὶ ἐν βαθύπεδον σχηματίζονται μεταξὺ αὐτῶν. Καὶ ἡ θάλασσα δὲ εἰσχωροῦσα βαθέως εἰς τὴν ξηρὰν διαμελίζει τὰς ἀκτὰς μὲ βαθείας ἐντομάς, αἱ ὁποῖαι εὐνοοῦν τὴν ναυσιπλοΐαν. Τὰ βουνὰ τῆς Σκωτίας δὲν ὑπερβαίνουν τὸ ὕψος τῆς ἰδικῆς μας Πάρνηθος καὶ στεροῦνται τοῦ στολισμοῦ τῶν δασῶν. Καὶ τὰ ὄροπέδιά της εἶναι μᾶλλον ξηρὰ καὶ ἄγονα καὶ μόνον διὰ πρόβατα ἔχουν χόρτον ἀρκετόν. Ἄλλ' ἡ χώρα ἔχει ἄλλας καλλονάς· ἔχει ὠραίας λίμνας, εἰς τὰς ὅχθας τῶν ὁποίων φύονται ρεῖκια, σπάρτα, πτέριδες καὶ πολύχρωμα ἄνθη· δι' αὐτὸ πολλοὶ φυσιολάτραι τὴν ἐπισκέπτονται.

Τὰ πρὸς τὴν Βόρειον Θάλασσαν παράλια τῆς Σκωτίας εἶναι κατάλληλα διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν σιτηρῶν, ἀλλὰ τὸ σκωτικὸν βαθύπεδον, τὸ ὁποῖον ἐπίσης εἶναι εὐφορον, εἶναι κυρίως μεταλλευτικὴ καὶ βιομηχανικὴ περιοχὴ. Ἐκεῖ δηλ. ὅπως καὶ εἰς

τὴν Ἀγγλίαν ὑπάρχουν μεγάλα κοιτάσματα γαινθράκων καὶ μεταλλεῖα σιδήρου καὶ ἐκ τούτου ἀνεπτύχθησαν ἐκεῖ πόλεις μεγάλαι καὶ βιομηχανικαί. Ἡ **Γκλαίσκω** (1,1 ἑκατ.) ἔχει μεγάλα ναυπηγεῖα, βαμβακουρgeia καὶ ἐριουργεῖα. Τὸ **Ἐδιμ-βοῦργον** (400), ἐν ὥραία τοποθεσίᾳ, εἶναι ἐπίσης βιομηχανικὴ πόλις. Εἰς τὴν Dundee (πρόφ. Ντέντη, 175) καὶ τὴν **Ἀμπερντὴν** (160) ἀκμάζει ἡ βιομηχανία τοῦ λίνου καὶ τῆς καννάβεως.

3. **Ἰρλανδία.** Αὕτη μόνον παρὰ τὰς ἀκτῆς ἔχει μεμονωμέ- νας τινὰς ὁροσυστάδας. Τὸ ἐσωτερικόν της κατέχεται ἀπὸ λεκα- νοειδὲς βαθύπεδον, τὸ ὁποῖον εἰς πολλὰ μέρη εἶναι τόσον ἐπί- πεδον, ὥστε τὰ νερὰ τῶν ποταμῶν ἀκίνητοῦν ἢ σχηματίζουν λίμνας καὶ ἔλη. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ἡ Ἰρλανδία δὲν ἔχει ἀνθρακας καὶ μέταλλα. Οἱ ὕγροι καὶ θερμοὶ ἄνεμοι τοῦ Ὠκεανοῦ κάμνουν τὰ θέρη πολὺ βροχερά. Διὰ τοῦτο ἐν ᾧ ἡ γεωργία ὀλίγον εὐδοκιμεῖ (λαχανικά, γεώμηλα, λινάρι) ἀναπτύσ- σεται πλουσία χλόη καὶ ἐκ τούτου ἡ Ἰρλανδία ἐπονομάζεται «πρασινὴ νῆσος». Εἰς τὰ χλοερὰ λιβάδια της βόσκουν πολλὰ κτήνη. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὅλη σχεδὸν ἡ νῆσος εὐρίσκεται εἰς χεῖρας ὀλίγων Ἀγγλῶν γαιοκτημόνων, οἱ Ἰρλανδοὶ χωρικοί, ἐργαζόμε- νοι ὥς μισθωτοὶ ἢ ἐνοικιασται εἰς τὰ κτήματα τῶν Ἀγγλῶν, ὑποφέρουν, ἰδίᾳ ὅταν συμβῇ ἀφορία. Διὰ τὰ ἀποφύγουν τὴν δυστυχίαν πολλοὶ Ἰρλανδοὶ μεταναστεύουν κατ' ἔτος εἰς Ἀμερι- κήν. Μεγάλαι πόλεις ὑπάρχουν μόνον εἰς τὰς πρὸς τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν ἀκτῆς. Ἐκεῖ εἶναι τὸ **Δουβλίνον** (400), ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἰρλανδίας, καὶ τὸ **Μπέλφαστ** (400) μὲ βιομηχανίαν λινῶν καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων.

4. Οἱ **κάτοικοι** τῆς Μεγάλης Βρεττανίας κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι Γερμανικῆς καταγωγῆς καὶ διαμαρτυρόμενοι τὸ θρήσκευμα. Οἱ Ἰρλανδοὶ εἶναι Κελτικῆς καταγωγῆς καὶ καθολικοί. Μὲ ἐν ὅμως ὄνομα ὅλοι ὀνο- μάζονται Ἀγγλοὶ καὶ ἀποτελοῦν ἐν ἡνωμένον βασιλεῖον. Ὅπως οἱ ἰδιοὶ μας νησιῶται, οὕτω καὶ οἱ Ἀγγλοὶ, ἕνεκα τῆς θέσεως τῆς χώρας των εἶναι κατ' ἐξοχὴν ναυτικὸς καὶ ἐμπορικὸς λαός. Εἶναι δὲ ψυχραῖμοι καὶ θαρραλεοὶ ναυτικοὶ καὶ νοήμονες ἔμποροι. Τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀγγλίας ἀνεπτύχθη κυρίως ἀφ' ὅτου ἀνεκαλύφθησαν οἱ θησαυροὶ τοῦ ἐδάφους της, πρὸ πάντων ὁ ἀνθραξ καὶ ὁ σίδηρος, διὰ τῶν ὁποίων ἰδρύθη ἡ Ἀγγλικὴ βιομηχανία. Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν δὲ τοῦ θαλασίου ἐμπορίου ἐχώρησε καὶ ἡ ἀπόκτησις κτήσεων εἰς ξένας χώρας. Μὲ αὐτὰς οἱ

Ἄγγλοι ἐπεξέτειναν τὸ κράτος των εἰς τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ κόσμου, ἡ δὲ γλῶσσα των κατέστη γλῶσσα τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου. Αἱ Βρετανικαὶ κτήσεις ἀποτελοῦν ἑκτασιν τριπλασίαν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην καὶ περιλαμβάνουν περίπου 450 ἑκατομμύρια κατοίκων. Πρὸς προστασίαν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ἀποικιῶν της ἡ Ἀγγλία συντηρεῖ μεγαλοπρεπὴ πολεμικὸν στόλον, διὰ τοῦ ὁποίου εἶναι ἀληθινὴ θαλασσοκράτειρα.

5. *Ἐμπορικαὶ σχέσεις μετὰ τὴν Ἑλλάδα.* Ἡ Ἀγγλία εὐρίσκεται εἰς στενάς σχέσεις μετὰ τὴν πατρίδα μας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν προμηθεύεται σιτάφιδα, καπνόν, ὀρυκτὰ καὶ μέταξιν. Ἡ Ἑλλάς ἐκ τῆς Ἀγγλίας εἰσάγει νήματα καὶ ὑφάσματα, γαιάνθρακας καὶ μηχανάς, φάρμακα, ψάρια κλπ.

6. *Ἀσκήσις.* Σχεδίασε τὸν χάρτην τῶν Βρετανικῶν νήσων καὶ σημείωσε ἐπ' αὐτοῦ τὰ ὄρη, τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς σπουδαιοτέρας πόλεις. — Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Ἀγγλίας μετὰ τῆς Οὐαλλίας εἶναι 151000 τετραγωνικά χιλιόμετρα, ὁ δὲ πληθυσμὸς 38000000. *Πόσοι κάτοικοι ἀναλογοῦν εἰς 1 τ. χλμ.;*

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Τὸ Βέλγιον

Ὅρισατε τὴν θέσιν τοῦ Βελγίου ἐν τῇ κεντρικῇ Εὐρώπῃ. — Ὀνομάσατε τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι τὸ ὀρίζουν ἀπὸ ΝΔ, ἀπ' Α, ἀπὸ Β. — Ὀνομάσατε τὴν θάλασσαν, ἡ ὁποία βρέχει τὴν ΒΔ πλευράν του. — Ποιοὶ ποταμοὶ τὸ διασχίζουν; — Ποῖα ὄρη κατέχουν τὸ ΝΑ ἄκρον τοῦ Βελγίου;

Τὸ Βέλγιον ἐκτεινόμενον ἐν σχήματι τριγώνου ἀπὸ τὰ Ἀρδεννα ὄρη μέχρι τῆς Βορείου Θαλάσσης, κατέχει τὴν διάβασιν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Γερμανίας ἀφ' ἑνός, καὶ Μεγάλης Βρετανίας καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης ἀφ' ἑτέρου. Ὅστε ἡ θέσις του εἶναι εὐνοϊκωτάτη διὰ τὸ ἐμπόριον. Ἐν ᾧ εἰς ἑκτασιν εἶναι ἴσον μετὰ τὴν Μακεδονίαν, εἰς πληθυσμὸν εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλην ὁμοῦ τὴν Ἑλλάδα (7, 5 ἑκατ.) Ποίας λοιπὸν πηγὰς πλούτου ἔχει τὸ Βέλγιον, διὰ νὰ εἶναι τόσον πυκνὰ κατοικημένον;

Ὡς ὁ χάρτης δεικνύει, τὸ ΝΑ μέρος τοῦ Βελγίου εἶναι ὄρεινόν, ὅλον δὲ τὸ ἄλλο μέρος πεδινόν.

1. *Τὸ ὄρεινόν Βέλγιον* κατέχεται ἀπὸ σύστημα χαμηλῶν ὄρεων (Ἀρδεννα). Τὸ κλίμα εἰς αὐτά, τὸ μὲν θέρος εἶναι δροσερόν, τὸν δὲ χειμῶνα τραχύ. Αἱ πλατεῖαι ῥάχεις τῶν βουνῶν εἶναι γυμναί, αἱ κλιτύες ὅμως αὐτῶν σκεπάζονται μετὰ δάση δρυῶν

καὶ ὄξυων, εἰς τὰ ὅποια διαιτῶνται ἀκόμη λύκοι καὶ ἀγριόχοι-
ροι. Εἰς τὰς στενὰς κοιλάδας τοῦ ποταμοῦ Μάας βόσκουν ποῖλα
ποίμνια. Τὸν μεγαλύτερον ὅμως πλοῦτον κλείουν τὰ βουνὰ εἰς
τοὺς κόλπους των, ἥτοι γαιάνθρακας, σίδηρον, μόλυβδον, ψευ-
δάργυρον καὶ χαλκόν. Εἰς τὴν ἀνόρουξιν καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν
αὐτῶν ἀσχολοῦνται χιλιάδες ἐργατῶν.

Εἰς τὴν *Δυτίχην* (240) ἰδίᾳ ἀκμάζει ἡ βιομηχανία σιδηρι-
κῶν καὶ ὀπλων. Εἰς ἄλλους τόπους, ὅπου ὑπάρχουν πετρώματα
κρυσταλλικά (πυριτιόλιθοι) ὑπάρχουν ὑαλουργεῖα καὶ κεραμεῖα
(πορσελάνη). Παντοῦ τέλος καπνίζουν κατὰ ἑκατοντάδας αἱ κα-
πνοδόχοι τῶν ἐργοστασίων καὶ ἀντηχεῖ ὁ κρότος ἀναριθμῶν
μηχανῶν.

2. *Τὸ Βελγικὸν βαθύπεδον* διαρρέεται ἀπὸ τὸν *Σκάλδιον*
ποταμὸν καὶ παρὰ τὴν παραλίαν εἶναι βαλτῶδες. Θῖνες καὶ ἰσχυρὰ
προχώματα τῶν κατοίκων προστατεύουν τὴν χαμηλὴν χώραν
ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν τῶν κυμάτων. Ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος εἶναι πηλῶ-
δες καὶ τὸ κλίμα θαλάσσιον, μὲ ἡπίους καὶ βροχεροὺς χειμῶνας
καὶ δροσερὰ καὶ ὀμίχλώδη θέρη, ἡ βλάστησις εἶναι πλουσία καὶ
ὅλον τὸ βαθύπεδον ὁμοιάζει μὲ μεγάλον κήπον. Κύρια προϊόντα
εἶναι δημητριακοὶ καρποί, γεώμηλα, τεῦτλα διὰ ζάχαριν, λίνον
καὶ κάνναβις, μὲ τὰ ὅποια ἀνεπύχθησαν διάφοροι βιομηχανίαι.
Καὶ ἡ ἀνθοκομία δὲ καὶ ἡ κηπουρικὴ φέρουν εἰς τοὺς κατοί-
κους καλὰ εἰσοδήματα. Εἰς τὰ λιβάδια τῆς παραλίας βόσκουν
ἀγέλαι ἵππων, βοῶν καὶ χοίρων.

Σχεδὸν εἰς τὸ μέσον τῆς χώρας κεῖνται αἱ *Βρυξέλλαι* (750),
μία ἐκ τῶν ὡραιωτάτων μεγαλοπόλεων, ἓνα «μικρὸ Παρίσι».

Περίφημοι εἶναι αἱ δαντέλλαι, τὰ γάντια καὶ οἱ τάπητες τῶν
Βρυξελλῶν. Εἶναι δὲ καὶ κέντρον πνευματικῆς κινήσεως. Ἐπὶ
τοῦ Σκάλδιος κεῖται ἡ *Γάνδη* (200), μὲ μεγάλα κλωστήρια καὶ
ὕφαντρία.

Ἡ παραλία τοῦ Βελγίου ἔχει ὡραίαν ἀμμουδιάν, ἡ ὁποία τὸ
θέρος γεμίζει ἀπὸ λουομένους. Δι' αὐτὸν ὅμως τὸν λόγον δὲν
ἔχει καλὸν λιμένα. Βορειότερον ὅμως καὶ πλοῖα ἀνοικτῆς θαλάσ-
σης ἡμποροῦν νὰ εἰσπλεύσουν εἰς τὸ στόμιον τοῦ Σκάλδιος. Διὰ
τοῦτο ἡ *Ἀμβέρσα* (400), ἡ ὁποία κεῖται ἐπ' αὐτοῦ, ἀπέβη σπου-
δαιότατος ἐμπορικὸς λιμὴν, ὁ δεύτερος τῆς ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης,

μετά τὸ Ἀμβουῤργον τῆς Γερμανίας. Ἰδίᾳ δι' ἀποικιακὰ καὶ δημη-
τριακὰ εἶναι ἡ πρώτη ἀγορὰ τοῦ κόσμου, ἔχει δὲ καὶ ναυπηγεῖα,
ἐργοστάσια ζαχάρως, μεταξουργεῖα, βαμβακουργεῖα κλπ.

3. *Κάτοικοι.* Τὸ Βέλγιον διὰ τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους καὶ τοὺς
πλουσίους θησαυροὺς αὐτοῦ, διὰ τὴν εὐνοϊκὴν εἰς τὸ ἐμπόριον θέσιν
καὶ τὴν φιλοπονίαν τῶν κατοίκων του εἶναι ἡ πυκνότερον κατοικημένη
χώρα τῆς Εὐρώπης (250 κάτοικοι ἀνὰ 1 τετραγων. χλμ., 50 ἐν Ἑλλάδι).
ἔχει ὡσαύτως τὸ πυκνότερον σιδηροδρομικὸν δίκτυον τοῦ κόσμου.
Ἄλλ' ὁ πληθυσμὸς του ἔχει μὲν ἐνότητα θρησκείματος, διότι ὅλοι οἱ
Βέλγοι εἶναι ὁπαδοὶ τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας, ὅχι ὅμως καὶ καταγωγῆς
καὶ γλώσσης. Ἐνῶ οἱ νότιοι Βέλγοι ὁμιλοῦν Γαλλικὰ καὶ εἶναι συγγενεῖς
τῶν Γάλλων (Βαλλόνοι), οἱ βόρειοι ὁμιλοῦν Γερμανικὰ καὶ συγγενεύουν μὲ
τοὺς Γερμανοὺς (Φλαμανδοί).

4. *Ἐμπόριον μὲ τὴν Ἑλλάδα.* Τὸ Βέλγιον εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσάγει
γαϊάνθρακας, σιδηρικά, ὑφάσματα, μηχανάς, χρώματα, καφέν, ζάχαριν,
ύαλικά, χαρτί, δέρματα, λαμβάνει δ' ἐξ Ἑλλάδος σταφίδα, καπνόν, οἶνους,
μαλλιά κλπ.

2. Λουξεμβούργον.

Τὸ δουκάτον τοῦ Λουξεμβούργου κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν εἶναι
ἴσον μὲ τὴν Ἀττικὴν καὶ ἔχει 250000 κατ. Καταλαμβάνει τὴν
νοτίαν πλευρὰν τῶν Ἀρδέννων ὀρέων καὶ εἶναι πλούσιον εἰς
μεταλλεύματα σιδήρου. Διὰ τοῦτο ἡ μεταλλουργία καὶ βιομηχα-
νία εἶναι ἡ κυρία ἀσχολία τῶν κατοίκων, οἱ ὅποιοι εἶναι Γερμα-
νοὶ καθολικοί.

3. Κάτω Χῶραι ἢ Ὀλλανδία.

Αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Ῥήνου καὶ τοῦ Μώσα, σχηματίζουσαι τερά-
στιον δέλτα, ἀνήκουν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ὀλλανδίας. Διὰ τοῦ
ῥοῦ τῶν ποταμῶν τούτων, ὥς καὶ τοῦ Σκάλδιος, ἡ Ὀλλανδία
ἐπικοινωνεῖ μὲ τὰς γειτονικὰς τῆς χώρας, ἀπὸ τὰς ὁποίας μὲ
κανὲν φυσικὸν ὄριον δὲν χωρίζεται. Εἶναι κατὰ τι μεγαλυτέρα
τοῦ Βελγίου· καὶ δὲν ἔχει μὲν τὴν πυκνότητα αὐτοῦ, ἀλλ' εἶναι
καὶ πάλιν πυκνὰ κατοικημένη (7 ἐκ. κατ.).

1. Τὸ ὄνομα τῆς χώρας δεικνύει ὅτι αὕτη εἶναι χαμηλή. Ἡ
θάλασσα δηλαδὴ κάποτε ἐσκέπαζε μέγα μέρος τῆς χώρας, ἀλλ'

οἱ κάτοικοι ἀρχίζοντες ἀπὸ ἐν σημεῖον τῆς παραλίας κατεσκεύαζον προχώματα, ἐντὸς τῶν ὁποίων περιέκλειαν μέρη ἀβαθῆ τῆς θαλάσσης. Τότε ἀποχέτευον τὰ νερὰ καὶ ἡ ξηρά, τὴν ὁποίαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπέκτων ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἦτο ἐντὸς ὀλίγου ἐτοιμή νὰ δεχθῇ ἄροτρον καὶ νὰ σπαρῇ. Τὸ ἥμισυ τοῦ ἐδάφους τῆς Ὀλλανδίας εἰς τὰ δυτικὰ παράλια ἔχει ἀποκτηθῇ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ διὰ τοῦτο εἶναι χαμηλότερον ἀπὸ τὸ ἐπίπεδον τῆς θαλάσσης καὶ πολὺ ὑγρὸν. Μὲ ἀνεμομύλους οἱ Ὀλλανδοὶ διοχετεύουν τὰ νερὰ ἀπὸ τὰ κτήματα εἰς τὰς διώρυγας καὶ εἰς τοὺς ποταμούς. Τὰ μεγάλα πανιὰ τῶν ἀνεμομύλων εἰς τὰ καταπράσινα τοπεῖα πλήττουν τὸν ἀέρα ὥσάν πτέρυγες γιγαντιαίων πουλιῶν. Ἀλλ' ἡ προσοχὴ τῶν κατοίκων ἡμέραν καὶ νύκτα εἶναι ἐστραμμένη εἰς τὰ ἰσχυρὰ προχώματα, τὰ ὁποῖα προστατεύουν τὴν χώραν ἀπὸ τὸν καταποντισμόν. Διότι τὰ κύματα τῆς Βορείου Θαλάσσης ἐν καιρῷ τρικυμίας ἀνορθοῦνται ὑπὲρ τὰ 4 μέτρα καὶ ἡμποροῦν νὰ προξενήσουν ἀνυπολόγιστον βλάβην εἰς τὴν παραλίαν. Τώρα ἐργάζονται ν' ἀποξηράνουν τὴν **Ζόύτερ Ζέε**, τὸν μέγαν κόλπον, ὁ ὁποῖος διαιρεῖ τὴν χώραν εἰς δύο πτέρυγας. Διώρυγες διασχίζουν αὐτὰς καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, χρησιμεύουσαι καὶ εἰς τὴν ἄρδευσιν καὶ εἰς τὴν συγκοινωνίαν. Χιλιάδες φορτηγίδων καὶ πλοιαρίων κινοῦνται εἰς αὐτάς. Ὅταν αἱ διώρυγες τὸν χειμῶνα παγώνουν, τότε ἄνθρωποι καὶ ἁμάξια τρέχουν ἐπάνω εἰς τοὺς πάγους. Οὕτω ἡ ζωὴ τῶν Ὀλλανδῶν περνᾷ ὅλη ἐπάνω εἰς τὰ νερά. Καὶ εἶναι τόση ἡ ὑγρασία τοῦ τόπου, ὥστε τὰ μέταλλα εὐκόλως ὀξειδοῦνται καὶ οἱ Ὀλλανδοὶ εἶναι ἠναγκασμένοι διαρκῶς νὰ τὰ καθαρίζουν. Διὰ τοῦτο ἔγινε παροιμιώδης ἡ πρὸς τὴν καθαριότητα προσήλωσις τῶν Ὀλλανδῶν.

α) *Δυτικῶς τῆς Ζόύτερ Ζέε* ἡ χώρα εἶναι χαμηλὴ καὶ κεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ γόνιμον δέλτα τοῦ Ῥήνου· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ κλίμα εἶναι θαλάσσιον, ἡ βλάστησις εἰς τὰ λιβάδια εἶναι τόσον πλουσία, ὥστε αἱ Ὀλλανδικαὶ ἀγελάδες εἶναι μεγάλωμοι καὶ πολὺ γαλακτοφόροι. Ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου προμηθεύονται ἀγελάδας, βούτυρον καὶ τυριὰ ἀπὸ τὴν Ὀλλανδίαν. Ὅπου τὸ ἔδαφος ἐπιδέχεται καλλιέργειαν, ἐκεῖ ἐκτὸς τῶν σιτηρῶν εὐδοκίμοῦν φυτὰ χρήσιμα εἰς τὴν βιομηχανίαν: λίνον,

κάνναβις, καπνός, τεύτλα δια ζάχαριν. Πολὺ επικερδὴς εἶναι ἐπίσης ἡ ἀνθοκομία καὶ ἡ κηπουρικὴ.

Ἡ θέσις τῆς Ὀλλανδίας παρὰ τὴν θάλασσαν ἔκαμε τοὺς κατοίκους νὰ τραποῦν ἐνωρὶς εἰς τὴν ναυτιλίαν. Διὰ τοῦτο αἱ μεγαλύτεραι πόλεις αὐτῶν κεῖνται παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ ἀκμαῖζουν διὰ τοῦ θαλασσίου ἐμπορίου. Φυσικὸς λιμὴν διὰ τὴν ἔξαγωγὴν καὶ εἰσαγωγὴν ὄχι μόνον τῆς Ὀλλανδίας, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς χώρας τοῦ Ῥήνου εἶναι τὸ **Ῥότερνταμ** (500), τὸ ὁποῖον ἔχει ναυπηγεῖα καὶ διαρκῇ ἀγορὰν σιτηρῶν, τεῖου, βάμβακος, ζαχάρεως καὶ πετρελαίου. Πρὸς αὐτὸ συναγωνίζεται τὸ **Ἀμστερνταμ** (650), τὸ ὁποῖον διὰ διώρυγος ἐπικοινωνεῖ μὲ τὴν θάλασσαν, ἐπειδὴ ἡ Ζούτερ Ζέε, ἐπὶ τῆς ὁποίας κεῖται, εἶναι ἀβαθὴς. Εἶναι καὶ τοῦτο ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας ἀγορὰς τῆς Γῆς εἰς τὸν καφὲ καὶ τὸν καπνόν, ἔχει δὲ καὶ ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν (ναυπηγεῖα, ζαχαροποιεῖα σιγαρέττα, ἀδάμαντας). Αἱ οἰκίαι τοῦ εἶναι κτισμέναι ἐπὶ πασσάλων, ἐμπετηγμένων εἰς τὸ βαλτῶδες ἔδαφος, καὶ ἀντὶ δρόμων ἔχει διώρυγας. Εἶναι ἡ πόλις τῶν διωρύγων καὶ τῶν γεφυρῶν καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζεται «Ὀλλανδικὴ Βενετία». Ἐπὶ τῆς παραλίας κεῖται ἡ **Χάγη** (350) ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου, ὅπου ἐδρεύει καὶ τὸ διεθνὲς δικαστήριον, τὸ ὁποῖον ἐπιλύει διαφορὰς μεταξὺ διαφόρων κρατῶν. Ἐχει ὥραϊα θαλάσσια λουτρὰ καὶ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς περιστοιχίζεται ἀπὸ δάση. Ἡ **Οὐτρέχτη** (150) καὶ τὸ **Λάϊδεν** (60) ἔχουν παλαιὰ καὶ ὀνομαστὰ πανεπιστήμια. Οἱ κάτοικοι τῶν παραλίων ἀσχολοῦνται καὶ εἰς τὴν ἀλιεῖαν (ῥέγγες, στρεΐδια).

β) **Ανατολικῶς τῆς Ζούτερ Ζέε** ἡ χώρα εἶναι πλήρης ἐλῶν. Ταῦτα οἱ κάτοικοι προσπαθοῦν νὰ ἀποξηράνουν. Ἀρκεταὶ ἐκτάσεις εἶναι ἀμμόωδεις, ἀλλ' ἐπειδὴ εὐρίσκονται εἰς ἀρκετὸν ὕψος, οἱ ποταμοὶ δὲν ἀπέθεσαν εἰς αὐτὰς τὴν γόνιμον ἰλὺν τῶν καὶ διὰ τοῦτο, ἀντιθέτως πρὸς τὴν πλουσίαν δυτικὴν χώραν, ἡ ἀνατολικὴ εἶναι ἄγονος καὶ ἀραιὰ κατφυγμένη.

2. **Οἱ κάτοικοι** τῆς Ὀλλανδίας εἶναι Γερμανοὶ τὴν καταγωγὴν· τὰ $\frac{1}{5}$ αὐτῶν εἶναι διαμαρτυρόμενοι, τὰ δὲ $\frac{2}{5}$ καθολικοί.

Ὁ Ὀλλανδὸς τὸ ἔδαφός του ἀπέσπασεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν μὲ μεγάλους ἀγῶνας καὶ εἶναι ἠναγκασμένος νὰ ὑπερασπίζῃ αὐτὸ ἀπαύστως ἀπὸ τὰς ἐφόδους τῆς θαλάσσης. Διὰ τοῦτο ἔγινεν ἐργατικὸς καί, διὰ νὰ δαμάσῃ τὴν θάλασσαν, θεληματικὸς, τολμηρὸς καὶ ἐπίμονος. Διὰ

τοῦτο καὶ τὴν ἐλευθερίαν του πρὸ πολλῶν ἐτῶν διεξεδίχισε μὲ σκληροῦς ἀγῶνας κατὰ τῶν Ἰσπανῶν, οἱ ὅποιοι κατεῖχον τὴν χώραν του. Παλαιῶν διηγεσάμενος μὲ τὰ νερά, ἐξοικειώθη μὲ αὐτά, ἀφωσιώθη εἰς τὴν θάλασσαν καὶ διαπλέων τὸν ἀχανῆ πόντον ἀπέκτησεν ἀποικίας 60 φορές εἰς ἑκτασιν καὶ 6 φορές εἰς πληθυσμὸν μεγαλυτέρας ἀπὸ τὴν πατρίδα του. Οἱ Ὀλλανδοὶ ἤκμασαν καὶ εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ τὰς ἄλλας τέχνας καὶ ἐπιστήμας.

Εἰκ. 37. Βέλγιον καὶ Ὀλλανδία.

3. Τὸ ἐμπόριον. Ἡ Ὀλλανδία ἐνεργεῖ ζωηρὸν ἐμπόριον μὲ ὅλον τὸν κόσμον. Ὁ ἐμπορικὸς της στόλος εἶναι $2\frac{1}{2}$ φορές μεγαλυτέρος ἀπὸ τὸν ἰδικόν μας. Ἀπὸ ἡμᾶς λαμβάνει σταφίδα καὶ καπνόν, λευκόλιθον, σμύρην, οἶνους, ἀποστέλλει δὲ εἰς ἡμᾶς ἀποικιακά, φάρμακα, χαρτί, τυριά, βούτυρον καὶ ἀγελάδας.

4. Ἀσκήσις. Ὀνόμασε τὰς γειτονικὰς χώρας, τοὺς ποταμούς, τὰς πόλεις. — Περιέγραψε τὴν μορφήν τοῦ ἐδάφους καὶ τὰς πηγὰς τοῦ πλούτου τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ὀλλανδίας. — Κάμε μεγέθυνσιν τοῦ ἀνωτέρω χάρτου.

4. Γερμανία.

Ἡ Γερμανία διὰ τὴν θέσιν της ἐπονομάζεται «καρδιά τῆς Εὐρώπης». — Ποῖαι χώραι εἶναι πρὸς Δ. αὐτῆς; — Ποῖαι πρὸς Ν καὶ πρὸς Α; — Ποῖαι θάλασσαί βρέχουν αὐτὴν ἀπὸ Β; — Ἀπὸ ποίας χώρας τὴν χωρίζουν αἱ θάλασσαί αὐταί; — Ποῖα ὄροσειρά ὀρθοῦνται ὡς ἰσχυρὸν προτείχισμα εἰς τὰ νότια ὄρια τῆς Γερμανίας; — Ποῦ ἄλλοῦ ἢ Γερμανία ἔχει φυσικὰ ὄρια; — Ποῖα κατὰ τὸν χάρτην ἡ μορφή τοῦ ἐδάφους τῆς Γερμανίας; — Ποῖα εἶναι γενικῶς ἡ κλίσις τοῦ ἐδάφους; — Ποῖοι ποταμοὶ ἀποδεκνύουν τὴν διεύθυνσιν ταύτην τῆς ἐπιφανείας; — Ποῖος ποταμὸς εἰς τὰ νότια, ῥέων ἐκ Δ πρὸς Α, ἐκβάλλει εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν;

Ἡ Γερμανία κατέχει κεντρικὴν θέσιν ἐν τῇ Εὐρώπῃ. Τὰ ἀνοικτὰ της σύνορα ἐκ Δ καὶ Α κάμνουν εὐκόλον τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὰς γειτονικὰς χώρας. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ βορεία της πλευρὰ εἶναι ἀνοικτὴ πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐπικοινωνεῖ ἐλευθέρως μὲ τὸν ἄλλον κόσμον. Ὡστε ἡ θέσις τῆς χώρας διευκολύνει σπουδαίως τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἐμπορίου.

Ὡς ὁ χάρις δεικνύει, τὸ νότιον καὶ νοτιοδυτικὸν μέρος τῆς Γερμανίας εἶναι ὀρεινὸν (Ἄνω Γερμανία), τὸ δὲ βόρειον πεδινὸν (Κάτω Γερμανία). Καὶ ὁ ῥοὺς δὲ τῶν μεγάλων ποταμῶν φανερώνει ὅτι τὸ ἔδαφος αὐτῆς κλίνει βαθμιαίως ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, ἀπὸ τῶν μεσογείων πρὸς τὰ παράλια. Μόνον τὸ ὑψηλὸν ὄροπέδιον τοῦ Νότου, τοῦ ὁποίου τὰ νερὰ συλλέγονται εἰς τὴν λεκάνην τοῦ Δουνάβεως, ἔχει ἄλλην κλίσιν, διότι *ζώνη ὑψηλῶν ὀρέων* (Γερμανικὸς Ἰούρας, Βαυαρικὸς καὶ Βοημικὸς δρυμὸς) τὸ ἀποχωρίζει ἀπὸ τὴν λοιπὴν Γερμανίαν. Καὶ βορειότερον ἄλλη *ζώνη χαμηλῶν ἢ μετριῶν ὀρέων*, ἀρχομένη ἀπὸ τὰ Ἄρδεννα τοῦ Βελγίου, διατέμνει ἐγκαρσίως τὴν Γερμανίαν, λαμβάνουσα διάφορα ὀνόματα (Ἄϊφελ, Θυρίγγια ὄρη, Ἐρτζια, Σούδητα). Μεταξὺ τῶν ὀρέων τῆς ζώνης ταύτης καὶ τῆς νοτιωτέρας ἐκτείνονται χαμηλότερά τινα ὄροπέδια μὲ κλιμακωτὴν χώραν καὶ βαθύπεδα, τῶν ὁποίων τὰ νερὰ συλλέγονται εἰς τὸν ῥοῦν τοῦ Ῥήνου καὶ τοῦ Μάιν καὶ δι' αὐτῶν χύνονται εἰς τὴν Βόρειον Θάλασσαν. Βορείως τῆς ζώνης τῶν κεντρικῶν ὀρέων ἀπλώνεται τὸ μέγα *βαθύπεδον* τῆς Κάτω Γερμανίας, τὸ ὁποῖον πρὸς Δ συνεχεται μὲ τὸ βαθύπεδον τῆς Ὀλλανδίας, πρὸς Α δὲ μὲ τὴν ἀχανῆ Πολωνικὴν καὶ Ῥωσικὴν πεδιάδα. Ὅθεν θὰ ἐξετάσωμεν τὸ *νότιον ὄροπέδιον* καὶ τὴν *ΝΔ ὀρεινὴν χώραν* τῆς Ἄνω Γερμανίας, τὴν *ὀρεινὴν χώραν* τῆς Μέσης Γερμανίας καὶ τὸ *βόρειον βαθύπεδον* τῆς Κάτω Γερμανίας.

Ἡ Γερμανία κατὰ τὴν ἑκτασιν εἶναι $3\frac{1}{2}$ φορὰς μεγαλύτερα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, κατὰ πληθυσμὸν δὲ δεκαπλασία (63 ἑκατομμύρια.).

¶ 1. *Αἱ Γερμανικαὶ Ἄλπεις καὶ τὸ νότιον ὄροπέδιον (Βαυαρία)*. Εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ ὄροπεδίου ὑψοῦνται ὡς ἰσχυρὸν προτείχισμα αἱ Γερμανικαὶ Ἄλπεις. Αὗται ἀποτελοῦν τμήμα τῆς βορείας ζώνης τῶν Ἄλπεων. Ἡ ὑψηλότερα κορυφή των ἔχει τὸ ὕψος τοῦ ἰδικοῦ μας Ὀλύμπου (3000 μ.). Εἰς τὰς εὐρείας κοιλάδας των ὑπάρχουν λιβάδια καὶ ἀγροὶ καὶ ἀρκετοὶ συνοικισμοί. Ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ ὕλοτομία ἀποτελοῦν τὸ κύριον ἐπάγγελμα τῶν κατοίκων.

Τὸ ὄροπέδιον ἔχει μέσον ὕψος 500 μ., ἐπειδὴ δὲ πανταχό-

θεν περικλείεται ἀπὸ ὑψηλὰ βουνά, ἔχει κλίμα τραχύ, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ γεωργία δὲν εὐνοεῖται. Μόλα ταῦτα μέγα μέρος αὐτοῦ καλύπτεται ἀπὸ ἀγρούς. Εἰς τὰ νότια αὐτοῦ ὑπάρχουν λιβάδια καὶ δάση πεύκων (ὕλοτομία). Σχεδὸν εἰς τὸ μέσον τοῦ ὄροπεδίου, ὅπου διασταυροῦνται σπουδαῖαι ἐμπορικαὶ ὁδοὶ ἀπὸ Γερμανίας εἰς Ἰταλίαν καὶ Αὐστρίαν, κεῖται τὸ **Μόναχον** (675) ἡ πρωτεύουσα τῆς Βαυαρίας. Τὰ ζυθοποιεῖα του εἶναι παγκοσμίου φήμης, σπουδαία δὲ τὰ μηχανουργεῖα καὶ τὰ ἐργοστάσια τῶν χειροκτιῶν του. Διακρίνεται δὲ καὶ διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν. ΒΔ αὐτοῦ ἡ **Αὐγούστα** (Γερμ. "Αουγκς-μπουργ) (150) ἔχει σπουδαίαν βιομηχανίαν μαλλίνων καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων.

2. **Ἡ ΝΔ ὄρεινὴ χώρα.** ΒΔ τοῦ νοτίου ὄροπεδίου ἡ χώρα μέχρι τῶν Βελγικῶν Ἀρδένων εἶναι λοφώδης καὶ διατέμεται ἀπὸ μέτρια ὄρη, τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα εἶναι ὁ Μέλας Δρυμὸς καὶ τὰ Παραρρήνια ὄρη· διαρρέεται δὲ ὑπὸ τοῦ Ῥήνου, ὁ ὁποῖος πηγάζων ἐκ τῶν Ἑλβετικῶν Ἀλπεων σχηματίζει κατὰ τὸν ἄνω ῥοῦν του βαθύπεδον.

α) **Ἡ κλιμακωτὴ χώρα τῆς Σουαβίας καὶ Φραγκονίας** λαμβάνει κλίσιν πρὸς τὸν Νέκαρ καὶ τὸν Μάιν, παραποτάμους τοῦ Ῥήνου. Εἰς τὰ παραποτάμια μέρη τὸ ἔδαφος εἶναι εὐφορον καὶ τὸ κλίμα γλυκύ. Ὅθεν ἡ κυρία ἀσχολία τῶν κατοίκων εἶναι ἡ γεωργία. Ἡ χώρα τοῦ Νέκαρ ἰδίᾳ εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον οἰνοφόρων τόπων τῆς Γερμανίας. Ἐχει δὲ καὶ κοιτάσματα ἁλτος. Πρωτεύουσα τῆς περιφερείας εἶναι ἡ **Στουτγάρδη** (340), κέντρον σπουδαῖον τοῦ ἐμπορίου τῶν βιβλίων. Εἰς τὴν **κοιλιάδα τοῦ Μάιν** ἡ κυρία ἀσχολία τῶν κατοίκων εἶναι ἡ ἀνθοκομία καὶ ἡ κηπουρικὴ, εἰς μερικὰ δὲ μέρη καὶ ἡ ἀμπελουργία. Ἡ **Νυρεμβέργη** (375) ἀκμάζει μὲ τὴν βιομηχανίαν παιγνιδίων, μολυβίων καὶ μεταλλικῶν εἰδῶν· ἔχει δὲ ἀξιόλογον ἐθνολογικὸν μουσεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον διασφύζονται πολλὰ κειμήλια τῆς γερμανικῆς τέχνης. Εἰς τὴν ΝΔ ἄκραν τῆς χώρας ὑφύεται,

β) ὁ **Μέλας Δρυμὸς**, ἐν ἀπὸ τὰ ὠραιότερα βουνὰ τῆς Γερμανίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει τὰς πηγὰς του ὁ Δούναβις. Εἶναι ὀλίγον ὑψηλότερος ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας Πάρνηθα. Αἱ βαθεῖαι κοιλά-

δες του με τὰ ὀρητικὰ θυσία καὶ τὰς δασώδεις κλιτύς εἶναι ἐξόχου φυσικῆς καλλονῆς καὶ προσελκύουν πολλοὺς φυσιολάτραι. Οἱ πολυάριθμοι κάτοικοι τοῦ ὄρους ἀσχολοῦνται ἰδίᾳ εἰς τὴν ὑλοτομίαν καὶ κτηνοτροφίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὥρολογιοποιάν καὶ τὴν κατασκευὴν μουσικῶν ὀργάνων.

γ) *Τὸ βαθύπεδον τοῦ Ἄνω Ῥήνου* ἐκτείνεται μεταξύ τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ καὶ τῶν Βοσγίων ὀρέων καὶ εἶναι προφυλαγμένον ἀπὸ τοὺς τραχεῖς ἀνέμους. Ἀμπέλια καὶ ὀπωροφόρα, καπνὸς καὶ σιτηρὰ καὶ τεύτλα εἶναι τὰ κύρια προϊόντα τοῦ βαθυπέδου, τὸ ὅποιον θεωρεῖται ὡς κήπος τῆς Γερμανίας. Ἡ ἀριστερὰ πλευρὰ τοῦ βαθυπέδου (Ἀλσατία), ὡς εἶδομεν, ἀνήκει εἰς τὴν Γαλλίαν. Εἰς τὴν δεξιάν πλευρὰν τοῦ βαθυπέδου κεῖνται ἡ *Φρειβούργη* (90, πανεπιστήμιον), ἡ *Καρλςρούη* (150, πολυτεχνεῖον) καὶ ἡ *Χαϊδελβέργη* (75, τὸ ἀρχαιότατον γερμανικὸν πανεπιστήμιον) ἐν τερπνῇ τοποθεσίᾳ. Ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Νέκαρ κεῖται ἡ *Μάνχαϊμ* (250), ἀπέναντι δ' αὐτῆς ὁ *λιμὴν τοῦ Δουδοβίκου* (γερμ. Λούντβιχσχάβεν 100)· ἀπ' αὐτῶν ἀρχίζει ἡ ναυσίπλοια τοῦ Ῥήνου καὶ διὰ τοῦτο αἱ πόλεις αὗται εἶναι σπουδαῖαι διὰ τὸ ἐμπόριον τῆς νοτίου Γερμανίας καὶ τῆς γειτονικῆς Ἑλβετίας. Ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Μάιν κεῖται ἡ *Μάιντς* (100), ἐπὶ δὲ τοῦ Μάιν ἡ *Φραγκφούρτη* (450) σπουδαιότατον κέντρον σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν. ✓

3X *Ἡ ὄρεινὴ χώρα τῆς Μέσης Γερμανίας.* α) *Τὰ Παραρρήνια ὄρη καὶ ἡ κοιλάς τοῦ Κάτω Ῥήνου.* Βορείως τῆς Μάιντς ὁ Ῥήνος διανοίγει στενὴν κοιλάδα μεταξύ τῶν σχιστολιθικῶν ὀρέων, τὰ ὅποια πρὸς Δ συνέχονται μετὰ τὰ Βελγικὰ Ἀρδεννα καί, ὅπως ἐκεῖνα, εἶναι πλουσιώτατα εἰς κοιτάσματα γαιανθράκων καὶ ἀποθέματα σιδήρου καὶ χαλκοῦ. Διὰ τοῦτο εἶναι πλήρη μεταλλείων, εἰς τὰ ὅποια ἑκατοντάδες χιλιάδων ἐργατῶν ἀπασχολοῦνται. Πλήθος βιομηχανικῶν πόλεων μετὰ πληθυσμὸν ἄνω τῶν 2 1/2 ἑκατομμυρίων κατοίκων πληροῦν τὴν κοιλάδα τοῦ Ῥούρ, παραποτάμου τοῦ Ῥήνου. Καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτῆς αἱ καπνοδόχοι τῶν ἐργοστασίων ἀποτελοῦν πυκνὸν δάσος. Χρώματα καὶ χημικὰ εἶδη, ὑφάσματα καὶ σιδηρικὰ εἶναι τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας τοῦ Ῥήνου. Τὸ *Σόλινγκεν* φημί-

ζεται διὰ τὰ μαχαίρια του. Εἰς τὸ *Ἔσσην* (470) εὐρίσκονται τὰ περίφημα χυτήρια τοῦ Κρούπ, εἰς τὰ ὁποῖα ἄλλοτε κατεσκευάζοντο κανόνια, τώρα δὲ κατασκευάζονται ἀτμομηχαναί, σιδηραὶ γέφυραι καὶ γεωργικὰ ἐργαλεῖα. Ὡς λιμένες ἐξαγωγῆς τῆς περιφερείας ταύτης χρησιμεύουν δύο μεγάλαι πόλεις τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ῥήνου, ἡ *Ντουϊσμπουργκ* (275) καὶ ἡ *Ντύσσελντορφ* (430) εἰς τὰς ὁποίας καὶ ἡ βιομηχανία εἶναι ἀκμαία. Βιομηχανικὴ ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ *Κολωνία* (700) ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ῥήνου, γνωστὴ διὰ τὸ «ὔδωρ τῆς Κολωνίας» (κολώνια) καὶ τὸν περίφημον μητροπολιτικὸν ναόν. Νοτιώτερον ἡ *Βόννη* (100) δυτικῶς δ' αὐτῆς τὸ *Ἀαχεν* (150), πόλις τῆς ἐριουργίας.

β) Ἀνατολικῶς τῶν Παραρρηνίων ὁρέων ἐκτείνεται *λοφώδης χώρα*, μὲ μεμονωμένας ὄρουςυστάδας. Ὁ δασικὸς πλοῦτος ἔκαμε τοὺς κατοίκους εἰς πολλὰ μέρη νὰ ἐπιτηδεύωνται τὴν ξυλουργικὴν. Αἱ κοιλάδες καὶ τὰ χαμηλὰ μέρη, τὰ ὁποῖα διαρρέει ὁ Βέξερ μὲ τοὺς παραποτάμους του, ἔχουν κλίμα γλυκὺ καὶ εὐφροωτάτην ἀρόσιμον γῆν. Ὅθεν καλλιεργοῦνται καλῶς καὶ ἔχουν πυκνὸν πληθυσμόν. Εἰς τὸ *Κάσσελ* (170) ὑπάρχουν μεγάλα ἐργοστάσια, ὅπου κατασκευάζονται ἀτμομηχαναὶ καὶ σιδηροδρομικαὶ ἅμαξαι. Βορειότερον, παρὰ τὸν Τευτοβούργιον δρυμόν, ἀκμάζει ἡ καλλιέργεια τοῦ λίνου καὶ ἡ κατασκευὴ λινῶν ὑφασμάτων καὶ ταπήτων. Ἀνατολικώτερον τὸ *Ἀννόβερον* (400) εἶναι κέντρον σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν.

γ) Ὁ *Θυρίγγιος Δρυμὸς* εἶναι δασώδης, καὶ διὰ τὰς φυσικὰς καλλονὰς του ἐπονομάζεται «πάρκον τῆς Γερμανίας» καὶ προσελκύει τὸ θέρος πολλοὺς ἐπισκέπτας. Τὸ δάσος εἶναι πηγὴ ἀσχολίας διὰ τοὺς κατοίκους τοῦ βουνοῦ, ἐπειδὴ μὲ τὰ προιονίδια τῶν ξύλων κατασκευάζεται χάρτης. Διὰ τὰς πολλὰς βροχὰς καὶ τὸ γλυκὺ κλίμα τὸ ἔδαφος εἰς τὰς κοιλάδας καὶ τοὺς συνεχόμενους λόφους εἶναι πολὺ εὐφορον καὶ πυκνὰ κατφυκμένον. Ἐν μέσῳ κήπων κεῖται ἡ *Ἐρφουρτ* (130) καὶ πλησίον αὐτῆς ἡ *Βαϊμάρη* (40) καὶ ἡ *Γένα* (50, πανεπιστήμιον),

δ) Μεμονωμένον ὡς νῆσος ἐν μέσῳ πεδινοῦ περιβάλλοντος εἶναι βορειότερον τὸ *Χάρτσειον ὄρος*, τὸ ὁποῖον ἔχει μεταλλεῖα χαλκοῦ, μολύβδου καὶ ὀργύρου. Εἰς τὰς ὑπαρεῖας του καλλιερ-

γοῦνται σιτηρά, τεῦτλα καὶ λαχανικά καὶ μεταξὺ πολλῶν πόλεων ἐκεῖ ἐξέχει ἡ **Βρουνοβύκη** (150).

ε) ΝΑ τοῦ Θουριγγίου δρυμοῦ, εἰς τὰ μεθόρια τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐκτείνεται ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν Σαξονικῶν ὀρέων (Έρτζ), τὰ ὁποῖα πρὸς Ν μὲν καταπίπτουν ἀποτόμως, ἀλλὰ πρὸς Β μεταπίπτουν βαθμιαίως εἰς ὄρεινὴν χώραν. Εἰς αὐτὴν ὑπάρχουν σπουδαῖαι βιομηχανικαὶ πόλεις, ὡς ἡ **Χέμνιτς** (325) μὲ ὑφαντουργεῖα μετάξης καὶ βάμβακος καὶ ἡ **Δρέσδη** (600) μὲ ἐργοστάσια σοκολάτας καὶ σιγαρέττων, μία τῶν ὠραιότερων Γερμανικῶν πόλεων μὲ πλῆθος καλλιτεχνικῶν μνημείων.

ς) Τὰ **Σούδητα** ὄρη εἶναι προέκτασις τῶν Σαξονικῶν ὀρέων καὶ ἔχουν τὴν ὑψηλότεραν κορυφὴν ἐξ ὅλων τῶν ὀρέων τῆς κεντρικῆς Γερμανίας (1600 μ.). Αἱ κλιτύες τῶν καλύπτονται ἀπὸ μεγαλοπρεπῆ δάση. Εἰς τὰ ἀνθοβριθῆ λιβάδιά τῶν βόσκουν ἀγέλαι βοῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ θέρος πολλοὶ συχνάζουν ἐκεῖ πρὸς παραθερισμόν, ἡ κίνησις τῶν ξένων παρέχει εἰς τοὺς κατοίκους τῶν βουνῶν καλὴν ἐνασχόλησιν. Τὸν χειμῶνα ὅμως τὸ χιόνι ἐνίοτε φθάνει ἕως τὴν στέγην τῶν οἰκιῶν, ὥστε ἐν παράθυρον ἐπ' αὐτῆς εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἔξοδον τῶν ἐνοίκων. Τότε μὲ χιονοπέδιλα ἢ ἑλκνθρα γλιστροῦν ὥσάν βέλος πρὸς τὴν κοιλάδα διὰ νὰ προμηθευθοῦν τρόφιμα.

Εἰς τὰς κοιλάδας καὶ τοὺς χαμηλοὺς προβούρους καλλιεργεῖται τὸ λίνον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ γαιάνθρακες ἐξάγονται ἀπὸ πλούσια ἐκεῖ κοιτάσματα, μεγάλα κλωστήρια καὶ ὑφαντήρια εὐρίσκονται εἰς τὰς πέριξ πόλεις, ὅπου καὶ ἡ ὥρολογιοποιία εἶναι ἀνεπτυγμένη. Μεταξὺ αὐτῶν σπουδαιότερα πόλεις εἶναι τὸ **Γνέρλιτς** (100) μὲ ἀκμαίαν ἐργουργίαν.

4. Τὸ **βόρειον βαθύπεδον**, ἐκτεινόμενον κατὰ μῆκος τῆς παραλίας, καταλαμβάνει περίπου τὸ ἥμισυ τοῦ Γερμανικοῦ Κράτους, διὰ τοῦ Ἄλβιος δὲ ποταμοῦ διαιρεῖται εἰς δυτικὸν καὶ ἀνατολικὸν τμήμα.

α) Τὸ **δυτικὸν τμήμα** συνέχεται μὲ τὸ βαθύπεδον τῆς Ὀλλανδίας, μὲ τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει κατὰ τὸ κλίμα καὶ κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ ἐδάφους. Ὅπως εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, οὕτω καὶ ἐδῶ ἡ παραλία ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τῶν πλημμυρίδων τῆς Βορείας Θαλάσσης· ὅπως ἐκεῖ ἡ Νοτία Θάλασσα (Ζόϋτερ Ζέε), οὕτω καὶ

ἔδω εἰς καιρὸν τρικυμώδους πλημμυρίδος ἐσχηματίσθησαν κόλποι καὶ κατὰ τὰς ἐκβολὰς μεγάλων ποταμῶν (ὀνόμασέ τους) χωνοειδῆ στόμια. Κατὰ τὸ ἑξάωρον τῆς πλημμυρίδος, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ θάλασσα, κινουμένη πρὸς τὴν παραλίαν, εἰσχωρεῖ βαθέως εἰς τὰ στόμια τῶν ποταμῶν, καὶ μεγάλα πλοῖα τῆς θαλάσσης ἤμποροῦν νὰ εἰσπλεύσουν εἰς τοὺς ποταμούς. Οὗτοι ἀποτελοῦν τὰς φυσικὰς ὁδούς, αἱ ὁποῖαι συνδέουν τὴν μεσογαίαν μὲ τὴν θάλασσαν. Διὰ τοῦτο ἐπ' αὐτῶν ἰδρύθησαν σπουδαῖαι ἐμπορικαὶ πόλεις, τὸ *Ἀμβούργον* (1 ἐκ. κατ.) καὶ ἡ *Βρέμη* (290). Ὁ λιμὴν τοῦ Ἀμβούργου σχηματίζεται εἰς τὴν εὐρείαν κοίτην τοῦ Ἀλβίος, ἡ ὁποία ἔχει ἐκβαθυνθῇ, ὥστε νὰ δέχεται καὶ τὰ μέγιστα τῶν πλοίων. Αἱ προκυμαῖαι του ἐκτείνονται ὥς δάκτυλα τεταμένα πολλῶν χειρῶν. Παντοῦ ἐπικρατεῖ κίνησις καὶ ζωή. Πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἦτο, μετὰ τὸ Λονδῖνον, ὁ μεγαλύτερος ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς Εὐρώπης. Ὅμοίως ἡ *Βρέμη* εἶναι ἡ δευτέρα ἐμπορικὴ πόλις τῆς Γερμανίας, εἰς τὴν ὁποίαν μεγάλα ἀτμοπλοῖα καὶ ἐταιρεῖαι ἔχουν τὴν ἔδραν των. Εἰς τὰς ἀμμώδεις ἐκτάσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ βόσκουν ἀγέλαι ἵππων καὶ βοῶν. Διὰ νὰ μὴ βυθίζονται εἰς τὰ ἐλώδη ἐδάφη, δένονται κάτω ἀπὸ τὰ πόδια των σανίδες· καὶ οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι ὑγρὸς, μόνον μὲ τὴν βοήθειαν μακρῶν κονταριῶν ἤμποροῦν νὰ βαδίζουσιν εἰς τοὺς λασπώδεις δρόμους. Μὲ μεγάλας προσπάθειάς ἀρχίζουν τώρα οἱ κάτοικοι νὰ μεταβάλλουν τὰ ἐλώδη πεδία εἰς ἀγρούς.

β) *Τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τοῦ βαθυπέδου* βρέχεται ὑπὸ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης. Αὕτη πανταχόθεν σχεδὸν περικλείεται ἀπὸ ξηρὰν καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐπιδρᾷ, ὅπως ἡ Βορεία Θάλασσα εἰς τὸ κλίμα τοῦ βαθυπέδου, τὸ ὁποῖον ἐκ τούτου εἶναι *ἡπειρωτικὸν* (χειμῶνες ψυχροί, θέρη θερμὰ καὶ ξηρά). Κατὰ μήκος τῆς παραλίας ὑπάρχουν θῖνες, εἰς δὲ τὸ ἐσωτερικὸν ἡ γῆ εἶναι ἀμμώδης ἢ ἀργιλώδης. Εἰς πολλὰ μέρη ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους εἶναι τόσον ἐπίπεδος, ὥστε τὰ νερὰ λιμνάζουν καὶ σχηματίζουν ἑλη. Ἐνεκα λοιπὸν τοῦ κλίματος καὶ τῆς συστάσεως τοῦ ἐδάφους τὸ βαθυπέδον δὲν εἶναι παντοῦ κατάλληλον διὰ τὴν γεωργίαν, ἀλλ' ἡ φιλοπονία τῶν κατοίκων καὶ ἡ χρῆσις χημικῶν λιπασμάτων καὶ μηχανῶν μετέβαλε τὰ ἄφροα μέρη εἰς γόνιμον γῆν. Ἰδίᾳ καλλιεργοῦνται σίκαλις (βρίζα), γεώμηλα καὶ τεῦτλα. Εἰς

τὴν παραγωγὴν αὐτῶν ἡ Γερμανία εἶναι ἡ πρώτη χώρα τῆς γῆς. Ἡ μεγαλυτέρα ποσότης ζαχάρως ἡ ὁποία ἐξοδεύεται εἰς ὅλον τὸν κόσμον γίνεται ἀπὸ τεύτλα. Ταῦτα κόπτονται εἰς κομμάτια καὶ ῥίπτονται εἰς βραστὸ νερό, διὰ νὰ βγάλουν τὸν γλυκὺν χυμὸν των. Αὐτὸς κατόπιν βράζεται καὶ ἀπὸ τὸ σιρόπι του λαμβάνεται ἡ ζάχαρις εἰς κρυσταλλικοὺς κώνους. V

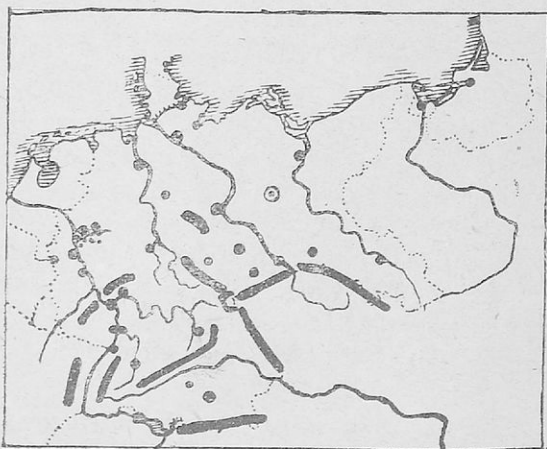
Καὶ τὸ ἀνατολικὸν βαθύπεδον διαρρέεται ἀπὸ μεγάλους ποταμούς, εἰς τὰ στόμια τῶν ὁποίων ὑπάρχουν ἀξιόλογοι ἐμπορικοὶ λιμένες. Τοιοῦτοι εἶναι, ἐπὶ μὲν τοῦ Ὀδέρου τὸ **Σιέτιν** (250), τὸ ὁποῖον ἔχει μεγάλα ναυπηγεῖα καὶ ἐπικοινωνεῖ μὲ τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὴν βιομηχανικὴν Σιλεσίαν, ἐπὶ δὲ τοῦ Βιστούλα τὸ **Δάντσιχ** (200), τὸ ὁποῖον μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἀπετέλεσε ἐλευθέραν πολιτείαν καὶ χρησιμεύει ὡς ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς Πολωνίας. Οὕτω ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τὴν λοιπὴν Γερμανίαν ἡ **Ἀνατολικὴ Πρωσσία**, τῆς ὁποίας σπουδαιότατος λιμὴν εἶναι ἡ **Καινιξβέργη** (275, πανεπιστήμιον). Ἀξιόλογοι ἐπίσης λιμένες ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς εἶναι ἡ **Λυβέκκη** (120) καὶ τὸ **Κιέλν** (200), κατὰ τὸ ὁποῖον διὰ μεγάλης διώρυγος ἡ Βαλτικὴ συνεδέθη μὲ τὴν Βορείαν Θάλασσαν.

Εἰς τὸ μέσον τῆς μεγάλης Γερμανικῆς πεδιάδος, ἐπὶ τοῦ Σπρέα ποταμοῦ, ὅπου διασταυρῶνονται αἱ ὁδοὶ τῶν συγκοινωνιῶν, κεῖται τὸ **Βερολῖνον** (4 ἑκατ. κατ.) ἡ πρωτεύουσα τῆς Πρωσσίας καὶ ὁλοκλήρου τῆς Γερμανίας. Ἡ κεντρικὴ λεωφόρος «Υπὸ τὰς Φιλλύρας», ἔχει πλάτος 60 μέτρων καὶ διαιρεῖται κατὰ πλάτος εἰς πέντε δρόμους, τῶν ὁποίων ἕκαστος εἶναι διὰ χωριστὴν χρῆσιν. Δὲν εἶναι δὲ μόνον ὥραία ἡ πρωτεύουσα αὕτη, ἡ ὁποία ἀπαστράπτει ἀπὸ τὴν καθαριότητα, ἀλλ' ἀποτελεῖ καὶ κέντρον βιομηχανικῆς, ἐμπορικῆς καὶ πνευματικῆς κινήσεως. Νοτιώτερον ἐπὶ τοῦ Ἄλβιος τὸ **Μαγδεμβούργον** (300) εἶναι κέντρον ζαχαροποιίας, ἐπὶ παραποτάμων δ' αὐτοῦ ἡ **Δεινία** (650) εἶναι ἡ πόλις τῶν βιβλίων καὶ τῶν γουναρικῶν, ἡ δὲ **Χάλλη** (200), πόλις τῆς βιομηχανίας. Ἐπὶ τοῦ Ὀδέρου, ἐν τῇ Σιλεσίᾳ, κεῖται τὸ **Μπρεσλάου** (550), σπουδαία ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ πόλις.

5. **Οἱ κάτοικοι** τῆς Γερμανίας εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον διαμαρτυρόμενοι. Οἱ Γερμανοὶ ἀγαποῦν πολὺ τὴν ἐργασίαν καὶ τὰ γράμματα. Ὁ λαὸς εἶναι μορφωμένος, τὰ δὲ πανεπιστήμια, εἴκοσι τὸν ἀριθμὸν, εἶναι ὀνομα-

στά διὰ τὴν μάθησιν καὶ τοὺς σοφοὺς ἄνδρας. Εἰς τὰς ἀσχολίας των οἱ Γερμανοὶ εἶναι πρακτικοὶ καὶ ἐπιδέξιοι. Διὰ τοῦτο ἀνύψωσαν τὴν οἰκονομικὴν εὐρωστίαν τῆς χώρας των, τῆς ὁποίας ὁ πλοῦτος ἔτεινε νὰ φθάσῃ τὸν Ἀγγλικόν. Ἡ ἀκμὴ αὕτη ἀνεκόπη ἀπὸ τὸν παγκόσμιον πόλεμον (1914-1919), ὁ ὁποῖος καὶ εἰς αἷμα καὶ εἰς χρῆμα καὶ εἰς ἐδάφη ἐστοίχισεν ἀκριβὰ εἰς τὴν Γερμανίαν.

6. *Πολιτικὴ κατάστασις.* Πρὸ τοῦ πολέμου τὸ Γερμανικὸν Κράτος ἦτο αὐτοκρατορία καὶ περιελάμβανε πολλὰ χωριστὰ κράτη, τὰ ὅποια ἀνε-

Εἰκ. 38. Γερμανία.

γνώριζον ὡς κεφαλὴν τὸν βασιλεῆ τῆς Πρωσίας, τοῦ μεγαλυτέρου ἐξ ὅλων τῶν κρατῶν. Σήμερον ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν ἐλευθέρas παλιτείας, ἡνωμένας εἰς μίαν δημοκρατίαν.

7. *Αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις τῆς Γερμανίας μετὰ τὴν Ἑλλάδα* εἶναι στεναί. Ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἡ Γερμανία λαμβάνει σταφίδα καὶ καπνόν, σμύριδα καὶ λευκόλιθον, ἐξάγει δ' εἰς τὴν Ἑλλάδα μηχανάς, ὑφάσματα, χημικὰ καὶ φαρμακευτικὰ εἶδη, χάρτην, ἠλεκτρικά, ὑαλικά, βιβλία κλπ.

8. *Ἀσκήσις.* Περιέγραψε τὰ ὅρια. — Ὀνόμασε τὰ ὄρη, τοὺς ποταμούς, τὰς φυσικὰς περιοχὰς μετὰ τὰ προϊόντα τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς βιομηχανίας των, τὰς πόλεις μετὰ τὸν πληθυσμὸν των.

5. Ἑλβετία.

Ὅρισατε τὴν θέσιν τῆς Ἑλβετίας ἐν τῇ κεντρικῇ Εὐρώπῃ. — Ποῖα ὄρη κατέχουν τὸ Ν καὶ Α μέρος τῆς χώρας; — Ὅρισατε τὴν κυρίαν διέυθυνσιν τῶν Ἑλβετικῶν Ὑαλπεων. — Ὀνομάσατε τὰς ὑψηλοτέρας κορυφὰς τῶν, τοὺς ποταμοὺς οἱ ὅποιοι πηγάζουν ἐξ αὐτῶν, τὰς λίμνας τὰς ὁποίας κατὰ τὸν ῥοὺν τῶν σχηματίζουν. — Ποία ὁροσειρὰ χωρίζει τὴν Ἑλβετίαν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν; — Ὅρισατε τὰ σύνορα τῆς Ἑλβετίας πρὸς τὰς ἄλλας γειτονικὰς χώρας.

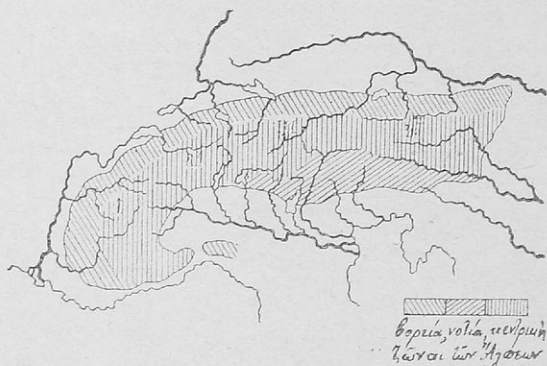
Ἡ Ἑλβετία εἶναι ἡ ὀρεινότερα χώρα τῆς Εὐρώπης καὶ τόσον ὑψηλὴ, ὥστε τὸ $\frac{1}{3}$ σχεδὸν τῆς ἐπιφανείας της εἶναι αἰωνίως χιονοσκεπές. Ἄλλ' ἐνῶ εἰς ἕκτασιν εἶναι ἴση μὲ τὴν Ἑλληνικὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην, εἰς πληθυσμὸν εἶναι διπλασία ἀπὸ αὐτὰς (3,8 ἐκ.). Καὶ δὲν ἔχει μὲν ἔξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν, ἀλλ' ἔχει θέσιν κεντρικὴν, κατέχουσα τὰς διαβάσεις μεταξὺ τεσσάρων μεγάλων κρατῶν.

Εἰς τὴν Ἑλβετίαν διακρίνομεν τρία μέρη: τὰς Ὑαλπεις, τὸ ὀροπέδιον καὶ τὸν Ἰούραν.

1. Αἱ Ἑλβετικαὶ Ὑαλπεις πρὸς Α μὲν συνέχονται μὲ τὰς Αὐστριακὰς καὶ Γερμανικὰς Ὑαλπεις, πρὸς Δ δὲ μὲ τὰς Γαλλικὰς, αἱ ὁποῖαι κάμπτουσαι πρὸς Ν φθάνουν μέχρι τῆς Μεσογείου Θαλάσσης ὥστε κατέχουν τὸ μέσον τοῦ μεγάλου τόξου τῶν Ὑαλπεων.

Αἱ Ὑαλπεις διὰ μεγάλης κοιλάδος, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Κωνσταντίας ἄγει πρὸς τὴν λίμνην τοῦ Κόμο, διαιροῦνται εἰς δυτικὰς καὶ ἀνατολικὰς Ὑαλπεις. Ἐν λοιπὸν ἡμπορούσαμεν μὲ τὸ ἀεροπλάνον ν' ἀνυψωθῶμεν ἐπάνω ἀπὸ τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τῶν Ὑαλπεων, θὰ ἐβλέπαμεν ὅτι αἱ μὲν δυτικαὶ Ὑαλπεις συνίστανται ἀπὸ δύο ὀγκῶδεις, σχεδὸν παραλλήλους ζώνας, αἱ δὲ ἀνατολικαὶ ἀπὸ τρεῖς. Ἐκ τῶν ζωνῶν τούτων, εἰς μὲν τὰς δυτικὰς Ὑαλπεις ἡ νοτία, εἰς δὲ τὰς ἀνατολικὰς ἡ μεσαία εἶναι ὑψηλότεραι· ἐπειδὴ δὲ συνίστανται ἀπὸ πολὺ σκληρὰ πετρώματα (γρανίτην), τὰ ὁποῖα δυσκόλως φθείρονται ἀπὸ τὴν πολυκαιρίαν, αἱ μεγαλοπρεπεῖς κορυφαὶ τῶν ἔχουν μᾶλλον ἀπεστρογγυ-

λωμένα σχήματα φθάνουν δὲ κατὰ μέσον ὄρον εἰς ἄνω τῶν 4.000 μ. καὶ εἶναι αἰωνίως χιονοσκεπεῖς. Αἱ ἄλλαι ζῶναι σύγκεινται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ ἀσβεστόλιθον, ὃ ὁποῖος εὐκολώτερα φθείρεται ἀπὸ τὴν πολυκαιρίαν. Διὰ τοῦτο αἱ ῥάχεις τῶν ἀσβε-

Εἰκ. 39. Αἱ Ἀλπεις.

στολιθικῶν Ἀλπεων διατέμνονται ἀπὸ ἀγρίας φάραγγας καὶ προβάλλουν αἰχμηροὺς ὀβελίσκους.

Εἰς τὸ κέντρον τῶν Ἑλβετικῶν Ἀλπεων εἶναι ὁ Ἅγιος Γοττάρδος, γρανιτικὸν ὄροπέδιον, κείμενον εἰς ὕψος 2.000 μ. Εἰς τὰς κλιτῆς αὐτοῦ ἔχουν τὰς πηγὰς τῶν ὁ Ῥήνος καὶ ὁ Ῥοδανός. Κατ' αὐτὸ διὰ σήραγγος 15 χιλιομέτρων συνδέεται σιδηροδρομικῶς ἡ Ἑλβετία μὲ τὴν Ἰταλίαν, ὅπως καὶ δυτικώτερον διὰ τῆς σήραγγος τοῦ Σεμπλόν, μήκους 20 χιλιομέτρων. Ὅλιγον βορειότερον εἶναι αἱ Ἀλπεις τῶν τεσσάρων δρυμῶν μὲ τὴν λίμνην τῆς Λυκέρνης, τὴν ὠραιότατην τῶν Ἑλβετικῶν λιμνῶν. Αἱ κορυφαί των (Ῥίγκι, Πιλάτος) ἔχουν μικρότερον σχετικῶς ὕψος, ἀλλ' ὁ θεατὴς ἐξ αὐτῶν ἔχει μεγαλοπρεπῆ ἄποψιν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀνάβασις εἰς αὐτὰς γίνεται μὲ σιδηροδρόμους, χιλιάδες ξένων ἐπισκέπτονται κατ' ἔτος τὸ μέρος τοῦτο τῶν Ἀλπεων, ὅπως καὶ δυτικώτερον τὰς Ἀλπεις τῆς Βέρνης (Παρθένος 4170 μ. Ῥόζα 4640 μ.). Ἡ ἀνάβασις εἰς αὐτὰς ἀπαιτεῖ τρεῖς ἡμέρας. Εἶναι δὲ πολὺ ἐπικίνδυνος, ὅταν νέφη πυκνὰ ἢ χιονοθύελλαι καταλάβουν τοὺς περιγηγῆτάς.

Ἡ βλάστησις τῶν φυτῶν εἰς τὰς Ἀλπεις σχετίζεται μετὰ τὸ κλίμα. Ὅσον ὑψηλότερα ἀναβαίνομεν, τόσον τὸ ψῦχος αὐξάνει καὶ ἡ βλάστησις ἐλαττοῦται. Ἰδιαιτέραν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτῆς ἔχει ἡ θέσις τῶν κλιτύων καὶ τῶν κοιλάδων εἰς τὴν νοτίαν ἢ τὴν βορείαν πλευρὰν τῶν ὀροσειρῶν. Ἐν ᾧ αἱ πρὸς Β ἀνοιγμέναι κοιλάδες εἶναι ἐκτεθειμέναι εἰς τοὺς δυτικούς καὶ βορείους ἀνέμους, αἱ πρὸς Ν εἶναι ἀνοικταὶ εἰς τοὺς θερμοὺς νοτίους ἀνέμους καὶ τὸν περισσότερον καιρὸν ἔχουν καθάριον οὐρανόν. Διὰ τοῦτο αἱ μὲν βόρειαι πλευραὶ τῶν βουνῶν σκεπάζονται κατὰ τὸ πλεῖστον μετὰ δάση, αἱ δὲ θερμότεραι κοιλάδες καὶ νότιοι κλιτύες κατέχονται ἀπὸ λιβάδια καὶ ἀγρούς. Εἰς τὰς νοτίους κοιλάδας τῆς Ἑλβετίας, ὅπως καὶ εἰς τὴν Ῥιβιέραν, ἀπαντῶνται καὶ φυτὰ τῶν χωρῶν μας, ἥτοι ἐλαία, συκῇ, ῥοδοδάφνη καὶ κυπάρισσος, καὶ ἐπειδὴ τὸ κλίμα καὶ τὸν χειμῶνα εἶναι γλυκύ, πολλοὶ πιάσχοντες καταφεύγουν ἐκεῖ πρὸς ἀνάρρωσιν (Λουγκάνο, Νταβός). Ἐκεῖ καὶ εἰς τὰ 1800 μ. ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ καλλιέργεια. Ἀλλ' ἀπὸ 2000 μ. μόνον βελονόφυλλα δένδρα (πεύκη, ἐλάτη) ἡμποροῦν νὰ εὐδοκιμήσουν. Μεταξὺ τῶν δασῶν, εἰς τὰ ὕψη ἐκεῖνα, ἐκτείνονται λιβάδια καταπράσινα, εἰς τὰ ὅποια αἱ ἀγέλαδες καὶ αἶγες εὐρίσκουν ἄφθονον καὶ ἀρωματώδη τροφήν. Ἀπὸ τὰ 2600—2700 μ. ἀρχίζει τὸ βασιλεῖον τῆς αἰωνίας χιόνος καὶ τοῦ πάγου, ἡ ἀκένωτος πηγὴ τῶν Ἀλπείων ποταμῶν. Ἐκτὸς ἀπὸ φύκια καὶ λειχῆνας, μόνον ὀλίγοι θάμνοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀναφαίνονται. Δὲν λείπουν ὅμως καὶ οἱ κάτοικοι: δορκάδες, αἶγαγροι καὶ αἰετοὶ εἶναι αἱ ζῶσαι ὑπάρξεις, τὰς ὁποίας συναντᾷ ἐκεῖ ὁ τολμηρὸς Ἀλпинιστής.

Τὸ γάλα, συμπεπυκνωμένον εἰς κυτία, τὸ βούτυρον καὶ τὰ τυριά τῆς Ἑλβετίας εἶναι ἐξαίρετα καὶ πωλοῦνται εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἀλλὰ περισσότερον καὶ ἀπὸ αὐτὰ, πόρον ζωῆς εἰς τοὺς κατοίκους παρέχει ἡ κίνησις τῶν ξένων, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλβετία ἀποκαλεῖται «ξενὼν τῆς Εὐρώπης».

2. Τὸ **Ἑλβετικὸν ὄροπέδιον**, ἥτοι ἡ μέση Ἑλβετία, ἐκτείνεται μετὰ τῶν Ἀλπεων καὶ τοῦ Ἰούρα ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Γενεύης μέχρι τῆς λίμνης τῆς Κωνσταντίας. Εἶναι μᾶλλον λοφώδης χώρα, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ποταμοὶ διήνοίξαν βαθείας κοιλάδας καὶ ἐσχημάτισαν πληθὺς λιμνῶν. Ὁ Ἄαρ, πηγάζων ἐκ τοῦ

Ἀγίου Γοττάρδου, εἶναι ὁ κύριος ποταμὸς τῆς χώρας καὶ προσλαμβάνων καὶ ἄλλα ποτάμια χύνεται εἰς τὸν Ῥήνον. Οὗτος μετὰ τὴν ἔξοδόν του ἀπὸ τὴν λίμνην τῆς Κωνσταντίας διανοίγει δρόμον διὰ μέσου τοῦ Ἰούρα καὶ κρημνιζόμενος ἀπὸ ὕψους 24 μέτρων σχηματίζει μεγαλοπρεπῆ καταρράκτην. Τὸ ἔδαφος τοῦ ὄροπεδίου εἶναι εὐφορον, ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ κλίμα εἶναι γλυκὺ καὶ ὑγρόν, ἡ καλλιέργεια ἀποδίδει καλὴν ἐσοδείαν. Ἰδίᾳ εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλβετίαν, ἐπὶ τῶν προσηλίων λόφων εὐδοκίμοῦν τ' ἀμπέλια καὶ τὰ ὀπωροφόρα δένδρα. Ἀλλ' ἡ γεωργία μόνη δὲν ἐπαρκεῖ νὰ διαθρέψῃ τὸν πυκνὸν πληθυσμόν. Ἡ ἀφθονία τῶν ὑδάτων καὶ ἡ δύναμις τῆς πτώσεως αὐτῶν ἀνεπλήρωσαν εἰς τὴν Ἑλβετίαν τὴν ἔλλειψιν τῶν γαιανθράκων καὶ ἠνύνησαν τὴν ἀνάπτυξιν σπουδαίων βιομηχανιῶν. Ἐπεὶ δὲ αἱ ἀκατέργαστοι ὕλαι εἰσάγονται ἔξωθεν, οἱ Ἑλβετοὶ λαμβάνουν πρὸς ἐπεξεργασίαν τοιαύτας ὕλας, αἱ ὁποῖαι παρὰ τὸ μικρὸν τῶν βάρους ἔχουν μεγάλην ἀξίαν, ἥτοι μέταξαν, βάμβακα, χρυσόν, ἄργυρον, καὶ μὲ αὐτὰς κατασκευάζουν δαντέλλας, κεντήματα, ὑφάσματα, ὥρολόγια.

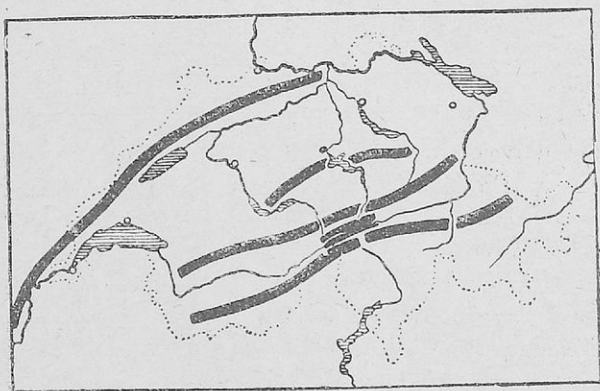
Ἡ πρωτεύουσα *Βέρνη* (100, πανεπιστήμιον) ἔχει ἀκμαίαν ἐριουργίαν. Εἰς τὸ *Σαϊντ Γκάλλεν* (70) κατασκευάζονται κεντήματα καὶ βαμβακερά, εἰς τὴν *Ζυρίχην* (200, πανεπιστ.) μεταξωτά, καὶ εἰς τὴν *Βασιλείαν* (Γερμ. Μπάτζελ, 140, πανεπ.) κορδέλλες κλπ.

Μὲ τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὰ ξενοδοχεῖα οἱ κάτοικοι τῆς μέσης Ἑλβετίας ἀπέκτησαν εὐπορίαν, διὰ τῆς ὁποίας ἠδυνήθησαν νὰ θεραπεύσουν καὶ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ἡ παιδεία, ἰδίᾳ εἰς τὰς μεγαλυτέρας πόλεις ἴσταιται εἰς ὑψηλὴν βαθμίδα.

3. Ὁ *Ἑλβετικὸς Ἰούρας* εἶναι τὸ ΝΔ τμήμα ὄροσειράς, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ Ῥοδανοῦ ἐκτείνεται καὶ πέραν τοῦ Ῥήνου εἰς τὴν Γερμανίαν, ὡς Σουαβικὸς καὶ Φραγκονικὸς Ἰούρας. Εἶναι ὄρος ἀσβεστολιθικὸν καὶ ἔχει κλίμα τραχύ· διὰ τοῦτο εἰς τὰ ὑψώματά του, μόνον μικρὰ κτηνοτροφία ἐνεργεῖται. Μόλα ταῦτα τὸ βουνὸν εἶναι πυκνὰ κατωκημένον. Οἱ φίλεργοι κάτοικοί του ἔξασκοῦν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ὥρολογιοποιοῦ καὶ τοῦ κατασκευαστοῦ μουσικῶν ὀργάνων. Ἀπὸ τὴν *Γενεύην* (150, πανεπιστή-

μιον) τὰ ὥρολόγια ἀποστέλλονται εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας τοῦ κόσμου. Ἡ Λωζάνη (70, πανεπιστ.) εἶναι σπουδαῖον κέντρον συγκοινωνιῶν.

4. *Οἱ κάτοικοι* τῆς ΒΑ Ἑλβετίας, ἀποτελοῦντες τὰ $\frac{2}{3}$ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ, εἶναι Γερμανοί, τῆς δυτικῆς Ἑλβετίας Γάλλοι, καὶ τῆς νοτίου Ἰταλοί. Περίπου τὰ $\frac{3}{5}$ τῶν κατοίκων εἶναι διαμαρτυρόμενοι καὶ τὰ $\frac{2}{5}$ καθολικοί. Ὅπως ὅλους τοὺς κατοίκους τῶν Ἀλπεων, οὕτω καὶ τοὺς Ἑλβετοὺς, ὁ διηνεκὴς ἀγὼν πρὸς τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως κατέστησεν ὑπομονητικούς, φιλοπόνους καὶ ὀλιγαρκεῖς. Ἡ Ἑλβετία πολιτικῶς

Εἰκ. 40. Ἑλβετία (1: 5 ἐκ.).

εἶναι διηρημένη εἰς 25 αὐτονόμους πολιτείας ἢ καντόνια, τὰ ὅποια ἀπαρτίζουν μίαν ὁμοσπονδίαν. Τὴν κυβέρνησιν διαχειρίζεται Συμβούλιον, τοῦ ὁποῦ προΐσταται εἷς πρόεδρος.

5. *Ἐμπόριον μὲ τὴν Ἑλλάδα.* Ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἡ Ἑλβετία προμηθεύεται καπνὸν καὶ σπόγγους, ἡ δὲ Ἑλλὰς ἐξ αὐτῆς λαμβάνει νήματα καὶ υφάσματα, γάλα εἰς τυτία, βούτυρον, ὥρολόγια, χαρτί, σοκολάταν καὶ ἀγελάδας.

6. *Ἀσκησις.* Ὀνομάσατε τὰς γειτονικὰς χώρας, τὰς ὄροσειράς, τοὺς ποταμούς, τὰς λίμνας, τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὰς λοιπὰς πόλεις. —Κάμετε μεγέθυνσιν τοῦ χάρτου καὶ ἐπιγράψατε τὰ δνόματα.

6. Αὐστρία.

Ὅρισατε τὴν θέσιν τῆς Αὐστρίας ὡς πρὸς τὰς γειτονικὰς χώρας.— Ποῖον τμήμα τῶν Ἀλπεων κατέχει ὅλην σχεδὸν τὴν χώραν;— Ποῖος ποταμὸς διασχίζει τὸ ΒΑ μέρος τῆς χώρας;— Ποία μεγάλη πόλις κεῖται ἐπ' αὐτοῦ;

1. Ἡ Αὐστρία πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀπετέλει μετὰ τῆς Οὐγγαρίας μέγα κράτος, τὸ ὁποῖον ἐξετείνεται ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Κωνσταντίας μέχρι τῶν Καρπαθίων ὁρέων καὶ ἀπὸ τὰ Σούδητα ὄρη μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς (εὔρατε τὰ ὅρια ταῦτα). Περιελαμβάνουν ὅμως πολλοὺς λαοὺς, οἱ ὅποιοι διέφερον μεταξύ των κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ φρόνημα (Γερμανοὺς, Οὐγγρους, Τσέχους, Ρουμάνους, Σέρβους Ἰταλοὺς). Οὗτοι μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἀπεχωρίσθησαν, καὶ σήμερον ἡ Αὐστρία περιλαμβάνει μόνον τοὺς Γερμανοὺς (6 $\frac{1}{2}$ ἑκατ.) Καὶ ἔχασε μὲν τὴν ἔξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν, ἀλλ' ἔχει θέσιν κεντρικὴν καὶ διὰ τοῦ Δουναβέως ἐπικοινωνεῖ μὲ τὰς γειτονικὰς τῆς χώρας.

2. Ἡ Αὐστρία, κατέχουσα τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν Ἀνατολικῶν Ἀλπεων, ἔχει τὰ φυσικὰ γνωρίσματα τῆς Ἑλβετίας. Εἶναι ἀνοικτὴ εἰς τοὺς βορείους καὶ ἀνατολικοὺς ἀνέμους καὶ ἔχει σχετικῶς πολλὰς βροχάς. Αἱ κλιτύες τῶν βουνῶν μέχρι 1800 μ. εἶναι κεκαλυμμέναι μὲ δάση. Ἰδίᾳ εἰς τὸ Τυρόλον, τὸ ὁποῖον συνέχεται μὲ τὴν Ἑλβετίαν, ἡ κτηνοτροφία καὶ γαλακτοκομία ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν ἐνασχόλησιν τῶν κατοίκων· καὶ ἡ κίνησις δὲ τῶν ξένων παρέχει ἐπίσης εἰς αὐτοὺς πόρον ζωῆς. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ Τυρόλου, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἰνν (ποῦ χύνεται οὗτος;) κεῖται ἡ **Ἰννσμπρουκ** (60) μὲ πανεπιστήμιον.

Εἰς τὸ ΒΑ ἄκρον αἱ Ἀλπεις εἶναι πλούσιαι εἰς θησαυροὺς τοῦ ἐδάφους. Ἀλατωρυχεῖα καὶ ἀλατοῦχοι πηγαὶ ὑπάρχουν παρὰ τὴν **Σάλτσμπουργκ** (40), σιδηρωρυχεῖα δὲ παρὰ τὴν **Γκρατς** (160), εἰς τὴν ὁποίαν ἐκ τούτου ἀκμάζει ἡ σιδηροβιομηχανία.

3. Τὸ παραδουνάβιον μέρος τῆς Αὐστρίας ἀποτελεῖται ἀπὸ προβούνους τῶν Ἀλπεων, τῶν ὁποίων τὸ ἔδαφος εἶναι εὐφορον, ἀλλὰ καὶ πλούσιον εἰς γαιάνθρακας καὶ μεταλλεύματα σιδήρου. Ἐπειδὴ δὲ καὶ αἱ συγκοινωνίαι κατ' αὐτὸ διευκολύνονται διὰ

τοῦ Δουνάβεως, ἀνεπτύχθησαν εἰς τὴν διασταύρωσιν σπουδαίων ἐμπορικῶν ὁδῶν δυτικῶς μὲν ἡ **Δίντς** (80) ἀνατολικῶς δὲ ἡ **Βιέννη** (2 ἑκατ.), ἡ ὡραία πρωτεύουσα τῆς Αὐστρίας. Αὕτη ἔχει καὶ ποικίλην καὶ σπουδαίαν βιομηχανίαν· ἰδίᾳ περίφημα εἶναι τὰ βιεννέζικα ἔπιπλα καὶ λοιπὰ εἶδη πολυτελείας. Μὲ τὸ πανεπιστήμιον καὶ τὰ μουσεῖά της εἶναι σπουδαῖον κέντρον πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς, ἰδίᾳ μουσικῆς κινήσεως.

7. Τσεχοσλοβακία.

᾽Ορίσατε τὴν θέσιν αὐτῆς ἐν τῇ κεντρικῇ Εὐρώπῃ.—Ποῖαι ὁροσειραὶ χωρίζουν αὐτὴν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν; ποία ἀπὸ τὴν Πολωνίαν; μὲ ποίας χώρας συνορεύει πρὸς Ν;—Ποῖος ποταμὸς διαρρέει τὸ ΒΔ τμήμα τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ εἰς ποίαν θάλασσαν ἐκβάλλει οὗτος;—Ποῖος μεγάλος ποταμὸς ἀποτελεῖ σύνορον πρὸς τὴν Οὐγγαρίαν;

Ἡ Τσεχοσλαβακία εἶναι νεαρὰ δημοκρατία· ἀπετελέσθη ἀπὸ τὰς χώρας τῆς Αὐстроουγγρικῆς Μοναρχίας, τὰς ὁποίας κατοικοῦν ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Σλάβοι (Τσέχοι—Σλοβάκοι). Ἐν ᾧ δὲ εἰς ἕκτασιν εἶναι ἴση σχεδὸν μὲ τὴν Ἑλλάδα, ἔχει ὑπερδιπλάσιον πληθυσμὸν (14 ἑκαστ.). Διὰ παραφυάδων τῶν βουνῶν, ἔκτεινομένων πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, διαιρεῖται αὕτη εἰς τρία μέρη· τὴν Βοημίαν, τὴν Μοραβίαν καὶ τὴν Σλοβακίαν.

1. Ἡ Βοημία ἀποτελεῖ λεκάνην, ἡ ὁποία ἔχει κλίσιν πρὸς Β. Ἐκ τούτου τὰ ὕδατα αὐτῆς λαμβάνουν τὴν διεύθυνσιν ταύτην καὶ συλλεγόμενα εἰς τὸν ῥοῦν τοῦ ᾽Αλβιος ἐκρέουν διὰ βαθείας καὶ ὡραίας κοιλάδος, τὴν ὁποίαν οὗτος διήνοιξε μεταξὺ Ἑρτζεῖων καὶ Σουδητῶν ὀρέων. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἄλλοτε τὰ νερὰ ἐσχημάτιζον ἐκεῖ λίμνην καὶ διὰ τοῦτο ἡ χώρα ἔχει καλόν, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀργιῶδες ἔδαφος. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ κλίμα αὐτῆς εἶναι εὐνοϊκόν, ἡ Βοημία εἶναι ἐξαιρετικῶς εὐφορος. Κῆποι μὲ ὀπωροφόρα δένδρα, ἀγροὶ μὲ σιτηρὰ καὶ τεύτλα καὶ βρυνωσίαν καὶ ἀμπέλια παρέχουν εἰς τοὺς φιλοπόνους κατοίκους πλουσίαν ἐσοδείαν, ἐκτὸς τούτου ἡ χώρα εἶναι πλούσια καὶ εἰς μεταλλεύματα. Εἰς τὰ πλούσια γαιανθρακωρυχεῖα καὶ τὰ μεταλλεῖα τοῦ σιδήρου ὀφείλει τὸ **Πίλσεν** (100) τὴν ἀνθηρὰν βιομηχανίαν (μηχανουργεῖα, ζυθοποιεῖα), ὁμοίως δὲ καὶ ἡ **Πράγα** (680, βαμ-

βακουργεία), ἡ ὁποία διὰ τὴν κεντρικὴν θέσιν της ἔχει καὶ σημασίαν ἐμπορικὴν.—Εἰς τοὺς νοτίους πρόποδας τοῦ Ἑρτζείου ὄρους ἀναβλύζουν πηγαὶ ἱαματικά, **Κάρλσμπαντ**. Ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ἐξαίρετος πορσελάνη, διὰ τῆς ὁποίας κατασκευάζουν ὄραϊα ἀγγεῖα.

2. **Ἡ Μοραβία** εἶναι χώρα τοῦ Μάρς, ὁ ὁποῖος ἀπὸ βορρᾶ χύνεται εἰς τὸν Δούναβιν. Ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία ἀποτελοῦν τὴν σπουδαιότεραν ἀσχολίαν τῶν κατοίκων. Διὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν γαιανθράκων ἀκμάζει καὶ ἔδω ἡ σιδηροβιομηχανία. Εἰς τὴν **Μπρουν** (225) ὑπάρχουν μεγάλα ἐριουργεῖα.

3. **Ἡ Σλοβακία** ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς ΝΔ πλευρᾷ τῶν Καρπαθίων. Ταῦτα ἀποτελοῦν ΒΑ προέκτασιν τῶν Ἑλλεων, εἰς τινα δὲ σημεῖα (Τάτρα) φθάνουν τὸ ὕψος τῆς ἰδικῆς μας Πίνδου. Εἰς τὰ ἐκτεταμένα δάση των ὑπάρχουν λύκοι καὶ ἀρκοῦδες. Μεμονωμένον τμῆμα τῶν Καρπαθίων εἶναι τὸ Οὐγγρικὸν Ἑρτζειον ὄρος, τὸ ὁποῖον εἶναι πλούσιον εἰς μεταλλεύματα χρυσοῦ, ἀργύρου, σιδήρου, μολύβδου, γαιανθράκων καὶ ἄλλας.

Ἡ μακρὰ ὁροσειρὰ τῶν Καρπαθίων ἐμποδίζει τοὺς ψυχροὺς ΒΑ ἀνέμους ὥς δι' ὑψηλοῦ τείχους. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἔδαφος ἀρδεύεται καλὰ ὑπὸ τῶν ποταμῶν, ἡ γεωργία φέρει πλούσια εἰσδήματα (σῖτον, ἀραβόσιτον, λαχανικά, οἶνους, ὀπωρικά).

4. Ἐκ τῆς Τσεχοσλοβακίας ἡ Ἑλλὰς λαμβάνει ζάχαριν, ὑαλικά, σιδηρικά, χάρτην κτλ.

8. Οὐγγαρία.

Ὅρισατε τὴν θέσιν τῆς χώρας ἐν τῇ κεντρικῇ Εὐρώπῃ.—Μὲ ποίας χώρας ἔχει κοινὰ σύνορα; — Ποιοὶ ποταμοὶ τὴν διαρρέουν; — Διὰ ποίων στενῶν ὁ Δούναβις ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν Οὐγγρικὴν πεδιάδα;

1. Τὸ Οὐγγρικὸν βαθύπεδον, ἐκτεινόμενον μεταξὺ τῶν Ἑλλεων καὶ τῶν Καρπαθίων ὁρέων, διαρρέεται ὑπὸ μεγάλων ποταμῶν, οἱ ὁποῖοι συχνὰ πλημμυροῦν καὶ ἀφήνουν παρὰ τὰς ὄχθας των ἔλη. Καὶ ὅλη δὲ ἡ πεδιάς, προτοῦ τὰ νερὰ διανοίξουν μεταξὺ τῶν Καρπαθίων καὶ τοῦ Αἵμου τὴν Σιδηρᾶν λεγομένην Πύλην, ἦτο πυθμὴν λίμνης. Ἐπειδὴ ὁλόγυρα περιστοιχίζεται ὑπὸ

ὄρεων, ἡ Οὐγγρική πεδιάς ἔχει ἡπειρωτικὸν κλίμα καὶ εἶναι πτωγὴ εἰς βροχάς. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος εἰς εὐρείας ἐκτάσεις διατηρεῖ ἀρκετὴν ὑγρασίαν, τόποι ἐξαιρετικῆς εὐφορίας διαδέχονται τόπους, εἰς τοὺς ὁποίους τὰ χόρτα κατὰ τὸ θέρος ξηραίνονται. Αὐταὶ εἶναι αἱ ἄδενδροι στέππαι τῆς Οὐγγαρίας, εἰς τὰς ὁποίας βόσκουν ἀναρίθμητοι ἀγέλαι ἵππων, βοῶν, προβάτων καὶ χοίρων, ἀλλὰ καὶ γεωργία ἐνεργεῖται (ἀραβόσιτος, σῖτος, ὄσπρια, καπνός, τεύτλα). Ὅπου ὅμως ἡ πεδιάς σκεπάζεται μὲ ἄμμον, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνεμος μετακινεῖ, ἐκεῖ κάθε προσπάθεια τοῦ ἀγρότου ἀποβαίνει ματαία. Εἰς τὰ πλάγια τῶν μεθορίων, παρὰ τὴν **Τοκάϊαν** μὲ τὴν ζέστιν τοῦ θερινοῦ ἡλίου εὐδοκιμεῖ ἡ ἄμπελος καὶ τὰ ὀπωροφόρα δένδρα.

2. Εἰς τὴν ἀχανὴ πεδιάδα οἱ Οὐγγροι ἀγρόται κατοικοῦν κατὰ μεγάλους συνοικισμούς, οἱ ὅποιοι ἀριθμοῦν χιλιάδας κατοίκων καὶ ἀπέχουν πολὺ ἀναμεταξύ των. Ξύλα καὶ πέτρες λείπουν ἀπὸ τὴν στέππην, δι' αὐτὸ τὰ σπίτια εἶναι πλινθόκτιστα μὲ καλαμίνην στέγην. Μὲ τοὺς χρωματισμούς καὶ τὸ καθαρὸν ἐξωτερικὸν τῶν τῶν οὐγγρικῶν σπίτια παρέχουν καλὴν ἐντύπωσιν. Φράκτης καλάμιнос χωρίζει τὴν αὐλὴν ἀπὸ τὸν φαρδὸν δρόμον. Γύρω εἰς τὰ μεγάλα αὐτὰ χωριά πρῶτοι ἔρχονται οἱ κῆποι καὶ τὰ ἀμπέλια, κατόπιν εἰς εὐρύτατον κύκλον ἀπλώνονται οἱ ἀγροί, καὶ πέραν ἀπὸ αὐτοὺς τὰ λιβάδια. Κατὰ τὴν θερινὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ μετοικεῖ εἰς θερινὰ παραπήγματα διὰ νὰ θερίσουν τὰ χωράφια καὶ νὰ τὰ ὀργώσουν.

Πρωτεύουσα τῆς Οὐγγαρίας εἶναι ἡ **Βουδαπέστη** (1,2 ἑκατ.) εἰς τὴν ὁποίαν διασταυρῶνται σπουδαιόταται ὁδοὶ συγκοινωνίας καὶ ἀκμάζει τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία. Κέντρον ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας ἐρίου εἶναι ἐπὶ τοῦ Θάϊδος τὸ **Σεγκεν-διν** (120).

3. Ἡ Οὐγγαρία πρὸ τοῦ 1919 περιελάμβανε καὶ ἄλλας χώρας ἀπὸ τοῦ Σαῦου μέχρι τῶν Καρπαθίων μὲ 21 ἑκατ. κατοίκων. Τώρα περιορίσθη εἰς ἑκτασιν ἴσην μὲ τὰ $\frac{2}{3}$ τῆς Ἑλλάδος καὶ πληθυσμὸν 8 ἑκατομμυρίων. Οἱ Οὐγγροι εἶναι λαὸς Ἀσιατικὸς, ὁ ὁποῖος πρὸ 1000 ἐτῶν ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἡ γλῶσσά των ὁμοιάζει μὲ τὴν Τουρκικὴν ἀλλ' οἱ Οὐγγροι εἶναι χριστιανοὶ καὶ πολιτισμένοι, ἂν καὶ ἐκτὸς τῆς γλώσσης διέτηρσαν καὶ τὰ ἥθη των καὶ τὴν ὑπερηφάνειάν των ἀπέναντι τῶν γειτόνων των.

9. *Ρουμανία.*

Προσδιορίσατε τὸ σχῆμα καὶ τὰ ὅρια τῆς *Ρουμανίας*. — Περιγράψατε τὸν κάτω ῥοῦν καὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Δουνάβεως. — Εὑρατε ἐκ τῶν παραποτάμων τοῦ τὸν Προῦθον — Ποία μακρὰ ὁροσειρὰ κατέχει τὸ κέντρον τῆς χώρας καὶ ποίαν διεύθυνσιν ἀκολουθεῖ; — Ἡ Βλαχία, ἡ Μολδαυία καὶ ἡ Δοβρουτσά αποτελοῦν τὴν παλαιὰν *Ρουμανίαν* (8 ἑκατ. κατ.), ἡ Τρανσυλβανία, τὸ Βανᾶτον, ἡ Βουκοβίνα καὶ ἡ Βεσσαραβία τὰς νέας χώρας (10 ἑκατ. κατ.), τὰς ὁποίας διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης ἀπέκτησε τὸ 1919 ἡ *Ρουμανία*. — Ὅρίσατε τὴν θέσιν τῶν χωρῶν τούτων.

Τὰ νότια Καρπάθια ἔχουν μὲν τὸ ὕψος τῆς ἰδικῆς μας Πίνδου (2530 μ.) καὶ ἀποτόμους κλιτῆς, ἀλλὰ διὰ διαφόρων διόδων ἐπιτρέπουν τὴν διάβασιν ἐκ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην πλευράν. Τοῦναντίον ὁ Δούναβις καὶ ὁ Δνείστερος, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὸ νότιον καὶ ἀνατολικὸν ὄριον τῆς *Ρουμανίας*, μὲ τὴν εὐρείαν κοίτην καὶ τοὺς βάλτους τῶν εἶναι ἀδιάβατοι. Διὰ τῶν Καρπαθίων ἡ *Ρουμανία* διαιρεῖται εἰς ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν *Ρουμανίαν*.

1. Ἡ *Ἀνατολικὴ Ρουμανία* πρὸς νότον μὲν εἶναι πεδινὴ (Βλαχία, Δοβρουτσά) πρὸς βορρᾶν δὲ λοφώδης (Μολδαυία, Βουκοβίνα, Βεσσαραβία). Αὕτη εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς τοὺς ΒΑ ἀνέμους, οἱ ὁποῖοι ἐνσκήπτουν ἀπὸ τὰς ῥωσικὰς στέππας καὶ καθιστοῦν τὸν χειμῶνα δριμύτατον. Ἐχει ὅμως θέρους θερμὸν καὶ ἔδαφος εὐφορώτατον. Ὅθεν παράγει μεγάλας ποσότητας σίτου, κριθῆς, βρώξης, ἀραβοσίτου καὶ ὀσπρίων, (σιτοβολῶν τῆς Εὐρώπης). Διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν προϊόντων χρησιμεύει ἡ κοίτη τοῦ Δουνάβεως (900 — 2000 μ. πλάτος καὶ 4 — 25 μ. βάθος), ὡς λιμένες δ' ἐξαγωγῆς τὸ *Γαλάτσι* (70), ἡ *Βραῖλα* (70) καὶ ἡ *Κωσταντσα* (30) (θέσεις;). Εἰς τὰς πόλεις ταύτας κατοικοῦν καὶ πολλοὶ Ἕλληνες, διενεργοῦντες ἐμπόριον σιτηρῶν. Εἰς τὰς ὑψηλοτέρας κλιτῆς τῶν Καρπαθίων ὑπάρχουν χλοερὰ λιβάδια, τὰ ὁποῖα παρέχουν τροφὴν εἰς τὰ ποίμνια καὶ τὰς ἀγέλας. Ὅθεν ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία εἶναι αἱ κύριαι ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Ὁ *Ρουμᾶνος* ὅμως χωρικὸς ζῇ μέσα εἰς ἀθλίαν καλύβην, ἡ ὁποία δὲν ἀερίζεται, καὶ τὸ θέρους ὁμοιάζει μὲ φθῦρον.

Όταν πάλιν ἔλθῃ ὁ χειμὼν, κτήνη καὶ ἄνθρωποι κατοικοῦν ὑπὸ τὴν ἰδίαν στέγην. Εἶναι ὅμως οἱ χωρικοὶ φίλεργοι καὶ καλοκάγαθοι, καὶ ἀφ' οὗτου κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔγιναν κύριοι τῶν γαιῶν, τὰς ὁποίας πρότερον ἐκαλλιέργουν διὰ λογαριασμὸν τῶν πλουσίων, ἤρχισαν καὶ αὐτοὶ ν' ἀναπτύσσονται.

Εἰς τὰς ΝΑ ὑπωρεῖας τῶν Καρπαθίων ὑπάρχουν πλούσια ἀλατωρυχεῖα καὶ πηγαὶ πετρελαίων, πρὸ πάντων παρὰ τὸ **Πλοέστι**. Ἐκεῖ μὲ μηχανήματα τρυποῦν τὸ ἔδαφος, διὰ νὰ εὑρουν τὸ πετρέλαιον, τὸ ὁποῖον εἶναι μαζευσμένον εἰς ὑπόγεια κοιχώματα τῆς Γῆς. Όταν ἡ τρυπάνη φθάσῃ εἰς αὐτὰ τὸ πετρέλαιον ἀνατινάζσεται μὲ ὁρμὴν καὶ χύνεται πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις· τότε συλλέγεται εἰς δεξαμενὰς καὶ ἐκεῖ καθαρίζεται. Εἰς ἐξαγωγήν πετρελαίου ἡ Ῥουμανία κατέχει τὴν τετάρτην θέσιν.

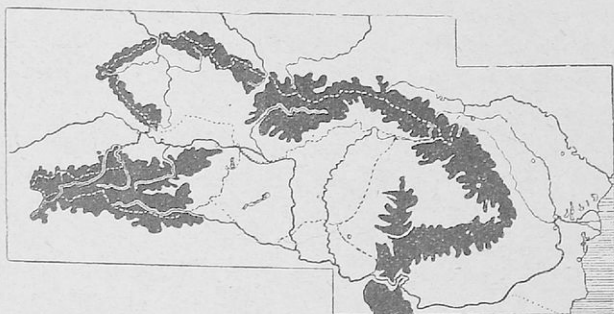
Εἰς τὸ κέντρον σπουδαίων ἐμπορικῶν ὁδῶν κεῖται τὸ **Βουκουρέστι** (700), ἡ πρωτεύουσα τῆς Βλαχίας καὶ ὅλης τῆς Ῥουμανίας, μὲ ὥραίας οἰκοδομὰς. Εἰς τὴν Μολδαυίαν εἶναι τὸ **Ίάσιον** (80), εἰς τὴν δασώδη Βουκοβίαν τὸ **Τσέρνοβιτς** (100) καὶ εἰς τὴν Βεσσαραβίαν τὸ **Κιονδὸβ** (150).

2. **Ἡ δυτικὴ Ῥουμανία** περιλαμβάνει τὴν Τρανσυλβανίαν, τὸ Ῥουμανικὸν Βανᾶτον καὶ λορίδα τῆς Οὐγγρικῆς πεδιάδος. Ἡ Τρανσυλβανία ἀποτελεῖ ὄροπέδιον, τὸ ὁποῖον περιστοιχίζεται ἀπὸ ὑψηλὰ βουνὰ καὶ εἶναι κατὰ μέγα μέρος σκεπασμένον μὲ δάση. Τὸν κύριον πλοῦτον τῆς χώρας ἀποτελοῦν οἱ θησαυροὶ τοῦ ἐδάφους· ἄλλας ὀρυκτὸν, λιγνίται, σίδηρος καὶ χρυσός. Πρωτεύουσα τῆς χώρας εἶναι ἡ **Κλάουζεμπουργκ** (90, πανεπιστ.). Καὶ τὸ Ῥουμανικὸν **Βανᾶτον** ἔχει τὸν ἴδιον δασικὸν καὶ μεταλλευτικὸν πλοῦτον, ἀλλὰ καὶ ἀκμαίαν κτηνοτροφίαν (πρόβατα), πρωτεύουσα δ' αὐτοῦ εἶναι τὸ **Τέμεσβαρ** (75).

3. **Οἱ κάτοικοι** τῆς Ῥουμανίας ὁμιλοῦν γλῶσσαν, ἡ ὁποία προῆλθεν ἀπὸ τὴν Λατινικήν, ἐπειδὴ οἱ Ῥωμαῖοι, ἀφοῦ κατέκτησαν τὴν χώραν των, ἵδρυσαν εἰς αὐτὴν πολλὰς ῥωμαϊκὰς ἀποικίας (Εἰκ. 25). Ἐκ τῶν κατοίκων τῆς σημερινῆς Ῥουμανίας 13 ἑκατομμύρια εἶναι Ῥουμᾶνοι καὶ ἀναγνωρίζουν τὴν ἐλληνικὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν, οἱ δὲ λοιποὶ (4. ἐκ.) εἶναι Οὐγγροι, Γερμανοί, Βούλγαροι, Ρῶσοι, Ἑβραῖοι καὶ Ἕλληνες. Τὸ πολίτευμά των εἶναι βασιλεία συνταγματική.

4. **Ἐμπορικαὶ σχέσεις** μὲ τὴν Ἑλλάδα. Μέγα μέρος τοῦ σίτου,

ὁ ὁποῖος εἰσάγεται εἰς τὴν Ἑλλάδα προέρχεται ἀπὸ τὴν Ῥουμανίαν, ὡς καὶ ξυλεία, πετρελαῖον, νάφθα καὶ βενζίνη. Ἡμεῖς μόνον ἐλαίας καὶ ἔλαιον, σῦκα καὶ μέταξαν στέλλομεν εἰς Ῥουμανίαν.

Εἰκ. 41. Αἱ χώραι τοῦ Δουνάβεως (Αὐστρία, Τσεχοσλοβακία, Οὐγγαρία, Ῥουμανία).

5. **Ἀσκήσις*. Ποῖαι χώραι σημειοῦνται εἰς τὸν χάρτην 41; — Ποῖαι ὁροσειραὶ περιορίζουν αὐτάς καὶ ποῖοι ποταμοὶ τὰς διαρρέουν; — Ὀνομάσατε τὰς γειτονικὰς χώρας καὶ τὴν θάλασσαν, ἥ ὁποία φαίνεται εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρον—Περιγράψατε τὴν μορφήν τοῦ ἐδάφους ἐκάστης ἐκ τῶν χωρῶν τούτων, τὰ προϊόντα καὶ τὰς πόλεις τῶν.

10. Πολωνία.

Ὅρίσατε τὴν θέσιν τῆς Πολωνίας ἐν τῇ Κεντρικῇ Εὐρώπῃ. — Ποῖαι χώραι τὴν περιβάλλουν; — Ὀνομάσατε τὸν ποταμόν, ὁ ὁποῖος τὴν διαρρέει καὶ τὴν θάλασσαν εἰς τὴν ὁποίαν οὗτος ἐκβάλλει. — Ποῖα ὄρη χωρίζουν αὐτὴν ἀπὸ τῆς Τσεχοσλοβακίαν.

Ἡ Πολωνία ἐπὶ 125 ἔτη ἦτο διαμοιρασμένη μεταξὺ Ῥωσίας, Γερμανίας καὶ Αὐστρίας. Οἱ ἰσχυροὶ γείτονές της εἶχον εὖρει αὐτὴν πολὺ ἀδύνατον ἐκ τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων, συνεννοήθησαν καὶ τὴν ὑπεδούλωσαν. Διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης (1919) ἡ Πολωνία ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν της καὶ ἀπετέλεσε δημοκρατίαν μὲ ἑκτασιν $2\frac{1}{2}$ φορὰς μεγαλυτέραν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ πληθυσμὸν 4 φορὰς μεγαλύτερον (27 ἐκ.).

Τὸ ὄνομα Πολωνία εἰς τὴν Σλαβικὴν γλῶσσαν σημαίνει χώραν πεδινὴν καὶ τοιαύτη πράγματι εἶναι. Κυρίως Πολωνία

εἶναι ἡ χώρα, τὴν ὁποίαν διαρρέει ὁ Βιστούλας ποταμός. Μόνον τὸ νότιον αὐτῆς μέρος, τὸ ὁποῖον ἀναβαίνει πρὸς τὰς ἀνατολικὰς κλιτύς τῶν Καρπαθίων, εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ὄρεινόν καὶ ὀνομάζεται **Γαλικία**.

1. Ἡ **χώρα τοῦ Βιστούλα** κατὰ τὸ βόρειον αὐτῆς μέρος εἶναι εὐφορος, παράγουσα ὅ,τι ἡμπορεῖ νὰ εὐδοκιμήσῃ εἰς ψυχρὸν ἡπειρωτικὸν κλίμα (7 μῆνας χειμῶν), ἥτοι σιτηρά, γεώμηλα, τεῦτλα, λίνον καὶ κάνναβιν, ὅπως καὶ εἰς τὸ Ἀνατολικὸν Γερμανικὸν βαθύπεδον.

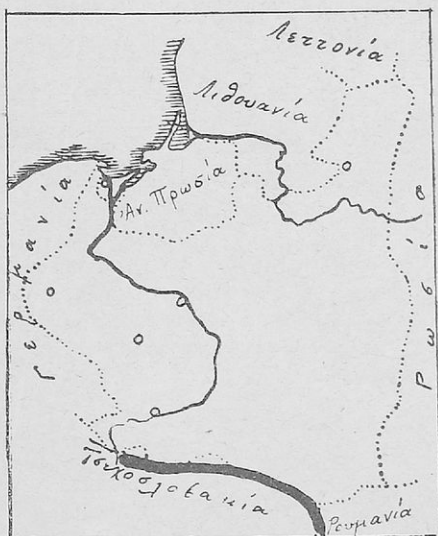
Εἰς ἀπέραντα λιβάδια βόσκουν ἀγέλαι ἵππων καὶ ποίμνια προβάτων.

Τὸ νότιον ὁμως μέρος εἶναι λοφῶδες καὶ καλύπτεται ἀπὸ μεγάλα δάση, εἰς πολλοὺς δὲ τόπους ἔχει πλουσιώτατα ἀνθρακωρυχεῖα καὶ μεταλλεῖα σιδήρου, κασσιτέρου καὶ μολύβδου. Εἰς τὸν πλοῦτον τοῦτον τοῦ ἐδάφους καὶ εἰς τὴν ἀφθονίαν τῶν πρώτων ὑλῶν ὀφείλουν τὴν ἀκμὴν τῆς βιομηχανίας των αἱ μεγάλαι πόλεις τῆς Πολωνίας.

Ἡ **Βαρσοβία**

(1 ἑκατομ.), ἡ πρωτεύουσα τῆς χώρας, ἡ **Δόιτς** (450) καὶ τὸ **Πόζεν** (150) ἔχουν μεγάλα ὑφαντουργεῖα, ζαχαροποιεῖα καὶ μηχανουργεῖα· ἔχουν δὲ καὶ ἐμπορικὴν σημασίαν, ἐπειδὴ κεῖνται εἰς τὸ μέσον τῶν ἐμπορικῶν ὁδῶν, αἱ ὁποῖαι συνδέουν τὴν Κεντρικὴν μὲ τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην. Ὡς λιμὴν διὰ τὸ εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς Πολωνίας χρησιμεύει, ὡς εἶδομεν, τὸ **Δάντσιχ**.

2. Ἡ **Γαλικία** εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς τοὺς ΒΑ ἀνέμους καὶ διὰ τοῦτο ἔχει δορυμύτατον χειμῶνα καὶ θερμὸν θέρος. Τὸ ἔδαφος

Εἰκ. 42. Πολωνία.

εἶναι καστανόφαιον καὶ ἀργιλῶδες, καταλληλότατον εἰς τὴν γεωργίαν (σιτηρά, κάνναβις, καπνός), τὴν δενδροκομίαν (δαμάσκηνα) καὶ κτηνοτροφίαν (πρόβατα). Κρύπτει δὲ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ἀνεξάντλητα ἁλατωρυχεῖα καὶ γαιανθρακωρυχεῖα πλησίον τῆς **Κρακοβίας** (180), ἡ ὁποία ἄλλοτε ἦτο πρωτεύουσα τῆς Πολωνίας καὶ σήμερον εἶναι ἀξιόλογος διὰ τὸ πανεπιστήμιόν της. Πρὸς τούτοις ἡ Γαλικία εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Καρπαθίων ἔχει τόσον πλουσίας πηγὰς πετρελαίου, ὥστε εἶναι ἡ τρίτη εἰς ἐξαγωγήν πετρελαίου χώρα τοῦ κόσμου μετὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὴν Ῥωσίαν. Πρωτεύουσα πόλις τῆς Γαλικίας εἶνε ἡ **Δεμβέργη** (220).

3. **Οἱ κάτοικοι** τῆς Πολωνίας καὶ Γαλικίας εἶναι Σλάβοι, καὶ μάλιστα ὁ περισσότερον πολιτισμένος κλάδος τῆς μεγάλης Σλαβικῆς οἰκογενείας. Κατὰ τὸ θρήσκευμα εἶναι καθολικοί, ἔχουν δὲ δημοκρατικὸν πολίτευμα. Πολλοὶ εἶναι ἐν Πολωνίᾳ καὶ οἱ Ῥῶσοι, οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν εἰς χεῖράς των πρὸ πάντων τὸ ἐμπόριον.

4. **Ἄσκησις.** Ὅρισατε τὰ ὅρια τῆς Πολωνίας καὶ τὴν μορφήν τοῦ ἐδάφους. — Ὀνομάσατε τὰ ὄρη, τὸν ποταμὸν, τὰς πόλεις (Εἰκ. 42).

ΒΟΡΕΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

1. Δανία.

↓ Ὅρισατε τὴν θέσιν τῆς Δανίας ἐν τῇ Βορείᾳ Εὐρώπῃ. — Ποία θάλασσα εἶναι ἀνατολικῶς καὶ ποία δυτικῶς αὐτῆς; — Διὰ τίνων πορθμῶν γίνεται ἡ συγκοινωνία μεταξὺ Βορείας καὶ Βαλτικῆς Θαλάσσης; — Διὰ τίνος διώρυγος ἐπίσης συγκοινωνοῦν αἱ θάλασσαί αὗται; — Ποίας χώρας ἔχει ἀπέναντι εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς ἡ Δανία;

Ἡ Δανία ἀποτελεῖται ἐκ τῆς χερσονήσου **Ἰουτλάνδης** καὶ ἐκ πολυαρίθμων νήσων (Ὀνομάσατε τὰς δύο μεγαλυτέρας). Στενοὶ πορθμοὶ μεταξὺ τῶν νήσων καὶ τῆς ἡπείρου δίδουν εἰς τὴν Δανίαν τὰς κλεῖδας σπουδαιοτάτων συγκοινωνιῶν. Ἐκ τούτου ἡ θέσις τῆς Δανίας ἀπὸ ἐμπορικῆς καὶ στρατηγικῆς ἀπόψεως εἶναι σπουδαία. Εἶναι δὲ ἡ χώρα τὸ $\frac{1}{3}$ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν ἑκτασιν, ἀλλὰ τὸ $\frac{1}{2}$ αὐτῆς κατὰ τὸν πληθυσμὸν (3, 3 ἑκατ.).

1. **Ἰουτλάνδη.** Ἡ δυτικὴ πλευρὰ τῆς χερσονήσου εἶναι ἀμμώδης χέρσος μὲ πολλὰ ἔλη, κατάλληλος μόνον εἰς βοσκήν ἵππων καὶ βοῶν. Ἡ ἀλίμενος παραλία της εἶναι πλήρης θινῶν. Τὴν ἀνατολικὴν ὁμως αὐτῆς πλευρὰν διατρέχουν λοφοσειραὶ μὲ

εὐφορον, ἀργιλῶδες ἔδαφος, ἡ δὲ θάλασσα, εἰσχωροῦσα βαθέως μεταξὺ τῶν λόφων, σχηματίζει στενοὺς κόλπους, οἱ ὅποιοι λέγονται **φιόρδ**. Ἐκ τούτου εἰς τὴν πλευρὰν ταύτην ὑπάρχουν πολλὰ πόλεις, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι καταγίνονται εἰς τὴν ναυτιλίαν.

2. **Αἱ νῆσοι τῆς Δανίας** εἶναι ὅλαι πεδιναί, ἀλλ' ἔχουν καὶ μερικοὺς λόφους. Τὸ χαμηλὸν ἔδαφος εἶναι εὐφορον, τὸ δὲ κλίμα γλυκὺ μὲ πολλὰς βροχὰς (θαλάσσιον κλίμα)· ὅθεν ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία ἀποτελοῦν τὴν κυρίαν ἀσχολίαν τῶν κατοίκων. Παράγονται ἰδίᾳ βρόμη, κριθή, βρίζα καὶ τεῦτλα, τρέφονται δὲ ἵπποι, ἀγελάδες καὶ χοῖροι. Ἐπειδὴ ὁ τόπος δὲν ἔχει γαιάνθρακας, ἡ βιομηχανία περιορίζεται εἰς τὴν ἐπεξαργασίαν τῶν τοπικῶν προϊόντων (γαλακτοκομία, ζάχαρις, χειρόκτια). Τὸ ἐμπόριον ὁμως καὶ ἡ ναυτιλία εὐρίσκονται εἰς μεγάλην ἀκμὴν (διατί;). Διὰ ταῦτα αἱ νῆσοι εἶναι πυκνὰ κατοικημέναι, ἡ δὲ **Κοπεγχάγη** (κατὰ λέξιν = λιμάνι τῶν ἐμπόρων, 700) ἀπέβη ὁ πρῶτος ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς Βαλτικῆς.

3. **Οἱ κάτοικοι** τῆς Δανίας εἶναι Γερμανοὶ διαμαρτυρόμενοι. Ἡ παιδεία εἶναι τόσον προωθευμένη παρ' αὐτοῖς, ὥστε κανεὶς ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει μὴ γινώσκων ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν.

4. **Ἰσλανδία**. Εἰς τὴν Δανίαν ἀνήκει καὶ ἡ μεγάλη ἡφαιστειώδης νῆσος Ἰσλανδία (θέσις!) Τὸ ὄνομά της δηλοῖ χώραν τῶν πάγων καὶ τοιαύτη πράγματι εἶναι, διότι κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι σκεπασμένη μὲ πάγους. Οἱ κάτοικοι της δὲν ὑπερβαίνουν τὰς 80 χιλιάδας. Μερικὰ ἀπὸ τὰ 20 ἡφαιστειὰ της εἶναι καὶ σήμερον ἐνεργά, ἀπὸ πολλὰς δὲ ὁπὰς τῆς γῆς κατὰ διάφορα διαστήματα ἀναπηδοῦν θερμὰ ὕδατα εἰς ὕψος 30 μέτρων (Γκέϊσερ). Ὁ τόπος μόνον διὰ τὴν κτηνοτροφίαν εἶναι κατάλληλος (πρόβατα, ἄλογα). Εἰς τὰ παράλια οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἀλιείαν. Ἡ πρωτεύουσα **Ριχάβικ** εἶναι σταθμὸς διὰ τοὺς ἀλιευτικοὺς στόλους τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς. ✓

2. Ἡ Σκανδιβανικὴ Χερσόνησος.

Ὅρισατε τὴν θέσιν αὐτῆς ἐν Εὐρώπῃ. — Ποῦ ὁ βόρειος πολικὸς κύκλος τέμνει τὴν χερσόνησον; — Ποῖαι θάλασσαί τὴν περιβρέχουν; — Εὗρατε τὸ Βόρειον Ἀκρωτήριον καὶ μετρήσατε μὲ τὴν κλίμακα τὴν ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ μέχρι τῆς νοτιωτέρας ἄκρας τῆς χερσονήσου. — Μὲ τί ὁμοιάζει τὸ σχῆμα τῆς χερσονήσου;

Ἡ Σκανδιναβικὴ Χερσόνησος εἶναι ἡ μεγαλυτέρα χερσόνησος

Γ. Α. Μέγα — Γεωγραφία ἐκδ. β'.

7

τῆς Εὐρώπης (1 $\frac{1}{2}$ φορές μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον) ἀλλ' ἔχει 8 μόνον ἑκατομμύρια κατοίκων. Μακροτάτῃ ὁροσειρᾷ διασχίζει τὴν χερσόνησον. Αὕτῃ πρὸς μὲν τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἀτλαντικοῦ καταπίπτει ἀποτόμως, πρὸς δὲ τὴν Βαλτικὴν κατέρχεται μὲ βαθμιαίαν κλίσιν. Διὰ τοῦτο ἡ θάλασσα, εἰσχωροῦσα βαθέως μεταξὺ τῶν βουνῶν τῆς ἀποκρήνου ἀκτῆς, πληροὶ τὰς κοιλάδας εἰς μεγάλην ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν, σχηματίζουσα στενοὺς κόλπους, οἱ ὅποιοι λαμβάνουν τὸ σχῆμα ἐλαφείων κεράτων (**φιόρδ**). Ἡ δυτικὴ αὕτη πλευρὰ κατέρχεται ἀπὸ τὸ **Βασίλειον τῆς Νορβηγίας**, ἡ δὲ ἀνατολικὴ ἀπὸ τὸ **Βασίλειον τῆς Σουηδίας**. Ἐκεῖνο μὲν ἔχει 2 $\frac{1}{2}$ ἑκατομμύρια κατοίκων, τοῦτο δὲ 6 ἑκατομμύρια.

1. **Ἡ Νορβηγία.** Τὰ $\frac{3}{4}$ τοῦ ἐδάφους τῆς εἶναι ἄγωνα (βράχοι, παγετῶνες), ἐλάχιστον δὲ εἶναι τὸ καλλιεργήσιμον μέρος αὐτῆς. Ἔνεκα τούτου ἡ Νορβηγία εἶναι ἡ ἀραιότερα κατοικημένη χώρα τῆς Εὐρώπης (8 κάτοικοι κατὰ 1 τετραγ. χλμ., 50 ἐν Ἑλλάδι, 250 ἐν Βελγίῳ).

α) Ἡ **παραλία** περιστοιχίζεται ἀπὸ ἀναριθμήτους μικρὰς καὶ βραχῶδεις νήσους, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ φυσικοὺς κυματοθραύστας. Αὗται ἐν ὥρᾳ τρικυμίας προστατεύουν τὴν παραλίαν ἀπὸ τὴν μανίαν τῶν κυμάτων· ἀλλ' εἰς τοὺς ναυτιλλομένους ἀποβαίνουν πολὺ ἐπικίνδυνοι. Αἱ πλευραὶ τῶν φιόρδ ὀρθοῦνται ὥς τοῖχοι βραχῶδεις, οἱ ὅποιοι εἰς πολλὰ μέρη φθάνουν τὰ 1500 μέτρα. Παγετῶνες ἐπιστέφουν τὰς κορυφὰς τῶν καὶ ἀπὸ τὰ πλάγιά τῶν κρημνίζονται καταρράκται. Πλοῖα εἰς τὰ φιόρδ δὲν ἠμποροῦν ἀνέτως νὰ ἀγκυροβολήσουν καὶ εἰς τὰς ἀποκρήμους κλιτῆς τῶν βουνῶν μόλις ὑπάρχει χῶρος δι' ὀλίγας καλύβας ψαράδων. Διὰ τοῦτο καθ' ὅλας τὰς ἀκτὰς ἐλάχιστοι εἶναι οἱ συνοικισμοί. Εἶναι ὅμως τόσον μαγευτικαὶ αἱ φυσικαὶ καλλοναὶ εἰς τὰ φιόρδ, ὥστε μέγα πλῆθος περιηγητῶν τὰς ἐπισκέπτεται κατ' ἔτος.

Ἐν ᾧ ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ τὸ κλίμα εἶναι τραχὺ καὶ ψυχρόν, κάτω ἡ παραλία μέχρι τοῦ Βορείου Ἀκρωτηρίου διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ὠκεανείου ρεύματος, τὸ ὅποιον διέρχεται καὶ ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν· ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς ὑψηλῆς ὁροσειρᾶς προστατεύεται ἀπὸ τοὺς τραχεῖς ἀνατολικούς ἀνέμους, ἔχει κλίμα πολὺ γλυκύ-

τερον ἢ ὅσον ἡδύνατο κανεῖς νὰ φαντασθῇ ἀπὸ τὴν βορείαν θέσιν τῆς χώρας (θαλάσσιον κλίμα). Διὰ τοῦτο οἱ λιμένες αὐτῆς οὐδέποτε παγώνουν, εἰς δὲ τὴν παραλίαν εὐδοκιμοῦν τὰ ὀπωροφόρα δένδρα· τὰ νορβηγικὰ ὀπωρικὰ εἶναι ἐξαίρετα καὶ ἀποστέλλονται καὶ εἰς ξένας χώρας. Ἄλλ' αἱ κύριαi ἀσχολίαι τῶν κατοίκων εἶναι ἡ ἀλιεία (ὀρέγγαι, βακαλαοί). Ἰδίᾳ τὸ *Μπέργκεν* (90) εἶναι ἀξιόλογος ἀγορὰ ἰχθύων. Ἡ βορειοτάτη πόλις τῆς Σκανδιναβίας εἶναι τὸ *Χάμμερφεσι* (2)· ἐκεῖ ἡ μακροτάτη ἡμέρα διαρκεῖ 2 $\frac{1}{2}$ μῆνας.

β) *Τὸ ὄροπέδιον*, κατὰ τὸ πλεῖστον, σκεπάζεται μὲ χιόνια καὶ πάγους. Δάση μόνον εἰς τὰς ἀνατολικὰς κοιλάδας ἡμποροῦμεν νὰ εὕρωμεν. Καὶ ἡ βλάστησις τοῦ χόρτου εἶναι πενιχρά· φύκια καὶ λειχήνες μόνον φυτρώνουν ἐκεῖ. Συνήθης εἶναι ἓνας λειχὴν, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν τροφήν τοῦ ταράνδου, τοῦ ζῳου, τὸ ὁποῖον ἐξημερώθη ἀπὸ τοὺς *Λάπωνας* καὶ καθιστᾷ εἰς αὐτοὺς τὴν διαμονὴν δυνατὴν εἰς τὰ ἀφιλόξενα ἐκεῖνα μέρη. Αὐτὸς σύρει τὸ ἔλκηθρον εἰς τὰς χιονισμένας ἐκτάσεις, καὶ δίδει τὸ γάλα, τὸ κρέας καὶ τὸ αἷμά του πρὸς τροφήν εἰς τοὺς Λάπωνας, τὸ δέσμα του πρὸς κατασκευὴν σκηνῆς, ἐνδυμάτων καὶ ὑποδημάτων, τὰ ἔντερά του διὰ σχοινία, τὰ κόκκαλά του διὰ σκεύη. Οἱ Λάπωνες εἶναι λαὸς Μογγολικὸς καὶ ζοῦν νομαδικῶς ἐπίπονον ζωὴν.

Πρὸς Ν τὸ ὄροπέδιον μεταπίπτει εἰς λοφώδη χώραν, ἡ ὁποία εἶναι εὐφορος καὶ διὰ τοῦτο καλῶς καλλιεργεῖται. Ἀπὸ τὰ δάση αὐτοῦ ἐξάγεται ξυλεία. Ἐκεῖ εἶναι ἡ *Χριστιανία* (Ὁσλο, 250), ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῆς Νορβηγίας.

2. *Ἡ Σουηδία*. Αὕτη καταλαμβάνει τὰ $\frac{4}{5}$ τῆς χερσονήσου καὶ τὸ μὲν ἥμισυ σχεδὸν αὐτῆς καλύπτεται ἀπὸ δάση, τὰ δὲ $\frac{2}{5}$ εἶναι διὰ τοὺς βράχους καὶ τὰ ἔλη στεῖρα καὶ ἄγονα. Ὅθεν ἡ νοτία πεδιάς ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον τμήμα.

Πολλοὶ ποταμοί, πηγάζοντες ἐκ τοῦ ὄροπέδιου, κατέρχονται ὀρμητικῶς πρὸς τὴν Βαλτικὴν. Μὲ τὴν δύναμιν αὐτῶν κινοῦνται αἱ μηχαναὶ πολλῶν ἐργοστασίων, ἐπειδὴ δὲ ἀφθονοῦν εἰς τὸν τόπον τὰ ξύλα, ἡ βιομηχανία τοῦ χάρτου (ἀπὸ προιονίδια) εἶναι πολὺ ἀναπτυγμένη. Γίνεται δὲ καὶ μεγάλη ἐξαγωγή ξυλείας. Τὸ ἔδαφος πολλαχθῶν εἶναι πλούσιον εἰς μεταλλεύματα χαλκοῦ, σιδήρου καὶ μολύβδου.

Ἡ ἀνατολική πλευρά τῆς χερσονήσου ἔχει βραχὺ καὶ θερμὸν θέρος, μακρὸν δὲ καὶ ψυχρὸν χειμῶνα (ἡπειρωτικὸν κλίμα). Μόνον εἰς τὴν νοτίαν Σουηδίαν τὸ ἔδαφος εἶναι κατάλληλον διὰ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ **Στοκχόλμη** (430), κειμένη ἐπὶ νησιδίου, μὲ ἀκμαίαν βιομηχανίαν.

Ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Κατεγάτη κεῖται ἡ **Γκέτεμποργκ** (230), ἡ ὁποία διὰ διωρύγων ἐπικοινωνοῦν μὲ τὴν ἁκτὴν τῆς Βαλτικῆς.

3. **Κάτοικοι.** Οἱ Σκανδιναβικοὶ λαοὶ εἶναι γερμανικῆς καταγωγῆς καὶ ἀνήκουν ὅλοι εἰς τὴν Διαμαρτυρομένην Ἐκκλησίαν. Ἀπὸ ἐτῶν ἑξαβον μεγάλην φροντίδα διὰ τὴν σχολικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ μάλιστα τὴν γυμναστικὴν, οὕτω δὲ ὁ πολιτισμὸς ἐφθασεν ἐκεῖ εἰς ὑψηλὴν βαθμίδα.

4. Μὲ τὴν Σουηδίαν ἡ πατρίς μας εὐρίσκεται εἰς ἐμπορικὰς σχέσεις, εἰσάγουσα ἐξ αὐτῆς ξυλείαν, χάρτην, ἰχθὺς, πυρεῖα κλπ. Ἡμεῖς μόνον λάδι καὶ καπνὸν ἀποστέλλομεν εἰς αὐτήν.

3. Αἱ Δημοκρατίαι τῆς Βαλτικῆς.

Ἀκολουθήσατε εἰς τὸν χάρτην τὴν γραμμὴν τῶν ἀνατολικῶν ἁκτῶν τῆς Βαλτικῆς, ἀπὸ τῶν σουηδικῶν μέχρι τῶν πρωσικῶν συνόρων καὶ ὀνομάσατε κατὰ σειρὰν τὰς παραλίους χώρας.—Ποία μεγάλη χώρα ἐκτείνεται πρὸς Α αὐτῶν; — Ἡ Φιλλανδία, ἡ Ἑσθονία, ἡ Λεττονία καὶ ἡ Λιθουανία πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἀπετέλουν ἐπαρχίας τῆς Ῥωσικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ κάτοικοί των διαφέρουν ἔθνικῶς ἀπὸ τοὺς Ῥώσους, ἀπεσπάρθησαν καὶ ἵδρυσαν χωριστὰς δημοκρατίας.

α) Ἡ **Φιλλανδία** (διπλασία εἰς ἑκτασιν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα μὲ 3 1/2 ἑκατ. κατ.) ἔχει μεγάλην ὁμοιότητα μὲ τὴν γειτονικὴν Σουηδίαν. Λίμναι καὶ ἔλη καταλαμβάνουν σχεδὸν τὸ 1/3 τῆς χώρας, διὸ καὶ «χώρα τῶν χιλίων λιμνῶν» ἐπονομάζεται. Τὸ πετρώδες (γρανιτικὸν) ἔδαφος φέρει λεπτὸν μόνον στρῶμα γῆς καὶ σκεπάζεται μὲ δάση καὶ λιβάδια. Ὅθεν ἡ δασοκομία, ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ ἀλιεΐα ἀποτελοῦν τὰς κυρίας ἀσχολίας τῶν κατοίκων. Βούτυρον, ξυλεία καὶ χάρτης εἶναι τὰ κυριώτερα εἶδη τῆς ἐξαγωγῆς.

Οἱ **Φίννοι** εἶναι Μογγόλοι τὴν καταγωγὴν, ὅπως καὶ οἱ Λάπωνες, ἀλλ' ἀναμειχθέντες μὲ Σουηδοὺς ἐξεπολιτίστησαν. Ἀνήκουν εἰς τὴν Διαμαρτυρομένην Ἐκκλησίαν καὶ ἔχουν σχολικὴν ἐκπαίδευσιν πολὺ ἀνεπτυγμένην. Ἡ ἐπίδοσις τῶν εἰς τὴν γυμναστικὴν εἶναι τοιαύτη, ὥστε, ἂν καὶ μικρὰ χώρα ἡ Φιλλανδία

ἐκέρδισε κατὰ τοὺς τελευταίους Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τὰς περισσότερας νίκας. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ **Ἑλσιγκφορς** (200).

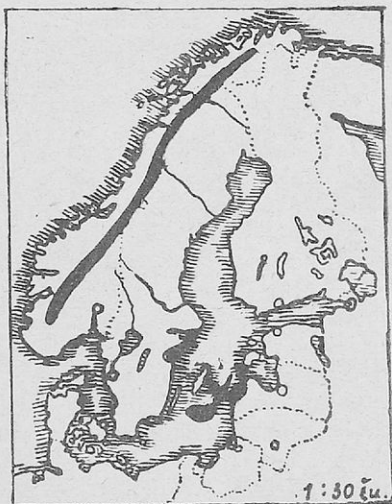
β) **Ἡ Ἑσθονία, ἡ Λεττονία καὶ ἡ Λιθουανία** καταλαμβάνουν ὁμοῦ ἑκτασιν κατὰ $\frac{1}{4}$ μεγαλυτέραν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ πληθυσμὸν ἔχουν ἴσον μὲ αὐτήν. Κεῖνται νοτίως τοῦ Φιννικοῦ κόλπου ἀποτελοῦν φυσικῶς μίαν περιοχὴν μὲ τὸ αὐτὸ κλίμα καὶ

τὴν αὐτὴν σύστασιν τοῦ ἔδαφους. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πληῶδες ἔδαφός των εἶναι ὁμαλὸν καὶ ἐπίπεδον, τὰ νερά, εἰς πολλὰ μέρη, σχηματίζουν ἔλη, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐκτείνονται δάση.

Οἱ φιλόπονοι ὅμως κάτοικοι μέγα μέρος τῆς χώρας κατέστησαν καλλιεργήσιμον καὶ παράγουν σίτον, λίνον καὶ κάνναβιν.—Οἱ **Ἑσθονοὶ** εἶναι συγγενεῖς τῶν Φίννων, οἱ δὲ **Λέττονες** καὶ οἱ **Λιθουανοὶ** ἀποτελοῦν χωριστὰ ἔθνη.

Πρωτεύουσα τῆς μὲν Ἑσθονίας εἶναι ἡ **Ρεβάλ** (125), τῆς Λεττονίας ἡ **Ρίγα** (300), ἀκμάζουσα μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, καὶ τῆς Λιθουανίας τὸ **Κόβνον** (90).

Ἀσκησις. Τίνας χώρας δεικνύει ὁ χάρτης 43; Κάμετε μεγέθυν-σιν αὐτοῦ καὶ ἐπιγράψατε τὰ ὀνόματα.

Εἰκ. 43. Βορεία Εὐρώπη.

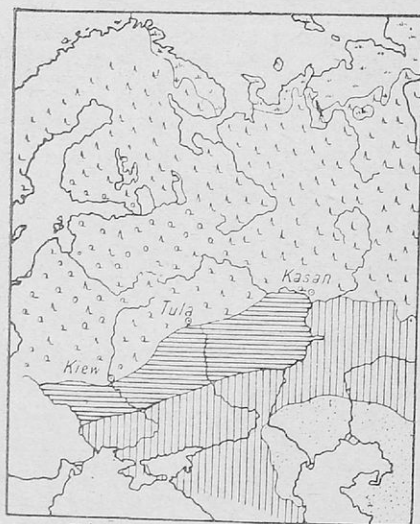
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Ῥωσία.

Ὅρίσατε τὴν θέσιν τῆς Ῥωσίας ἐν τῇ Εὐρώπῃ καὶ γενικῶς ἐν τῇ βορείᾳ εὐκράτῳ ζώνῃ.—Ποῖον τμήμα τῆς χώρας εὐρίσκεται ἐν τῇ βορείᾳ πολικῇ ζώνῃ;—Ὀνομάσατε τὰς θαλάσσας, αἱ ὁποῖαι περιβάλλουν τὴν Ῥωσίαν.—Ποῖαι χώραι εἶναι δυτικῶς αὐτῆς;—Ποῖα τὰ ὄρια

τῆς Ῥωσίας πρὸς τὴν Ἀσίαν; — Ὀνομάσατε τοὺς μεγαλυτέρους ποταμοὺς καὶ τὰ ὑψώματα, ὁπόθεν πηγάζει ὁ Βόλγας. — Ὀνομάσατε τὰς μεγαλυτέρας λίμνας.

Ἀνατολικῶς τῶν Καρπαθίων ὁρέων μέχρι τῶν Οὐραλίων καὶ τῆς Κασπίας Θαλάσσης ἀπλώνεται μέγα καὶ μονότονον βαθύπεδον, τὸ ὁποῖον καταλαμβάνει τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης· ἔχει κατοικοῦν οἱ Ῥῶσοι, λαὸς σλαβικὸς 100 ἑκατομμυρίων.

+ + + Τούντρα Δάσος μείζον γῆ
 ▨ εἰσαπ ὁρμηδὸν ἔρημος

Εἰκ. 44. Ζώναι βλαστήσεως τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης.

Ἄν καὶ ἡ Ῥωσία ἀνοίγεται πρὸς διαφόρους θαλάσσας, ἔχει ὅμως ἡπειρωτικὸν κλίμα· διότι αἱ θάλασσαι αὗται εἶναι πολὺ μικραὶ διὰ νὰ μετριάσουν τὸ κλίμα τῆς ἀπεράντου χώρας, αἱ δὲ βορειότεραι ἐξ αὐτῶν κατὰ μέγα μέρος τοῦ ἔτους σκεπάζονται μὲ πάχους. Καθ' ὅλον τὸ Ῥωσικὸν βαθύπεδον ὀλίγα μόνον καὶ χαμηλὰ ὑψώματα ἀπαντῶμεν. Τὸ ὑψηλότερον ἐξ αὐτῶν εἶναι οἱ **Βαλδαῖοι λόφοι**, ΝΑ τοῦ Φιννικοῦ κόλπου. Οὗτοι φθάνουν εἰς ὕψος 320 μέτρων καὶ ἐπεκτεινόμενοι ΝΔ μὲν μέχρι τῶν

Καρπαθίων, ΒΑ δὲ μέχρι τῶν Οὐραλίων, ἀποτελοῦν τὴν κυρίαν «ὕδροκριτικὴν γραμμὴν». Τὴν βορείαν αὐτῶν κλιτὸν ἀκολουθοῦν οἱ ποταμοὶ Μέμελ, Δίνα, καὶ Δβίνα, τὴν δὲ νοτίαν ὁ Δνεῖπερος καὶ ὁ Βόλγας. (Ὀνομάσατε τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἕκαστος ἐκβάλλει.) Ὅλοι ῥέουν εἰς τὴν πεδιάδα· διὰ τοῦτο ἔχουν ἥσυχον ῥοὴν, κατάλληλον εἰς τὴν ποταμοπλοΐαν, καὶ ἀποτελοῦν σπουδαίας ὁδοὺς συγκοινωνίας.

Ἡ ἀχανὴς χώρα διαιρεῖται εἰς *βορείαν, μέσην καὶ νοτίαν* Ῥωσίαν, καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῶν *Οὐραλίων ὀρέων*.

1. *Βορεία Ῥωσία*. α) Βορείως τοῦ Πολικοῦ Κύκλου τὸ ἔδαφος καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ ἔτος διαμένει παγωμένον (8—9 μῆνας χειμῶν)· κατὰ τὸ βραχὺ θέρος μόνον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ξεπαγώνει. Ἐκ τούτου μεγάλα φυτὰ δὲν ἡμποροῦν ν' ἀναπτυχθοῦν καὶ μόνον χαμηλοὶ θάμνοι ἀναφαίνονται ἔδῳ καὶ ἐκεῖ. Οἱ ὑψηλότεροι τόποι σκεπάζονται μὲ βρύα, ὅλη δὲ ἡ ἄλλη χώρα κατέχεται ἀπὸ βάλτους. Ἡ ζώνη αὕτη τῆς Ῥωσίας ἀποτελεῖ τὰς λεγομένας *τούντρας*, εἰς τὰς ὁποίας περιπλανᾶται μογγολικός, εἰδωλολατρικός λαός, οἱ *Σαμογέται*. Ὅπως εἰς τοὺς Λάπωνας, οὕτω καὶ εἰς τοὺς Σαμογέτας τὴν ἐκεῖ διαμονὴν καθιστᾷ δυνατόν ὁ τάρανδος.

β) Μεταξὺ τῶν τούντρας καὶ τοῦ ἄνω ὅρου τοῦ Βόλγα ἐκτείνεται ζώνη πυκνῶν δασῶν, τὰ ὅποια εἶναι συνέχεια τῶν δασῶν τῆς Φιλλανδίας καὶ Σουηδίας. Εἰς μὲν τὰ τραχύτερα, βορειότερα μέρη φύονται μόνον σημύδαι καὶ βελονόφυλλα δένδρα, εἰς-δὲ τὰ νοτιώτερα ἐπικρατοῦν τὰ πλατύφυλλα (δρῦς, φιλύρα). Ἄλλοτε τὸ κυνήγιον τῶν ἀγρίων ζώων διὰ τὰ δέρματα αὐτῶν ἀπετέλει τὴν κυρίαν ἐνασχόλησιν τῶν κατοίκων. Ἄλλ' ὁ ἔξοντωτικός πόλεμος, τὸν ὁποῖον εἶχαν κηρύξει κατὰ τῶν ζώων, τὰ ἔξωλόθρευσε καὶ τώρα ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ δάσους ἀπέμεινεν ὁ μόνος πόρος διὰ τὴν συντήρησιν τῶν κατοίκων. Ὅπου ὁμως διηνοίχθη τὸ δάσος, ἐσχηματίσθησαν λιβάδια, εἰς τὰ ὅποια ἐνεργεῖται κτηνοτροφία.

2. *Μέση Ῥωσία*. Νοτίως τῆς μεγάλης ζώνης τῶν δασῶν τὸ ἔδαφος εἶναι πηλῶδες καὶ εἰς πολλὰ μέρη δλόμαυρον. Ἡ χώρα αὕτη «τῆς μαύρης γῆς», ὅπως λέγεται, εἶναι ὁ σιτοβολὼν τῆς Ῥωσίας. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ ἀγροὶ καλλιεργοῦνται κατὰ πρωτόγονον τρόπον, ἡ ἐσοδεία ἐλαττώνεται καί, ὅταν συμβῇ ἀφορία, τότε λιμὸς φοβερὸς μαστίζει τὴν χώραν. Τοῦτο συνέβη καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ὅτε, διὰ τὴν πολιτικὴν ἀναστάτωσιν τῆς Ῥωσίας, ἡ καλλιέργεια καὶ αἱ ἄλλαι ἐργασίαι παρημελήθησαν. Πολλὰί χιλιάδες παιδίων καὶ γερόντων ἀπέθαναν ἀπὸ πείναν καὶ ἡ Ῥωσία ἔπαυσε νὰ ἐξάγῃ σιτηρὰ εἰς τὰς ἄλλας χώρας. Ἐκτὸς τῶν σιτηρῶν καλλιεργοῦνται καὶ τεῦτλα διὰ ζάχαριν, λίνον, κάνναβις καὶ

καπνός. Μεγάλα γαιανθρακωρυχεία υπάρχουν νοτίως τῆς *Μόσχας* (2 ἑκατ.), ἡ ὁποία διὰ τοῦτο ἀπέβη σπουδαιότατον κέντρον ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας (κλωστήρια, ὑφαντήρια). Μὲ τὰς πολυαριθμούς θολωτάς τῆς ἐκκλησίας καὶ τὴν γνησίαν ἀσιατικὴν μεγαλοπρέπειαν ἡ Μόσχα εἶναι ἡ καρδιά τῆς Ῥωσίας διὰ τοῦτο, μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν Τσάρων, ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους ἐπανῆλθεν εἰς αὐτήν, ἐν ᾧ πρότερον ἦτο εἰς τὴν *Πετρούπουλιν* (1,6 ἑκατ.), τὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν ἕνας μεγάλος Τσάρος πρὸ 200 ἐτῶν εἶχε κτίσει ἐπὶ εὐρωπαϊκοῦ σχεδίου εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Φιννικοῦ κόλπου. Τὸ *Νίζνι Νοβογορόδ* (130), ἐπὶ τοῦ Βόλγα, εἶναι περίφημον διὰ τὴν μεγάλην ἐτησίαν πανήγυριν, εἰς τὴν ὁποίαν συρρέουν χιλιάδες ἐμπόρων ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας.

Διὰ τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους, καὶ ἄλλας μεγάλας πόλεις ἔχει ἡ Μέση Ῥωσία, ἡ ὁποία εἶναι πυκνὰ κατοικημένη, ὅπως τὸ *Καζάν* (160), τὴν *Σαμάραν* (150), καὶ τὸ *Σαράτοβον* (200) ἐπὶ τοῦ Βόλγα καὶ τὴν *Τούλαν* (130) νοτίως τῆς Μόσχας.

3. *Νοτία Ῥωσία*. Παρὰ τὴν Μαύρην καὶ τὴν Κασπίαν Θάλασσαν ἡ Ῥωσία ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀποτόμων μεταβολῶν τοῦ κλίματος. Ὅταν δηλ. τὴν ἀνοιξιν τὰ χιόνια λειώνουν καὶ τὸ ἔδαφος θερμαίνεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τότε φυτρώνουν παντοῦ χόρτα καὶ ἄνθη. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὸ ἔδαφος ὑπὸ τὰς κανονικὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου ξηραίνεται τόσον, ὥστε κάθε φυτικὴ ζωὴ ἀποθνήσκει. Αὕτη εἶναι ἡ *στέππη* τῆς Ῥωσίας, ἡ ὁποία χρησιμεύει εἰς βοσκήν προβάτων, ἀλόγων καὶ πουλερικῶν. Ἐν ἀπὸ τὰ κυριώτερα εἶδη τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς Ῥωσίας ἦσαν πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου τὰ αὐγά. — Πρὸς τὴν Κασπίαν Θάλασσαν αἱ στέππαι εἶναι ἀμώδεις καὶ χαμηλότεραι ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἔχουν δὲ ἔλη ἀλμυρά· ἦσαν, φαίνεται, κάποτε, πυθμὴν θαλάσσης καὶ δι' αὐτὸ ἔχουν ἀλμυρὸν ἐπίστρωμα ἄμμου (*Κιργίσιαι στέππαι*). Αἱ βορείως ὅμως τῆς Μαύρης Θαλάσσης χώραι (*Οὐκρανία*) εἰς πολλὰ μέρη ἔχουν μεταμορφωθῇ ἀπὸ τοὺς κατοίκους εἰς καλλιεργήσιμον γῆν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐδοκιμεῖ ὁ ἀραβόσιτος καὶ τὸ λίνον. Τὸ *Χάρκοβον* (400) καὶ τὸ *Κίεβον* (500) εἶναι μεγάλα κέντρα συναλλαγῆς μεταξὺ τῶν χωρικῶν. Τὸ Κίεβον διὰ τὰ παλαιὰ του μοναστήρια θεωρεῖται ἱερὰ πόλις καὶ

πολλοὶ ἀποδημοῦν διὰ νὰ προσκυνήσουν ἐκεῖ. Λιμένες διὰ τὴν ἐξαγωγήν τῶν σιτηρῶν τῆς νοτίας Ῥωσίας εἶναι ἡ Ὀδησσὸς (400), τὸ Ῥοσιόβιον (150) καὶ τὸ Ταϊγάνιον (75) ὅπου πρὸ ὀλίγων ἐτῶν πολλοὶ Ἕλληνες ἔμποροι διέμενον.—Τὰ νότια παράλια τῆς χερσονήσου Κριμαίας μὲ μίαν ὁροσειρὰν προφυλάσσονται ἀπὸ τοὺς ψυχροὺς βορείους ἀνέμους καὶ διὰ τοῦτο ἔχουν κλίμα γλυκύ. Ὅπως εἰς τὰς ἰδικὰς μας χώρας, οὕτω καὶ ἐκεῖ θάλλουν ἡ δάφνη, ἡ συκῇ, ἡ ἐλαία καὶ ἡ ἄμπελος (Μεσογειακὸν κλίμα). Ἡ **Σεβαστούπολις** (75) (ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ Χερσών), εἶναι ναύσταθμος πολεμικὸς ἐν τῷ Εὐξείνῳ.—Εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Κασπίας Θαλάσσης, ὅπως καὶ εἰς τὸν κάτω ῥοῦν τοῦ Βόλγα, οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἀλιείαν τοῦ μερσινιοῦ, ἀπὸ τὸ ὁποῖον παρασκευάζεται τὸ μαῦρο χαβιάρι. Ἀπὸ τὸ ἐμπόριόν του τὸ **Ἀστραχάν** (160) εἶναι ἐκεῖ ἡ ἀξιολογωτέρα πόλις.

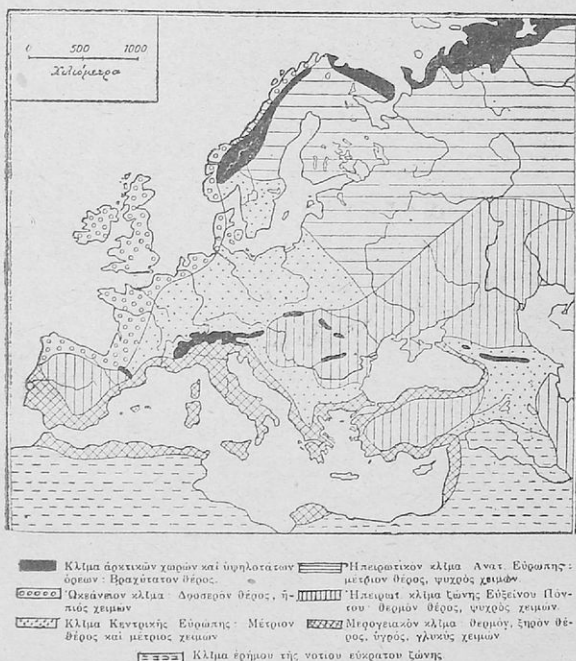
4. **Τὰ Οὐράλια ὄρη** εἶναι εἰς μῆκος διπλάσια ἀπὸ τὰς Ἀλπεις, ἀλλ' εἰς ὕψος μόνον τὴν ἰδικὴν μας Πάρνηθα φθάνουν. Ἐν ᾧ τὸ βόρειον τιμῆμα τῆς ὁροσειρᾶς εἶναι κατάλευκον ἀπὸ τὰ χιόνια καὶ τοὺς πάγους, τὸ νότιον εἶναι καταπράσινον ἀπὸ τὰ μεγαλοπρεπῆ δάση καὶ ἔχει σπουδαῖα μεταλλεῖα σιδήρου, χρυσοῦ καὶ πλατίνης. Ἐπειδὴ δὲ καὶ κοιτάσματα γαιανθράκων ὑπάρχουν, ἀνεπτύχθη ἡ βιομηχανία, ἰδίᾳ εἰς τὴν **Ορεμπουργ** (100). Νοτίως αὐτῆς οἱ **Κιργίσιαι**, λαὸς μογγολικὸς, ζοῦν εἰς στέππας βίον νομαδικὸν μὲ τὰ ἄλογα, τὰ πρόβατα καὶ τὰς καμήλους των.

5. **Οἱ κάτοικοι** τῆς Ῥωσίας εἶναι κατ' ἐξοχὴν γεωργικὸς λαός. Πρὸ τοῦ πολέμου τὸ $\frac{1}{3}$ τῶν σιτηρῶν ὅλης τῆς Εὐρώπης παρήγετο εἰς τὴν Ῥωσίαν. Εἰς μερικοὺς τόπους οἱ θησαυροὶ τοῦ ἐδάφους ἠνένησαν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας. Ἀλλ' ἡ μεγάλη ἀναστάσις, ἡ ὁποία ἠκολούθησεν ἐν Ῥωσίᾳ τὸν μεγάλον πόλεμον, συνειτάρξαε καὶ τὰς οἰκονομικὰς βάσεις τῆς Ῥωσίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει καὶ ὅλη ἡ ΒΔ Ἀσία. Μεγάλαι τμήματα τῆς χώρας, ἰδίᾳ περὶ τὴν Βαλτικὴν, ἀπεσπάρσθησαν, ὥστε ἐν ᾧ πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἡ Εὐρώπ. Ῥωσία περιελάμβανε 135 ἐκ. κατοίκων, σήμερον ὁ πληθυσμὸς τῆς περιορίσθη εἰς 67 ἐκατ.—Οἱ Ῥῶσοι χωρικοὶ εἶναι τελείως ἀμόρφωτοι. Τώρα μὲ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα γίνεται προσπάθεια νὰ διαδοθῇ ἡ παιδεία καὶ εἰς τὸν λαόν. Οἱ Ῥῶσοι ἀναγνωρίζουν τὴν Ἑλληνικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν.—Τὸ ἐμπόριον μὲ τὴν Ῥωσίαν εἶναι σήμερον πολὺ περιορισμένον.

6. Ἀσκήσις. Κάμετε μεγέθυνσιν τοῦ χάρτου 44 καὶ σημειώσατε ἐπ' αὐτοῦ τὰς πόλεις τῆς Ῥωσίας. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Ῥωσίας εἶναι σήμερον 3740833 τετρ. χιλίόμε. Πόσοι κάτοικοι ἀναλογοῦν εἰς 1 τ. χλμ. Περιγράψατε ταξίδιον ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Ὁδησσὸν - Μόσχαν - Ἀστραχάν.

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ὅρίσατε τὰ ὅρια τῆς Εὐρώπης καὶ τὴν θέσιν αὐτῆς ἐν τῷ ἀνατολικῷ ἡμισφαίριῳ. — Εὗρατε τὸ ὑψηλότερον ὄρεινόν σύστημα τῆς Εὐρώπης καὶ

Εἰκ. 45. Κλιματολογικὸς χάρτης τῆς Εὐρώπης.

παρακολουθήσατε τὰς ὁροσειράς, αἱ ὁποῖαι ἐκφύονται ἐξ αὐτοῦ. Δείξατε τὰ ὄρεινά συστήματα τῆς βορείου Εὐρώπης καὶ τὴν ἑκτασιν τοῦ μεγάλου εὐρωπαϊκοῦ βαθυπέδου. — Ἀκολουθήσατε τὴν λεκάνην τοῦ Δουνάβεως καὶ ὀνομάσατε τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν κλίσιν πρὸς αὐτήν. — Ὁμοίως τὴν λεκάνην τοῦ Ῥήνου. — Ὀνομάσατε τὰς χερσονήσους καὶ νήσους, τὰ κράτη μὲ τὰς πρωτευούσας των, καὶ τοὺς μεγά-

λυτέρους ἐμπορικοὺς λιμένας. Ταξίδιον ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Ἀμβούργον, ἀπὸ Βρινδησίου εἰς Παρισίους, ἀπὸ Λισαβῶνος εἰς Πετρούπολιν σιδηροδρομικῶς. (Εἰκ. 45).

1. *Σύγκρισις τῆς Εὐρώπης πρὸς τὰς ἄλλας ἡπείρους.* Ἡ Εὐρώπη εἰς ἑκτασιν μόνον ἀπὸ τὴν Αὐστραλίαν εἶναι κατὰ τι μεγαλυτέρα, ἀλλ' εἰς πληθυσμὸν εἶναι πυκνότερα κατοικημένη ἀπ' ὅλας τὰς ἄλλας ἡπείρους. Διότι ἔχει 450 ἑκατομμύρια κατοίκων, οἵτινες ἀναλογοῦν ἀνὰ 45 εἰς 1 τετραγών. χιλιόμετρον. (8 ἐν Νορβηγίᾳ, 18 ἐν Ῥωσίᾳ, 50 ἐν Ἑλλάδι, 250 ἐν Βελγίῳ).

Οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρώπης ἀνήκουν σχεδὸν ὅλοι εἰς τὴν *λευκὴν* ἢ *Καυκασίαν* φυλὴν, διότι μικρὸν μέρος αὐτῶν (8%) εἶναι μογγολικῆς καταγωγῆς (Τουῦρκοι, Οὐγγροὶ, Φίννοι, Λάπωνες, Ἑσθονοί). Ἡ Καυκασία φυλὴ ἐν τῇ Εὐρώπῃ ὑποδιαρεῖται εἰς 4 *ῥασιὰς*: Ἑλληνικὴν, Λατινικὴν, Γερμανικὴν καὶ Σλαβικὴν. Οἱ *Ἕλληνες* (8 ἑκατ.) κατοικοῦμεν τὸ νότιον μέρος τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ὡς καὶ τὰς νήσους καὶ τὰς ἀκτὰς τῆς δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ *Λατῖνοι* (110 ἑκατ.) κατοικοῦν τὴν λοιπὴν νοτίαν καὶ δυτικὴν Εὐρώπην, ἀνήκουν δ' εἰς αὐτοὺς οἱ Ρουμᾶνοι, οἱ Ἰταλοὶ, οἱ Ἰσπανοὶ, οἱ Πορτογάλλοι καὶ οἱ Γάλλοι. Οἱ *Γερμανοὶ* (135 ἑκατ.) εἰς τοὺς ὁποίους καταλέγονται καὶ οἱ Σκανδιναβοὶ, οἱ Ὀλλανδοὶ, οἱ Φλαμανδοὶ τοῦ Βελγίου, καὶ οἱ Ἀγγλοὶ, κατοικοῦν τὴν κεντρικὴν καὶ ΒΔ Εὐρώπην. Οἱ *Σλάβοι* (125 ἑκατ.) κατέχουν κυρίως τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Εὐρώπης, ὑποδιαίρουνται δ' εἰς Νοτιοσλάβους (Σέρβους, Κροάτας, Σλοβένους, Βουλγάρους) δυτικούς Σλάβους, (Πολωνούς, Τσέχους, Σλοβάκους) καὶ ἀνατολικούς (Ῥώσους). (Κάμετε τὸν ἐθνολογικὸν χάρτην τῆς Εὐρώπης).

Ὡς πρὸς τὸ θρήσκευμα οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης κατανέμονται ἐν γένει ὡς ἑξῆς: Ἕλληνες, Ρουμᾶνοι καὶ Σλάβοι (πλὴν τῶν Πολωνῶν καὶ Τσέχων) ἀναγνωρίζουν τὴν Ἑλληνικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, Λατῖνοι (πλὴν τῶν Ρουμάνων) τὴν Καθολικὴν ἢ Παπικὴν Ἐκκλησίαν, Γερμανοὶ, κατὰ τὸ πλεῖστον, τὴν Διαμαρτυρομένην Ἐκκλησίαν.

Μὲ τὴν Ἀσίαν ἡ Εὐρώπη συνάπτεται στενῶς. Μὲ τὴν Ἀφρικὴν ἐπικοινωνεῖ διὰ τῆς Μεσογείου θαλάσσης ἐντὸς ὀλίγων ὥρων· μὲ τὴν Ἀμερικὴν διὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἐντὸς 5 1/2 ἡμερῶν. Ὅθεν ἡ θέσις τῆς Εὐρώπης, κειμένης εἰς τὸ μέσον τοῦ ἡπειρω-

τικοῦ ἡμισφαιρίου τῆς Γῆς, εἶναι εὐνοϊκὴ διὰ τὰς συγκοινωνίας καὶ τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον.

2. **Ὁ διαμελισμὸς καὶ τὸ κλίμα τῆς Εὐρώπης.** Ὁ κορμὸς τῆς Εὐρώπης πρὸς Ν καὶ Δ διαμελίζεται εἰς χερσονήσους καὶ νήσους, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸ $\frac{1}{3}$ τῆς ὅλης ἐπιφανείας τῆς· εἶναι ἡ περισσότερον διαμελισμένη ἡπειρος τῆς Γῆς. Ἔνεκα τούτου οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρώπης ἤδη ἀπ' ἀρχαίων χρόνων ἐτράπησαν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ μὲ τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον ἔγιναν κύριοι τοῦ κόσμου. Οὕτω εἰς ὅλας τὰς ἄλλας ἡπείρους οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἀπέκτησαν κτήσεις καὶ ἵδρυσαν ἀποικίας.

Ἐν ᾧ τὸ δυτικὸν ἡμῖς τῆς Εὐρώπης διασχίζεται ἀπὸ πολλὰς ὄροσειρᾶς, τὸ ἀνατολικὸν εἶναι τελείως ὁμαλὸν καὶ ἐπίπεδον καὶ διαρρέεται ἀπὸ μεγάλους ποταμούς. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ δυτικὸν μέρος ἀπλώνεται τὸ βαθύπεδον, προσκλίνον πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανόν. Τὸ κύριον ὄρεινόν σύστημα εἶναι αἱ Ἀλπεις. Αὗται μὲ τὰ Πυρηναῖα πρὸς Δ, τὰ Καρπάθια καὶ τὸν Αἴμον, τὰς Διναρικός Ἀλπεις καὶ τὴν Πίνδον πρὸς Α ἀποτελοῦν μίαν ἑκτενῇ ὄροστοιχίαν, ἡ ὁποία συνεχίζεται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀσίας. Ἐξ ἄλλου τὰ Ἀπέννινα καὶ τὰ Ἀνδαλούσια ὄρη συνάπτονται διὰ τῶν πορθμῶν τῆς Σικελίας καὶ τοῦ Γιβραλτάρ μὲ τὰς ὄροσειρᾶς τῆς βορείας Ἀφρικῆς (Ἀτλας). Ἀλλ' ἐν τῇ Εὐρώπῃ αἱ ὄροσειραὶ πούθενά δὲν ὀρθοῦνται οὕτως, ὥστε νὰ παρεμποδίζουσιν τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν λαῶν μεταξύ των ὥς ὅρια ὅμως διαχωρισμοῦ διηυκόλυναν τὴν διαμόρφωσιν πολλῶν ἀνεξαρτήτων πολιτειῶν.

Ἡ Εὐρώπη ἑκτείνεται μέχρι τῆς βορείας παγωμένης ζώνης. Ἀλλ' ἐν ᾧ κεῖται πλησιέστερον πρὸς τὸν Βόρειον Πόλον, παρὰ πρὸς τὸν Ἰσημερινόν, ἔχει τὸ θέρος μᾶλλον γλυκύ. Ἰδίᾳ εὐνοϊκὸν κλίμα ἔχουν ἡ δυτικὴ καὶ κεντρικὴ Εὐρώπη. Τοῦτο ὀφείλουν αὗται πρὸ πάντων εἰς τὸ θερμὸν Ὠκεάνειον ρεῦμα καὶ εἰς τοὺς ἐπικρατοῦντας ΝΔ ἀνέμους, οἱ ὁποῖοι μεταφέρουν τὴν ζωογόνον αὔραν τῆς θαλάσσης (**θαλασσίον κλίμα**). Ὅσον περισσότερον προχωροῦμεν πρὸς τὰ ΒΑ τόσον περισσότερον ἐξασθενεῖ ἡ ἐπίδρασις τῶν θαλασσίων ἀνέμων καὶ ὑπερισχύουν οἱ τραχεῖς καὶ ψυχροὶ ΒΑ ἀνέμοι· ἐκ τούτου εἰς τὰς ἐκτάσεις ἐκεῖνας ἡ ἀντίθεσις μεταξύ θερινοῦ καύσωνος καὶ χειμερινοῦ ψύχους εἶναι

μεγάλη (*ἡπειρωτικὸν κλίμα*). Ἰδιάζουσιν θέσιν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ὥς πρὸς τὸ κλίμα κατέχουν αἱ παρὰ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν γῶραι, εἰς τὰς ὁποίας τὰ μὲν θέρη εἶναι θερμὰ καὶ ξηρά, οἱ δὲ χειμῶνες ἥπιοι καὶ βροχεροὶ (*Μεσογειακὸν κλίμα*).

3. *Οἰκονομικαὶ συνθήκαι*. Ἄν ἐξαίρεσωμεν ὀλίγους τόπους, τὸ κλίμα τῆς Εὐρώπης παντοῦ εὖ νοεῖ τὴν *γεωργίαν*. Ἄλλ' ἐν ᾧ εἰς τὴν θερμὴν ζώνην τῆς γῆς ἡ καλλιέργεια δὲν ἀπαιτεῖ μεγάλους κόπους, εἰς τὴν εὐκρατον ζώνην αὕτη τότε μόνον εὐδοκιμεῖ, ὅταν τὸ ἔδαφος δουλεύεται μὲ ἐπιμέλειαν καὶ ἐπιμονήν. Διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρώπης εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ ἐπιδίδωνται διαρκῶς εἰς ἐργασίαν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀποτρέπονται ἀπὸ τὴν μαλθακότητα καὶ τὴν ὀκνηρίαν. Ἄλλ' ὁ ἐκτάκτως πυκνὸς πληθυσμὸς δὲν θὰ ἤμποροῦσε μὲ μόνην τὴν *καλλιέργειαν τῆς γῆς* καὶ τὴν *κτηνοτροφίαν* νὰ συντηρηθῇ. Διὰ τοῦτο ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ ἔδάφους, ὅπου τοῦτο κρύπτει ὑπογείους θησαυρούς, προπάντων γαιάνθρακας καὶ σιδηροῦχα ὀρυκτά, παρέχει ποικίλα στάδια ἐργασίας. Οὕτω ἡ *βιομηχανία* καὶ τὸ *ἐμπόριον* ἠκμασαν ἐν τῇ Εὐρώπῃ εἰς μέγαν βαθμόν. Ἡ δὲ εὐπορία τὴν ὁποίαν ταῦτα παρήγαγον, ἐξησφάλισαν τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων *τέχνη* καὶ *ἐπιστήμη* ἐκαλλιεργήθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν, ὅσον πούθενά ἄλλοῦ ἐπὶ τῆς Γῆς.

β) Α Σ Ι Α

Ποῖα τὰ ὅρια τῆς Ἀσίας πρὸς τὴν Εὐρώπην; πρὸς τὴν Ἀφρικὴν; — Ποῖος πορθμὸς χωρίζει τὴν Ἀσίαν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν; — Ονομάσατε τοὺς ὠκεανούς καὶ τὰς θαλάσσας, αἱ ὁποῖαι περιβρέχουν τὴν Ἀσίαν. — Ὅρίσατε τὴν θέσιν αὐτῆς εἰς τὰς ζώνας τῆς Γῆς.

1. *Σύγκρισις πρὸς τὰς ἄλλας ἡπείρους*. Ἡ Ἀσία ἐκτείνεται ἀπὸ τὸν Ἰσημερινὸν μέχρι τῆς βορείας πολιτικῆς ζώνης καὶ εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς ἡπείρους καταλαμβάνει περίπου τὸ $\frac{1}{3}$ τῆς ξηρᾶς καὶ εἶναι $4\frac{1}{2}$ φορές μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν Εὐρώπην. Ὁ πληθυσμὸς τῆς ὑπολογίζεται εἰς 1000 ἑκατομμύρια· ἐπειδὴ δὲ ὅλος ὁ πληθυσμὸς τῆς Γῆς ἀνέρχεται εἰς 1800 ἑκατομμύρια, εἰς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦν πλέον τοῦ ἡμίσεος τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος. Ἐν σχέσει ὁμως πρὸς τὴν μικρὰν Εὐρώπην,

Είχ. 46. Χάρτης ανάγλυφος της Ασίας.

εἶναι ἀραιότερα κατωκνημένη, διότι εἰς 1 τετρ. χλμ. ἀναλογοῦν 24 κάτοικοι. (Πόσοι ἐν Εὐρώπῃ;).

Μὲ τὴν Εὐρώπην ἰδίᾳ ἡ Ἀσία ἀποτελεῖ ἓν σύνολον. Πρὸς τὴν Ἀφρικὴν συνάπτεται διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουέζ, πρὸς δὲ τὴν Ἀμερικὴν πλησιάζει κατὰ τὸν Βερίγγειον πορθμόν. Μὲ τὴν Αὐστραλίαν συνδέεται διὰ τῶν Μαλαϊκῶν νήσων ὥς διὰ γεφύρας. Ὅθεν ἡ θέσις τῆς Ἀσίας διὰ τὰς συγκοινωνίας φαίνεται εὐνοϊκὴ. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ βόρειαι ἀκταὶ τῆς ἡπείρου εἶναι ἀπροσπέλαστοι, ἡ δὲ ἀπέναντι τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς παραλίας τῆς Ἀμερικῆς εἶναι πολὺ ἀπομακρυσμένη, τὰ πλεονεκτήματα τῆς θέσεως ἐλαττώνονται πολὺ.

2. **Διαμελισμὸς καὶ ἐπιφάνεια.** Ἡ νοτία πλευρὰ τῆς Ἀσίας κατὰ τὸν διαμελισμὸν ὁμοιάζει μὲ τὴν νοτίαν Εὐρώπην· καὶ ἡ ἀνατολικὴ δὲ πλευρὰ αὐτῆς διαμελίζεται εἰς πολλὰς χερσοιήσους, πολλὰι δὲ νῆσοι καὶ συστήματα νήσων ἐκτείνονται κατὰ μῆκος αὐτῆς. (Ὀνομάσατε τὰς μεγαλυτέρας χερσονήσους καὶ νήσους τῆς δυτικῆς, τῆς νοτίας καὶ ἀνατολικῆς πλευρᾶς).

Ὡς ὁ χάρτης δεικνύει, τὸ μέσον τῆς Ἀσίας κατέχεται ἀπὸ μέγα τριγωνικὸν ὄροπέδιον (*Παμῖρ* «ἡ στέγη τοῦ κόσμου»). Βορειοδυτικῶς αὐτοῦ ἐκτείνεται εὐρύτατον βαθύπεδον, τὸ ὁποῖον καὶ πέραν τῶν Οὐραλίων συνεχίζεται εἰς τὴν μεγάλην ῥωσικὴν πεδιάδα (*ΒΔ Ἀσία*). Ἀνατολικῶς αὐτοῦ ἡ Ἀσία διασχίζεται ἀπὸ διαφόρους ὄροσειράς, μεταξὺ τῶν ὁποίων περικλείονται καὶ βαθύπεδα (*Ἀνατολ. Ἀσία*). Εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ ὄροπέδιου προσφύονται δύο μεγάλαι χερσόνησοι, ἀποτελοῦσαι τὴν *νοτίαν Ἀσίαν*. Τέλος, νοτιοδυτικῶς τοῦ ὄροπέδιου ἡ ἡπειρος προεκτείνεται εἰς ὑψηλὰ ὄροπέδια (*ΝΔ Ἀσία*). Οὕτω ἡ Ἀσία διαιρεῖται εἰς μεγάλα τμήματα· τὴν *ἐνδον Ἀσίαν*, τὴν *Ἀνατολ. Ἀσίαν*, τὴν *βορείαν* καὶ *ΒΔ Ἀσίαν*, τὴν *Νοτίαν* καὶ *ΝΔ Ἀσίαν*.

Α'. ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΑΣΙΑ

Τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Ἀσίας περιλαμβάνει τρία μεγάλα ὄροπέδια (*Μικρὰ Ἀσία, Ἰράν, Ἀραβία*) καὶ ἓν βαθύπεδον (*Μεσοποταμία*), εἰς τὸ ὁποῖον ἀρχαῖοι λαοὶ (*Ἀσσύριοι, Βαβυλώνιοι*) ἀνέπτυξαν τὸν ἀρχαιότερον πολιτισμόν.

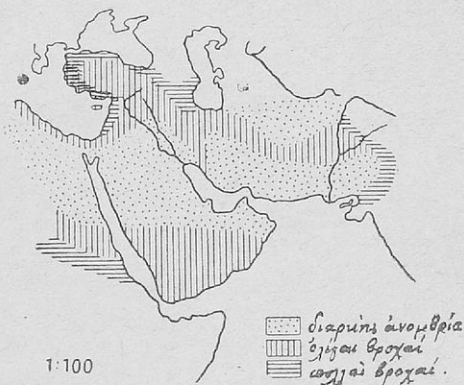
1. Μικρὰ Ἀσία.

Ὅρισατε τὴν θέσιν αὐτῆς ἐν τῇ ΝΔ Ἀσίᾳ.—Ὀνομάσατε τὰς θαλάσσας καὶ τοὺς πορθμούς, οἱ ὅποιοι τὴν περιβρέχουν.—Ὀνομάσατε τὰς ὀροσειρὰς αἱ ὁποῖαι διατρέχουν τὴν βορείαν καὶ τὴν νοτίαν πλευρὰν τῆς χερσονήσου.—Εὗρατε τὸ ὄρος Ἀργαῖον ἢ κορυφή του εἶναι 1000 μέτρα ὑψηλότερα ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ Ὀλύμπου.—Ὀνομάσατε τοὺς ποταμούς, οἱ ὅποιοι ἐκβάλλουν εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν καὶ εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος.—Ποῖον τὸ ὄνομα τῆς μεγάλης ἁλμυρᾶς λίμνης εἰς τὸ μέσον τῆς χερσονήσου;

1. *Τὸ ὄροπέδιον.* Ἡ Μικρὰ Ἀσία εἶναι χώρα ὑψηλή. Τὰ χαμηλότερα μέρη τοῦ ὄροπέδιου τῆς ἔχουν τὸ ὕψος τοῦ Ὑμηττοῦ. Ἐκ τριῶν πλευρῶν τὸ ὄροπέδιον περιστοιχίζεται ἀπὸ ὑψηλὰ βουνά, πολλὰ δὲ βουνοσειραὶ τὸ διασχίζουν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις. Μεταξὺ αὐτῶν ἐκτείνονται λεκάναι, ἄλλαι μικραὶ καὶ ἄλλαι μεγάλαι, αἱ ὁποῖαι σκεπάζονται ἄλλοι μὲ ἄμμιον καὶ ἄλλοι μὲ πηλόν. Ἔνεκα τοῦ μεγάλου ὕψους καὶ τοῦ ἀποκλεισμοῦ του ἀπὸ τοὺς θαλασσίους ἀνέμους, τὸ ὄροπέδιον ἔχει τὸν χειμῶνα πολὺ ψυχρὸν καὶ τὸ θέρος πολὺ θερμὸν καὶ ξηρόν. Δυτικῶς τοῦ ὄρους Ἀργαίου μεγάλη ἔκτασις εἶναι ἔρημος. Τὸ μεγαλύτερον ὅμως μέρος τοῦ ὄροπέδιου ἔχει ὅπωςδὴποτε ἀρκετὴν βροχὴν, ὥστε νὰ συντηρῇται κάποια βλάστησις. Ἡ πτωχὴ αὐτὴ βλάστησις ἐπιτρέπει τὴν κτηνοτροφίαν καὶ εἶναι ὀνομασται αἱ αἶγες τῆς Ἀγκύρας καὶ τὰ «Καραμάνικα πρόβατα», μὲ τὸ μακρὸν καὶ πυκνὸν τρίχωμα. Τρέφονται δὲ καὶ κάμηλοι, αἱ ὁποῖαι εἰς τὰς ἐρήμους ἐκτάσεις εἶναι ὡς «θεῖον δῶρον». Πρὸς δυσμὰς τὸ ὄροπέδιον χαμηλώνει μὲ ἐλαφρὰν κλίσιν καὶ οὕτω σχηματίζονται πρὸς τὸ Αἰγαῖον εὐφορώταται πεδιάδες.

2. *Αἱ παραλίας χώραι.* Τὰ βόρεια καὶ νότια παραλία ἔχουν ἀρκετὰς βροχὰς καὶ θερμὸν κλίμα (Εἰκ. 47). Εἰς τὰς βορείας ἀκτὰς, αἱ ὁποῖαι εἶναι πατρὶς τῆς κερασέας, εὐδοκιμεῖ ἡ ἐλαία, εἰς δὲ τὰς νοτίας εὐρίσκονται καὶ φοίνικες (Εἰκ. 21). Πολὺ εὐνοϊκώτερον εἶναι τὸ κλίμα εἰς τὰς χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Κανὲν ὄρεινὸν περιτεῖχισμα ἐδῶ δὲν ἐμποδίζει τοὺς θερμοὺς ΝΔ ἀνέμους νὰ εἰσχωρήσουν βαθέως εἰς τὰς δυτικὰς παραλίους πεδιάδας, αἱ ὁποῖαι ἀρδεύονται καὶ ὑπὸ ἀρκετὰ μεγάλων ποταμῶν. Τόση εἶναι

ἡ εὐφορία των, ὥστε λέγονται «κῆπος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας». Συκαῖ, πορτοκαλλέαι καὶ ἐλαῖαι θάλλουν εἰς τὰ πλάγια τῶν βουνῶν. Ἀμπέλια καὶ κῆποι μὲ κερασέας, βερυκοκκέας καὶ ἄλλα ὀπωροφόρα κατέχουν τοὺς πρόποδας τῶν ὑψωμάτων. Χωράφια μὲ ἀραβόσιτον, βαμβάκι καὶ ῥύζι ἐκτείνονται εἰς τὰ βαθύπεδα, ὅσα πλημμυρίζονται μὲ τὰ νερά τῶν ποταμῶν. Ἡ ἰδίᾳ εὐφορία ἀπαντᾶται καὶ βορείως εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Προποντίδος· ἐκεῖ ὑπάρχουν ἐκτεταμένοι μορεῶνες, διὰ τῶν ὁποίων ἡ σηροτροφία ἀκμάζει, ἰδίᾳ εἰς τὴν **Προῦσαν** (110). Ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς ἡ **Σμύρνη** (200) εἶναι ἡ σπουδαιότερα πόλις τῆς

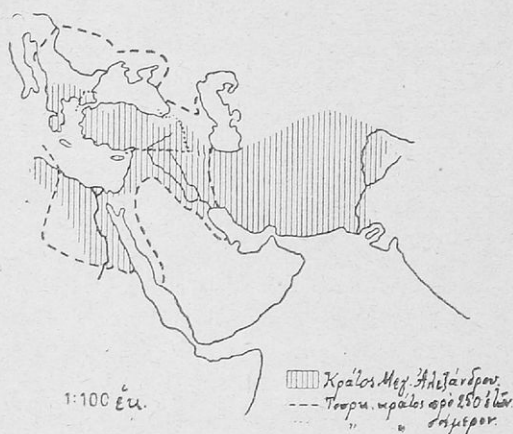

Εἰκ. 47. Χάρτης βροχῶν τῆς ΝΔ Ἀσίας.

χερσονήσου, μὲ μεγάλον καὶ ἀσφαλῆ λιμένα. Εἰς αὐτὸν συγκεντροῦνται ὅλα τὰ προϊόντα τοῦ ἐσωτερικοῦ, ὡς σῦκα, σταφίδες, λάδι καὶ τάπητες. Πλῆθος ἄλλων πόλεων, ὅλων Ἑλληνικῶν, ὑπῆρχον εἰς τὴν παραλίαν, ὡς αἱ Κυδωνίαι, ἡ Φώκαια, ἡ Κρήνη, τὰ Βουρλά, ἡ Ἐφεσος, ἀλλ' ὅλαι ἐρημώθησαν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Σπουδαῖοι λιμένες εἶναι καὶ ἡ **Τραπεζοῦς** καὶ ἡ **Μερσίνα** (θέσις;), σπουδαιότεραι δὲ πόλεις ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἡ **Ἀγκυρα** (80), ἡ πρωτεύουσα τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας, τὸ **Ἰόνιον** καὶ ἡ **Καيسάρεια**. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Τουρκίας ἀνέρχεται εἰς 13 ἑκατ. κατοίκων.

3. Ἡ Μικρὰ Ἀσία εἶναι χώρα Ἑλληνική, ἃν καὶ σήμερον μόνον Τοῦρκοι κατοικοῦν εἰς αὐτήν. Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ὀμήρου Ἕλληνες κατῴκουν εἰς τὰ δυτικὰ αὐτῆς παράλια, ἀργότερα δὲ ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἦτο Ἑλληνική. Κατὰ τὰ τελευταῖα ὅμως ἔτη τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας οἱ Τοῦρκοι εἰσέβαλον ἐξ Ἀνατολῶν καὶ μὲ σφαγὰς ὀλιγόστευσαν τὸν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τῆς. Ἀρχετοὶ ὅμως παρέμενον εἰς ὅλα τὰ παράλια (Πόντον, Προποντιδα, Ἰωνίαν, Κιλικίαν) ὡς καὶ εἰς τὴν χώραν

τοῦ Ἀντιταύρου (Καππαδοκίαν). Οὗτοι μετὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, εἶδον ἡμέρας ἐλευθερίας καὶ χαρᾶς, ὅταν ὁ στρατός μας κατεῖχε τὴν Σμύρνην καὶ μέγα μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ὁμως τοῦ στρατοῦ μας οἱ Τούρκοι κατέσφαξαν ὅσους ἡμπό-

Εἰκ. 48.

ρεσαν Ἕλληνας Μικρασιάτας. Ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἐσώθησαν κατέφυγον εἰς τὴν μητέρα Ἑλλάδα καὶ εὗρον νέαν κατοικίαν. Κανείς ὁμως Μικρασιάτης δὲν ἤμπορεῖ νὰ λησμονήσῃ τὴν παλαιὰν ἀγαπητὴν πατρίδα, ὅπου εἶναι οἱ τάφοι τῶν πατέρων του.

2. Ἀρμενία.

Ὅρίσατε τὴν θέσιν αὐτῆς ἐν τῇ ΝΔ Ἀσίᾳ. — Ὀνομάσατε τὰς χώρας μὲ τὰς ὁποίας συνορεύει. — Εὑρατε τὸ Ἀραράτ.

1. Ἡ Ἀρμενία πρὸς βορρᾶν μὲν φθάνει μέχρι τῶν προπόδων τοῦ Καυκάσου, πρὸς νότον δὲ μέχρι τῆς Μεσοποταμίας, ὑψώνεται δὲ ὡς γέφυρα συνδέουσα τὰ ὀροπέδια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τοῦ Ἰράν. Μεταξὺ τῶν ὀρέων αὐτῆς ἐξέχει ὡς πανύψηλος κῶνος τὸ Ἀραράτ (5200 μ.), τὸ γνωστὸν ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ τοῦ Νῶε ὄρος.

Τὰ ὄρη τῆς Ἀρμενίας εἶναι πλήρη πηγῶν καὶ διὰ τοῦτο εἰς

αὐτὰ ἔχουν τὴν ἀρχὴν τῶν μεγάλων ποταμῶν (Τίγρης καὶ Εὐφράτης). Ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ οἱ Κοῦρδοι μωαμεθανικὸς ληστρικὸς λαός, βόσκουν τὰ ποίμνιά των. Εἰς τὰς κοιλάδας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν κλίμα γλυκὺ καὶ ἔδαφος γόνιμον, οἱ **Ἀρμένιοι** καταγίνονται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ δενδροκομίαν (πατρὶς τῆς βερυκοκκέας). Τὰ ὄροπέδια, τέλος, τοῦ ἐσωτερικοῦ εἶναι ἄνυδροι τόποι, τῶν ὁποίων τὰ βαθύτερα μέρη κατέχονται ἀπὸ ἄλμυρὰς στέππας καὶ ἄλμυρὰς λίμνας.

2. Οἱ **Ἀρμένιοι** ἀνήκουν εἰς φυλὴν Μεσογειακὴν καὶ εἶναι χριστιανοί, ἀποτελοῦντες ἰδιαίτεράν ἐκκλησίαν (Κοπτικὴν). Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν μετηνάστευσαν εἰς τὴν ΝΑ Εὐρώπην, ὅπου εὐδοκίμοῦν ὡς ἔμποροι καὶ τραπεζίται. Διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης (1919) ἰδρύθη ἀνεξάρτητος Ἀρμενία, ἀλλ' οἱ Τούρκοι καὶ οἱ Ῥῶσοι δὲν τὴν ἀνεγνώρισαν καὶ ἐξακολοθοῦν νὰ κατέχουν τὴν χώραν. Σήμερον τὸ ΒΑ τμήμα μὲ τὴν πρωτεύουσάν **Εριβάν** (35) ἀνήκει εἰς τὴν Ῥωσικὴν ὁμοσπονδίαν, τὸ ΝΔ μὲ τὴν **Ερζερούμ** (50) εἶναι Τουρκικὸν καὶ τὸ Ἀν. μὲ τὴν **Ταυρίδα** (200) κατέχει ἡ Περσία.

3. *Καυκάσια.*

1. Βορείως τῆς Ἀρμενίας μεταξὺ τῆς Μαύρης καὶ τῆς Κασπίας Θαλάσσης κεῖται ἡ χώρα τοῦ Καυκάσου (**Γεωργία** καὶ **Ἀτζερμπεϊτζάν**). Ὁ Καύκασος ἔχει μὲν τὸ μῆκος τῶν Ῥαλλεων, ἀλλὰ πολὺ ὑψηλοτέρας κορυφάς (Ἐλμπρους, 5600 μ.). Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς Ῥαλλεις ὁ Καύκασος δὲν ἔχει σχεδὸν καμμίαν ἐγκαρσίαν κοιλάδα καὶ οὕτως ἀποτελεῖ τεῖχος ἀδιάβατον. Μόνον μία δίοδος, εἰς ὕψος 2400 μ. διεσκευάσθη εἰς καλὴν ὁδὸν καὶ φέρει ἀπὸ τοῦ **Βλαδικαυκάς** (60) εἰς τὴν **Τυφλίδα** (330), τὴν πρωτεύουσάν τῆς χώρας, πλησίον τῆς ὁποίας ὑπάρχουν θερμαὶ πηγαί.

Οἱ ὑγροὶ καὶ θερμοὶ ἄνεμοι, οἱ ὁποῖοι πνέουν ἀπὸ τὴν Μαύρην Θάλασσαν, φέρουν εἰς τὰ παράλια τοῦ Καυκάσου (Κολχίδα) πλουσίας βροχάς (Εἰκ. 47)· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ κλίμα αὐτῶν εἶναι θερμόν, εἰς τὸ εὐφορον ἔδαφός των ἡ ἄμπελος εἶναι αὐτοφυής, ὁ δὲ πληθυσμὸς σχετικῶς πυκνός. Λιμὴν ἀξιόλογος ἐπὶ τῆς Μαύρης Θαλάσσης εἶναι τὸ **Βατοῦμ** (50).

2. Τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Καυκασίας (*Ἀτζερμπεϊτζάν*), εἰς τὸ ὁποῖον δὲν φθάνουν οἱ ἄνεμοι τῆς Μαύρης Θαλάσσης, εἶναι τοῦναντίον ἀνυδρον καὶ κατέχεται ἀπὸ ξηρὰς στέππας. Παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Κασπίας Θαλάσσης, ὅχι μακρὰν τῆς πόλεως **Βακοῦ** (250) ὑπάρχουν πλουσιώταται πηγαὶ πετρελαίου. Εἰς τὴν παραγωγὴν πετρελαίου ἡ Καυκασία κατέχει τὴν δευτέραν θέσιν. Σιδηρόδρομος, διερχόμενος διὰ τῆς Τυφλίδος, συνδέει τὸ Βακοῦ μὲ τὸ Βατούμι.

3. Οἱ κάτοικοι τῆς Καυκασίας διαφέρουν πολὺ μεταξὺ των κατὰ τὴν καταγωγὴν, τὴν θρησκείαν, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα. Ἡ χώρα, μετὰ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ πολιτεύματος ἐν Ῥωσίᾳ, ἀπετέλεσε μικρὰς αὐτονόμους πολιτείας, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνονται εἰς τὴν Ἑνωσιν τῶν Ῥωσικῶν Σοβιέτ.

4. Μεσοποταμία.

Ὡς καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ, ἡ χώρα αὕτη περικλείεται ἐν μέσῳ ποταμῶν, τοῦ Τίγρη-
 1:200 ἔμ
 τος καὶ τοῦ Εὐφράτου, εἶναι δὲ ἀνοικτὴ πρὸς τὸν Περσικὸν κόλπον· ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ δυτικώτατον αὐτῆς ἄκρον δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὸν μυχὸν τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, ἡ Μεσοποταμία ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὰς συγκοινωνίας τῆς

Εἰκ. 49. Συγκοινωνία Εὐρώπης—Ν. Ἀσίας.

νοτίου Εὐρώπης καὶ τῆς νοτίου Ἀσίας (Εἰκ. 49).

Υψηλὰ καὶ ξηρὰ ὀροπέδια περικλείουν ἀπ' ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν τὴν Μεσοποταμίαν διὰ τοῦτο εἶναι καὶ αὕτη πτωχὴ εἰς βροχάς. Ἄλλ' οἱ ποταμοὶ τῆς, πλημμυροῦντες, ἀρδεύουν καὶ λιπαίνουν τὸ ἔδαφος. Ὅταν δηλ. τὸν Μάρτιον τὰ χιόνια ἐπὶ τῶν Ἀρμενίων ὄρεων ἀρχίζουν νὰ λειώνουν, τότε τὸ ῥεῦμα τῶν ποταμῶν ἐξογκοῦται καὶ πλημμυρεῖ τὴν πεδινὴν χώραν.

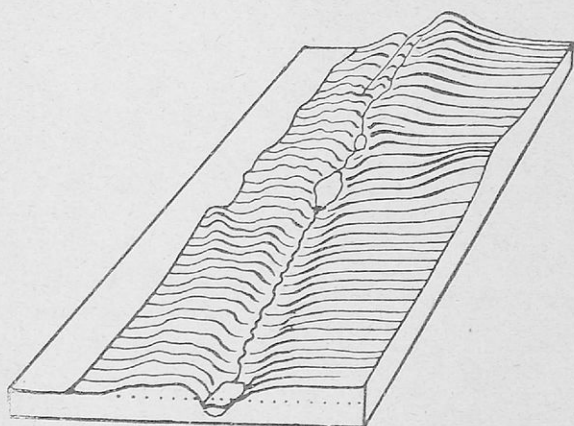
Ἀπὸ τὰς πλημμύρας τῶν ποταμῶν ἀπομένει παχὺ στρῶμα ἱλύος, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς ἄριστον λίπασμα. Ἄλλοτε διὰ διωρύγων τὰ νερὰ τῶν ποταμῶν διωχετεύοντο καθ' ὅλην τὴν πεδιάδα καὶ οἱ ἄγροί, ποτιζόμενοι, ἐλάμβανον τὴν ὄψιν κήπου· τὰ σιτηρὰ καὶ τὸ ῥύζι, ὅπως καὶ τὰ δένδρα τῶν φοινίκων, ἔδιδον πλουσίαν συγκομιδὴν. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ τὸ ἔδαφος ἦτο εὐφορον καὶ ἡ θέσις τῆς χώρας εὐνοϊκὴ διὰ τὸ ἐμπόριον, πολλαὶ καὶ μεγάλαι πόλεις παρήχθησαν ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, ὡς ἡ μυθώδης *Νινευὶ* καὶ ἡ κραταῖα *Βαβυλῶν*, κατὰ τοὺς παλαιολόγους χρόνους. Ἄλλ' ἡ μεγάλη εὐπορία ἔκαμε τοὺς κατοίκους μαλθακοὺς, γείτονες λαοὶ τοὺς ἐνίκησαν καὶ κατέρριψαν τὰς πόλεις των εἰς ἔρείπια. Νεὰν ἀκμὴν εὗρεν ἡ χώρα ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ κατόπιν ἐπὶ τῶν Ἀράβων Χαλιφῶν, διαδόχων τοῦ Μωάμεθ. Ἐπὶ τῶν Ἀράβων ἡ *Βαγδάτη* εἶχε 2 περίπου ἑκατομμύρια κατοίκων καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ λαμπροτάτη καὶ πλουσιωτάτη πόλις τοῦ κόσμου. Ἄλλ' ὅτε ἀργότερα ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων, παρήκμασε καὶ αὐτή· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ ἀρδευτικὰ ἔργα παρημελήθησαν, ὅλη ἡ χώρα μετεβλήθη εἰς στέππην, ἐπὶ τῆς ὁποίας τώρα πλανῶνται ποῖμνια προβάτων καὶ καραβάνια καμήλων.

Σήμερον ἡ Βαγδάτη ἔχει 150 χιλιάδας κατοίκων καὶ συνεδέθη σιδηροδρομικῶς μὲ τὴν ἹΚωνσταντινούπολιν (Εἰκ. 49). Βορειότερον, παρὰ τὴν *Μουσοῦλην* (60), ὑπάρχουν πετρελαιοφόροι πηγαί. Διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης ἡ χώρα ἀπεσπάρθη ἀπὸ τὴν Τουρκίαν καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν προστασίαν. Ὅθεν, ἂν διοικηθῇ καλῶς, ἡμπορεῖ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν παλαιάν της εὐδαιμονίαν. Οἱ *κάτοικοι* (3 ἑκατομ.) εἶναι Μουσουλμᾶνοι ἀραβικῆς καταγωγῆς.

5. Συρία.

1. *Μορφὴ τοῦ ἐδάφους.* Ἄν ἀπὸ τὸν μέσον Εὐφράτην ταξιδεύσωμεν πρὸς δυσμὰς, ἀναβαίνομεν ἀποτόμως εἰς ξηρὸν καὶ ἄγονον ὁροπέδιον, τὴν *Συροαραβικὴν ἔρημον*. Ἀφ' οὗ δὲ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς καμήλου τὴν διαβῶμεν, φθάνομεν εἰς βαθεῖαν ταφροειδῆ κοιλάδα, ἡ ὁποία ἐπιμηκύνεται, καὶ πρὸς βορρᾶν μὲν

διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Ὀρόντου ποταμοῦ, πρὸς νότον δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰορδάνου. Πέραν τῆς κοιλάδος τὸ ὄροπέδιον συνεχίζεται καὶ διατέμνεται ἀπὸ βουνὰ ἀσβεστολιθικά, τὸ ὑψηλότερον τῶν ὁποίων εἶναι ὁ **Δίβανος** (3100 μ.). Ἄν καὶ τὸ τμήμα τοῦτο διαβῶμεν, καταβαίνομεν εἰς κλιμακωτὴν χώραν, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας ἐκτείνεται στενὴ καὶ χαμηλὴ **παραλιακὴ ζώνη**, τὴν ὁποίαν βρέχουν τὰ νερὰ τῆς Μεσογείου (Εἰκ. 50). Ἡ πρὸς βορρᾶν τοῦ Λιβάνου

Εἰκ. 50. Διάγραμμα Παλαιστίνης.

χώρα ὀνομάζεται **Βορεία Συρία**, ἡ δὲ πρὸς νότον αὐτοῦ **Νοτία Συρία** ἢ **Παλαιστίνη**. Ἡ πρώτη κατέχεται ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἡ δὲ δευτέρα ὑπὸ τῶν Ἀγγλων.

2. Ἡ **παραλιακὴ ζώνη** μετὰ τῆς παρ' αὐτὴν κλιμακωτῆς χώρας ἔχουν ἀρκετὰς βροχὰς καὶ κλίμα θερμόν· διὰ τοῦτο ἡ παραγωγή τοῦ ἐδάφους εἶναι πλουσία. Οἱ καλύτερον καλλιεργούμενοι τόποι εὐρίσκονται εἰς τὰς ὑπαρείας τοῦ Λιβάνου· ἐκεῖ κρασί, βαμβάκι, ῥύζι, ἐληές, πορτοκάλια, κίτρα καὶ σῦκα παράγονται ἐν μεγάλῃ ἀφθονίᾳ. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡ παραλία αὕτη κατφεῖτο πυκνά. Ἄλλ' ἐν ᾧ εἰς τὸ νότιον αὐτῆς μέρος οἱ **Φιλιισταῖοι** κατεγίνοντο εἰς μόνην τὴν γεωργίαν, εἰς τὸ βόρειον οἱ **Φοίνικες** εἶχον ἀφο-

σιωθῇ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἀπέβησαν ἔμποροι καὶ μεσῖται μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Αἱ πόλεις τῆς Φοινίκης **Τύρος** καὶ **Σιδὼν** ἦσαν ἔξ ἄλλου τὸ τέρμα εἰς τὸ ὅποιον κατέληγον μεγάλοι ἔμποροι οἶδοι ἐκ τῶν Ἰνδιῶν, τοῦ Ἰράν καὶ τῆς Μεσοποταμίας. Σήμερον οἱ λιμένες οὗτοι εἶναι χωσμένοι ἀπὸ σωρὸν ἄμμου καὶ πηλοῦ, τοὺς ὁποίους ἐν ρεῦμα θαλάσσιον φέρει ἀπὸ τὸ στόμιον τοῦ Νείλου πρὸς τὰ ΒΑ. Οἱ μόνοι λιμένες, οἱ ὅποιοι σήμερον διατηροῦν ἀξίαν τινὰ διὰ τὴν ναυτιλίαν εἶναι ἐκεῖ ἡ **Γιάφα** (50), τὸ ἐπίνειον τῆς Παλαιστίνης καὶ ἡ **Βηρυττός** (80), τὸ ἐπίνειον τῆς βορείας Συρίας.

3. **Ἡ Βορεία Συρία** (2 ἑκατομ. κατ.) λέγεται καὶ «Κοίλη Συρία» διὰ τὸ μακρὸν καὶ βαθὺ ὄρυγμα, τὸ ὅποιον κατὰ μῆκος τῆς παραλίας διατέμνει τὴν χώραν. Εἰς τὰς ἀνατολικὰς ὑπωρείας τοῦ Ἀντιλιβάνου ἐκτείνεται ὡς «ῥασις» ἐν μέσῳ ξηρᾶς στέπης ἡ χώρα τῆς **Δαμασκοῦ**, πλουσίως ἀρδευομένη ἀπὸ τὰς πηγὰς καὶ τὰ ποτάμια τοῦ ὄρους. Διὰ τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν ὠραιότητά της οἱ Ἀραβες τὴν ἀποκαλοῦν «ὀφθαλμὸν τῆς Ἀνατολῆς» καὶ «ἐπίγειον παράδεισον». Κρυμμένη μέσα στοὺς κήπους ἡ Δαμασκὸς προδίδεται ἀπὸ τοὺς ὑψηλοὺς μιναρέδες τῶν τζαμιῶν της. Φοίνικες καὶ πορτοκαλλέαι, σικαῖ καὶ μορέαι εἶναι τὰ δένδρα τῶν κήπων. Ἡ πόλις εἶναι ἀρχαιοτάτη· τὰ ὑφάσματά της καὶ τὰ σπαθιά της (δαμασκηνα) ὑπῆρξαν ἀνέκαθεν ὀνομαστά. Ἔχει 170 χιλ. κατ. καὶ συνδέεται σιδηροδρομικῶς μὲ τὴν **Βηρυττὸν** καὶ τὸ **Χαλέπιον** (150), κέντρα σπουδαῖα ἐμπορίου. Ἐξ αὐτῆς ὁ σιδηροδρόμος προχωρεῖ πρὸς νότον εἰς τὴν Ἀραβίαν. — Οἱ Σύριοι εἶναι σημιτικῆς καταγωγῆς (συγγενεῖς τῶν Ἑβραίων) καὶ ὁμιλοῦν τὴν ἀραβικὴν γλῶσσαν.

4. **Νοτία Συρία ἢ Παλαιστίνη** (800 χιλ. κατ.).

α) Ὁ **Ἰορδάνης** πηγάζων ἐκ τοῦ Ἀντιλιβάνου στρέφεται πρὸς νότον, διαρρέει τὴν ἐλώδη λίμνην Μερὸμ καὶ τὴν πολὺῖχθον Γενησαρέτ καὶ κατόπιν χύνεται εἰς τὴν Νεκρὰν Θάλασσαν, τῆς ὁποίας ἡ μὲν ἐπιφάνεια κεῖται 400 μέτρα ὑπὸ τὸ ἐπίπεδον τῆς θαλάσσης, ὁ δὲ βυθὸς 800 μ. ὑπ' αὐτό. Ἀπὸ τὸ θειάφι καὶ τὸ πολὺ ἁλάτι, πού τὰ νερά της περιέχουν, κανὲν εἶδος ψαριοῦ δὲν ζῇ εἰς αὐτήν, καὶ ποτὲ ἕνα πουλὶ δὲν σταματᾷ εἰς τὰς ἀποτόμους καὶ γυμνὰς ὄχθας της (Εἰκ. 50).

β) *Δυτικῶς τοῦ Ἰορδάνου* ἐκτείνεται ὑψηλὸν ἀσβεστολιθικὸν ὄροπέδιον, ἡ *Γῆ Χαναάν* Βροχὰς ἔχει μόνον κατὰ τὸν χειμῶνα ὄθεν ἡ Χαναάν εἶναι χώρα ξηρὰ καὶ ἄγονος. Οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραήλ, οἱ ὅποιοι κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους κατῴκουν αὐτήν, συνέλεγον τὰ νερὰ τῆς βροχῆς εἰς βάθεις λάκκους, ὥς καὶ εἰς δεξαμενάς, καὶ μὲ τὴν φιλεργίαν των μετέβαλον τὸ ξηρὸν ὄροπέδιον εἰς γῆν, ἔξ ἧς «ἔρρεε μέλι καὶ γάλα». Ὅπου δὲν ἦτο δυνατὴ καμμία καλλιέργεια, ἐκεῖ κατεγίνοντο εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Οὕτως ἐξηγεῖται πῶς ἡμποροῦσεν ἡ Χαναάν νὰ τρέφῃ τόσας γενεὰς Ἰουδαίων. Ἀλλ' ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν κατοικίαν ἡ Χαναάν ἡρημώθη. Μόνη μεγάλη σχετικῶς πόλις ἐν αὐτῇ ἀπέμεινεν ἡ *Ἱερουσαλήμ* (70), εἰς ὕψος 800 μ., κατοικουμένη ὑπὸ Ἀράβων χριστιανῶν, Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων. Κατ' ἔτος πολλαὶ χιλιάδες χριστιανῶν ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον συρρέουν ἐκεῖ διὰ νὰ προσκυνήσουν καὶ νὰ προσευχηθοῦν εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους. Ἡ Ἱερουσαλήμ συνδέεται σιδηροδρομικῶς μὲ τὸ ἐπίνειόν της, τὴν *Γιάφαν*. Εἰς τὰ νότια τῆς Παλαιστίνης ἐπὶ τριγωνικῆς χερσονήσου ὑψοῦται τὸ ὄρος *Σινᾶ*, γνωστὸν εἰς ἡμᾶς ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Μωϋσέως.

γ) *Ἀνατολικῶς τοῦ Ἰορδάνου* ἐκτείνεται στέπη ἔρημος, ἡ ὁποία εἰς τινες μεμονωμένους τόπους παρουσιάζει μετρίαν βλάστησιν. Ἐκεῖ οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται ἰδίως εἰς τὴν κτηνοτροφίαν προβάτων.

6. Ἀραβία.

1. *Μορφὴ τοῦ ἐδάφους.* Ἡ Συριακὴ ἔρημος συνέχεται πρὸς νότον μὲ τὸ ὄροπέδιον τῆς Ἀραβίας. Τοῦτο, ὅπως καὶ ἡ γειτονικὴ Ἀφρικὴ, εἶναι ὑψηλὴ (600—900 μ.) τραπεζοειδὴς χώρα, ἡ ὁποία συνίσταται ἀπὸ γρανιτικὰ πετρώματα καὶ παντοχόθεν περιβάλλεται ἀπὸ ὄροσειράς. Αὗται κλιμακῶς κατέρχονται πρὸς βραχὺδεις παραλίας. Ἄν καὶ ἔχῃ ἔκτασιν ἴσην μὲ τὸ ἥμισυ τῆς Εὐρώπης, ὁ πληθυσμὸς της δὲν ὑπερβαίνει τὰ 3 ἑκατομμύρια κατοίκων.

2. *Τὰ παράλια* μόνον κατὰ τὸ ΝΔ ἄκρον τῆς χερσονήσου ἔχουν πλουσίας βροχὰς, ὀφειλομένας εἰς τοὺς ἀνέμους, οἱ ὅποιοι

πνέουν ἐκ τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ. Ἐκ τούτου ἡ βλάστησις εἶναι πλουσία καὶ δικαίως ὁ τόπος οὗτος ἐπονομάζεται «**Εὐδαίμων Ἀραβία**» (**Ἰμεμένη**). Τὰ χωρία τῶν Ἀράβων περιστοιχίζονται ἀπὸ φοίνικας, πορτοκαλλέας καὶ ἀμπέλους, εἰς δὲ τὰ πλάγια τῶν βουνῶν ἐκτείνονται φυτεῖαι καφέας. Ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς ἑξαγωγῆς **Μόνα** ἔλαβε τὸ ὄνομα ὁ εὐώδης καφὲς τῆς Ἰμεμένης. Ἀπὸ τὴν ῥητίνην διαφόρων δένδρων αὐτῆς προέρχονται τὸ θυμίαμα καὶ ἄλλα ἀρώματα. Ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης ἡ **Χοδείδα** (50) διενεργεῖ ἐμπόριον καφέ. Ἐπὶ τοῦ στενοῦ δὲ πορθμοῦ Μπαμπ-ἐλ-Μπαντέμ (= πύλη τῶν δακρῶν) τὸ **Ἄδεν** (25), τὸ ὁποῖον κατέχεται ὑπὸ τῶν Ἀγγλων, εἶναι σπουδαῖος σταθμὸς ἀνθρακεύσεως ἐπὶ τῆς θαλασσίας ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας.

Βορείως τῆς Ἰμεμένης ἡ παραλία εἶναι ἐπίσης κλιμακωτή, ἀλλ' εἶναι πτωχὴ εἰς βροχὰς καὶ διὰ τοῦτο ὀλιγώτερον εὐφορος καὶ ἀραιότερα κατοικημένη· ὀνομάζεται **Πετραία Ἀραβία ἢ Χειζάζ**. Αὕτη εἶναι κοιτὶς τοῦ Μωαμεθανισμοῦ καὶ χιλιάδες πιστῶν κατ' ἔτος ἀποδημοῦν εἰς τὴν «μητέρα τῶν πόλεων», τὴν **Μέκκαν** (70) διὰ νὰ προσκυνήσουν τὸν ἱερὸν λίθον (μετεωρόλιθον), ὁ ὁποῖος εἶναι ἐντειχισμένος εἰς κυβοειδὲς οἰκοδόμημα, τὸν Κααβᾶ. Ἐκτὸς τούτου προσκυνοῦν εἰς τὴν Μεδινὰν (50) τὸν τάφον τοῦ προφήτου Μωάμεθ.

Τὸ παρὰ τὸν Περσικὸν κόλπον βαθύπεδον, ἐπειδὴ λαμβάνει δι' ὑπογείων πηγῶν ἀρκετὴν ὑγρασίαν, ἀναπτύσσει εἰς πολλὰ μέρη πλουσίαν βλάστησιν καὶ εἶναι προσοδοφόρον· ἀραβόσιτος, ῥύζι, βαμβάκι, ζαχαροκάλαμον καὶ διάφορα ὀπωρικά εἶναι τὰ προϊόντα τῆς ἡγεμονίας τοῦ **Ομάν**, μὲ τὴν **Μασκάτην** (40) ὥς σπουδαῖον ἐμπορικὸν λιμένα.

3. **Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀραβίας** εἶναι περικλειστον καὶ ἐκ τούτου κατάξηρον. Ἐν ᾧ τὴν ἡμέραν καίεται ἀπὸ ἀφόρητον καύσωνα, τὴν νύκτα κατάλαμβάνεται ἀπὸ παγωνιᾶν (ἡπειρωτικὸν κλίμα). Τὸν χειμῶνα ὅμως αἱ καταιγίδες εἶναι συχναὶ καὶ τότε τὰ νερὰ συρρέουν εἰς τὰς βαθυτέρας λεκάνας τοῦ ἐδάφους· ἐκεῖ ἡ βλάστησις εἶναι δυνατὴ καὶ οἱ Βεδουῖνοι, οἱ ὀλίγοι κάτοικοι τῆς ἐρήμου, βόσκουν τὰ ποίμνια τῶν προβάτων, τὰ ἄλογα καὶ τὶς καμήλας των. Οὗτοι ζοῦν κατὰ φυλάς, αἱ ὁποῖαι ὑπακούουν εἰς

ένα ἀρχηγὸν (Σεΐχην). Ἡ κάμηλος ἡ ὁποία ἡμπορεῖ νὰ ταξιδεύῃ ἀρκετὰς ἡμέρας χωρὶς τροφήν καὶ νερό, εἶναι διὰ τὸν Ἀραβὰ ὡς «πλοῖον ἐν τῇ ἐρήμῳ».

4. Οἱ Ἀραβες ἀνήκουν εἰς τὴν λευκὴν ἢ Καυκασίαν φυλὴν καθὼς καὶ ἡμεῖς, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἶναι κάπως μελαυοί. Εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Μωάμεθ ἐτράπησαν εἰς κατακτήσεις καί, ἀφ' οὗ κατέλαβον τὴν Συρίαν, τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Περσίαν, τὴν Αἴγυπτον καὶ ὅλην τὴν Βόρειον Ἀφρικὴν, ἐπέρασαν καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ὅπου, ὡς εἶδομεν, παρέμειναν ἐπὶ 800 ἔτη καὶ ἀφήκαν ἀρκετὰ ἔχνη τῆς τέχνης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ των. Ὅμοίως εἰς τὴν Δαμασκὸν καὶ τὴν Βαγδάτην ἐπὶ αἰῶνας ἤκμαζεν ὁ Ἀραβικὸς πολιτισμός, ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι, οἱ ὁποῖοι κατέλαβον τὰς Ἀραβικὰς χώρας, τὸν ἐξηφάνισαν. Ἀπὸ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης ἰδρῦθησαν ἀνεξάρτητα Ἀραβικὰ κράτη, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας.

7. Ἰράν.

Ὅρίσατε τὴν θέσιν τοῦ Ἰράν ἐν τῇ ΝΔ Ἀσίᾳ. — Ὀνομάσατε τὰς χώρας καὶ τὰς θαλάσσας, αἱ ὁποῖαι τὸ περιβάλλουν. — Παρατηρήσατε εἰς τὸν χάρτην τὴν μορφήν τοῦ ἐδάφους καὶ συγκρίνατέ το μὲ τὴν Ἀραβικὴν Χερσόνησον.

1. **Μορφή τοῦ ἐδάφους.** Ὡς ὁ χάρτης δεικνύει, τὸ Ἰράν εἶναι **ὄροπέδιον** ἴσον μὲ τὸ Ἀραβικὸν κατὰ τὴν ἔκτασιν, ἀλλ' ὑψηλότερον αὐτοῦ (μέσον ὕψος 1300 μ.). Ἐξ ὅλων τῶν πλευρῶν τὸ Ἰρανικὸν ὄροπέδιον περιστοιχίζεται ἀπὸ μακρὰς ὄροσειράς, κατὰ τὰ βόρεια δ' αὐτοῦ ἄκρα συνάπτεται μὲ ὑψηλότατα ὄροπέδια, τὸ τοῦ Παμίρ καὶ τὸ τῆς Ἀρμενίας.

Καὶ ἐσωτερικῶς τὸ ὄροπέδιον διασχίζεται ἀπὸ διαφόρους ὄροσειράς, αἱ ὁποῖαι οὕτω περικλείουν μεταξύ των διάφορα λεκανοπέδια. Ταῦτα, ὅπως καὶ εἰς τὴν Ἀραβίαν καὶ τὴν κεντρικὴν Μικρὰν Ἀσίαν, εἶναι σκεπασμένα ἐν μέρει μὲ ἄμμιον, ἐν μέρει μὲ πηλόν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ οἱ περικλειστοὶ οὗτοι τόποι δὲν ἔχουν διεξόδους πρὸς τὴν θάλασσαν, αἱ λεπταὶ ὕλαι, τὰς ὁποίας οἱ ποταμοὶ συμπαρασύρουν ἀπὸ τὰ βουνά, δὲν ἐκφεύγουν πρὸς τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ παραμένουν καὶ πληροῦν τὰς λεκάνας τοῦ ἐσωτερικοῦ· οὕτως αὐταὶ μὲ τὸν καιρὸν ἐτάφησαν ὑπὸ στρώματα πηλοῦ καὶ ἄμμου ἕως τὰς ῥάχεις τῶν βουνῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖ ἐπικρατεῖ, ὡς θὰ ἴδωμεν, μεγίστη ξηρασία, ὁ ἄνεμος ἀνασηκώνει

τὴν λεπτὴν ἄμμον εἰς σωρούς, τοὺς ὁποίους μετακινεῖ, καὶ οὕτω μεταβάλλει τὸν τόπον εἰς ἀμμώδη ἔρημον.

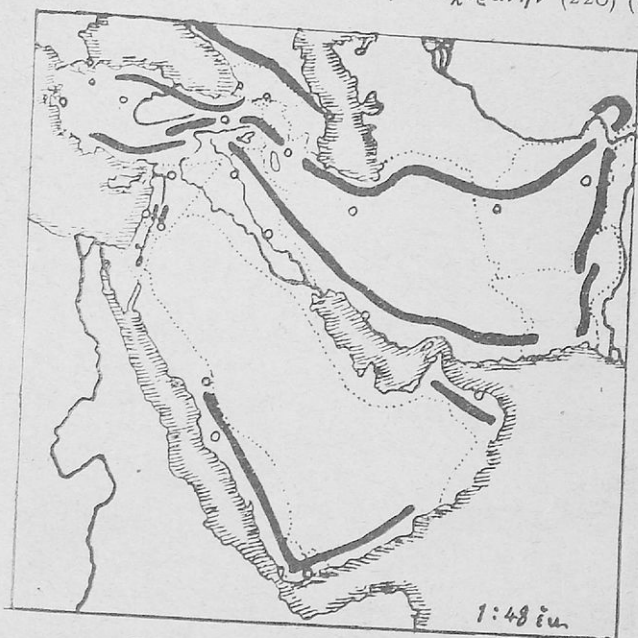
Τὰ ὑψηλότερα ἐκ τῶν ὀρέων τοῦ Ἰράν εἶναι ὁ **Ἀλμπουργ** παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Κασπίας μὲ τὸν γιγαντιαῖον ἡφαιστειακὸν κῶνον Ντεμαβέντ (7560 μ.) καὶ τὸ **Ἰνδοκοῦχον** εἰς τὸ ΒΑ ἄκρον (7750 μ.) πρὸς τὸ Παμίρ.

2. **Κλίμα καὶ προϊόντα τοῦ ἐδάφους.** Αἱ κλιτύες καὶ αἱ ὑπώρειαι τῶν βουνῶν δέχονται συνήθως πλουσίας βροχάς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τεχνητῶς τὸ ἔδαφος ἀρδεύεται, ὑπάρχουν ἐκεῖ εὐφοροὶ ἀγροὶ δημητριακῶν, ὀπίου, καπνοῦ καὶ βάμβακος, ἀμπέλια καὶ κῆποι, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ κερασέα εἶναι αὐτοφυής. Ὅθεν οἱ τόποι οὗτοι εἶναι πυκνὰ κατοικημένοι ἐν ᾧ δὲ μέρος τῶν κατοίκων καταγίνεται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κηπουρικὴν, ἄλλοι ὑφαίνουν πολύχρωμα μεταξωτὰ καὶ τάπητας, οἱ ὅποιοι εἶναι ὀνομαστοὶ καθ' ὅλον τὸν κόσμον.

Εἰς τὰ εὐρέα ὅμως λεκανοπέδια, τὰ ὁποῖα περικλείονται μετὰ τῶν βουνῶν, ἐπικρατεῖ ἀφόρητος καύσων καὶ τόση ξηρασία, ὥστε καὶ ἐπὶ μῆνας ἂν ἀφεθῇ σιδηροῦν σκεῦος εἰς τὸν ἀέρα, δὲν δξειδοῦται. Ἐν ᾧ δὲ τὸ θέρος τὸ θερμόμετρον δεικνύει ὑπὸ σκιὰν τὴν μεσημβρίαν 70° Κ., τὰς νύκτας καταβαίνει καὶ μέχρι τοῦ 0° (κλίμα:). Οἱ ὀλίγοι ποταμοί, οἱ ὅποιοι κατέρχονται ἐκ τῶν ὀρέων, ἢ καταπίνονται ἀπὸ τὴν ἄμμον ἢ σταματοῦν εἰς ἔλη καὶ λίμνας ἁλμυράς. Οἱ περικλείστοι δηλ. οὗτοι τόποι καὶ ἐδῶ, ὅπως καὶ εἰς τὴν κεντρικὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἔχουν ἐπίστρωμα ἁλμυρᾶς ἁμμου, τὸ ὁποῖον ἀντιφεγγίζει καὶ κάμνει τὴν ἔρημον νὰ φαίνεται ὥσαν χιονισμένος ἀγρὸς (ἁλμυρὰ ἔρημος). Θὰ ἦσαν κάποτε πυθμὴν θαλάσσης, διὰ νὰ εἶναι ἐπιστρωμένοι μὲ ἄλας! Ὅθεν καὶ τὰ ῥέοντα ὕδατα περιέχουν πάντοτε ὀλίγον ἄλας καὶ ἐπειδὴ εἰς τὰς λίμνας, ὅπου χύνονται, ἢ ἐξάτμισις εἶναι πολὺ δυνατὴ, ἢ ἁλμυρὰ σύστασις τῶν ὑδάτων διαρκῶς ἐνισχύεται. Ἐννοεῖται τώρα ὅτι αἱ ἁλμυραὶ αὗται στέππαι εἶναι ἄγονοι καὶ μόνον μερικοὺς ἀκανθώδεις θάμνους παράγουν. Πλάνητες ποιμένες μὲ τὰ ἄλογα, τὰ βόδια καὶ τὰς καμήλους των εἶναι μόνοι κάτοικοι τῶν ἐρήμων τούτων.

3. **Πολιτικὴ διαίρεσις.** Οροσειραὶ τινες κατερχόμεναι ἀπὸ Β πρὸς Ν διαιροῦν τὸ Ἰρανικὸν ὀροπέδιον εἰς δυτικὸν καὶ ἀνα-

τολικόν μέρος. Τò δυτικόν περιλαμβάνει τὸ *Βασίλειον τῆς Περσίας* μὲ $9\frac{1}{2}$ ἑκατομμύρια κατοίκων. Οὗτοι εἶναι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Περσῶν, συγγενεῖς τῶν Εὐρωπαίων καὶ τῶν Ἰνδῶν ἀλλ' ἀπὸ τὸν καιρὸν ὅπου οἱ Ἀραβες εἶχον κατακτήσει τὴν Περσίαν ἔγιναν διὰ τῆς βίας Μωαμεθανοί. Ἀνεμίχθησαν ὅμως πολὺ καὶ μὲ τουρκικῆς καταγωγῆς φυλὰ. Ὁ βασιλεὺς τῶν ὀνόμαζται *Σάχης* καὶ διαμένει εἰς τὴν *Τεχεράνην* (220) (θέσις

Εἰς. 51. Αἱ χώραι τῆς ΝΑ Ἀσίας.

μὲ τοὺς στενοὺς καὶ ἀκαθάρτους δρόμους καὶ τὰς εὐρείας πλατείας καὶ ἀγορὰς (χαλιὰ καὶ μεταξωτά). Ἀπὸ τὴν Τεχεράνην μία παναρχαία ὁδὸς διὰ τῆς *Ταυρίδος* (200) ἄγει πρὸς τὴν Τραπεζοῦντα. Εἰς εὐφορον ὄρεινὴν κοιλάδα τῆς νοτίου Περσίας ἡ *Σχιράς* (50) εἶναι περίφημος διὰ τοὺς κήπους τῶν ῥόδων καὶ τὸ κόκκινον κρασί. Ὁ κύριος λιμὴν τῆς Περσίας εἶναι τὸ *Ἀβουσίρ* ἐπὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Τὸ ΒΑ μέρος τοῦ Ἰράν κατέχεται

ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ **Ἀφγανιστάν** (5 ἑκατ. κάτοικοι, συγγενεῖς μετὰ τοὺς Πέρσας, Μωαμεθανοί). Ἡ κοιλάς τῆς **Καβούλ** (100) συνδέει τὸ Ἰράν μετὰ τὰς Ἰνδίας, ἐν ᾧ ἄλλη ὁδὸς διὰ τῆς **Χερὰτ** (51, 40) φέρει πρὸς τὸ βαθύπεδον τοῦ Τουράν. Τὸ ΝΑ τμήμα τοῦ Ἰράν εἶναι ἡ ἔρημος **Γεδρωσία**, τὴν ὁποίαν ἐπέρασε μετὰ τὸν ἡστροατὸν τοῦ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὅταν ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὸν Ἰνδὸν ποταμόν. Σήμερον λέγεται **Βελουχιστάν** καὶ ἔχει ἀραιότατον πληθυσμόν. Οἱ κάτοικοι (500 χιλ.) ζοῦν ὡς νομάδες, ἡ δὲ χώρα των ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴν διοίκησιν τῶν Ἰνδιῶν.

4. **Ἀσκησις**. Τίνας χώρας σὰς δεικνύει ὁ χάρτης 51. — Κάμειτε μεγέθυσις αὐτοῦ καὶ ἐγγράψατε τὰ ὀνόματα τῶν σημειουμένων ὁρέων, ποταμῶν, πόλεων κλπ. — Ταξίδιον ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Μέκκαν, ἀπὸ Σμύρνης εἰς Βαγδάτην.

ΝΟΤΙΑ ΑΣΙΑ

Ἡ νοτία Ἀσία περιλαμβάνει τὰς δύο μεγάλας χερσονήσους αἱ ὁποῖαι προσφύονται εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ κεντρικοῦ ὁροπεδίου τῆς Ἀσίας. Ἡ μὲν δυτικὴ ὀνομάζεται **Ἰνδαί**, ἡ δὲ ἀνατολικὴ **Ἰνδοκίνα**. Εἰς τὴν νοτίαν Ἀσίαν ἀνήκουν καὶ αἱ **Ἰνδικαὶ** ἢ **Μαλαϊκαὶ** νῆσοι, κείμεναι ΝΑ τῆς Ἀσίας. — Ποῖος κύκλος τῆς Γῆς διέρχεται διὰ τῶν νήσων τούτων; Ποῖος βορειότερον διὰ τῶν Ἰνδικῶν χερσονήσων; Αἱ Ἰνδαί, ἡ Ἰνδοκίνα καὶ αἱ Μαλαϊκαὶ νῆσοι ἔχουν τὸ ἴδιον κλίμα καὶ ὁμοίαν τὴν βλάστησιν τῶν φυτῶν ἀποτελοῦν μίαν γεωγραφικὴν ἐνότητα, τὰς **τροπικὰς χώρας τῆς Ἀσίας**. Ἐπειδὴ δὲ διατελοῦν, ὡς καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ἀσία, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν περιοδικῶν ἀνέμων, οἱ ὅποιοι λέγονται Μονσούν, διακρίνονται καὶ ὡς **Χῶραι Μονσούν**. — **Κλίμα**. Κατὰ τὸ θέρος τὰ ὁροπέδια τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας θερμαίνονται πολὺ ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Τὴν θερμότητα αὐτοῦ τὸ ἔδαφος μεταδίδει εἰς τὸν ἀέρα, οὗτος δέ, θερμαινόμενος, γίνεται ἐλαφρότερος καὶ ἀνέρχεται εἰς ὑψηλότερα στρώματα, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ καπνός, ὁ ὁποῖος βγαίνει ἀπὸ τὴν καπνοδόχον. Τότε θαλάσσιος ἀῆρ ἀπὸ τὸν Ἰνδικὸν καὶ Εἰρηνικὸν Ὠκεανὸν ὁρμᾷ, διὰ τὴν ἀναπληρώσῃ τὸ κενόν, πρὸς τὰ ὁροπέδια τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας. Οὕτω προέρχονται οἱ **Θερινοὶ Μονσούν**, τ. ἔ. ἐτησιαί.

Οὗτοι εἶναι θερμοὶ καὶ φορτωμένοι ὕδατιμοὺς, συναντῶντες δὲ τὰς πρώτας πρὸς τὴν παραλίαν ὑψηλὰς ὄροσειράς, αἱ ὁποῖαι

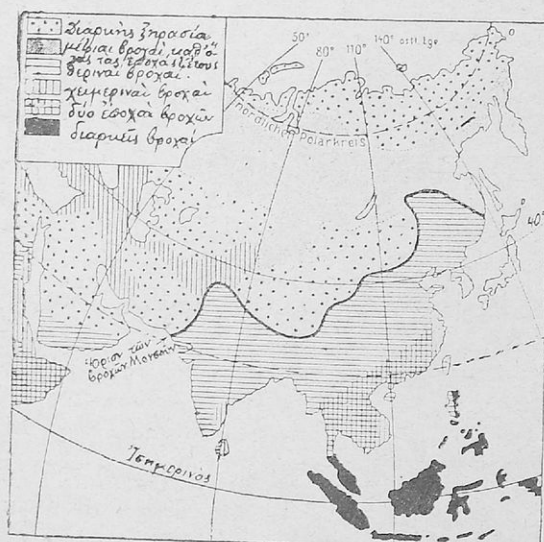

Ἀπὸ Νοεμβρίου μέχρις
Ἀπριλίου

Ἀπὸ Μαΐου μέχρις
Οκτωβρίου

Εἰκ. 52. Οἱ ἄνεμοι Μονσούν.

εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον χιονοσκεπεῖς, ψύχονται ἀποτόμως. Κατα-

Εἰκ. 53. Χάρτης βροχῶν τῆς Ἀσίας.

κλυσμαῖαι βροχαὶ πίπτουν τότε ἀπὸ τὰ νέφη. Ὅθεν εἰς τοὺς τόπους τούτους ἔχουν τὰς πηγὰς τῶν μέγιστοι ποταμοί, ἐκ τῶν

ὁποῖων ἄλλοι στρέφονται πρὸς νότον καὶ ἄλλοι πρὸς ἀνατολὰς (ὀνομάσατέ τους). Ὅπισθεν ὁμως τῶν ὄροσειρῶν τούτων τὰ ὄροπέδια τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας εἶναι ἀνυδρα καὶ κατέχονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ στέππας καὶ ἐρήμους (Εἰκ. 53).

Κατὰ τὸν χειμῶνα τὸ ἔδαφος τῶν ὄροπεδίων καὶ ὁ ὑπεράνω αὐτοῦ ἀῆρ ψύχονται εἰς μέγαν βαθμόν. Τοῦναντίον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν θαλασσῶν ἡ θερμοκρασία πίπτει ὀλίγον. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐπ' αὐτῆς ὁ ἀῆρ εἶναι θερμότερος καὶ ἀραιότερος ἀπὸ τὸν ψυχρὸν καὶ πυκνὸν ἀέρα τῶν ὄροπεδίων τῆς Ἀσίας, ἄνεμοι ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτῆς ἐξορμοῦν τὸν χειμῶνα πρὸς τὰ παραλία· οὗτοι εἶναι οἱ **χειμερινοὶ Μονσοῦν**. Τόσον ψυχροὶ εἶναι οὗτοι, ὥστε ἡ Κιτρίνη Θάλασσα (ΒΑ τῆς Κίνας) εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς παραλίας σκεπάζεται τὸν χειμῶνα μὲ πάγον, τὸ δὲ Πεκίνον (ἐπὶ τοῦ παραλλήλου τῆς Θεσσαλονίκης) ἔχει χειμῶνα ψυχρότερον ἀπὸ τὴν Στοκχόλμην!

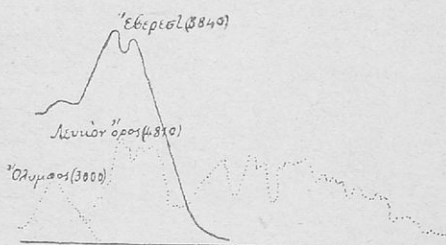
Οὕτως οἱ θερμοὶ καὶ ὑγροὶ ἄνεμοι τοῦ θέρους διαδέχονται τοὺς ψυχροὺς καὶ ξηροὺς ἀνέμους τοῦ χειμῶνος, ἡ δὲ κανονικὴ των διαδοχὴ βοηθεῖ σπουδαίως τὴν ναυτιλίαν. Μὲ τοὺς θερινοὺς ἐτησίας τὰ ἱστιοφόρα πλέουν ταχέως καὶ ἀσφαλῶς πρὸς τὰς βορείας χώρας, μὲ τοὺς χειμερινοὺς πρὸς τὰς νοτίας.

1. Αἱ Ἰνδίαί.

Αἱ Ἰνδίαί ἔχουν σχῆμα τετραγώνου, τὸ ὅποιον διὰ τοῦ βορείου τροπικοῦ κύκλου διαιρεῖται εἰς βόρειον καὶ νότιον τρίγωνον (**Ἰνδοστὰν - Δεκάν**). Μετὰ τῆς νήσου **Κεϋλάνης** αἱ Ἰνδίαί ἔχουν ἔκτασιν ἑπταπλασίαν τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἀλλὰ πληθυσμὸν 13 φορὰς μεγαλύτερον (320 ἑκατ. κατ.).

1. Τὰ **Ἰμαλάια** (τ. ἑ. κατοικία τῆς χιόνος) εἶναι ἡ μεγαλοπρεπεστέρα ὄροσειρὰ τῆς Γῆς. Πολλαὶ ἀπὸ τὰς κορυφάς των ὑπερβαίνουν τὰς 7000 μ. καὶ εἶναι αἰωνίως χιονοσκεπεῖς· τὸ **Ἐβερεστ**, φθάνον εἰς ὕψος 8840 μ., εἶναι τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Γῆς. Αἱ ὀράξεις τῆς ὄροσειρᾶς, ἐκτεινόμεναι τοξοειδῶς ἀπὸ ΒΑ πρὸς ΝΑ, εἶναι κατὰ μέσον ὄρον ὑψηλότεραι ἀπὸ τὸ Λευκὸν Ὅρος τῶν Ἀλπεων· ἀλλ' ἀπὸ τὸ ὄροπέδιον τοῦ Θιβέτ, τὸ ὅποιον

ἀπλώνεται ὀπισθεν τῶν Ἱμαλαίων εἰς ὕψος 5000 μ., ὀλίγον μόνον ὑπερέχουν. Πρὸς τὸ βαθύπεδον, τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται νοτίως, τὰ Ἱμαλαία καταπίπτουν ἀποτόμως. Εἰς τὰ ὕψη τῶν αἱ βροχαὶ εἶναι χειμαρρῶδεις. Τόσαι δὲ εἶναι αἱ ὕλαι, τὰς ὁποίας οἱ ποταμοὶ συμπαράσύρουν ἐκ τῶν βουνῶν, ὥστε μὲ αὐτὰς ὅλος ὁ κόλπος, ὁ ὁποῖος πρὸ πολλῶν χιλιάδων ἐτῶν ἐξετείνετο μεταξὺ τῶν Ἱμαλαίων καὶ τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Δεκάν, προσεχώσθη. Οὕτω τὸ βαθύπεδον τοῦ Ἰνδοστάν, τὸ ὁποῖον διαρρέει

Εἰκ. 54.

ὁ Γάγγης, ἐσχηματίσθη ἐκ τῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ, ὅπως καὶ τὸ βόρειον Ἱταλικὸν βαθύπεδον ἐκ τῶν προσχώσεων τοῦ Πάδου.

2. Ἰνδοστάν. α) Ἡ χώρα τοῦ Ἰνδοῦ.

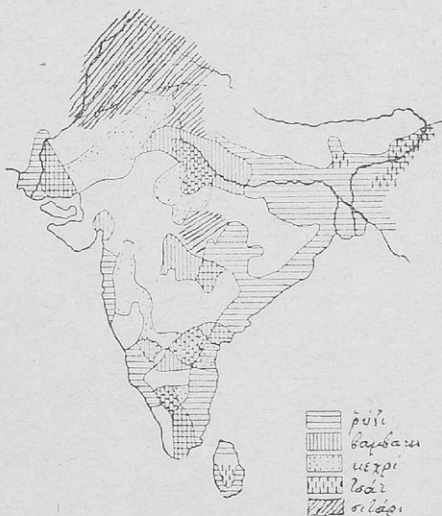
Ἀπὸ τὰς ὑπηρεσίας

τῶν Ἱμαλαίων κατέρχονται πρὸς τὸν Ἰνδὸν πέντε πολὺνδροι ποταμοί. Ἡ πεδιάς, τὴν ὁποίαν οὗτοι διαρρέουν, εἶναι ἡ εὐφορος **Πενταποταμία** (Παντσχάμπ), μέχρι τῆς ὁποίας ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ὠδήγησε τοὺς Μακεδόνες. Ἡ κοιλὰς τοῦ **Κασιμίρ**, κειμένη εἰς ὕψος 2000 μ. καὶ περιστοιχιζομένη ἀπὸ χιονοσκεπῇ ὄρη, εἶναι ὀνομαστή διὰ τὰς φυσικὰς καλλονὰς καὶ τὴν πλουσίαν βλάστησιν. Ἀπὸ μαλλιά λεπτότατα αἰγῶν οἱ ὕφανται τοῦ Κασιμίρ κατασκευάζουν τὰ περίφημα λαχούρια ἢ σάλια, διὰ τὰ ὁποῖα δικαίως θεωροῦνται οἱ ἄριστοι ὕφανται τοῦ κόσμου. Κέντρον ἐμπορικὸν τῆς χώρας εἶναι ἡ **Δαχώρη** (200), τῆς ὁποίας τὰ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα καὶ τζαμιά ὑπενθυμίζουν τοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους ἐν Ἰνδίαις ὑπῆρχε μωαμεθανικὴ δεσποτεία. Ἐπίνειον τῆς χώρας τοῦ Ἰνδοῦ εἶναι τὸ **Καρατσὶ** (220) παρὰ τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ.

β) Ἡ χώρα τοῦ Γάγγου καὶ Βραμαπούτρα. Εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἱμαλαίων οἱ ποταμοί, πλημμυροῦντες, σχηματίζουν βαλτώδη ζώνην, ἡ ὁποία καλύπτεται ἀπὸ πυκνοὺς καλαμῶνας.

Ἐντὸς αὐτῶν διαιτῶνται ὄφεις δηλητηριώδεις καὶ ἄλλα ἐπίφοβα ἔρπετα καὶ ἐμφωλεύουν θηρία, μεταξύ τῶν ὁποίων ἡ τίγρις, ὁ πάνθηρ καὶ ὁ ῥινόκερος εἶναι τὰ φοβερώτερα. Εἰς 1000 ὑπολογίζονται οἱ Ἰνδοί, οἱ ὁποῖοι κατ' ἔτος σπαράσσονται ἀπὸ τὰς τίγρεις καὶ εἰς δεκαπλάσιους οἱ ἀποθνήσκοντες ἀπὸ τὰ δῆγματα τῶν λοβόλων ὄφρων. Εἰς τὰ πανάρχαια δάση, τὰ ὁποῖα καλύπτουν τοὺς πρόποδας τῶν βουνῶν, κατοικοῦν ἐλέφαντες, πίθηκοι καὶ σμήνη ποικιλοχρῶμων πτηνῶν. Ἐκεῖ καὶ ὁ ταῶς (παγῶνι) ἔχει τὴν κατοικίαν του.

Τὸ εὐρὺ βαθύπεδον, διὰ τοῦ Γάγγου καὶ τῶν παραποτάμων του, ὥς καὶ διὰ πολλῶν διωρύγων, ἀρδεύεται πλουσίως. Ἐξ ἄλλου ἡ ὑψηλὴ ὄροσειρὰ τὸ προστατεύει ἀπὸ τοὺς χειμερινοὺς Μονσούν, ὥστε καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἐπικρατεῖ τὸ αὐτὸ σχεδὸν κλίμα. Ἡ ὑγρασία τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ θερμότης τοῦ ἡλίου προάγουν τὴν βλάστησιν, καὶ ὑπὸ κανστικώτατον ἥλιον

Εἰκ. 55. Οἰκονομικὸς χάρτης τῶν Ἰνδιῶν.

ἡ χώρα αὕτη παρουσιάζει ὄψιν καταπρασίνου κήπου. Εἰς τὰ πεδινὰ μέρη, πλησίον τῶν ποταμῶν, εὐδοκιμεῖ τὸ ῥύζι, τὸ ὁποῖον ἔδῳ θερίζεται καὶ τέσσαρας φορὰς τὸ ἔτος. Ἄλλ' ἂν οἱ θερινοὶ ἄνεμοι, οἱ ὁποῖοι πνέουν ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ συντελοῦν εἰς τὴν εὐφορίαν, δὲν πνεύσουν ἢ βραδύνουν πολὺ, τότε ἡ ἐσοδεία καταστρέφεται καὶ ὁ πικνὸς πληθυσμὸς μαστίζεται ἀπὸ πείναν (ἀπὸ τοῦ 1860 — 1900 ἀπέθανον ἀπὸ πείναν 30 ἑκατομυ.). Ζαχαροκάλαμον, φοίνικες, βαμβάκι, ἀρώματα εἶναι τὰ ἄλλα κύρια προϊόντα. Ἀλλὰ καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τὸ ἔδαφος εἰς

τὰ ΝΔ τοῦ Ἰνδοσταν, κρύπτει θησαυρούς: μέταλλα καὶ γαιάν-
θρακας, οἱ ὅποιοι εὐνοοῦν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μηχανουργίας καὶ
τῆς ὑφαντικῆς.

Ὁ Γάγγης δὲν ἀρδεύει μόνον τὴν χώραν, διὰ τῆς ὁποίας διέ-
ρεται, ἀλλ' ἀποτελεῖ καὶ σπουδαιότατον μέσον συγκοινωνίας. Διὰ
τοῦτο ἐπ' αὐτοῦ εἶναι κτισμέναι πολλαὶ καὶ μεγάλαι πόλεις, οἱ
δὲ Ἰνδοὶ θεωροῦν τὸν ποταμὸν ὡς ἱερόν, τὸν προσκυνοῦν, καὶ εἰς
τὰ δικαστήρια ὀρκίζονται εἰς τὰ νερά του. Παρὰ τὸν ἄνω Γάγ-
γην τὸ **Δελχί** (300) εἶναι ἡ ἔδρα τοῦ Ἀγγλοῦ ἀντιβασιλέως, ὁ
ὁποῖος κυβερνᾷ τὴν Αὐτοκρατορίαν τῶν Ἰνδιῶν. Εἰς τὸν μέσον
Γάγγην κεῖται ἡ **Βαγαρές** (200), ἡ «Ἱερὰ πόλις» τῶν Ἰνδῶν,
εἰς τὴν ὁποίαν χιλιάδες πιστῶν ἀποδημοῦν διὰ νὰ λουσθῶν εἰς
τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ καὶ τὸν λατρεύσουν ὡς θεόν των. Γέροντες
καὶ ἀσθενεῖς καὶ ἀπὸ πολὺ μακρὰν μεταφέρονται ἐκεῖ εἰς τὰ
«ἅγια νερά» ἐλπίζον νὰ εὕρουν κάθαρσιν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας των
καὶ θεραπείαν καί, ἂν δὲν εὕρουν τοῦτο, τοῦλάχιστον ν' ἀποθά-
νουν εἰς τὰς ὄχθας του εὐχαριστημένοι. Διὰ τοὺς Μωαμεθανοὺς
τῶν Ἰνδιῶν πόλις ἱερὰ εἶναι ἐπὶ τοῦ Γάγγου ἡ **Ἀλλαχαμπὰδ**
(160) τ. ἔ. πόλις τοῦ θεοῦ. Εἰς τὴν εὐφορωτάτην Βεγγάλην, εἰς
τὸ τεράστιον Δέλτα τοῦ ποταμοῦ, κεῖται ἡ **Καλκούτα** (1, 3 ἑκατ.),
ἡ ὁποία πρὸ 200 ἐτῶν ἦτο ἀσήμαντον χωρίον ἀλιέων· σήμερον
εἶναι τὸ «Λονδῖνον τῶν Ἰνδιῶν», ἐκ τοῦ ὁποίου οἱ θησαυροὶ τῆς
χώρας ἀποστέλλονται εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ
τὴν ἀκάθαρτον «μαύρην πόλιν» τῶν Ἰθαγενῶν καὶ ἀπὸ τὴν ἀπα-
στράπτουσαν «λευκὴν πόλιν» τῶν Εὐρωπαίων. Ἀπὸ τὰς ἀναθυ-
μιάσεις τῆς σηπομένης φυτικῆς ὕλης εἰς τὰ ἔλη τοῦ Δέλτα, ἡ
Βεγγάλη εἶναι ἐστία τῆς χολέρας καὶ τῆς πανούκλας.

3. **Δεκάν.** Ἡ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Δεκάν κατέ-
χεται ἀπὸ ὑψηλὰς ὀροσειράς, αἱ ὁποῖαι, εἰς τὰ νότια, ὑπερβαί-
νουν τὴν ἰδικὴν μας Πίνδον. Ἐκεῖ τὰ νέφη τῶν θερινῶν θαλασ-
σίων ἀνέμων ῥίπτουν τὴν βροχὴν των καὶ πολλοὶ ποταμοὶ
ἔχουν ἐκεῖ τὰς πηγὰς των. Τὸ ἐσωτερικὸν ὅμως ἔχει ὀλίγας βρο-
χὰς καὶ κατὰ μέγα μέρος εἶναι στεππῶδες. Καλλιεργεῖται ὅμως
καὶ ἐκεῖ τὸ βαμβάκι καὶ ἀπὸ τὸ ἔδαφος ἐξορύσσονται μέταλλα
πολύτιμα, χρυσός, ἀδάμαντες κλπ. Ἡ **Χαῖδαραβὰδ** (400) ἐν τῷ
κέντρῳ τοῦ Δεκάν ἔχει πολλοὺς Μωαμεθανοὺς. Ἡ **Βομβάη**

(1,2 ἑκατ.), ἐπὶ νησίδος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς, εἶναι ὁ σπουδαιότερος λιμὴν τῆς Ἰνδικῆς διὰ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ βάμβακος καὶ ἔδρα τῶν μεγαλυτέρων ἐμπορικῶν οἰκῶν. Τὸ **Μαδράς** (550) ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς εἶναι ὁ κύριος ἐξαγωγικὸς λιμὴν τοῦ Δεκάν.

4. Ἡ νῆσος **Κεϋλάνη** εἰς ἑκτασιν εἶναι ἴση μὲ τὴν παλαιὰν Ἑλλάδα καὶ ἔχει 4,5 ἑκατ. κατοίκων. Εἶναι ὠραία καὶ εὐφορος ὡς παράδεισος, μὲ τὰς ἐκτεταμένας φυτείας τῆς καφέας καὶ τοῦ τεύου, καὶ τὰ δένδρα τῆς κανέλλας καὶ τὰ ἄλλα ἀρωματικά. Τὸ **Κολόμπο** (250) εἶναι σπουδαῖος σταθμὸς διὰ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν ἀτμοπλοίων. Ὀλίγον ἔξωθεν τῆς Κεϋλάνης, τὸν Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον, ἀλιεύονται μαργαριτάρια ἀπὸ τὰ μαργαριτοφόρα ὄστρεα, τὰ ὁποῖα ζοῦν εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης.

5. *Οἱ κάτοικοι.* α) *Ὁ λαὸς καὶ ἡ θρησκεία του.* Διὰ τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους αἱ Ἰνδίαί, καὶ ἰδίᾳ τὸ Ἰνδοστάν, εἶναι πυκνότατα κατοικημένοι (31 πόλεις μὲ πληθυσμὸν ἄνω τῶν 100 χιλ. ἐκάστη)· κατοικοῦνται δὲ ὑπὸ λαοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι συγγενὴς μὲ τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς Εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς.

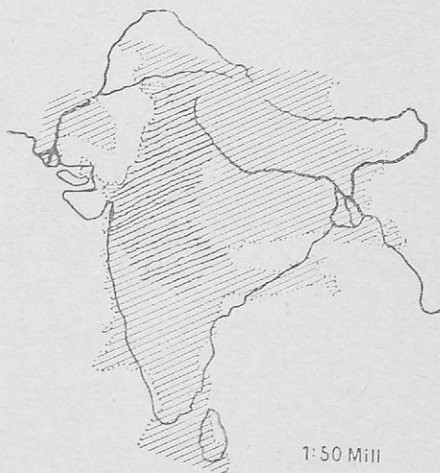
Οἱ Ἰνδοὶ πιστεύουν, ὅτι ὁ θεὸς Βραχμᾶν (τ. ἔ. Δημιουργὸς) ἐμοίρασε τοὺς ἀνθρώπους εἰς διαφόρους τάξεις· ἄλλοι νὰ εἶναι ἱερεῖς, ἄλλοι πολεμισταί, ἄλλοι γεωργοί, ἔμποροι τεχνῖται καὶ ὑπηρέται. Οὕτω κάθε ἄνθρωπος εἶναι ἐκ γεννήσεως προωρισμένος νὰ συνεχίσῃ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρὸς του καὶ δὲν ἠμπορεῖ μὲ κανένα τρόπον νὰ εἰσέλθῃ εἰς ἄλλην τάξιν. Πρὸς τὸ σύστημα τοῦτο τῶν τάξεων ἀντεστρατεύθη ὁ **Βουδδᾶς** (τ. ἔ. σωτήρ), ἰδρύσας νέαν θρησκείαν, τὸν **βουδδισμόν**. Αὕτη διδάσκει τὴν ἰσότητά μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ προτρέπει εἰς βίον ἐνάρετον καὶ κοινωφελῇ. Ἀλλ' οἱ βραχμᾶνοι, οἱ ἱερεῖς τῆς παλαιᾶς θρησκείας, κατεδίωξαν τὸν βουδδισμόν, ὥστε σήμερον οὗτος εἶναι διαδομένος ἔξω τῶν Ἰνδιῶν, εἰς τὸ Θιβέτ, τὴν Ἰνδοκίνα, τὴν Κίνα καὶ τὴν Ἰαπωνίαν. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ αἱ εὐγενεῖς ἀρχαὶ τοῦ Βουδδᾶ δὲν τηροῦνται ἀπὸ τοὺς ὁπαδοὺς του· πληθὸς ἱερέων κατοικοῦν εἰς μοναστήρια καὶ περνοῦν τὴν ζωὴν των μακρὰν πάσης ἐργασίας, μὲ ἐορτάς, νηστείας καὶ ἀποδημίας εἰς ἱεροὺς τόπους.

Εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ ὁ Μωαμεθανισμὸς ἔχει πολλοὺς ὁπαδοὺς (60 ἑκατ.), ἐν ᾧ ὁ Χριστιανισμὸς ὀλίγους (3 ἑκατ.).

β) **Πολιτισμός.**—Οἱ Ἰνδοὶ ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων εἶχον ἀνώτερον πολιτισμόν. Ἐκτιζον διὰ τοὺς θεοὺς των ἀξιοθαυμάστους ναοὺς, τοὺς ὁποίους ἐστόλιζον μὲ λαμπρὰ ἀγάλματα, τὸ δὲ μεγαλεῖον τῆς θεότητος ἐξύμνουν μὲ ἔξοχα ποιήματα. Εἰς τὰς τέχνας ἦσαν πολὺ ἐπιδέξιοι· εἰς τὴν κατασκευὴν κοσμημάτων καὶ μεταλλίνων σκευῶν, ὥς καὶ τὴν ὕφανσιν μεταξωτῶν καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων καὶ ταπήτων εἶναι σήμερον

ἀκόμη ἀριστοτέχναι. Διὰ τοῦτο ἀπ' ἀρχαίων χρόνων αἱ Ἰνδαὶ εἶχον τὴν φήμην χώρας θαυμαστῆς καὶ πολλοὶ ἔμποροι ἐταξίδευον μὲ τὰ καραβάνια πρὸς ἀναζήτησιν τῶν προϊόντων τῆς Ἰνδικῆς τέχνης. Οἱ Ἄραβες ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ἐκράτησαν εἰς χεῖράς των τὸ ἐμπόριον μὲ τὰς Ἰνδίας διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἀριθμοί, τοὺς ὁποίους ἀποκαλοῦμεν ἀραβικοὺς, μᾶς ἔγιναν μὲν γνωστοὶ διὰ τῶν Ἀράβων, ἀλλ' ἐξευρέθησαν ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν.

γ) *Πολιτικὴ κατάστασις.* Ἡ εὐκολία μὲ τὴν ὁποίαν ἠδύναντο οἱ Ἰνδοὶ νὰ ἔχουν τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα τοὺς ἔκαμε μαλθακοὺς καὶ ἀπολέμους. Διὰ τοῦτο

Εἰκ. 56. Σύγκρισις τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸ μέγεθος.

πολεμικοὶ λαοί, οἱ Μογγόλοι, τοὺς ὑπέταξαν καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας οἱ Εὐρωπαῖοι ἐγκτεσθάνθησαν εἰς τὴν εὐφρονον χώραν. Σήμερον ὅλη ἡ Ἰνδικὴ εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀγγλων. Οὗτοι ἔστρωσαν σιδηροδρομικὰς γραμμάς, ἤνοιξαν διώρυγας, κατεσκεύασαν ὑδραγωγεῖα καὶ ἐξησφάλισαν τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν εἰς αὐτήν. Ἡ Βρεττανικὴ Αὐτοκρατορία τῶν Ἰνδιῶν, εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνονται καὶ μέρη τῆς Ἰνδοκίνας καὶ τοῦ Ἰράν,

κατέχει ἑκτασιν ἴσην μὲ τὸ ἥμισυ τῆς Εὐρώπης καὶ κατοικεῖται ἀπὸ 330 ἑκατ. κατοίκων. Ὅθεν ἀποτελεῖ τὴν σπουδαιότεραν βρεττανικὴν κτήσιν· ἀλλ' ἔνεκα τοῦ θερμοῦ κλίματος μόνον εἰς 250 χιλ. ἀνέρχονται οἱ ἐν Ἰνδαίς Εὐρωπαῖοι.

6. *Ἀσκήσεις.* Διὰ τὴν αἱ Ἰνδαὶ ἐθεωροῦντο ἀνέκαθεν θαυμασιὰ χώρα·—Ἀναζήτησε ἐπὶ τοῦ χάρτου τὴν θαλασσίαν καὶ τὴν ἡπειρωτικὴν ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας.—Ποῖοι οἱ κυριώτεροι σταθμοὶ ἐπὶ τῆς θαλασσίας ὁδοῦ ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Καλκούταν;—Ποῖα προϊόντα λαμβάνομεν ἐκ τῶν Ἰνδιῶν;—Ἰχνογράφησε τὸ σχῆμα τῶν Ἰνδιῶν καὶ σημείωσε τὰ ὄρη καὶ τοὺς ποταμούς.—Σύγκρινε τὰς Ἰνδίας μὲ μίαν Εὐρωπαϊκὴν χερσόνησον. (Ἰμαλαία—Ἀλπεις, Γάγγης—Πάδος).—Σύγκρινε τὸ μέγεθος αὐτῶν κατὰ τὸν χάρτην 56.

2. *Ἰνδοκίνα.*

α) *Ἡ χώρα.* Αἱ ὄροσειραι τῶν Ἰμαλαίων καὶ ἄλλων ὄρέων τοῦ Θεβεῦ κάμπουν πρὸς νότον καὶ σχηματίζουν τὸν σκελετὸν τῆς χερσονήσου. Ἡ κεντρικὴ μάλιστα ὄροσειρά, ἐπεκτεινομένη, σχηματίζει τὴν χερσονήσον *Μαλάκκαν* ἢ ὁποία χωρίζει τὸν Ἰνδικὸν καὶ τὸν Εἰρηνικὸν Ὠκεανόν. Οὕτως ἡ Ἰνδοκίνα λαμβάνει τὸ σχῆμα συνεσφιγμένου γρόνθου μὲ τὸν δείκτην τῆς χειρὸς ἐκτεταμένον. Ἐπειδὴ δὲ αἱ κοιλάδες, αἱ μεταξὺ τῶν παραλλήλων ὄροσειρῶν, εἶναι ἀνοικταὶ πρὸς νότον, ἡ θερμὴ καὶ ὑγρὰ αὔρα τῶν θερινῶν θαλασσίων ἀνέμων εἰσδύει βαθέως εἰς αὐτάς καὶ ζωογονεῖ τὴν φύσιν. Ἐκ τούτου πυκνὰ δάση σκεπάζουν τὰς ὄροσειράς, ἡ δὲ εὐφορία εἰς τὰς κοιλάδας, τὰς ὁποίας διαρρέουν μεγάλοι ποταμοὶ (Μεκόγκ, Μενάμ), εἶναι ἐξαιρετικὴ. Ὅπως καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας, οὕτω καὶ ἐδῶ οἱ ὄρυζῶνες καταλαμβάνουν τὰς μεγαλυτέρας ἐκτάσεις, ἡ δὲ ἐσοδεία τῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς πλημμύρας τῶν ποταμῶν καὶ τὴν θαλασσίαν αὔραν. Καὶ γενικῶς ὁ φυτικὸς καὶ ζωικὸς κόσμος τῆς Ἰνδοκίνας εἶναι ὅμοιος μὲ τὸν τῶν Ἰνδιῶν. Φυτεῖαι καφέας κατέρχονται κλιμακῆδόν τὰς πλαγίας τῶν βουνῶν, αἱ δὲ χαράδραι τῶν ποτομῶν πνίγονται ἀπὸ τὰς περιπλοκάδας, πτέριδας καὶ θάμνους, οἱ ὁποῖοι συμπλέκονται καὶ σχηματίζουν φραγμὸν σχεδὸν ἀδιαπέραστον. Ἀνάμεσα εἰς τοὺς ὄρυζῶνας προβάλλουν ὥσάν νησιὰ τὰ δάση τῶν ὀπωροφόρων δένδρων καὶ μέσα εἰς αὐτὰ χάνονται αἱ χαμηλαὶ καλύβαι τῶν κατοίκων τρυγυρισμένοι ἀπὸ φοίνικας, ἄρτόδενδρα καὶ βανανέας.

β) Οἱ *κάτοικοι* τῆς Ἰνδοκίνας εἶναι Μογγόλοι, οἱ ὁποῖοι κατὰ μέγα μέρος μετηγάστειυσαν ἀπὸ τὴν Κίναν. Οἱ περισσότεροι κατοικοῦν εἰς τὰ παραποτάμια μέρη, τὰ ὁποῖα εἶναι εὐφορώτερα· ἐκεῖ αἱ καλύβαι τῶν εἶναι στημέναι ἐπάνω εἰς πασσάλους, τοὺς ὁποίους ἔχουν ἐμπήξει εἰς τὰ νερά. Ὅλοι εἶναι βουδδισταί. Εἰς τὸ μέσον τῆς χερσονήσου εἶναι ἡ μοναδικὴ ἀνεξάρτητος πολιτεία τῶν Ἰνδιῶν, τὸ *Σιάμ* (7 ἑκατ. κατ.). Ἐπὶ τοῦ Μενάμ ἡ *Βαγνόκ*, (650) εἶναι πόλις θαυμαστὴ μὲ πολλὰς διώρυγας, μὲ σπῖτια ποῦ ἐπιπλέουν εἰς τὰ νερά, μὲ ναοὺς καὶ ἀνάκτορα ποῦ προκαλοῦν τὸν θαυμασμὸν διὰ τὴν ξυλογλυπτικὴν τῶν.— Οἱ Ἀγγλοι καὶ

ἐδῶ κατέχουν τὴν δυτικὴν πλευράν, τὴν χώραν *Μπάρμα* μετὰ τὴν *Ραγκούν* (350), τὴν μεγαλυτέραν ἀγορὰν ὁρύζης ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ τὰ νότια τῆς *Μαλάκκας* μετὰ τὴν *Σιγγαπούρ* (300), βάσιν ἀνεφοδιασμοῦ τῶν ἀτμοπλοίων καὶ κέντρον παντοῦ ἐμπορίου. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς Ἰνδοκίνας εἶναι ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν Γάλλων (Κοχιγκίνα, Ἀννάμ, Τογκίνον, μετὰ 17 ἑκατομ. κατ.) μετὰ πρωτεύουσιν τὴν *Σαϊγκών* (300).—Ἡ Ἰνδοκίνα εἶναι πλουσία καὶ εἰς θησαυροὺς τοῦ ἐδάφους (γαϊάνθρακας, σίδηρον, κασίτερον πετρέλαιον).

3. Ἰνδικαὶ καὶ Μαλαϊκαὶ νῆσοι.

1. Αἱ νῆσοι αὗται εἶναι λείψανα πλατείας λωρίδος γῆς, ἡ ὁποία πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἦγωνε τὴν ΝΑ Ἀσίαν μετὰ τὴν Αὐστραλίαν. Τὰ βουνὰ τῶν εἶναι συνέχεια τῶν ὄρεσιν τῆς Ἰνδοκίνας καὶ θὰ ἔφθανε ἔξαρσις τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης κατὰ 50 μέτρα διὰ τὰ ἐπανασυνδεθοῦν αἱ μεγαλύτεραι ἐξ αὐτῶν καὶ μετὰ τῶν καὶ μετὰ τὴν Ἀσιατικὴν ἡπειρον (σύγκρισις μετὰ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους). Πολλὰ ἐκ τῶν νήσων ἔχουν ἐνεργὰ ἡφαιστεία καὶ συχνὰ τὸ ἔδαφος τῶν συγκλονεῖται ἀπὸ σεισμοῦς.

Ἡ Πολυνησία, ὅπως ἄλλως λέγονται, διαιρεῖται εἰς 4 κύρια συστήματα: τὰς *μεγάλας Σούνδα* (Σουμάτραν, Ἰάβαν, Βόρνεο, Σελεμπές), τὰς *μικρὰς Σούνδα*, τὰς *Μολούκκας* καὶ τὰς *Φιλιππίνας* νήσους. Τὸ κλίμα τῶν ἐν τῷ μέσῳ τῆς θερμῆς θαλάσσης εἶναι ὑγρὸν καὶ θερμὸν, ἀνθυγιεινὸν διὰ τοὺς Εὐρωπαίους. Ὡραι τοῦ ἔτους σχεδὸν δὲν διακρίνονται, ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἔδαφος, ὡς ἡφαιστειῶδες, εἶναι εὐφορώτατον, ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ποικιλία τῆς βλαστήσεως εἶναι ἐξαιρετικά. Τὰ βουνὰ ἕως τὰς κορυφὰς τῶν εἶναι σκεπασμένα μετὰ πυκνὰ δάση, εἰς τὰ ὁποῖα ζῇ ὁ οὐραγκουτᾶνος (εἰς τὴν Σουμάτραν καὶ Βόρνεο), ἡ τίγρις καὶ πολλὰ ἄλλα θηρία. Αἱ Μολούκκαι ἐπονομάζονται «νῆσοι τῶν ἀρωμάτων» διὰ τὰ πολλὰ ἀρωματικὰ φυτὰ τῶν (πιπέρη, μοσχόκαρυδον, γαρούφαλον κλπ. μπαχαρικά). Ἐνεκα τῆς εὐφορίας τοῦ ἐδάφους ὁ πληθυσμὸς εἰς μερικοὺς τόπους εἶναι πολὺ πυκνός, ἰδίᾳ ἐν τῇ Ἰάβᾳ, ὅπου εἰς τὴν θέσιν τῶν δασῶν φυτεύονται

καφέαι, ζαχαροκάλαμον, τέιον, καπνὸς καὶ ὄρυζα («κῆπος τῆς Ἀνατολῆς»).

2. Οἱ **κάτοικοι** τῶν νήσων κατὰ μέγα μέρος εἶναι **Μαλαῖοι**, φυλὴ συγγενὴς μὲ τοὺς Μογγόλους. Οἱ Ἀραβες, οἱ ὁποῖοι μὲ τὰ πλοῖα τῶν ἔφθαναν ἕως ἐδῶ, τοὺς προσεῖλκυσαν εἰς τὸν Μωαμεθανισμόν. Εἶναι δὲ καὶ οἱ Μαλαῖοι, ὥς νησιῶται, ἐπιδέξιοι θαλασσινοί, οἱ ὅποιοι τολμοῦν μὲ μικρὰς λέμβους ν' ἀνοίγωναι εἰς τὸ πέλαγος. Αἱ κυριώτεραι τῶν νήσων (τὰ $\frac{3}{4}$ τῆς Πολυνησίας) κατέχονται ἀπὸ τὴν Ὀλλανδίαν. Ἐπὶ τῆς Ἰάβας, ἣτις ἔχει πικνότερον πληθυσμόν (35 ἑκατ.), ἡ **Βαταβία** (250) εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῶν Ὀλλανδικῶν Ἰνδιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι πλούσιαι καὶ εἰς πηγὰς πετρελαίου. Αἱ **Φιλιππῖναι** ἀνήκουν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ **Μανίλα** (270) εἶναι ἀξιόλογος διὰ τὰ καπνεργοστάσιά της. Οἱ κάτοικοι τῶν Φιλιππίνων εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον χριστιανοί· ἀγαποῦν νὰ μασοῦν ἰνδοπέπερι, νὰ καπνίζουσιν καὶ νὰ βλέπουν ταυρομαχίας.

3. **Ἀσκήσεις.** Ἰχνογραφήσατε τὴν Ἰνδοκίναν καὶ τὰς Μαλαϊκὰς νήσους καὶ σημειώσατε ἐπ' αὐτῶν τὰς πόλεις — Ποῖα προϊόντα λαμβάνομεν ἐξ αὐτῶν; — Μετρήσατε μὲ τὴν κλίμακα τὸ μήκος τῆς Σουμάτρας καὶ συγκρίνατέ το μὲ ἴσην ἔκτασιν ἐν τῇ Εὐρώπῃ. — Πρὸς ποίαν διεύθυνσιν γίνεται τὸ ταξεῖδιον ἀπὸ Μανίλας πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς;

Γ'. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΣΙΑ

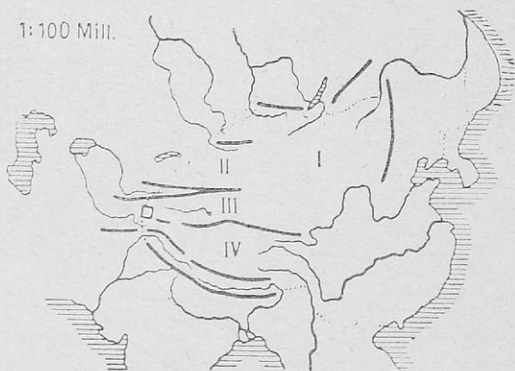
1. Σινικὸν Κράτος.

Εὑρατε εἰς τὸν χάρτην τὸ ὄροπέδιον τῆς Ἀσίας Παμὴρ καὶ ἀκολουθήσατε ἐξ αὐτοῦ τὰ ὅρια τοῦ Σινικοῦ Κράτους. Εἰς ποίαν ζώνην τῆς Γῆς εὐρίσκεται τὸ μεγαλύτερον αὐτοῦ μέρος; Μὲ ποίας χώρας τῆς Εὐρώπης ἀντιστοιχεῖ τοῦτο; — Ὀνομάσατε τὸ βορείως τῶν Ἱμαλαίων ὄροπέδιον, τοὺς ποταμοὺς οἱ ὁποῖοι πηγάζουσιν ἐξ αὐτοῦ, τὰς θαλάσσας εἰς τὰς ὁποίας ἐκβάλλουσιν. — Εὑρατε τὸν κόλπον τοῦ Τσιλί, καὶ τὸν κόλπον τοῦ Τογκίνου, τὴν χερσόνησον Κορέαν. — Ὀνομάσατε τὰς ἀπέναντι αὐτῆς νήσους.

1. **Θέσεις.** Τὸ Σινικὸν Κράτος περιλαμβάνει τὸ κεντρικὸν ὄροπέδιον τῆς Ἀσίας καὶ τὰς ἀνατολικῶς αὐτοῦ μέχρι τῆς θαλάσ-

σης χώρας (ἐκτὸς τῆς χερσονήσου Κορέας). Εἰς ἔκτασιν καταλαμβάνει ἐπιφάνειαν μεγαλυτέραν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην. Καὶ πρὸς τὰς τρεῖς μὲν πλευρὰς ὀρίζεται ὑπὸ ὑψηλῶν ὄροσειρῶν, πρὸς δὲ τὴν τέταρτην ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ὠκεανοῦ. Ὅθεν τὸ Σινικὸν Κράτος διὰ φυσικῶν ὁρίων εἶναι σχεδὸν ἀποχωρισμένον ἀπὸ τὴν λοιπὴν ἥπειρον.

2. *Μορφὴ τοῦ ἐδάφους.* α) *Κεντρικὴ Ἀσία.* Ἐκ τοῦ ὄροπεδίου τοῦ *Παμίρ*, τὸ ὁποῖον ὑψοῦται εἰς τὸ κέντρον τῆς Ἀσίας

Εἰκ. 57. Κεντρικὴ καὶ Ἀνατολικὴ Ἀσία.

ὡς «στέγη τοῦ Κόσμου» (4000 μ.), ἐκπέμπονται ἀκτινοειδῶς πρὸς Δ μὲν τὸ *Ἰνδοκοῦχον* ὄρος, πρὸς Α δὲ τρεῖς μακρόταται ὄροσειραι: τὰ *Ἱμαλάια*, τὸ *Κουέν-λουν* καὶ τὸ *Τιέν-σχαν*, πρὸς τὸ ὁποῖον συνάπτονται τὰ

Ἀλτάια, ὄρη μεθόρια τῆς Σιβηρίας. Ἐν ᾧ λοιπὸν τὸ Παμίρ μὲ τὰ Ἱμαλάια καὶ τὰ Σιβηρικὰ ὄρη περικλείουν τὸ ὅλον ὑπὲρ πεδὸν τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, αἱ ἐν τῷ μέσῳ ὄροσειραι (Κουέν-λουν καὶ Τιέν-σχαν) διασχίζουν αὐτὸ ἐγκαρσίως καὶ τὸ διαμελίζουν εἰς χωριστὰς χώρας. Οὕτω μεταξὺ Ἱμαλαίων καὶ Κουέν-λουν περικλείεται τὸ ὄροπέδιον τοῦ *Θιβέτ* (ὑψους 5000 μ.), μεταξὺ Κουέν-λουν καὶ Τιέν-σχαν τὸ ὄροπέδιον τοῦ *ἀνατολικοῦ Τουρκεστάν* καὶ μεταξὺ Τιέν-σχαν καὶ Σιβηρικῶν ὀρέων τὸ ὄροπέδιον τῆς *Μογγολίας*.

β) *Ἀνατολικὴ Ἀσία.* Ἀνατολικῶς τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Θιβέτ μέχρι τοῦ Ὠκεανοῦ, ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Τογκίνου μέχρι τοῦ κόλπου τοῦ Τσιλι ἐκτείνεται ἡ *Κίνα*. Αὕτη διὰ τῶν παραφυάδων τοῦ Κουέν-λουν χωρίζεται εἰς *νότιον* ὄρεινόν μέρος

καὶ **βόρειον** πεδινὸν μέρος. Βορείως τοῦ κόλπου τοῦ Τσιλί μέχρι τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀμούρ ἐκτείνεται τὸ βαθύπεδον τῆς **Μαντζουρίας**, τὸ ὁποῖον διὰ καθέτως διευθυνομένων ὁροσειρῶν χωρίζεται δυτικῶς μὲν ἀπὸ τὴν Μογγολίαν, ἀνατολικῶς δὲ ἀπὸ τὸν Ὠκεανόν. Ἡ ἀνατολικῶς αὐτῆς κειμένη χερσόνησος **Κορέα** εἶναι ὄρεινὴ καὶ ἀνήκει εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, ὅπως καὶ ἡ νοτίως κειμένη ὄρεινὴ νῆσος **Φορμόζα**.

3. Ἡ **Κίνα**. α) **Σύστασις καὶ προϊόντα τοῦ ἐδάφους**. Ὁ **Χοάγκ** - **Χῶ** τ. ἔ. κίτρι-

νος ποταμός, ἔχει τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸν **ἀσβεστώδη πηλόν**, τὸν ὁποῖον συμπαράσφρει ἀπὸ τὸ ἐδαφος τοῦ ὁροπεδίου, ἐκ τοῦ ὁποῖου κατέρχεται. Καὶ τὸ βαθύπεδον δέ, τὸ ὁποῖον διαρρέει, λέγεται «χώρα τῆς κιτρίνης γῆς» καὶ ἡ θάλασσα, εἰς τὴν ὁποίαν χύνεται «Κιτρίνη». Καὶ ὁ ἕτερος μεγάλος ποταμός τῆς Κίνας, ὁ **Γιάνγκ-Τσέ-Κιάγκ**, μεταφέρει ἐκ τῶν ὀρέων ἀφθόνους ὕλας. Ὅπως λοιπὸν εἰς τὰς Ἰνδίας τὸ βαθύπεδον τοῦ Ἰνδοστάν ἐσχηματίσθη ἐκ τῶν προσχώσεων τοῦ Γάγγου, οὕτω καὶ τὸ Κινεζικὸν βαθύπεδον ἐσχηματίσθη ἀπὸ τὴν ἰλύν, τὴν ὁποίαν

Εἰκ. 58. Ἡ Κίνα. Μορφή τοῦ ἐδάφους. Σύγκρισις πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον.

ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων μετέφερον οἱ μεγάλοι ποταμοὶ τῆς Κίνας. Ὅπου κάποτε ἐκυμάτιζεν ἡ θάλασσα, τώρα ἐκτείνονται ὁμαλώταται πεδιάδες· ἐπειδὴ δὲ μὲ τὰς βροχὰς τῶν θερινῶν

ἐτησίων (Εἰκ. 52, 53) καὶ μὲ πολλὰς διώρυγας ἐκ τῶν ποταμῶν τὸ πληῶδες ἔδαφος ἀρδεύεται πλουσίως, ἡ καθ'αυτὸ Κίνα εἶναι χώρα εὐφορωτάτη. Διὰ τοῦτο τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ καταγίνεται εἰς τὴν γεωργίαν, τὸ δὲ μεταξὺ τῶν δύο ποταμῶν βαθύπεδον διὰ τῆς φιλοπονίας τῶν κατοίκων ἀπέβη ὁ πλουσιώτερος σιτοβολῶν τοῦ κόσμου. Καθ' ὅλην τὴν Κίναν τὸ κυριώτερον προϊόν εἶναι τὸ **ῥύζι**, τὸ ὁποῖον ἀναπληρώνει τὸ ψωμί, ὅπως καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Ἰαπωνίαν. Διὰ τοῦτο τὸ ῥύζι ἀνήκει εἰς τὰ πέντε ἱερὰ φυτὰ (ῥύζι, σιτάρι, κριθάρι, κεχρί, φασόλια), τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ἐσπεύοντο κατ' ἔτος ὑπ' αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος ἐν τῷ ἱερῷ ἀγρῷ τοῦ Πεκίνου. Ἡ ἐπιβράδυνσις ὅμως τῶν θερινῶν ἀνέμων μὲ τὰς ῥαγδαίας βροχὰς ἡμπορεῖ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν καταστροφὴν τῆς ἐσοδείας καὶ τότε τρομερὰ πείνα μαστίζει τὸν πυκνότετον πληθυσμὸν τῆς χώρας. Ὅπου τὸ κλίμα εἶναι θερμὸν καὶ ὑγρὸν, ἐκεῖ ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων φυτεύεται τὸ **τέϊον**. Εἰς τὴν νοτίαν Κίναν, ὁ ὁποῖα φθάνει καὶ μέχρι τῆς θερμῆς ζώνης, εὐδοκιοῦν τὸ **βαμβάκι** καὶ τὸ **ζαχαροκάλαμον**. Καθ' ὅλην δὲ τὴν Κίναν ἐκτείνονται ἀπεραντοὶ **μορεῶνες**, διὰ τῶν ὁποίων γίνεται ἡ ἐκτροφὴ τοῦ μεταξοσκώληκος, ἡ τόσον προσοδοφόρος. Ἀπὸ ἐν ἄλλο φυτόν, τὴν παπαρούνα, παρασκευάζεται τὸ **ὄπιον**, τὸ ὁποῖον πωλεῖται εἰς καλὴν τιμὴν, ἀλλ' εἶναι ὀλέθριον εἰς τὴν υἰείαν ἐκείνου, ὁ ὁποῖος τὸ καπνίζει.

Διὰ τὴν **κτηνοτροφίαν** ἡ γεωργία ὀλίγον μόνον τόπον ἀφήνει. Τρέφονται ἰδιά βόδια, πρόβατα, χοῖροι, πουλερικά, ἀλλὰ καὶ ἡμίονοι καὶ ἵπποι διὰ τὴν συγκοινωνίαν τῶν ὄρεινῶν μερῶν. Εἰς ὑπογείους θησαυροὺς τὸ ἔδαφος τῆς Κίνας εἶναι πλουσιώτατον, ἰδιά εἰς **γαιάνθρακας** καὶ **σιδηροῦχα ὄρυκτά**. Ἡ ἐκμετάλλευσίς των σήμερον εἶναι περιορισμένη· ἀλλ' ἀσφαλῶς ἡ Κίνα εἶναι χώρα μεγάλης βιομηχανίας τοῦ μέλλοντος.

β) Ὁ **πληθυσμὸς τῆς Κίνας**. Ἡ Κίνα ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων κατοικεῖται ὑπὸ φυλῆς Μογγολικῆς. Οἱ **Κινέζοι** ἔχουν κιτρινωπὸν χρῶμα, κατάμυρα μαλλιά, μῆλα τῶν παρειῶν ἐξωγκωμένα καὶ λοῖζα μάτια. Εἶναι ἄνθρωποι τῆς σκέψεως, φιλόπονοι, εὐγενικοὶ καὶ εὐπλαχνικοὶ, ἀλλὰ μανιώδεις διὰ τὴν ἀπόκτησιν χρήματος, οἰκονόμοι καὶ λιτοί. Κρέας ἀπὸ ἄλογα, ἀπὸ γάτες καὶ σκύλους δὲν τὸ ἀπορρίπτουν, ὅπως καὶ κάθε τι θαλασσινόν. Φοροῦν φόρεμα κυανοῦν μὲ φαρδεῖα μανίκια, τὸ ὁποῖον

οί εὐγενεῖς κατασχευάζουν μεταξωτόν. Ὁ Κινέζος δὲν μεθ' ἡμῶν με ποτά, ἀλλὰ μεγάλο μέρος τοῦ λαοῦ καταστρέφεται σωματικῶς καὶ πνευματικῶς με τὴν γεῦσιν τοῦ ὀπίου. Πρὸ 300 περίπου ἔτων οἱ Κινέζοι ὑπετάχθησαν ὑπὸ τῶν Μαντζού, οἱ ὅποιοι, ἂν καὶ ὀλιγώτεροι, εἰσέβαλον ἀπὸ τὴν Μαντζουρίαν οὗτοι τοὺς ἐξηνάγκασαν νὰ πλέξουν τὰ μαλλιά των καὶ ν' ἀφήσουν πλεξίδα ὡς δεῖγμα ὑποταγῆς. Τὸν Μάρτιον ὅμως τοῦ 1912 οἱ Κινέζοι ἀπετίναξαν τὴν δεσποτείαν τῶν Μαντζού καὶ ἀνεκήρυξαν τὴν δημοκρατίαν. Ἐκτοτε ἀρχίζει τὸ ἔθιμον τῆς πλεξίδας νὰ ἐγκαταλείπεται.

Αἱ *θρησκευτικαὶ* *ιδέαι* τῶν Κινέζων πρὸ 1400 ἔτων συνηρηολογήθησαν ὑπὸ τινος σοφοῦ ὀνομαζομένου *Κονφουκίου*. Συμφώνως με αὐτὰς οἱ Κινέζοι λατρεύουν τὸν οὐρανὸν καὶ τὰς ψυχὰς τῶν προγόνων. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ παιδιὰ καὶ κάθε νεώτερος πρῶτιστον καθήκον θεωρεῖ νὰ τιμῇ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς γέροντας.

Ἡ ἰδίως Κίνα, ἂν καὶ εἰς ἑκτασιν εἶναι μικροτέρα τοῦ ἡμίσεος τῆς Εὐρώπης (Εἰκ. 59) ἔχει *πληθυσμὸν* ἴσον με τὰ $\frac{3}{4}$ αὐτῆς (320 ἑκατ.). Εἰς μερικὸν παραλίους τόπους ἡ πυκνότης αὐτοῦ εἶναι ἴση με τὴν τοῦ Βελγίου καὶ γενικῶς εἰς κάθε πέντε κατοίκους τῆς Γῆς ἀναλογεῖ ἓνας Κινέζος. Ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος εἰς τὸ βόρειον βαθυπέδον εἶναι πολὺ ἀκριβόν, ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ζοῦν εἰς λαξευμένας κατοικίας ἀνά τὰς ἀποτόμους κλιτῶν τῶν κοιλάδων εἰς τοὺς ποταμοὺς δὲ τῆς Νοτίας Κίνας χιλιάδες λέμβων χρησιμεύουν πρὸς κατοικίαν τῶν οἰκογενειῶν.

Εἰκ. 59. Σύγκρισις Κίνας καὶ Ἀν. Εὐρώπης.

Παρ' ὅλην τὴν εὐφορίαν τῆς ἡ χώρα δὲν ἡμπορεῖ νὰ διαθρέψῃ τόσους κατοίκους. Διὰ τοῦτο πολλοὶ μεταναστεύουν εἰς τὴν Αὐστραλίαν καὶ Ἀμερικὴν. Ἐπειδὴ δὲ ἀρκοῦνται καὶ εἰς πολὺ μικρὸν ἡμερομίσθιον, εὐκολὰ ἐκτοπίζουν τοὺς Εὐρωπαϊκῆς καταγωγῆς ἐργάτας, οἱ ὅποιοι δὲν ἡμποροῦν νὰ ζήσουν, ὅπως οἱ Κινέζοι, ὀλόκληρον ἡμέραν με μιά φουχτα ῥύζι («κίτρινος κίνδυνος!»). Ἀφ' οὗ δὲ ἐκεῖ με μεγάλην οἰκονομίαν ἀποταμιεύουν περισσευμά τι, ἐπιστρέφουν πάλιν εἰς τὴν πατρίδα των, τὴν ὁποίαν ὑπερ πάν ἄλλο ἀγαποῦν εἰς τὸν κόσμον.

γ) *Τέχναι*. Οἱ Κινέζοι εἶναι τόσον ἐπιδέξιοι εἰς τὴν χειροτεχνίαν, ὥστε τὰ ἔργα των (μεταξωτὰ καὶ βαμβακερὰ ὑφάσματα, γλυπτὰ ἐξ ἔλεφαντοστοῦ καὶ ξύλου, ὀρειχάλκινα σκεύη) προκαλοῦν τὸν θαυμασμόν μας. Ὅτι δὲ καὶ εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν εἶναι ἀπαράμιλλοι, ἀποδεικνύουν οἱ παρὰδοχοι πυργοειδεῖς ναοὶ (παγόδαι) καὶ τὸ «Μέγα τεῖχος», τὸ ὁποῖον πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν κατεσκευάσαν εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς χώρας. Πολὺ πρὸ τῶν Εὐρωπαίων οἱ Κινέζοι

ἔκαμαν πολλὰς ἐφευρέσεις. Οὗτοι ἐφεύρον τὴν *ναυτικὴν πυξίδα*, ἢ ὁποῖα τοὺς διηκολύνη νὰ ταξιδεύουν εἰς ἀχανεῖς ἐρήμους, τὴν *πυρίτιδα* διὰ τὴν κατασκευὴν πυροτεχνημάτων, τὴν *πορσελάνην* διὰ τὴν κατασκευὴν ἀντικειμένων οἰκιακῆς χρήσεως, τὴν *σινικὴν μελάνην*, τὴν *τυπογραφίαν* κτλ.

δ) *Οἱ Κινέζοι καὶ οἱ ξένοι*. Μὲ τὰς σημαντικὰς προόδους τὰς ὁποίας οἱ Κινέζοι εἰς ἀρχαίους ἤδη χρόνους ἐπετέλεσαν, ἔγιναν ὑπερήφανοι καὶ ἔβλεπαν μὲ περιφρόνησιν τοὺς ἄλλους λαούς. Μὲ ἐπιμονὴν ἔκλεισαν εἰς τοὺς ξένους τὴν εἴσοδον τῆς χώρας τῶν καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τὴν πείραν ξένων ἔθνων. Ἐκ τούτου, παρὰ τὴν ἀξιοθαύμαστον φιλοπονίαν τῶν, ἔμειναν ὀπίσω ἀπὸ ἄλλους λαούς· ἡ βιομηχανία τῶν μάλιστα καὶ ἡ χειροτεχνία δὲν ἤμποροῦν πλέον νὰ συναγωνισθοῦν τὰς τῶν Εὐρωπαίων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Εὐρωπαῖοι μετεχειρίζοντο τὴν πυκνοκατοικημένην χώραν ὥς τόπον καταναλώσεως διὰ τὰ ἐμπορεύματά τῶν, οἱ Κινέζοι ἀπηγόρευσαν αὐστηρῶς τὴν εἰσαγωγὴν τῶν.

Ἐπειδὴ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας τὰ πνεύματα εἶναι ἀκόμη ἐχθρικά πρὸς τοὺς ξένους, οἱ Εὐρωπαῖοι ἔμποροι ἴδρυσαν εἰς τὰ παράλια τοὺς ἐμπορικοὺς τῶν οἴκους. Ἐκεῖ ὑπάρχουν πόλεις πολυάριθμοι, αἱ ὁποῖαι ἔχουν σχῆμα ὀρθογωνίου τετραπλεύρου καὶ περιβάλλονται ὑπὸ ὑψηλῶν τειχῶν. Εἰς τὴν βορείαν Κίναν τὸ *Πεκῖνον* (1,3 ἑκ.) εἶναι πρωτεύουσα τῆς Σινικῆς Δημοκρατίας· περιβάλλεται ὑπὸ τετραγωνικοῦ τείχους, 5 μ. πάχους καὶ 6 μ. ὕψους, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ εἴσοδος γίνεται διὰ 16 πυλῶν. Ἐπίνειον αὐτοῦ εἶναι τὸ *Τιέντσιν* (800) ἐπὶ τῆς Κιτρίνης Θαλάσσης. Νοτιώτερον ἐπὶ τοῦ Γιὰγκ-τσε-Κιάγκ κεῖται τὸ *Νάνκιγκ* (400, βαμβάκερὰ ὑφάσματα) μὲ ἀξιόλογον ἀγορὰν τεύου καὶ βάμβακος, καὶ τὸ *Χανκόου - Βούτσχαγκ* (1,5 ἑκατ.), μέχρι τοῦ ὁποίου εἰσπλέουν εἰς τὸν ποταμὸν τὰ πλοῖα τῶν Εὐρωπαίων. Εἰς τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ ἡ *Σαγκάη* (2 ἑκ. κατ.) εἶναι κέντρον τοῦ ἐμπορίου τοῦ τεύου, τῆς μετᾶξης καὶ τοῦ βάμβακος, ὁ σπουδαιότερος ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς Κίνας. Εἰς τὴν νοτίαν Κίναν, τὴν χώραν τοῦ τεύου, κεῖται ἡ *Καντὼν* (900), ὁ πρῶτος εἰς τοὺς ξένους ἀνοιχθεὶς λιμὴν, μὲ ἀξιόλογον βιομηχανίαν καὶ ἐμπόριον· μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ κατοικεῖ ἐπὶ λέμβων ἐν τῷ ποταμῷ. Ἀπέναντι αὐτῆς, ἐπὶ τῆς νήσου *Χαν-κόγκ*, ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς

τοὺς Ἄγγλους, εἶναι ἡ **Βικτωρία** (170), πόλις σπουδαία διὰ τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

4. **Αἱ ἄλλαι χῶραι τῆς Σινικῆς.** α) **Τὸ βαθύπεδον τῆς Μαντζουρίας** ἔχει ἕδαφος κατάλληλον διὰ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, περιστοιχίζεται δὲ ἀπὸ δασώδη βουνά. Οἱ κάτοικοι κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι Κινέζοι. Πρωτεύουσά των εἶναι τὸ **Μοῦκδεν** (160) καὶ λιμὴν τὸ **Πόρτ - Ἀρθούρ**. Τὸ βόρειον μέρος τῆς Μαντζουρίας, εἰς τὸν κάτω ῥοῦν τοῦ Ἀμούρ, κατέχεται ὑπὸ τῶν Ῥώσων. Ὁ λιμὴν **Βλαδιβοστόκ** (100) εἶναι ὁ ἀκραῖος σταθμὸς τοῦ μεγάλου Σιβηρικοῦ σιδηροδρόμου, ὅστις συνέδεσε τὴν ἀνατολικὴν Ἀσίαν μὲ τὴν Εὐρώπην.

β) **ΝΑ τῆς Μαντζουρίας ἡ Κορέα** ἀνήκει εἰς τὴν Ἰαπωνίαν. ἔχει περίπου τὸ μέγεθος τῆς Ἰταλίας, πρὸς τὴν ὁποίαν ὁμοιάζει καὶ κατὰ τὸ σχῆμα καὶ κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ ἕδαφους, κατοικεῖται δὲ ὑπὸ λαοῦ Μογγολικοῦ, συγγενοῦς μὲ τοὺς Κινέζους. Εἰς τὰ εὐφορα πεδινὰ μέρη τῆς δυτικῆς πλευρᾶς εὐδοκιμεῖ πολὺ τὸ ῥύζι. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ **Σάουλ** (300). Διὰ τὴν κατοχὴν τῆς Κορέας ἐξεργάγη τὸ 1905 φοβερὸς πόλεμος μεταξὺ Ἰαπωνίας καὶ Ῥωσίας.

γ) Ἡ **Μογγολία** καὶ ἡ **Τζουγκαράη** συνδέονται πρὸς Α μὲ τὴν Μαντζουρίαν. Ἀποτελοῦνται δὲ ἀπὸ στέππας καὶ πετραίας ἐρήμους, εἰς τὰ ἅκρα τῶν ὁποίων περιπλανῶνται ποιμενικοὶ τινες Μογγολικοὶ λαοί. Σπουδαιότερα πόλις εἶναι ἡ **Οὔργκα** (40) ἐπὶ παλαιᾷ ὁδοῦ καραβανίων ἀπὸ τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Κίναν.

δ) **Τὸ Ἀνατολικὸν Τουρκεστὰν** ἔχει τὸ σχῆμα λεκάνης, ἡ ὁποία περικλείεται ὑπὸ ὑψηλῶν ὄροσειρῶν (ποίων;). Οἱ πολυάριθμοι ποταμοί, οἱ ὁποῖοι κατέρχονται ἐκ τῶν ὄρέων, ἀρδεύουν τοὺς πρόποδας αὐτῶν καὶ συντελοῦν εἰς τὴν εὐφορίαν (σιτάρι, ῥύζι, καλαμπόκι, ὀπωροφόρα). Ἄλλ' εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὄροπέδιου οἱ ποταμοί, ἔνεκα τοῦ καύσωνος τοῦ θέρους ξηραίνονται. Ὅθεν μόνον ξηραὶ στέππαι καὶ πετρώδεις ἐρημοὶ εὐρίσκονται ἐκεῖ. Ὁ ποτάμους **Ταρίμ** καταλήγει εἰς μικρὰν ἄλμυρὰν λίμνην, τὴν Λόμπ-νωρ. Οἱ κάτοικοι εἶναι Τουρκικῆς καταγωγῆς. Κέντρα αὐτῶν εἶναι ἡ **Κασγάρ** (80) καὶ ἡ **Ιαρκάνδ** (100).

ε) **Τὸ Θιβέτ** εἶναι ἡ ὑψηλότερα χώρα τῆς Γῆς (5000 μ.). Οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἶναι Μογγόλοι, ὁπαδοὶ τῆς βουδδικῆς θρησκείας.

Πρωτεύουσα τοῦ ἠνωτέρου ἱερατείου της εἶναι ἡ *Λάσα* (25). Ὡς ζῶον πρὸς γόρτωσιν καὶ ἱππασίαν εἰς τὰ ὕψη ἐκεῖνα χρησιμεύει εἰς τοὺς Θιβητινοὺς ὁ *ὑακος*, εἶδος βοδιοῦ μὲ πολὺ μακριὰ μαλλιά.

5. *Ἀσκήσεις*. Ἀκολούθησε ἐπὶ τοῦ χάρτου τὸν μέγαν Σιβηρικὸν σιδηρόδρομον καὶ μέτρησε τὴν ἀπόστασιν Βλαδιβοστόκ-Μόσχας. — Ἀκολούθησε τὴν κατὰ θάλασσαν ὁδὸν Πειραιῶς — Τιέν-Τοῖν καὶ μέτρησε τὴν ἀπόστασιν. — Χάραξε τὰς κυρίας ὁροσειράς περὶ τὸ ὄροπέδιον τοῦ Παμιρ καὶ σχημάτισε τὰ ὄρια τοῦ Κινεζικοῦ Κράτους. — Ποῖαι χῶραι τὸ ἀπαρτίζουν; — Μεταξὺ ποίων παραλλήλων κύκλων κεῖται ἡ ἰδίως Κίνα καὶ με ποίας Εὐρωπαϊκὰς χώρας ἀντιστοιχεῖ; — Κλίμα, προϊόντα, πληθυσμός.

2. Ἰαπωνία.

1. *Θέσις. Μορφή τοῦ ἐδάφους*. Πολυάριθμοι νῆσοι, ἐκτεινόμενοι τοξοειδῶς πρὸ τῆς χερσονήσου Κορέας, ἀποτελοῦν τὴν Αὐτοκρατορίαν τῆς Ἰαπωνίας. Αὕτη εἰς ἑκτασιν εἶναι πενταπλασία τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' εἰς πληθυσμὸν 13 φορὰς μεγαλυτέρα (80 ἑκατ. κατ.).

Αἱ Ἰαπωνικαὶ νῆσοι εἶναι πολὺ ὀρειναὶ καὶ πλούσιαι εἰς φυσικὰς καλλονάς· εἶναι ὅμως καὶ πλήρεις ἐνεργῶν ἡφαιστειῶν. Τὸ ὑψηλότερον ἐξ αὐτῶν εἶναι τὸ *Φουντσιγιάμα* (3760 μ.), τὸ ὁποῖον ὡς γιγαντιαῖος κῶνος ἐξέχει εἰς τὰ περὶχωρα τῆς πρωτευούσης. Οἱ Ἰάπωνες πιστεύουν ὅτι εἰς τὴν χιονεσκεπῇ κορυφῇ του εἶναι ἡ κατοικία τῶν θεῶν. Κατ' Ἰούλιον καὶ Αὐγουστον, ὅτε τὰ χιόνια λειώνουν, χιλιάδες πιστῶν ἀναβαίνουν εἰς αὐτὴν διὰ νὰ προσκυνήσουν καὶ ν' ἀποθαυμάσουν τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου. Ἀποτέλεσμα τῆς ἡφαιστειακῆς ἐνεργείας εἶναι οἱ συχνοὶ *σεισμοί*, ἀπὸ τοὺς ὁποίους πάσχουν αἱ νῆσοι (πρβλ. σεισμὸν 1923). Διὰ τοῦτο αἱ οἰκίαι κτίζονται μονώροφοι καὶ ξύλινοι, αἱ δὲ πόλεις καταλαμβάνουν μεγάλην ἑκτασιν.

2. *Κλίμα*. Οἱ θερινοὶ ἔτησίαι (Μονσὺν) φέρουν εἰς τὰς νήσους πλουσίας βροχάς. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς αὐτὰς διευθύνεται ἕν ὠκεάνειον ῥεῦμα, τὸ ὁποῖον προέρχεται ἐκ νότου, ἡ δριμύτης τῶν χειμερινῶν ἔτησίων παρὰ τὰς Ἰαπωνικὰς νήσους μετριάζεται ἐκ τούτου πολὺ. (Ποῖαι νῆσοι ἐν τῇ Εὐρώπῃ ὠφελοῦνται ὁμοίως

ἐξ ὠκεανείου ρεύματος;) Ὅθεν τὸ κλίμα τῶν Ἰαπωνικῶν νήσων εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἥπιον· ἐν ᾧ τὰ ὄρη φθάνουν σχεδὸν τὸ ὕψος τῶν Ἀλπεων, ὅμως μόνον τὸν χειμῶνα σκεπάζονται μὲ χιόνια.

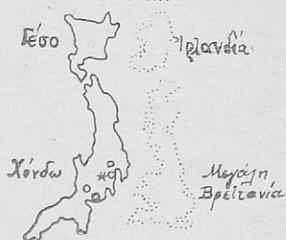
3. *Προϊόντα τοῦ ἐδάφους.* Τὸ γλυκὺ κλίμα καὶ ἡ πλουσία ἄρδευσις κάμνουν τὸ ἔδαφος τῆς Ἰαπωνίας, τὸ ὅποῖον κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ἡφαιστειακόν, πολὺ γόνιμον. Ὅθεν ἡ *γεωργία* εἶναι ἡ κυρία ἀσχολία τοῦ πληθυσμοῦ. Καὶ αὐτὰ τὰ πλάγια τῶν βουνῶν σκεπάζονται μὲ ἀγρούς, εἰς τοὺς ὁποίους καλλιεργοῦνται τὰ ἴδια πολύτιμα φυτά, τὰ ὁποῖα καὶ εἰς τὴν Κίναν (ὀνόμασέ τα). Κτηνοτροφία τοῦναντίον μικρὰ μόνον ἐνεργεῖται καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἀγροκήπια ἀφήνονται χωρὶς φράκτας. Ὁ ἵππος μάλιστα μόνον πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἤρχισε νὰ χρησιμοποιῇται, διότι διὰ τὴν μεταφορὰν φορτίων καὶ ἀνθρώπων μεταχειρίζονται καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν δίτροχα χειραμάξια καὶ φορεῖα. Εἰς τὰ *δρυχεῖα* ἐξάγονται γαιάνθρακες καὶ μεταλλεύματα σιδήρου καὶ χαλκοῦ, προσέτι δὲ ἐξαίρετος πορσελάνη.

4. *Πληθυσμός.* Διὰ τὰς πηγὰς ταύτας τοῦ πλούτου αἱ νῆσοι εἶναι πυκνότετα κατοικημέναι. Ἡ κυρία τροφή τοῦ λαοῦ, ὅπως καὶ εἰς τὴν Κίναν, εἶναι ῥύζι, ψάρια, λαχανικά καὶ σαῖ. Οἱ Ἰάπωνες ἀγαποῦν πολὺ τὰ ἄνθη· τὴν χώραν τῶν ὀνομάζουν «χώραν τῶν χρυσαυτῶν», ἔχουν δὲ κατὰ τὴν ἀνοιξὶν ἐορτὰς εἰς τιμὴν τοῦ ἀνθους τῆς κερασέας. Κατὰ τὸ θρησκευμα εἶναι βουδδισταί.

Εἰς ὅλα τὰ ἐπιτηδεύματα οἱ Ἰάπωνες ὑπῆρξαν μαθηταὶ τοῦ ἐν τῇ ἡπείρῳ συγγενοῦς τῶν λαοῦ. Ἀλλ' ἀπὸ καιροῦ ὑπερέβαλον τοὺς Κινέζους ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις. Ὁ Ἰάπων Αυτοκράτωρ (Μικάδος) ὑπεβोधθησε τὴν ἐκπολιτιστικὴν προσπάθειαν τοῦ λαοῦ του· ἤνοιξε τὴν χώραν του εἰς τοὺς Εὐρωπαίους καὶ ἔστειλε πολλοὺς φιλομαθεῖς νέους εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ νὰ σπουδάσουν εἰς σχολεῖα, καὶ νὰ ἐξασκηθοῦν εἰς ἐργοστάσια καὶ ἐργαστήρια. Οὗτοι ἐπιστρέψαντες ἐχρησιμοποίησαν τὰς γνώσεις τῶν πρὸς ὄφελος τῆς πατρίδος τῶν: κατεσκευάσαν σιδηροδρόμους, ἔδρυσαν ταχυδρομεῖα καὶ σχολεῖα, ἤνοιξαν μεταλλεῖα, ὠργάνωσαν βιομηχανίας κλπ. Οἱ Ἰάπωνες διωργάνωσαν καὶ τὰ στρατιωτικὰ τῶν κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα, ὥστε σήμερον εἶναι ὁ ἰσχυρότερος καὶ μᾶλλον προωδευμένος λαὸς τῆς Ἀνατολῆς.

Αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις τῆς Ἰαπωνίας μὲ τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀμερικὴν εἶναι στενότεραι. Οἱ ξένοι μὲ τὰ πλοῖά των εἰσάγουν χρώματα, μέταλλα ἀντικείμενα, ὑαλικά κλπ. λαμβάνουν δὲ μέταξαν, χαλκόν, καμφορὰν κλπ. Πρωτεύουσα τῆς χώρας εἶναι

τὸ **Τόκιο** (2,3 ἑκατ.). Ἐπειδὴ ἡ παραλία πλησίον αὐτοῦ εἶναι ἀβαθὴς, ὥς λιμὴν αὐτοῦ χρησιμεύει ἡ **Γιοκοχάμα** (400). Ἡ πρώτη βιομηχανικὴ πόλις εἶναι τὸ **Κιότο** (600), κέντρον δὲ ἀκμαίας ὑφαντουργίας καὶ ταπητουργίας ἡ **Ὁσάκα** (2 ἑκατ. κατ.) Τὸ **Ναγασάκι** (180) εἶναι ὁ πολεμικὸς ναύσταθμος τῆς χώρας.

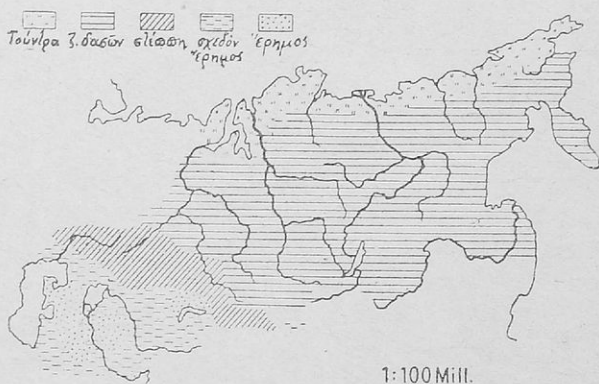
Εἰκ. 60. Σύγκρισις Ἰαπωνικῶν καὶ Βρετανικῶν νήσων.

τῶν μοιρῶν γεωγρ. πλάτους κεῖνται αἱ Ἰαπωνικαὶ νῆσοι; Τί ἔννοεῖς κίτρινον κίνδυνον;

5. **Ἀσκήσεις.** Παράβαλε τὴν θέσιν τῆς Ἰαπωνίας μετὰ τὴν θέσιν τῆς Ἀγγλίας. — Μέτρησε τὴν ἀπόστασιν τοῦ Τόκιο ἀπὸ τὸ Λονδίνον (μέσον διώρυγος Σουέζ) καὶ ἀπὸ τὸν Ἅγιον Φραγκίσκον τῆς Ἀμερικῆς. — Μεταξὺ

Δ'. ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΑΣΙΑ

Ἀπὸ τοῦ Ἰράν μέχρι τοῦ Βορείου παγωμένου Ὠκεανοῦ ἐκτείνεται εὐρύτατον βαθύπεδον, τοῦ ὁποῦ το μὲν νότιον τμήμα

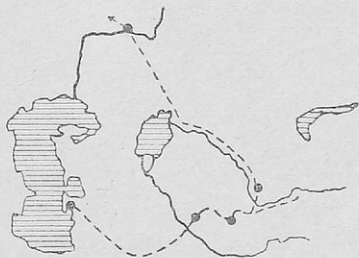
Εἰκ. 61. Βορεία καὶ ΒΔ. Ἀσία.

ἀποτελεῖ τὸ **Τουράν** ἢ **δυτικὸν Τουρκεστάν**, τὸ δὲ βόρειον μετὰ τῆς πέραν τοῦ ποταμοῦ Γενισέι ὄρεινῆς χώρας τὴν **Σιβη-**

ρίαν. Μεταξὺ αὐτῶν ἐκτείνονται αἱ **Κιργίσιαι στέππαι.** Ὀλόκληρος ἡ βορειοδυτικὴ Ἀσία ἀνήκει πολιτικῶς εἰς τὴν Ῥωσίαν.

1. Τουράν.

Τὸ Τουρανικὸν βαθύπεδον ἐκ τῆς ἀνατολικῆς καὶ νοτίας αὐτοῦ πλευρᾶς περιορίζεται ὑπὸ ὑψηλοτάτων ὄροσειρῶν, αἱ ὁποῖαι ἐμποδίζουν τοὺς ζωογόνους ἀνέμους τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Μεσογείου Θαλάσσης νὰ φθάσουν εἰς αὐτό. Ἐκ τούτου ἡ ἀντίθεσις τῆς θερμοκρασίας μεταξὺ ἡμέρας καὶ νυκτός, θέρους καὶ χειμῶνος εἶναι εἰς τὸ Τουράν μεγαλυτέρα ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος τῆς Γῆς. Τὸ θέρος εἶναι τόσον θερμὸν καὶ ξηρὸν, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ μεγάλοι ποταμοὶ Ἀμὸν (᾽Ωξος) καὶ Σὺρ (Ἰαξάρτης) μόνον τὰ πα-

1:50 N.

Εἰκ. 62. Τουράν.

ρόχθια αὐτῶν μέρη ἠμποροῦν νὰ ἀρδεύουν. Ἐν ᾧ δὲ ῥέουν ὑπὸ τὸ ἴδιον γεωγραφικὸν πλάτος μὲ τοὺς ποταμοὺς τῆς Μακεδονίας, τὸν χειμῶνα εἶναι ἐπὶ ἐβδομάδας παγωμένοι. Φοβεραὶ χιονοθύελλαι μαίνονται τότε ἐπάνω ἀπὸ τὴν χώραν. Τουρκικοὶ ποιμενικοὶ λαοὶ εἶναι οἱ κάτοικοι τῶν ἀγόνων τούτων τόπων, εἰς τοὺς ὁποίους περιφέρονται βόσκοντες ἵππους, καμήλους, βοῦς καὶ πρόβατα. Μόνον ὅπου τὸ ἔδαφος ἀρδεύεται μὲ αὐλάκια ἀπὸ τοὺς ποταμούς, ἐκεῖ εὐδοκιμεῖ τὸ σιτάρι, τὸ ῥύζι, τὸ βαμβάκι, ὁ καπνὸς καὶ τὰ ὀπωροφόρα. Πρωτεύουσα τῆς χώρας εἶναι ἡ **Τασκένδη** (300) ἐπὶ τοῦ Σὺρ, ἀξιόλογον κέντρον ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας. Διὰ τὴν συγκοινωνίαν τὸ Τουράν ἔχει μεγάλην σημασίαν ὥς διάμεσος σταθμὸς μεταξὺ ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας. Διὰ τοῦτο μία σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἀρχομένη ἐκ Μόσχας διευθύνεται πρὸς τὸ Βακού καὶ συνεχιζομένη πέραν τῆς Κασπίας Θαλάσσης ὡς ὑπερχασπικὸς σιδηρόδρομος, φθάνει διὰ

τῆς *Βουχάρας* (75) καὶ *Σαμαρκάνδης* (100) πρὸς τὴν Τασκένδην καὶ τὰ Κινεζικὰ σύνορα. Ἄλλη δὲ γραμμὴ ἐκ τῆς Τασκένδης ἄγει κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ Σὺρ κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν Μόσχαν (γῦρος ἑξ ἡμερῶν).

2. Κιργίσιαι στέππαι.

Βορείως τοῦ Τουράν ἐπικρατεῖ ὁμοίως τὸ ἡπειρωτικὸν κλίμα, τὸ δὲ ἔδαφος μόνον μετὰ τὴν τῆξιν τῶν χιόνων πρασινίζει. Εὐθὺς κατόπιν ἡ βλάστησις ξηραίνεται καὶ ἡ χώρα ὅλη μεταβάλλεται εἰς ξηρὰν στέππην. Ἐκεῖ κατοικοῦν οἱ *Κιργίσιαι* ἢ *Κοζάκοι*, νομαδικὸς Μογγολικὸς λαὸς, τοῦ ὁποίου ὁ πλοῦτος συνίσταται εἰς πρόβατα, ἵππους καὶ καμήλους. Ὅπου εὗρουν βοσκήν διὰ τὰ ζῷά των, ἐκεῖ στήνουν τὰς θολωτὰς σκηνάς των καὶ πάλιν τὰς ξεστήνουν, διὰ ν' ἀναζητήσουν ἄλλοῦ ἀφθονωτέραν βοσκήν. Ἀνατολικῶς τῆς στέππης ὑψοῦται ὄρεινὴ χώρα, μετὰ πολλὰς ἄλμυράς λίμνας· ἐκεῖ ἐξορύσσονται ἄνθρακες, χαλκός, ἄργυρος καὶ χρυσός.

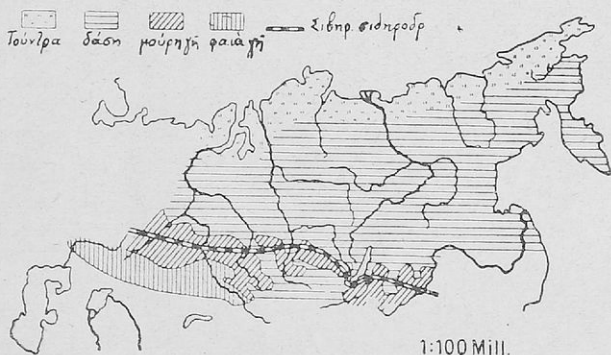
3. Σιβηρία.

Αὕτη ἐκτείνεται βορείως τῆς Κιργισίας στέππης, ἀπὸ τῶν Οὐραλίων ὁρέων μέχρι τοῦ Μεγάλου Ὠκεανοῦ. Εἶναι ὅλη ἀνοικτὴ εἰς τοὺς βορείους ἀνέμους, οἱ ὅποιοι καθιστοῦν τὸν χειμῶνα παγερώτατον. Τὰ βραχέα ὅμως θέρη εἶναι συνήθως τόσον θερμά, ὥστε οἱ χωρικοὶ τὰς ἐργασίας τοῦ ἀγροῦ κάμνουν τὴν νύκτα. Τὸ νότιον μέρος εἶναι καλλιεργήσιμος γῆ, τὸ μέσον δασώδης χώρα καὶ τὸ βόρειον ἄγνος τούντρα.

1. Ἡ *χώρα τῆς μαύρης γῆς*. Εἰς τὴν νοτίαν καὶ μέσην Σιβηρίαν τὸ ἔδαφος συνίσταται, ὅπως καὶ εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ῥωσίαν, ἀπὸ «μαύρης γῆς». Εἰς αὐτὴν ὅλα τὰ εἶδη τῶν δημητριακῶν εὐδοκιμοῦν, αἱ δὲ ἀγέλαι τῶν ἵππων καὶ τῶν βοῶν καὶ τὰ ποίμνια τῶν προβάτων εὐρίσκουν ἀφθονον τροφήν.

2. Ἡ *ζώνη τῶν δασῶν* περιλαμβάνει εἰς τὸ δυτικὸν μὲν μέρος βελονόφυλλα δένδρα, εἰς τὸ ἀνατολικὸν δὲ πλατύφυλλα.

Αἱ κυνηγετικάι φυλαί, αἱ ὁποῖαι κατοικοῦν ἀνὰ τὰ δάση, κατα-
γίνονται εἰς τὸ κυνήγιον τῶν ἀγρίων ζώων (σαμούρι, κουνάβι,
ἄλεπού, σκίουρος, ἄρκτος). Εἰς μερικὰ μέρη ἀσχολοῦνται καὶ εἰς
τὴν ἄλιεian, τὴν γεωργίαν καὶ μεταλλουργίαν. Οἱ μεγάλοι ποτα-
μοὶ (ὀνόμασέ τοις) καὶ ἡ λίμνη Βαϊκάλη εἶναι πλουσιώτατοι εἰς
ἰχθῦς, αἱ ποτάμιοι δὲ κοιλάδες καὶ τὰ ἀνοικτὰ μέρη τῶν δασῶν
εἶναι κατάλληλα εἰς τὴν καλλιέργειαν. Τὰ βουνὰ ἐξ ἄλλου εἶναι
πλουσιώτατα εἰς μεταλλεύματα. Ἐκτὸς τῶν Οὐραλίων καὶ τὰ
Ἀλτάια ὄρη κρύπτουν εἰς τοὺς κόλπους των σίδηρον, χρυσόν,

Εἰκ. 63. Σιβηρία.

ἄργυρον, μόλυβδον, γραφίτην καὶ γαιάνθρακα. Ἐκτὸς τῶν ἱθα-
γενῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι Μογγολικῆς καταγωγῆς, εἰς τὴν Σιβηρίαν
ζοῦν καὶ πολλοὶ Ῥῶσοι μετανάσται. Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν
ἀκολουθεῖ ὁ μέγας Σιβηρικὸς σιδηρόδρομος (ταξιδιον 16 ἡμε-
ρῶν), κεῖνται αἱ σπουδαιότεραι πόλεις τῆς χώρας: **Τοβόλσκη**
(20), **Ῥομσκη** (150), **Τόμσκη** (100) καὶ **Ἰρκούτσκη** (100).

3. **Τοῦντραι.** Βορείως τῆς ζώνης τῶν δασῶν ἐκτείνονται,
ὅπως καὶ εἰς τὰ βόρεια τῆς Ῥωσίας, ξηραὶ τοῦντραι. Τὸ ψῦχος
εἰς αὐτὰς φθάνει μέχρι 70° Κ. Κατὰ τὸ βραχὺ δὲ (τρίμηνον)
θέρος ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους ξεπαγώνει τότε ἀναφαίνονται
βρύα καὶ φύκη καὶ λάχανα. Ἐδῶ οἱ **Σαμογέται** καὶ ἄλλοι Μογ-
γολικοὶ λαοὶ (Ἰακοῦται) βόσκουν τὰς ἀγέλας τῶν ταράνδων των.

"*Ασκήσις 1.* Ὀνόμασε τὰ ὄρια τῆς Ἀσίας, τοὺς κόλπους καὶ τὰς θαλάσσας τοῦ Ἰνδικοῦ καὶ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ, τὰς χερσονήσους καὶ νήσους τῆς Ἀσίας.

2. Περιέγραψε τὴν μορφήν τοῦ ἐδάφους ἀρχίζων ἐκ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας καὶ δεικνύων τὴν κλίσιν αὐτοῦ καθ' ὅλας τὰς πλευράς. — Ἀπολούθησε τὰς ὄροσειράς, αἱ ὁποῖαι ἐκπέμπονται ἐκ τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Παμίρ. — Κάμε τὴν διαίρεσιν τῆς Ἀσίας εἰς μεγάλα τμήματα. — Ὀνό-

Εἰς. 64. Ἀσία.

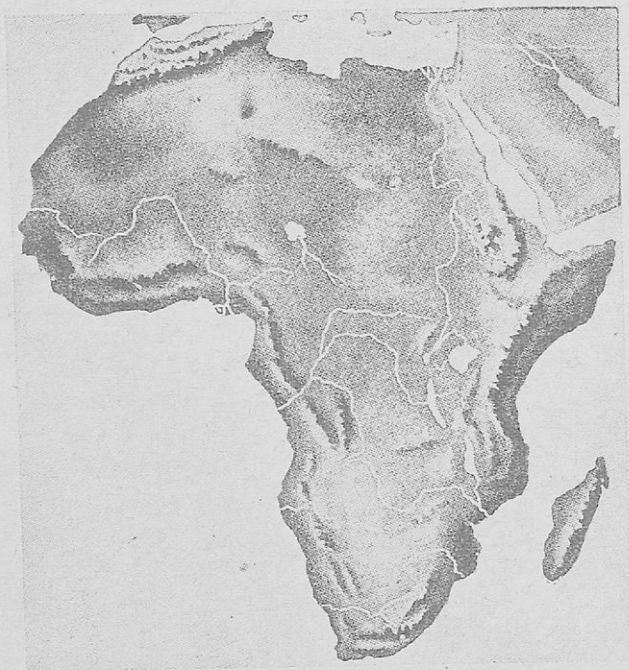
μασε τὰς διαφόρους χώρας εἰς ἕκαστον τῶν τμημάτων τούτων καὶ τὰς πρωτεύουσας των.

3. Ὀνόμασε ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰς χώρας τῆς Ἀσίας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὰς περισσότερας βροχάς, καὶ ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὰς ὀλιγωτέρας. — Σύγκρινε τὸ κλίμα τῆς Ἰαπωνίας μετὰ τὸ τῆς Μεγάλης Βρετανίας.

4. Ἰχνογράφησε τὸ σχῆμα τῆς Ἀσίας. — Σύγκρινε τὰ Σιβηρικὰ τοπεῖα μετὰ τὰ τοπεῖα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ῥωσίας. — Ταξίδι ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Σαγγάην διὰ τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ· τὸ αὐτὸ διὰ τοῦ Σιβηρικοῦ σιδηροδρόμου. — Ταξίδι ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Τασκένδην διὰ Βατοῦμ καὶ ἐπιστροφὴ διὰ Μόσχας. — Ταξίδι ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Μένκαν. — Ταξίδι ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Ἱεροσόλυμα.

γ') ΑΦΡΙΚΗ

Ποῖαι θάλασσαι καὶ ποῖοι ὠκεανοὶ περιβάλλουν σχεδὸν πανταχόθεν τὴν Ἀφρικὴν; — Πῶς ἡ Ἀφρικὴ ἀποχωρίζεται ἀπὸ τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν; Ποία ἡ σημασία τῆς διώρυγος τοῦ Σουέξ διὰ τὴν παγκόσμιον συγκοινωνίαν; — Ὀνομάσατε τὸ βορειότατον καὶ νοτιώτατον ἀκρωτήριο

Εἰς. 65. Χάρτης ἀνάγλυφος τῆς Ἀφρικῆς.

τῆς Ἀφρικῆς καὶ ὁρίσατε τὸ γεωγραφικὸν πλάτος αὐτῶν. — Εἰς ποίαν ζώνην τῆς Γῆς κεῖται τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἡπείρου; — Ὀνομάσατε τὸ ἀνατολικώτατον καὶ τὸ δυτικώτατον ἀκρωτήριο τῆς Ἀφρικῆς. — Ποία χερσόνησος καταλήγει εἰς τὸ Γουαρδαφούϊον ἀκρωτήριο; — Ποία μεγάλη νῆσος εἶναι ἀνατολικῶς τῆς νοτίου Ἀφρικῆς;

1. **Θέσις καὶ ἔκτασις.** Ἡ Ἀφρικὴ κεῖται ἐπὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ ἡμισφαιρίου, ἔκτείνεται δὲ τόσον πρὸς Ν τοῦ Ἰσημερινοῦ,

ὅσον καὶ πρὸς Β αὐτοῦ. Ὅθεν εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον **χώρα τροπικῇ**. Ἡ Ἀφρική εἶναι μικροτέρα ἀπὸ τὴν Ἀσίαν κατὰ τὸ μέγεθος, ἀλλὰ τριπλασία ἀπὸ τὴν Εὐρώπην· ἔχει ὅμως πολὺ ὀλιγωτέρους κατοίκους (134 ἑκατ.), ὥστε εἰς 1 τετραγ. χλμ. ἀναλογοῦν μόνον 4,5 ἄνθρωποι. Μεγάλαι ἐκτάσεις τῆς Ἀφρικῆς εἶναι ὅλως ἀκατοίκητοι.

2. **Ἐπιφάνεια καὶ παραλίας**. Ἄν καὶ ἡ Ἀφρική εὐρίσκειται εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ἀπόστασιν, μόνον τὰ βόρεια αὐτῆς παραλίας ἦσαν γνωστὰ εἰς τοὺς ἀρχαίους. Διότι ὀλίγον πέραν τῆς παραλίας ἀπλώνεται ἄχανῃς ἔρημος. Καὶ ὅταν δὲ ἀργότερα μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ναυτιλίας οἱ Πορτογάλλοι περιέπλευσαν τὴν Ἀφρικὴν, πάλιν ἐπὶ μακρὸν οἱ Εὐρωπαῖοι δὲν ἠδύναντο νὰ εἰσχωρήσουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ ἡπειρος καθ' ὅλα αὐτῆς τὰ ἄκρα περιβάλλεται ἀπὸ ὀροσειράς, αἱ ὁποῖαι καταπίπτουν κλιμακῶδ' εἰς τὴν παραλίαν, οἱ ποταμοί, ῥέοντες πρὸς τὴν θάλασσαν, σχηματίζουν εἰς πολλὰ μέρη καταρράκτας καὶ δίνας καὶ ἐκ τούτου δὲν ἤμποροῦν νὰ χρησιμεύσουν ὡς φυσικαὶ ὁδοὶ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἡπείρου. Ἐπειτα δὲ ἡ θάλασσα δὲν εἰσχωρεῖ βαθέως εἰς τὴν ξηρὰν καὶ μόνον ἓνα κόλπον σχηματίζει ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας, τὸν κόλπον τῆς Γουϊνέας. Διὰ ταῦτα, μόνον ἀπὸ 50 ἑτῶν κατωρθώθη νὰ ἐξερευνηθῇ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀφρικῆς ὑπὸ τολμηρῶν περιηγητῶν. Ὅθεν ἡ Ἀφρική ὁμοιάζει μὲ κορμὸν χωρὶς ἄκρα· ἀποτελεῖ δὲ ἐκτεταμένον ὀροπέδιον, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ νότιον μέρος εἶναι ὑψηλότερον καὶ εἰς τὸ βόρειον χαμηλότερον. Βαθύπεδα μόνον παρὰ τὴν παραλίαν ὑπάρχουν. Διὰ τῆς γραμμῆς, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Γουϊνέας καταλήγει εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἄδεν, ἡ ἡπειρος διαιρεῖται εἰς **Βορείαν Ἀφρικὴν** καὶ **Νοτίαν Ἀφρικὴν**.

Α'. ΒΟΡΕΙΑ ΑΦΡΙΚΗ

Ὡς ὁ χάρτης δεικνύει, ἡ βορεία Ἀφρική ἀποτελεῖ ὀροπέδιον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ ΒΔ καὶ ΝΑ αὐτοῦ ἄκρον κατέχεται ἀπὸ πανύψηλα βουνὰ (Ἄτλας, Ἀβησσυνιακαὶ Ἀλπεῖς), εἰς δὲ τὴν ἀνατολικὴν καὶ ΝΔ αὐτοῦ πλευρὰν διαρρέεται ἀπὸ μεγίστους ποτα-

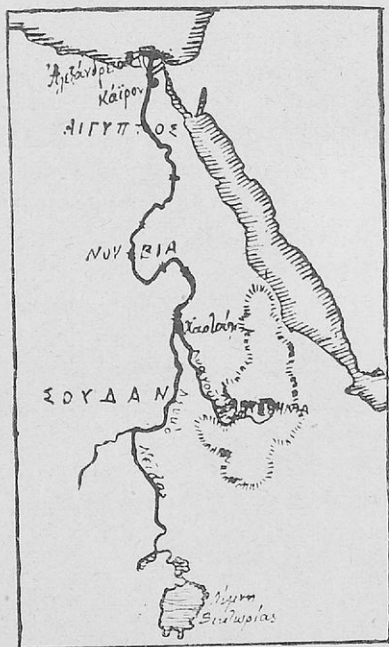
μοὺς (Νεῖλος, Νίγηρ). Ὅθεν διακρίνομεν εἰς αὐτὴν τὰς *χώρας τοῦ Νεῖλου*, εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκουν καὶ τὰ Ἀβησσυνιακά ὄρη, τὴν *Σαχάραν*, τὰς *χώρας τοῦ Ἀτλαντος*, τὸ *Σουδάν* μὲ τὴν χώραν τοῦ Νίγηρος καὶ τὴν ἄνω Γουινέαν.

1. Αἱ *χώραι τοῦ Νεῖλου*.

Ἡ *Αἴγυπτος* εἶναι δι' ἡμᾶς ἡ πλησιεστέρα καὶ γνωστοτέρα χώρα τῆς Ἀφρικῆς. Πολλοὶ συμπατριῶται μας ζοῦν εἰς αὐτήν, ἰδίᾳ εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα ὑπενθυμίζει τοὺς χρόνους κατὰ τοὺς ὁποίους, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος διέδωκεν εἰς τὴν Αἴγυπτον τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν.

Εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀπόστασιν ἐκβάλλει εἰς τὴν Μεσόγειον ὁ Νεῖλος μὲ τὸ τεράστιον Δέλτα του. Ἄν μὲ τὸ πλοῖον εἰσπλεύσωμεν εἰς τὸν ποταμόν, πέραν τοῦ Καΐρου, εἰσερχόμεθα εἰς εὐρείαν καὶ βαθεῖαν κοιλάδα. Ἀγροὶ καλλιεργημένοι καὶ ὕψηλοι φοίνικες καλύπτουν τὰς χαμηλὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ

ἀλλὰ πέραν αὐτῶν ἐκτείνεται ξηρὰ καὶ πετρώδης ἔρημος, ὁποία καὶ εἰς τὴν Ἀραβίαν. Προχωροῦντες φθάνομεν εἰς τοὺς καταρράκτας τοῦ Νεῖλου. Ἐκεῖ ἀναγκαζόμεθα ν' ἀφήσωμεν τὸ πλοῖον καὶ μὲ τὸν σιδηρόδρομον νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸ ταξίδι μας πρὸς νότον διὰ τῆς ξηρᾶς καὶ βραχώδους *Νουβίας*. Ὅταν

Εἰκ. 66. Αἱ *χώραι τοῦ Νεῖλου*.

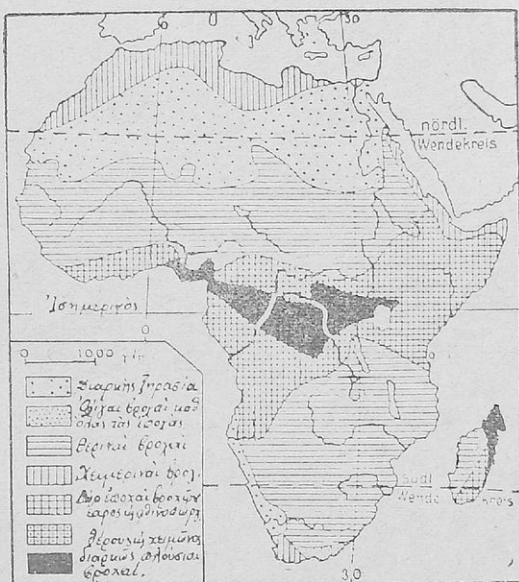
φθάσωμεν εἰς τὴν πόλιν Χαρτούμ, ἐκεῖ συναντῶμεν ἓνα μέγαν παραπόταμον, ὃ ὁποῖος κατέρχεται ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς *Ἀβησσυνίας* καὶ ἔχει θολὰ νερά (*Κυανοῦς Νεῖλος*). Ἀπὸ τὸ Χαρτούμ ἡμποροῦμεν πάλιν μὲ πλοιάριον ν' ἀναπλεύσωμεν τὸν Ἄνω Νεῖλον, τοῦ ὁποίου τὰ νερά εἶναι καθαρῶτατα (*Λευκὸς Νεῖλος*). Αἱ ἐπίπεδοι ὄχθαι τοῦ σκεπάζονται μὲ πυκνοὺς καλαμῶνας, εἰς τοὺς ὁποίους ἐμφωλεύουν ἀκόμη κροκόδειλοι. Οἱ ἄνθρωποι ἐδῶ ἔχουν χρῶμα μαῦρον καὶ σγουρὰ μαλλιά καὶ μόνον μίαν στενὴν ζώνην φοροῦν εἰς τὰ ἰσχία. Ζῶα ἄγρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων βασιλεύει ὁ λέων, ἐμφανίζονται εἰς τὰ γειτονικά μέρη. Ἐξ ὅλων αὐτῶν ἐννοοῦμεν ὅτι εὗρισκόμεθα εἰς τὴν θερμὴν ζώνην, εἰς τὸ *Σουδάν*, τ. ἔ. τὴν χώραν τῶν μαύρων. Ἄν θελήσωμεν νὰ εὗρωμεν τὰς πηγὰς τοῦ Νεῖλου, θὰ φθάσωμεν εἰς τὴν λίμνην *Βικτωριαν* (θέσις:).

1. *Ἡ χώρα τοῦ Λευκοῦ Νεῖλου (Ἀνατολικὸν Σουδάν)* ἔχει εὐφορον ἔδαφος καὶ κατὰ δύο ἐποχὰς τοῦ ἔτους δέχεται πλουσίας βροχάς· ἀλλ' ἐπειδὴ μεσολαβεῖ ξηρασία, ὁ τόπος ἀποτελεῖ στέππην μὲ ὑψηλὸν χόρτον καὶ μεμονωμένα δένδρα. Εἰς τὰ παρόχθια μέρη ἢ καλλιέργεια τοῦ σίτου φέρει πλουσίαν συγκομιδὴν. Ἡ χώρα ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴν διοίκησιν τῆς Αἰγύπτου. Κέντρον αὐτῆς ἐμπορικὸν εἶναι τὸ *Χαρτούμ* (130), τὸ ὁποῖον συνδέεται σιδηροδρομικῶς μὲ τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὸν *Διμένα τοῦ Σουδάν* ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης.

2. Τὸ ὑψηλὸν ὁροπέδιον, ἐκ τοῦ ὁποίου κατέρχεται ὁ Κυανοῦς Νεῖλος ἀποτελεῖ ἀνεξάρτητον πολιτείαν, τὴν Αὐτοκρατορίαν τῆς *Ἀβησσυνίας*. Τὴν ἀνεξαρτησίαν της ταύτην ὀφείλει εἰς τὰ ἀπόκρημνα ὄρη, τὰ ὁποῖα τὴν καθιστοῦν ἀπόρρητον. Τινὰ ἐξ αὐτῶν φθάνουν τὸ ὕψος τῶν Ἀλπεων (4600 μ.). Ἐκ τούτου διακρίνομεν εἰς αὐτὴν διαφόρους ζώνας κλίματος. Εἰς τὰ χαμηλότερα μέρη τὸ κλίμα εἶναι πολὺ θερμὸν καὶ ὑγρὸν, ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἔδαφος ἔχει ἡφαιστειακὴν σύστασιν, ἢ βλάστησις εἰς αὐτὸ λαμβάνει τὴν ἀνάπτυξιν, τὴν ὁποίαν εἶδομεν καὶ εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀσίας. Ὁ θάμνος τῆς καφέας ἀπαντᾷ ἐδῶ αὐτοφυῆς, εὐδοκιμοῦν δὲ πολὺ τὸ βαμβάκι, ἡ βανανέα καὶ τὸ ζαχαροκάλαμον. Εἰς ὕψη 1500—3000 μ. ἐπικρατεῖ κλίμα ὁμοιάζον μὲ τὸ μεσογειακόν· ὅθεν εὐδοκιμοῦν ἡ ἄμπελος, τὰ ἐσπεριδοειδή,

ὁ σίτος καὶ ὁ ἀραβόσιτος. Ὑψηλότερα καλλιεργοῦνται σκληρότερα δημητριακά, ὡς βρώμη, εὐρίσκονται δὲ λιβάδια μὲ πολυαρίθμους ἀγέλας βοῶν, προβάτων καὶ αἰγῶν. Εἰς αὐτὰς συνίσταται ὁ πλοῦτος τοῦ λαοῦ τούτου, ὁ ὁποῖος εἶναι νοτιοαραβικῆς καταγωγῆς καὶ δι' Ἑλλήνων ἱεραποστόλων ἔχει δεχθῇ τὸν χριστιανισμόν. Ἐδρα τοῦ Νεγκοῦς Νεγκίσι (τ. ἔ. Βασιλέως τῶν Βασιλέων) εἶναι ἡ Ἀδδῖς Ἀμπέμπα (75), ἡ ὁποία συνδέεται σιδηροδρομικῶς μὲ τὸ Τζιμπουτί, γαλλικὸν λιμένα ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἀδεν. Ἀξιόλογον ἐμπορικὸν κέντρον εἶναι ἡ Χαροάρ (50), ἐπὶ τοῦ ἰδίου σιδηροδρόμου. Ἐξάγονται κυρίως καφές, ἐλαστικὸν κόμμι, χρυσὸς καὶ ἐλεφαντόδους. Οἱ κάτοικοι ὑπολογίζονται εἰς 8 ἑκατομμύρια.

3. Κατ' ἔτος εἰς τὰς ὑψηλότερας χώρας τοῦ Νείλου, πρὸ πάντων ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου τῆς Ἀβησσυνίας, πίπτουν ἀπὸ τοῦ τέλους Ἰουνίου βροχαὶ ὀαγδαῖαι καὶ συνεχεῖς (Εἰκ. 67). Τότε ὁ Νεῖλος ἐξογκώνεται, ἐκχειλίζει

Εἰκ. 67. Χάρτης βροχῶν τῆς Ἀφρικῆς.

καὶ πλημμυρεῖ, ἰδίᾳ εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὰ χαμηλὰ μέρη. Ἀπὸ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου τὰ νερὰ ἀρχίζουν νὰ καταπίπτουν· ὅταν δὲ τελείως ἀποσυρθοῦν, ἀφήνουν ἐπάνω εἰς τὸ ἔδαφος παχεῖαν ἰλύν. Τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται κατ' ἔτος. Ἀλλ' εἰς τὰς ἐκβολὰς του ὁ ποταμὸς ἀποθέτει διαρκῶς ἀφθόνους ὕλας, διὰ τῶν ὁποίων ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ παραλία ἐπεκτείνεται.

Οὕτως ἐσχηματίσθη ἐκεῖ εὐφορώτατον Δέλτα (Εἰκ. 9) καὶ δικαίως ἡ Αἴγυπτος ἀποκαλεῖται «δῶρον τοῦ Νεῖλου». Αὐτὸς μὲ τὰς κανονικὰς πλημμύρας του ἀρδεύει καὶ λιπαίνει τὸ ἔδαφος. Διὰ τὰ ἡμπορεῖ τοῦτο ν' ἀρδεύεται καὶ κατὰ τοὺς μῆνας τῆς ξηρασίας, οἱ Ἕλληνες οἱ ὅποιοι ἔχουν ὑπὸ τὸν ἐλεγχόν των τὴν διοίκησιν τῆς Αἰγύπτου, κατεσκεύασαν εἰς τὸν Νεῖλον τεράστιον ὕδατοφράκτιν, διὰ τοῦ ὁποίου μεγίστη ποσότης ὕδατος συλλέγεται ὥς εἰς δεξαμενὴν καὶ διοχετεύεται εἰς τοὺς ἀγροὺς τῆς Αἰγύπτου. Οὕτως ἡ παραγωγὴ εἰς τὴν κοιλάδα καὶ τὸ Δέλτα τοῦ Νεῖλου εἶναι πλουσιωτάτη, εὐδοκίμοῦν δὲ πολὺ ὁ σῖτος, ὁ ἀραβόσιτος, ἡ ὄρυζα καὶ τὰ ὄσπρια, καθὼς καὶ τὸ βαμβάκι, ὁ καπνός, τὸ ζαχαροκάλαμον καὶ οἱ φοίνικες.

Ἔνεκα τῆς εὐφορίας τοῦ ἔδαφους οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι ἤκμασαν πολὺ πρὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἐπενόησαν τὰ γράμματα καὶ ἀνέπτυξαν ἐπιστήμας καὶ τέχνας (ἀστρονομίαν, γεωμετρίαν, ἱατρικὴν, ἀρχιτεκτονικὴν, γλυπτικὴν). Μεταξὺ τῶν πολλῶν κτισμάτων, τὰ ὅποια σφύζονται ἀκόμη εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Νεῖλου ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν Φαραῶ, τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπισκέπτου προσελκύουν αἱ πυραμίδες, οἱ τάφοι τῶν Αἰγυπτίων βασιλέων. Ἡ μεγαλυτέρα ἐξ αὐτῶν ἔχει ὕψος 140 μέτρων.

Διὰ τὴν εὐφορίαν τῆς ἡ Αἴγυπτος καὶ σήμερον εἶναι πυκνότερα κατοικημένη (13 ἑκατ. κατ., πυκνότης ἀνωτέρα τῆς τοῦ Βελγίου). Οἱ περισσότεροι τῶν κατοίκων εἶναι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων· ὅσοι ἐξ αὐτῶν κατοικοῦν εἰς τὰ χωρία εἶναι Μωαμεθανοὶ (Φελλάχοι, τ. ἔ. γεωργοί), ὅσοι ζοῦν εἰς τὰς πόλεις ἀσχολούμενοι εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς τέχνας εἶναι χριστιανοὶ (Κόπται). Πολυαριθμὸν μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ἀποτελοῦν καὶ οἱ Ἄραβες. — Πολιτικῶς ἡ Αἴγυπτος εἶναι ἀνεξάρτητος πολιτεία, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες εἶναι κατ' οὐσίαν κύριοι τῆς χώρας. Ἡ πρωτεύουσα **Κάϊρον** (800) κεῖται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Δέλτα καὶ εἶναι ἡ μεγαλυτέρα πόλις τῆς Ἀφρικῆς. 400 τζαμιὰ μὲ πολυαριθμούς μιναρέδες ἔξέχουν ἀπὸ τὰς ἐπιπέδους στέγας τῶν οἰκιῶν. Οἱ δρόμοι εἶναι στενοί· οἱ φαρδύτεροι ἀποτελοῦν ἀγοράς, εἰς τὰς ὁποίας ὁ λαὸς συνωθεῖται μὲ τὰς λευκὰς καὶ μακρὰς ἐνδυμασίας του. Σιδηρόδρομος καὶ διωρυξὶς συνδέουν τὸ Κάϊρον μὲ τὴν **Ἀλεξάνδρειαν** (450), τὸν μεγαλύτερον λιμένα τῆς Αἰγύπτου. Τὸ $\frac{1}{5}$ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς

εἶναι Ἕλληνες (60000), Ἰταλοὶ (40000) καὶ Γάλλοι, οἱ ὅποιοι προσδίδουν εἰς αὐτὴν χροιάν Εὐρωπαϊκῆς πόλεως. Κατὰ τοὺς νεωτέρους ὅμως χρόνους τὸ **Πόρτ-Σαΐδ** (100), κείμενον ἐπὶ τοῦ βορείου ἄκρου τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ, ἤρχισε ν' ἀνταγωνίζεται εἰς κίνησιν ἐμπορικὴν πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ἄλλαι ἀξιόλογοι πόλεις εἶναι ἡ **Δαμιέττη** καὶ ἡ **Τάντα** (50) ἐν τῷ Δέλτα, ἡ **Σιούττη** (50) ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ποταμοῦ. Εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀνήκουν αἱ ὁάσεις τῆς Λιβυκῆς ἐρήμου. Ἡ ὁάσις **Σιβά**, τὸ ἄλλοτε μαντεῖον τοῦ Ἀμμωνος Διός, ἐξάγει μεγάλας ποσότητας κουρμάδων.

2. Ἡ Σαχάρα.

Ὅλη σχεδὸν ἡ βορεία Ἀφρική, ἀπὸ τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ εἶναι ἔρημος καὶ ὀνομάζεται **Σαχάρα**. Εἶναι ἀέραντον ὁροπέδιον, τὸ ὅποιον ἔχει πολλὰ καὶ μεγάλα ὑψώματα· ἐν ἀπὸ αὐτὰ διατέμνει τὴν ἔρημον διαγωνίως ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ καὶ ἀποτελεῖ ὁροσειρὰν ὑψηλοτέραν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας Πίνδον. Μεγάλαι ὅμως ἐκτάσεις τῆς ἐρήμου σκεπάζονται μὲ ἄμμον, ἡ ὁποία μετακινεῖται ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ σχηματίζει σειρὰς λόφων. Πῶς λοιπὸν εὐρέθη ἡ ἄμμος εἰς τὰς ἐκτάσεις ἐκεῖνας;

Εἰς τὴν Σαχάραν σπανιώτατα βρέχει. Ὁ οὐρανὸς καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ ἔτος εἶναι ἀνέφελος. Ὅθεν τὸ ἔδαφος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας θερμαίνεται ὑπερβολικὰ ($+56^{\circ}\text{K}$), ἐν ᾧ τὴν νύκτα ἡ θερμοκρασία κατέρχεται καὶ κάτω ἀπὸ τὸ μηδὲν (μέχρι -7°K). Μὲ τὴν θερμότητα τοῦ ἡλίου τὰ πετρώματα διαστέλλονται, μὲ τὴν ψύξιν ὅμως τῆς νυκτὸς συστέλλονται. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μεταβολὴ τῆς θερμοκρασίας ἐπέρχεται ἀποτόμως, ἡ συνοχὴ τῶν πετρωμάτων χαλαρώνεται, καὶ ἀναρίθμητοι σχισμαὶ ἀνοίγονται εἰς τὴν στερεὰν μᾶζαν. Ὁ ἄνεμος τότε ἀποσπᾷ ἀπὸ τὰς σχισμὰς λεπτοτάτους κόκκους καὶ τοὺς παρασύρει μακράν. Οὕτω οἱ βράχοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀποτρίβονται, μὲ τὴν «ἀποσάθρωσιν» δὲ αὐτῶν ἐν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου ἐσχηματίσθησαν οἱ σωροὶ ἐκεῖνοι τῆς ἄμμου.

Τόση εἶναι ἡ ξηρασία εἰς τὴν Σαχάραν, ὥστε ἐνίοτε καὶ ἔτη

περνοῦν, χωρὶς καθόλου νὰ βρέξῃ. Ἐπειδὴ ὁμως τὴν νύκτα πίπτει ἄφθονος δρόσος, αὕτη συντελεῖ ὥστε νὰ φύονται ἀάποια σκληρὰ χόρτα καὶ θάμνοι. Ὅταν ὁμως βρέξῃ, εἶναι ὡς ν' ἀνοίγωνται οἱ κρουνοὶ τοῦ οὐρανοῦ. Ποτάμια τότε σχηματίζονται, ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου καταπίνονται ἀπὸ τὴν διψασμένην γῆν. Οὕτω τροφοδοτοῦνται οἱ ὑπόγειοι ὕδακες καὶ νερὰ ἀναβλύζουν εἰς τὰ κοιλάματα τοῦ ἐδάφους. Ἐκεῖ τότε ὁ τόπος πρασινίζει καὶ ἡμπορεῖ τὸ ἔδαφος νὰ καλλιεργηθῇ καὶ νὰ δώσῃ ἀφθόνους καρποὺς (σιτάρι, ὀπωρικά καὶ κουρμάδες). Οἱ εὐφοροὶ οὗτοι τόποι τῆς ἐρήμου λέγονται *δάσεις* καὶ εἶναι σὰν νησιὰ μέσα εἰς τὴν θάλασσαν τῆς ἄμμου. Εἰς τὴν περιφέρειάν των φυτρώνει χόρτον ἀρκετὸν διὰ τὴν συντήρησιν προβάτων, ὄνων καὶ καμήλων. Ὑαῖναι καὶ θῶες (τσακάλια) ἐμφανίζονται εἰς τὰ ἄκρα τῶν δάσεων. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς ἐρήμου εἶναι ὁ λέων, ὁ ὁποῖος θηρεύει ἀντιλόπας καὶ ἄλλα ἄγρια ζῷα.

Τὸ νότιον ὄριον τῆς Σαχάρας σχηματίζεται, ἂν φαντασθῶμεν μίαν γραμμὴν ὑπεράνω τῆς λίμνης Τσαδ καὶ τοῦ βορείου ἄκρου τοῦ Νίγηρος. Ὅθεν ἡ Σαχάρα ἔχει ἔκτασιν ἴσην σχεδὸν μετὰ τὴν Εὐρώπην· ἀλλὰ δὲν ἔχει οὐδὲ ὅσους μόνῃ ἡ Πελοπόννησος κατοίκους. Οὗτοι λέγονται *Βεδουῖνοι* τρέφονται κυρίως μετὰ τὸν καρπὸν τοῦ φοίνικος, ἐπειδὴ δὲ δὲν εὐρίσκουν πάντοτε ἀρκετὴν τροφὴν διὰ τὰ πρόβατα καὶ τὰ κτήνη των, εἶναι ἠναγκασμένοι ν' ἀλάσσουν συχνὰ τόπον διαμονῆς. Διὰ τοῦτο δὲν κατοικοῦν εἰς οἰκίας, ἀλλ' εἰς σκηνάς, τὰς ὁποίας εὐκόλα ἀποσποῦν καὶ στήνουν ἐκ νέου. Ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς *νομαδικῆς ζωῆς* ἔχουν γίνῃ ἔξοχοι ἵππεις. Ἐνὰ περαστικὰ καραβάνια ληστεύονται ἀπὸ αὐτοῦς, ὥστε εἶναι ὁ τρόμος τῶν ἐμπόρων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Μεσογείου ταξιδεύουν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀφρικῆς. Τὸ ταξίδι των γίνεται ἀπὸ δάσεως εἰς ὅσιν καὶ διαρκεῖ τρεῖς μῆνας· μόνον δὲ μετὰ τὴν βοήθειαν τῆς καμήλου ἡμπορεῖ νὰ κατορθωθῇ. Πολὺν τρόμον εἰς τοὺς ταξιδεύοντας ἐμβάλλει ὁ φοβερός *Σαμούν*, ἄνεμος, ὁ ὁποῖος ἀναζινεῖ τὴν ἄμμον καὶ τὴν μεταφέρει μακρὰν. Τόσον ὁ ἀὴρ γεμίζει ἀπὸ λεπτὴν ἄμμον, ὥστε σκοτεινιάζει ὡς νὰ εἶναι νύκτα. Τότε κάμηλοι καὶ ἄνθρωποι πίπτουν εἰς τὴν γῆν μετὰ τὴν κεφαλὴν σχεδὸν θαμμένην εἰς τὴν ἄμμον, ἕως ὅτου ἡ θύελλα περάσῃ· πολλὰ καραβάνια εὗρον ἕως τώρα τὸν θάνατον.

Πολιτικὴ κατάστασις. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἐρήμου ὑπάγεται εἰς τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῆς *Γαλλίας*. Μέρος μικρὸν ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ κατέχουν οἱ *Ισπανοί*, ἄλλο δὲ ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Μεσογείου, τὴν *Τριπολί-*

τιδα καὶ τὴν *Κυρηναϊκὴν*, οἱ Ἱταλοί. Ἡ *Τρίπολις* (65), ἐν μέσῳ ὠραίων κήπων, εἶναι ἀκραῖος σταθμὸς καραβανίων, τὰ ὅποια διὰ τῆς ὁάσεως *Μουρζοῦν* (8) ταξιδεύουν πρὸς τὴν λίμνην Τσάδ.

• 3. Αἱ χῶραι τοῦ "Ατλαντος.

Τὸ ΒΔ ἄκρον τῆς Ἀφρικῆς κατέχεται ἀπὸ τὸ ὄρεινόν σύστημα τοῦ "Ατλαντος. Αἱ ὄροσειραι αὐτοῦ εἶναι παράλληλοι, καὶ ἡ μὲν μία βαίνει κατὰ μῆκος τῆς παραλίας καὶ εἶναι χαμηλοτέρα (Μικρὸς "Ατλας), ἡ δὲ ἄλλη ἀπέχει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν φθάνουσα εἰς ὕψος 4500 μ. (Μέγας "Ατλας). Μεταξὺ αὐτῶν περι- κλείεται λεκανοειδὲς *ὄρο- πέδιον*, ὕψους 1000 μ., τοῦ ὁποίου τὰ νερὰ συλ-

Εἰκ. 68. Αἱ χῶραι τοῦ "Ατλαντος.

λέγονται εἰς ἄλμυράς λίμνας καὶ ἔλη. Ἔχει τὸν χειμῶνα ψυχρὸν καὶ τὸ θέρος θερμόν, ὥστε ὁμοιάζει μὲ ἄλμυράν στέππην. Κύριον αὐτοῦ προϊόν εἶναι εἶδος σχοίνου, διὰ τοῦ ὁποίου κατασκευάζεται χάρτης. Ἡ πρὸς τὴν Σαχάραν ἐστραμμένη πλευρὰ τοῦ "Ατλαντος ἔχει ὀλίγας μόνον βροχάς καὶ εἶναι ἄγονος. Εἰς τὰς κοιλάδας ὅμως καὶ ὅπου ἄλλοῦ ἀναβλύζουν ὕδατα, οἱ φοῖνικες εὐδοκιμοῦν καὶ βοσκή ὑπάρχει διὰ τὰς καμήλους.

Πρὸς τὴν παραλίαν τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τῆς Μεσογείου Θαλάσσης ὁ "Ατλας κατέχεται κλιμακηδόν. Εἰς τὴν κλιμακωτὴν αὐτὴν χώραν τὸ κλίμα εἶναι ὅπως καὶ εἰς τὴν νότιον Ἰσπανίαν, γλυκὺ (Μεσογειακόν) καὶ μόνον τὸν χειμῶνα φέρει βροχάς. Μὲ τεχνητὴν ὅμως ἄρδυσιν τὸ ἔδαφος δίδει πλούσια εἰσοδήματα: εὐδοκιμοῦν ἀραβόσιτος, ζαχαροκάλαμον, ῥύζι, βαμβάκι, ἀμπέλια, ἐσπεριδοειδῆ καὶ λαχανικά. Διὰ τὴν κτηνοτροφίαν (πρόβατα, αἴγες, ὄνοι, ἵπποι) εἶναι ὁμοίως ἡ χώρα πολὺ κατάλληλος. Πολλὰ πτηνά, τὰ ὅποια τὸν χειμῶνα ἀποδημοῦν ἀπὸ τὸν τόπον μας, ὅπως τὸ χελιδόνι, τὸ ὀρτύκι καὶ ὁ πελαργός, ἔχουν ἐδῶ μόνιμον διαμονήν. Εἰς τὰ δάση, τὰ ὅποια σκεπάζουν τὰς πλαγιάς τῶν

βουνῶν φύονται ἡ φελλοδορυς, ἡ συκῇ, ἡ ἐλαία. Καὶ μεταλλεύματα δὲ σιδήρου, χαλκοῦ, ἀργύρου καὶ μολύβδου ὑπάρχουν ὑπὸ τὸ ἔδαφος, ἀρχίζει δὲ τώρα νὰ ἐνεργῇται ὑπὸ Εὐρωπαϊῶν ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτῶν.

Ἄν καὶ αἱ χῶραι τοῦ Ἄτλαντος ἔχουν πολλὰς πηγὰς πλούτου, ὁ πληθυσμὸς των εἶναι ἀραιός. Οἱ ἀρχαιότεροι κάτοικοι εἶναι λευκόχρωμοι **Βέρβεροι**, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Οἱ **Ἀραβες**, οἱ ὁποῖοι ἦλθον ὡς κατακτηταὶ καὶ διέδωσαν εἰς τὴν χώραν τὸν Μωαμεθανισμόν, καταγίνονται μὲ τὴν κτηνοτροφίαν. Ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἦλθον ἐξ Ἰσπανίας (Μαῦροι) κατοικοῦν εἰς τὰς πόλεις καὶ ζοῦν μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν· εἶναι δὲ πολὺ ἐπιδέξιοι εἰς τὴν κατασκευὴν δερμάτων (Μαροκινὰ) καὶ λεπτῶν ὑφασμάτων, βαμβακερῶν καὶ μεταξωτῶν.

Πολιτικὴ κατάστασις. Τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ Ἄτλαντος κατέχεται ἀπὸ τὸ **Σουλτανᾶτον τοῦ Μαρόκου** (εἰς πληθυσμὸν ἴσον μὲ τὴν Ἑλλάδα). Πρωτεύουσαι αὐτοῦ εἶναι τὸ **Φέξ** (70), πόλις ἱερὰ τῶν Ἀράβων διὰ τὰ 300 τῆς τζαμιά, καὶ τὸ **Μαρόκον** (140), ὅασις εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ χιονοσκεποῦς Ἄτλαντος· ἐπίνειον αὐτοῦ εἶναι ἡ **Καζαμπλάγκα** (100) ἐπὶ τοῦ Ὠκεανοῦ. Ἐπὶ τοῦ Γιβραλτᾶρ ἡ **Ταγγέρη** (50) ἀποτελεῖ οὐδέτερον λιμένα. Ὁ Σουλτᾶνος τοῦ Μαρόκου κατ' ὄνομα μόνον εἶναι κυρίαρχος τῆς χώρας· ἐν τῇ πραγματικότητι κύριοι αὐτῆς εἶναι οἱ **Γάλλοι**, ἐκτὸς στενῆς ζώνης ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Μεσογείου, τὴν ὁποίαν κατέχουν οἱ **Ισπανοί**.

2. Τὸ **Ἀλγέριον** καὶ ἡ **Τυννησία**, ἀνατολικῶς τοῦ Μαρόκου, εἶναι κτήσεις τῆς Γαλλίας. Εἰς τὸ Ἀλγέριον εἶναι ἐγκατεστημέναι 700 χιλ. Γάλλων ἀποίκων, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν φιλοπονίαν των ἀνέπτυξαν μεγάλως τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ μεταλλουργίαν. Ἐκ τούτου μεγάλη ἐξαγωγή οἴνων, σιτηρῶν, κτηνῶν, φελλοῦ, ὀπωρικῶν, καπνοῦ καὶ μετάλλων γίνεται ἐκ τοῦ Ἀλγερίου. Σπουδαιότεροι ἐμπορικοὶ λιμένες εἶναι τὸ **Ἀλγέριον** (200) καὶ ἡ **Ὁράνη** (150), ἐκ τῶν ὁποίων γραμμαὶ σιδηροδρομικαὶ διευθύνονται πρὸς τὰ ἅκρα τῆς Σαχάρας, ὁπόθεν ἀρχίζουν ὁδοὶ καραβανίων πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς (πληθυσμὸς ἴσος σχεδὸν μὲ τὸν τοῦ Μαρόκου).

Ἡ **Τυννησία** (2 ἑκατ. κατ.) εἶναι ἐπίσης γεωργικὴ χώρα· ἡ γεωργία καὶ ἐν αὐτῇ προάγεται ὑπὸ τὴν Γαλλικὴν διοίκησιν (σιτηρά, φοῖνικες, ἔλαιον). Ἡ **Τύνις** (175), ὅχι μακρὰν τῶν ἐρειπίων τῆς Καρχηδόνας, εἶναι ἀκραῖος σταθμὸς τῶν καραβανίων. Εἰς τὰς ἀνοικτὰς ἀγοράς της (παζάρια) πωλοῦνται πρὸ πάντων εὐώδη ἔλαια καὶ πολύχρωμα ὑφάσματα. Τὸ ἥμισυ τῶν κατοίκων της ἀποτελεῖται ἀπὸ Ἰσπανούς, Ἑβραίους καὶ Ἰταλούς.

4. Σουδάν.

Νοτίως τῆς Σαχάρας ἐκτείνεται πλατεῖα ζώνη μὲ εὐφορον γῆν, τὸ Σουδάν. Ὅριον μεταξὺ αὐτῶν δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' ἡ ἔρημος βαθμηδὸν ἐξαφανίζεται, καθ' ὅσον αἱ βροχαὶ γίνονται συχνότεραι. Τὸ δυτικὸν Σουδάν ὑψοῦται ἄνω τῶν 1000 μ. (Ἄνω Σουδάν)· τὸ κεντρικὸν καὶ ἀνατολικὸν ταπεινοῦται εἰς πεδιάδας καὶ χαμηλὰ ὀροπέδια (Κάτω Σουδάν).

1. **Τὸ Ἄνω Σουδάν** διὰ τῶν δυτικῶν θαλασσίων ἀνέμων λαμβάνει κατὰ τὸ θέρος πολλὰς βροχὰς καὶ ἐκ τούτου εἶναι πλούσιον εἰς πηγὰς καὶ εἰς δάση (Εἰκ. 67). Εἰς τὰ ἀνοικτὰ μέρη τοῦ ὀροπεδίου, τὸ χόρτον φθάνει εἰς ὕψος 3 μ. καὶ παρέχει τροφήν εἰς πολυάριθμα φυτοφάγα ζῷα· μὲ αὐτὰ πάλιν τρέφονται πολλὰ σαρκοφάγα. Τὸ **Τιμβουκτοῦ** (25), ἐπὶ τοῦ βορειοτάτου σημείου τοῦ Νίγηρος, εἶναι τὸ τέρμα τῶν καραβανίων, τὰ ὁποῖα ἔρχονται ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ Ἀτλαντος πρὸς ἐμπορίαν.

2. **Τὸ Κάτω Σουδάν** ἐκτείνεται ἀνατολικῶς τοῦ Νίγηρος. Τὴν βαθυτάτην λεκάνην του κατέχει ἡ λίμνη **Τσαδ**, τῆς ὁποίας τὰ νερὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν αὐξάνουν διπλασίως. Αἱ ὄχθαι τῆς εἶναι βαλτώδεις καὶ σκεπάζονται μὲ πυκνοὺς καλαμῶνας, εἰς τοὺς ὁποίους διαιτῶνται ἵπποπόταμοι, κροκόδειλοι καὶ ἐλέφαντες. Ἀνατολικῶς τῆς λίμνης Τσαδ τὸ Σουδάν ἔχει ὀλιγωτέρας βροχὰς καὶ κατέχεται ἀπὸ στέππας, εἰς τὰς ὁποίας οἱ ἰθαγενεῖς βόσκουν τὰς ἀγέλας των.

3. **Σουδάν** σημαίνει «μαῦρος».—Οἱ Σουδανέζοι εἶναι οἱ περισσότερον πολιτισμένοι ἐκ τῶν μαύρων τῆς Ἀφρικῆς. Καλλιεργοὺν βαμβάκι καὶ σιτάρι, ἔχουν ἀγέλας κτηνῶν καὶ κατασκευάζουν βαμβακερὰ ὑφάσματα καὶ δερμάτινα εἶδη. Ἐκτὸς τῶν χωρίων ἔχουν καὶ πόλεις μεγά-

λας με ἀγοράς, ὅπου οἱ Ἀραβες ἔμποροι συναθροίζουσι τὰ προϊόντα τοῦ Σουδάν καὶ τὰ μεταφέρουσι πρὸς πώλησιν εἰς τοὺς λιμένας τῆς Αἰθιοπίας. Τὸ ἐλεφαντοστοὺν καὶ τὰ πτερά στρουθοκαμήλου ἀποτελοῦν ἀξιόλογον εἶδος ἐμπορίου. Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ Σουδάν εἶναι Μωαμεθανοὶ οἱ ἄλλοι εἰδωλολάτραι. Κάθε μεγάλη φυλὴ ἔχει τὸν Σουλτάνον της· ἀλλ' ὅλοι ὑπάγονται εἰς τὰ ἀποικιακὰ κράτη τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας.

5. Ἀνω Γουϊνέα.

Ἡ νοτιὰ παραλία τοῦ Σουδάν λέγεται Ἀνω Γουϊνέα. Αὕτη σχεδὸν παντοῦ εἶναι χαμηλὴ καὶ ἀμμώχωστος καὶ στερεῖται λιμένων. Ὅπισθεν τῶν θινῶν τῆς παραλίας ὑπάρχουσι λιμνοθάλασσαι καὶ ἔλη, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ κλίμα γίνεται νοσηρόν. Μετὰ τὴν μεγάλην θερμότητα καὶ τὰς πλουσίας βροχάς, ἡ βλάστησις εἶναι, ὅπως καὶ εἰς τὰς Μαλαϊκὰς νήσους, γιγαντώδης. Δάση παρθένα σκεπάζουσι τὰ χαμηλότερα μέρη. Ὅπου τὰ δάση ἔχουσι κοπῇ, ἐκεῖ οἱ ἰθαγενεῖς καλλιεργοῦν ἀραβόσιτον, βάμβακα, ζαχαροκάλαμον, καφέαν καὶ κακαόδενδρον. Ἀπὸ δένδρα τῶν δασῶν παράγεται ἔλαστικὸν κόμμι (καουτσούκ) καὶ ἐξάγεται πολὺτιμος ξυλεία (ἔβενος, μαόνι). Ἀλλὰ τὸ κύριον προϊόν τῶν παραλίων τούτων χωρῶν εἶναι τὸ ἔλαιον, τὸ ὁποῖον ἐκθλίβεται ἀπὸ τοὺς καρποὺς ἑνὸς εἶδους φοινίκων, καὶ χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν σάπωνος, κηρίων κ. ἄ. Ἐκ τούτου καὶ ὅλη ἡ παραλία ὀνομάζεται παραλία τοῦ φοινικελαίου, ἐκ τῶν ἄλλων δὲ προϊόντων αὐτῆς λαμβάνει κατὰ τόπους διάφορα ὀνόματα: παραλία τοῦ σίτου, παραλία τοῦ ἐλεφαντόδοντος, παραλία τοῦ χρυσοῦ, παραλία τῶν δούλων (Εἰκ. 70).

Οἱ Εὐρωπαῖοι, λαμβάνοντες μεγάλας προφυλάξεις διὰ τὴν ὑγίαν των, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν παραλίαν ἐν μέσῳ τῶν ἰθαγενῶν. Ἀγγλικαὶ καὶ Γαλλικαὶ ἀποικίαι διαδέχονται ἀλλήλας, συνδεόμεναι διὰ σιδηροδρόμων μετὰ τὰ μεγαλύτερα κέντρα τῶν Νιγηριτῶν. Ἡ **Νιγηρία** μετὰ 20 ἑκατ. κατοίκων εἶναι ἡ περισσότερον εὐημεροῦσα ἐκ τῶν Ἀγγλικῶν κτήσεις τοῦ Σουδάν, φθάνουσα μέχρι τῆς λίμνης τοῦ Τσαδ. Πλησίον αὐτῆς ἡ πόλις **Κοῦκα** ἔχει πληθυσμὸν 50 χιλ. Νέγρων. Παρὰ τὴν παραλίαν τὸ **Ἰβαδάν** (175), τὸ **Φρητιάουν** (50) καὶ τὸ **Δάγος** (100) εἶναι ἀξιό-

λόγοι διὰ τὸ ἐμπόριον. — Εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Γουϊνέας ὑψοῦται ὡς στῦλος τὸ ἠφαιστειῶδες ὄρος **Καμερόν** (4100) — Εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς Ἀνω Γουϊνέας κεῖται ἡ ἐλευθέρα δημοκρατία **Λιβερία** (1,5 ἑκατ.) ἰδρυθεῖσα ἐκ δούλων, τοὺς ὁποίους ἀπηλευθέρωσαν οἱ Ἀμερικανοί.

Β'. ΝΟΤΙΑ ΑΦΡΙΚΗ

Ἡ νοτία Ἀφρικὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ ὑψηλὸν ὄροπέδιον, τὸ ὁποῖον περιβάλλεται διὰ παρυφῆς παρακτίων ὄρέων. Ταῦτα κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν εἶναι ὑψηλότερα καὶ διευθυνόμενα ἀπὸ Β πρὸς Ν περικλείουν μεταξὺ των πολλὰς καὶ μεγάλας λίμνας. Ἡ «**χώρα τῶν λιμνῶν**» εἶναι ἡ ὑψηλότερα τῆς Ἀφρικῆς· εἰς αὐτὴν ἔχουν τὰς πηγὰς τῶν τρεῖς μέγιστοι ποταμοὶ (Νεῖλος, Κόγγος, Ζαμβέζης). Δυτικῶς αὐτῆς τὸ ὄροπέδιον καταπίπτει εἰς εὐρυτάτην λεκάνην, τὴν ὁποίαν διαρρέει ὁ Κόγγος, νοτίως δὲ συνεχίζεται ὑψηλὸν μέχρι τῆς ΝΑ ἁκρας, ὅπου ὑψοῦνται τὰ ὄρη τοῦ Ἀκρωτηρίου. Οὕτω διακρίνομεν ἐν τῇ νοτίᾳ Ἀφρικῇ τὸ **ὄροπέδιον τῶν μεγάλων λιμνῶν**, τὴν **λεκάνην τοῦ Κόγγου** καὶ τὸ **νότιον ὄροπέδιον**.

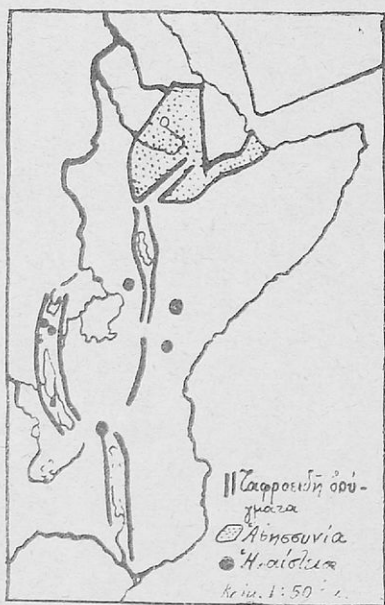
1. Τὸ ὄροπέδιον τῶν μεγάλων λιμνῶν.

Ὅπως εἰς τὴν Κοίλιν Συρίαν, οὕτω καὶ εἰς τὸ ὄροπέδιον ταῦτο τῆς Ἀφρικῆς ἀπὸ ἐπιμήκη «**ρήγματα**», τὸ ὁποῖα ἔγιναν κάποτε εἰς τὸν φλοιὸν τῆς Γῆς, ἐσχηματίσθησαν κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς παραλίας ταφροειδῆ ὀρύγματα καὶ εἰς τὰ χεῖλη αὐτῶν ὑψώθησαν μεγάλα ἠφαιστεία, τὰ ὁποῖα σήμερον εἶναι ἐσβεσμένα, ὅπως τὸ **Κιλιμάντζαρο** (6000 μ.) ἢ **Κένια** (5200 μ.) κ. ἄ. Εἰς τὰ βαθύτερα μέρη τῶν ὀρυγμάτων τούτων συλλέγονται τὰ νερὰ καὶ σχηματίζουν ἐπιμήκεις, βαθείας λίμνας. Αἱ μεγαλύτεραι ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ **Ταγκανίκα** καὶ ἡ **Νυάνσα**. Εἰς τὸ μέσον ὅμως τοῦ ὄροπεδίου, εἰς ὕψος 1200 μ., ἡ λίμνη τῆς **Βικτωρίας** (ἴση εἰς ἔκτασιν μὲ τὴν παλαιὰν Ἑλλάδα) εἶναι ὡς δεξαμενὴ ἐντὸς κυκλοτεροῦς λεκάνης. (Εἰκ. 69).

Γ. Α. Μέγα. — Γεωγραφία ἑκδ. β'.

11

Ἡ χώρα τῶν λιμνῶν, ἐκτεινομένη ἀπὸ τῶν Ἀβησσυνιακῶν ὀρέων μέχρι τοῦ Ζαμβέζη ποταμοῦ. κεῖται ὅλη ὑπὸ τὸν Ἰσημερινόν. Καὶ ὅμως εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων τῆς κατοικεῖ αἰωνία χιών. Ἐκ τούτου τὰ νέφη, τὰ ὅποια οἱ θερινοὶ ἐτησίαι φέρουν

Εἰκ. 69. Ἡ χώρα τῶν λιμνῶν.

ἐκ τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ, ἄνωθεν τοῦ ὄροπεδίου ψύχονται καὶ ἐξαπολύουν χειμαρρῶδεις βροχάς. Μὲ τὰ νερά των τρέφονται οἱ τρεῖς μέγιστοι ποταμοὶ τῆς Ἀφρικῆς. Ἐπὶ τοῦ ὄροπεδίου, ὅπου τὸ κλίμα εἶναι δροσερώτερον, ἐκτείνονται μεγάλοι λιμῶνες (σαβάναι). Τὸ χόρτον εἰς αὐτοὺς φθάνει συχνὰ εἰς τὸ ἀνάστημα ἀνδρὸς καὶ κατ' ἀγέλας βόσκουν ἐκεῖ ἀντιλόποι, γαζέλλαι, ζέβροι, προσέτι δὲ ἐλέφαντες, ῥινοκέρωτες, καμηλοπαρδάλεις, στρουθοκάμηλοι, ἐν ᾧ εἰς τοὺς ποταμοὺς διαιτῶνται κροκόδειλοι καὶ ἵπποπόταμοι.

Εἰς τὴν στενὴν ὁμως καὶ χαμηλὴν παραλίαν, εἰς τὴν

ὁποίαν τὸν ὄροπέδιον κατέρχεται κλιμακῆδόν, ἐπικρατεῖ μεγάλη θερμότης καὶ ὑγρασία καὶ ἐκ τούτου ἐκεῖ ἐκτείνονται παρθένα δάση ὅπως καὶ εἰς τὴν Ἀνω Γουϊνέαν.

Οἱ κάτοικοι, ὑπολογιζόμενοι εἰς 10 ἑκατομμύρια, εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον Νέγροι (Μπαντού) καὶ καταγίνονται εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ τὸ κυνήγιον. Εἰς τὰ παράλια κατοικοῦν καὶ Ἀραβες καὶ Ἰνδοί, οἱ ὅποιοι κατ' ἀρχαίους χρόνους ἐγκατεστάθησαν καὶ συναλλάσσονται μὲ τοὺς ἐγχωρίους. Ἐπὶ μακρὸν οἱ ἰθαγενεῖς ἐδεκατίζοντο ἀπὸ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους καὶ ἀπὸ τὸ ἐμπόριον τῶν δούλων. Σήμερον ὅλη ἡ χώρα τῶν λιμνῶν μετὰ τῆς παραλίας ἀνήκει εἰς τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῆς Ἀγγλίας, ἡ ὁποία κατεσκεύασε σιδηροδρόμους καὶ ἀνέπτυξε τοὺς

οικονομικούς πόρους τοῦ τόπου. Ἐπειδὴ ἡ παραλία εἶναι ἀμμώδης, δὲν ὑπάρχουν καλοὶ λιμένες. Ὁ καλύτερος λιμὴν εὐρίσκεται εἰς τὴν νησίδα *Σανσιβάρην* (100), ἡ ὁποία ἀποτελεῖ Σουλτανάτον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας. Κύρια προϊόντα εἶναι τὸ καουτσούκ, τὸ ἐλεφαντοστόν, ὁ καφές, ὁ καπνός, τὸ βαμβάκι καὶ τὸ ζαχαροκάλαμον.

2. Ἡ λεκάνη τοῦ Κόγγου καὶ ἡ Κάτω Γουϊνέα.

Ἡ λεκάνη τοῦ Κόγγου ἐξ ὅλων τῶν πλευρῶν περιβάλλεται ὑπὸ ὑψηλῶν ὄροσιν. Κατὰ τὴν θέσιν καὶ τὸ κλίμα εἶναι γνησίως τροπικὴ χώρα μὲ καθημερινὰς βροχάς. Διὰ τοῦτο ὁ Κόγγος εἶναι ὁ πλουσιώτατος εἰς ὕδατα καὶ εὐρύτατος ποταμὸς τῆς Ἀφρικῆς. Ἀλλ' ἔνεκα τῶν καταρρακτῶν, τοὺς ὁποίους κατὰ τὸν κάτω ῥοὺν του σχηματίζει, δὲν ἀποτελεῖ πλωτὴν ὁδόν. Ἀνὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ καὶ τῶν παραποτάμων του ἐκτείνονται παρθένα δάση, τῶν ὁποίων οἱ ἐλαιοφοίνικες καὶ τὰ ἔγχρωμα ξύλα (ἔβενος κλπ.) ἔχουν ἀξίαν διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ καουτσούκ δὲ συλλέγεται πολὺ. Ἐλέφας, ῥινόκερως καὶ πολυάριθμοι πίθηκοι ἔχουν ἐκεῖ τὴν κατοικίαν των, ἐν ᾧ ζέβροι, καμηλοπαρδάλεις, ἀντιλόπαι τρέχουν εἰς τοὺς γειτονικοὺς λειμῶνας. Ἐκ τοῦ Κόγγου ἐξάγονται μεγάλαι ποσότητες χαλκοῦ, ὥς καὶ ἐλεφαντοστοῦ. Λιμὴν ἐξαγωγῆς εἶναι ἡ *Βόμα*.

Τὸ Κογγὸ κατέχει ἑκτασιν τετραπλασίαν ἀπὸ τὴν χερσόνησον τοῦ Αἴμου· εἶναι κτήσις τῶν *Βέλγων* καὶ κατοικεῖται ἀπὸ 17 ἑκατ. Νέγρων *Μπαντού*, οἱ ὅποιοι ζοῦν κατὰ μικρὰς φυλὰς περισσότερον ὥς γεωργοὶ παρὰ ὥς κτηνοτρόφοι. Μεταξὺ τῶν κατοίκων τῶν παναρχαίων δασῶν τοῦ Κόγγου ὑπάρχουν *ῥάνοι*, τῶν ὁποίων τὸ ἀνάστημα μόλις φθάνει τὸ ἑν μέτρον. Οὗτοι δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀραιώσουν τὸ δάσος καὶ νὰ ἀροτριώσουν ἀγρούς. Ζοῦν κυρίως μὲ τὸ κυνήγιον. Διὰ νὰ προφυλάξουν τὰς καλύβας των ἀπὸ τὰς ἐπιθέσεις γειτονικῶν φυλῶν φυτεύουν γύρω ἀκανθωτὰ φυτὰ καὶ οὕτω ἀποφράσσουν ὅλας τὰς παρόδους. Ἄν κάπου παρατηρήσουν μετακίνησιν τινα τοποθετοῦν δίκτυα, τὰ σκεπάζουν προσεκτικὰ μὲ κλαδιὰ καὶ φύλλα καὶ πιάνουν μὲ αὐτὰ καὶ μεγάλα ἀγρίμια. Ἀπὸ κάποια δὲ βότανα, πού αὐτοὶ μόνοι ἠξεύρουν, παρασκευάζουν δηλητήριον καὶ μὲ αὐτὸ ἐπιχρίουν τὰ βέλη καὶ τὰς λόγχας των· οὕτως, ἂν καὶ τόσοι μικροί, εἶναι πολὺ ἐπίφοβοι ἐχθροί.

Ἐκατέρωθεν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κόγγου ἡ παραλία εἶναι ἐπίπεδος καὶ ἀμμώδης, ὥστε εἰς ἐλάχιστα σημεῖα αὐτῆς ἡμποροῦν

τὰ πλοῖα νὰ προσεγγίσουν. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι πλήρης ἐλῶν, τὸ κλίμα μὲ τοὺς ποταμούς του εἶναι θανάσιμον εἰς τοὺς Εὐρωπαϊούς. Βορείως τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κόγγου ἡ χώρα ἀνήκει εἰς τοὺς Γάλλους (*Γαλλικὸν Κογγό*). Αὕτη ἔχει μὲν τὰ ἴδια προϊόντα μὲ τὸ Βελγικὸν Κογγό, ἀλλ' ἄραιότερον πληθυσμὸν (1,5 ἑκατ.) καὶ δὲν εὐημερεῖ ὅσον ἐκεῖνο. Νοτίως τοῦ Κόγγου ἐκτείνεται μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Φρίο ἡ *Πορτογαλικὴ Ἀγγόλα* (4 ἑκατ. κατ.) πλουσία εἰς χαλκόν, σίδηρον, γαιάνθρακα· ἐξάγει κόμμι, καφέν, βαμβάκι κλπ.

3. Βρεττανικὴ νοτία Ἀφρική.

Νοτίως τῆς λεκάνης τοῦ Κόγγου τὸ ὄροπέδιον τῆς Ἀφρικῆς ἔχει ὕψος 1000 περίπου μέτρων, ἐπειδὴ δὲ τὸ νοτιώτερον αὐτοῦ ἄκρον ἀπομακρύνεται πολὺ ἀπὸ τὸν Ἰσημερινὸν καὶ δι' ὑψηλῶν ὄροσειρῶν ἀποκλείεται ἀπὸ τὸν Ὠκεανόν, ἡ νοτιωτέρα Ἀφρική παρουσιάζει μεγάλας διαφορὰς ὡς πρὸς τὸ κλίμα καὶ τὴν βλάστησιν. Ὅθεν διακρίνομεν εἰς αὐτὴν 5 φυσικὰς περιοχάς.

α) Νοτίως τῆς λεκάνης τοῦ Κόγγου καὶ τοῦ ὄροπεδίου τῶν λιμνῶν τὸ κλίμα εἶναι τροπικὸν καὶ ἡ χώρα ὁμοιάζει καθόλου μὲ τὸ Σουδάν· ἐκ τούτου κατέχεται ἀπὸ λειμῶνας καὶ παρθένα δάση, διὰ τῶν ὁποίων ῥέει ὁ *Ζαμβέξης* ποταμός. Οὗτος σχηματίζει τοὺς θαυμασιωτέρους καταρράκτας τοῦ κόσμου (*Ροδεσία*).

β) Νοτιώτερον ἡ χώρα βαθμηδὸν μεταβάλλεται εἰς θαμνώδη στέππην καὶ τέλος καταντᾷ ξηρὰ καὶ ἄγονος ἔρημος, ἡ ὁποία ἐκτείνεται μέχρι τῆς δυτικῆς παραλίας καὶ ὁμοιάζει μὲ τὴν Σαχάραν (*Ἐρημος Καλαχάρη*).

γ) Εἰς τὰ ΝΑ ἄκρα τῆς ἐρήμου ἀναφαίνεται πάλιν ἡ θαμνώδης στέππη, διαρρεομένη ὑπὸ τοῦ Βάαλ καὶ Ὁράγγη ποταμῶν· ἐπειδὴ δὲ διὰ τῶν ὁρέων τῆς Νατάλης εἶναι ἀποκλεισμένη ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς θαλάσσης, ἔχει κλίμα ἡπειρωτικόν, ἥτοι πολὺ ξηρὸν θέρος καὶ ὑγρὸν χειμῶνα (*ὄροπέδια τοῦ Ὁράγγη καὶ τοῦ Τράνσβααλ*).

δ) Ἡ ΝΑ πλευρὰ τοῦ ὄροπεδίου κατέχεται ἀπὸ τὸ ὄρεινόν σύστημα τῆς Νατάλης, τὸ ὁποῖον κλιμακῆδὸν κατέχεται πρὸς τὴν παραλίαν· αὕτη διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν θερμῶν ἀνέμων τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ καὶ δέχεται πλουσίας βροχάς· ἐκ

τούτου εὐδοκιμοῦν τὰ φυτὰ τῶν τροπικῶν χωρῶν (καφές, τέιον, ζαχαροκάλαμον) (*Χώρα τῆς Νατάλης*).

ε) Ἡ νοτιωτάτη ἄκρα κατέχεται ἐπίσης ὑπὸ παρακτίων ὄροσειρῶν καὶ εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὸν Νότιον Πόλον. Ὅθεν ἡ χώρα αὕτη κατὰ τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους, τὸ κλίμα καὶ τὴν βλάστησιν ὁμοιάζει μὲ τὴν χώραν τοῦ Ἑλλαντος· ἔχει δηλαδὴ ἐπὶ μὲν τῆς παραλίας κλίμα καὶ βλάστησιν ὅμοια μὲ τὰ τῆς Μεσογείου (σιτηρὰ, ἄμπελος, ὀπωροφόρα, τὰ ὁποῖα εὐδοκιμοῦν ὅπου τὸ ἔδαφος ἀρδεύεται), ἐπὶ δὲ τῶν ὄροσίων πτωχὰς βοσκὰς διὰ πρόβατα (*Χώρα τοῦ Ἀκρωτηρίου*).

Ἄν ἐξαιρέσωμεν τὰς δύο τελευταίας περιοχάς, ἡ νοτιωτέρα Ἀφρικὴ εἶναι κυρίως χώρα τῆς κτηνοτροφίας (αἶγες, πρόβατα). Ἄλλ' εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἐγκλείει μέγαν πλοῦτον πολυτίμων λίθων καὶ μετάλλων, ὥστε εἰς τὴν ἐξαγωγὴν ἀδαμάντων καὶ χρυσοῦ εἶναι ἡ πρώτη χώρα τοῦ κόσμου· ἐξάγει προσέτι χαλκόν, σίδηρον, μόλυβδον καὶ γαιάνθρακα.

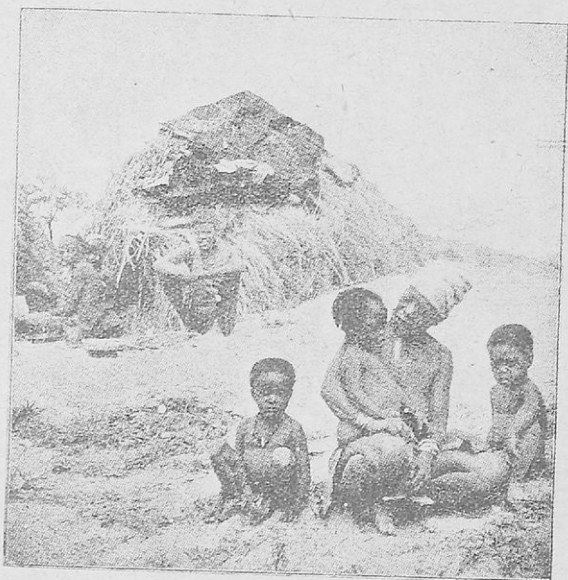
Διὰ τὸ ὑγιεινὸν τῆς κλίμα, καὶ πρὶν ἀκόμη ἀνακαλυφθῶν οἱ θησαυροὶ τοῦ ἐδάφους, ἡ Νοτία ἄκρα τῆς Ἀφρικῆς προσεέλκυεν ἀποίκους Εὐρωπαίους. Οὗτοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξετόπισαν τοὺς ἰθαγενεῖς *Ότεντότους* καὶ *Βουσμάους*, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἄγριοι καὶ ἀνθίσταντο εἰς αὐτοὺς. Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν ἀποίκων κατ' ἀρχὰς ἦσαν Ὀλλανδοὶ (Μπόερς). Ἄλλ' ἀφοῦ οἱ Ἀγγλοὶ περὶ τὸ 1800 κατέλαβον τὴν χώραν τοῦ Ἀκρωτηρίου καὶ τὴν Νατάλην, οὗτοι ἀπεχώρησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἴδρυσαν τὰς *δημοκρατίας τῆς Ὁράγγης* καὶ τοῦ *Τράνσβααλ*, ζῶντες βίον ποιμενικόν. Ἡ ἀνακάλυψις ὁμως τῶν χρυσορυχείων καὶ ἀδαμαντωρυχείων προσέκαλεσε τοιαύτην συρροὴν ξένων, ὥστε ὁ πληθυσμὸς ἐπυκνώθη εἰς τὰς δημοκρατίας καὶ ἐριδες ἐπηκολούθησαν. Αὗται ἐτερματίσθησαν διὰ πολέμου καὶ αἱ δημοκρατίαι προσηρτήθησαν εἰς τὴν Βρεττανικὴν Αὐτοκρατορίαν, ἀποτελέσασαι μετὰ τῶν ἄλλων ἀποικιῶν τὴν «Ἐνωσην τῆς Νοτ. Ἀφρικῆς», ἡ ὁποία περιλαμβάνει 7 ἐκ. κατοίκων καὶ ἀνεπτύχθη μέγας διὰ τῆς Ἀγγλικῆς διοικήσεως.

Τὰ πλουσιώτερα χρυσορυχεῖα καὶ ἀδαμαντωρυχεῖα εὗρίσκονται εἰς τὸ Τράνσβααλ· πλησίον αὐτῶν ἡ *Γιοχάνεσμπουργ* (300) ἔφθασεν εἰς μεγάλην ἀκμὴν. Λιμένες ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου εἶναι, ἐν μὲν τῇ χώρᾳ τοῦ Ἀκρωτηρίου ἡ *Καίπταουν* (τ. ἔ. πόλις τοῦ Ἀκρωτηρίου, 200), ἐν δὲ τῇ Νατάλῃ ἡ *Δάρμπαν* (150).

Ἡ *Ροδεσία*, ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ Ζαμβέζη μέχρι τῆς Ταγγανίκας, εἶναι πλουσία εἰς μέταλλα (χρυσόν, μόλυβδον) καὶ

γαιάνθρακας, διὰ κατασκευῆς δὲ σιδηροδρόμων οἱ Ἄγγλοι προσ-
παθοῦν νὰ φέρουν εἰς ἐπικοινωνίαν τὴν χώραν μετὰ τὴν θάλασσαν.

Δυτικῶς αὐτῆς ἡ **Μοξαμβίκη**, ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Ἰνδι-
κοῦ Ὠκεανοῦ, ἀνήκει εἰς τοὺς Πορτογάλλους. Διὰ τὸ ἀνθυγίει-

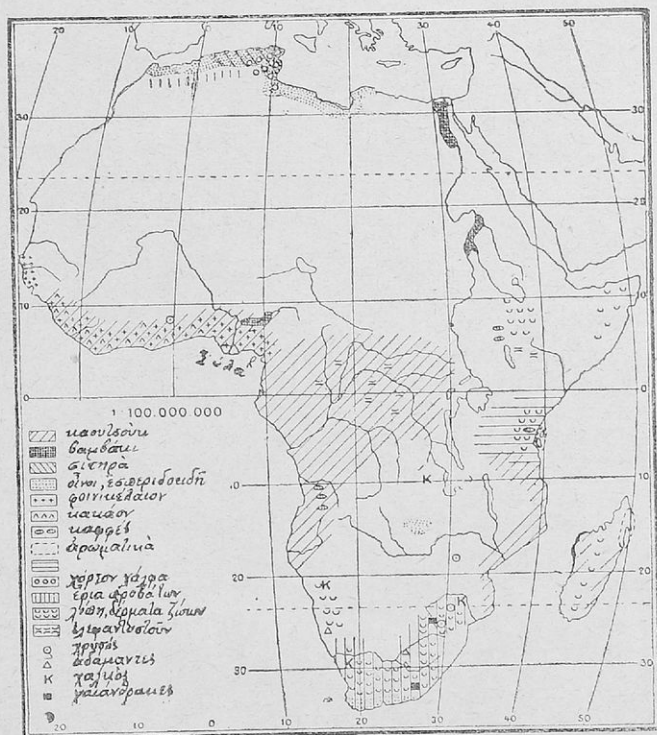
Εἰκ. 69α. Οἰκογένεια Ὀττεντότου.

νὸν κλίμα ἐλάχιστος εἶναι ἐν αὐτῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν Εὐρωπαίων. Οἱ ἰθαγενεῖς (περὶ τὰ 5 ἑκατ.) ἀνήκουν εἰς τὴν πολεμικὴν φυλὴν τῶν Ζουλοῦ καὶ καταγίνονται εἰς τὴν κτηνοτροφίαν.

Γ'. Αἱ Νῆσοι τῆς Αἰθιοπίας

1. Ἐν τῷ Ἰνδικῷ Ὠκεανῷ ἡ **Μαδαγασκάρη** εἶναι μεγα-
λυτέρα εἰς ἑκτασιν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον (3 ἑκατ. κατ.)
Ὅροσειραὶ ὑψηλότεραι ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας Πίνδον διασχίζουσιν
αὐτὴν κατὰ μῆκος. Ὅθεν ἐν ᾧ ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς νήσου
ἔχει πλουσίας βροχάς, μετὰ τὰς ὁποίας εὐδοκιμεῖ τὸ ζαχαροκάλα-
μον, ἡ ὄρυζα, ἡ καφέα, ἡ δυτικὴ πλευρὰ τοῦναντίον εἶναι ξηρὰ

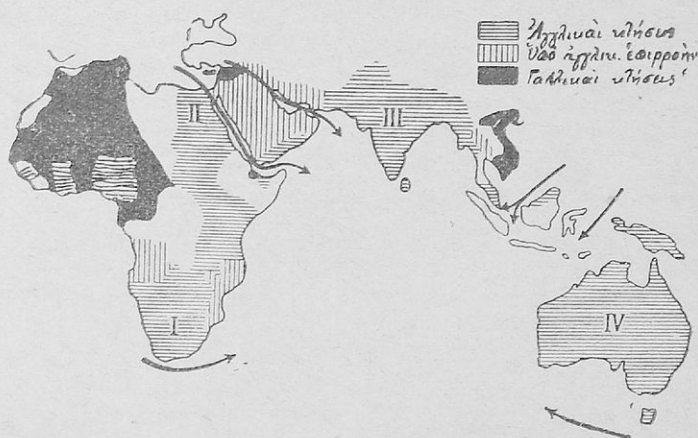
καὶ στεππώδης. Οἱ **κάτοικοι** εἰς μὲν τὰ δυτικὰ τῆς νήσου εἶναι Νέγροι, εἰς δὲ τὰ ανατολικά **Μαλαῖοι**, οἱ ὅποιοι μὲ τὴν βοήθειαν τῶν θερινῶν Μονσούν κάποτε ἤλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐδῶ. Ἡ νήσος ἀνήκει εἰς τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῆς Γαλλίας καὶ ἔχει πρωτεύουσαν τὴν **Ταναναρίβαν** (80).

Εἰκ. 70. Οἰκονομικὸς χάρτης Ἀφρικῆς.

2. Ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ Ὠκεανῷ ὑψοῦνται δυτικῶς τῆς Ἀφρικῆς συστήματα μικρῶν ἡφαιστειακῶν νήσων. Τούτων σπουδαιότεραι εἶναι αἱ **Ἀζόραι**, ὅπου εὐδοκιμεῖ ἡ πορτοκαλλέα, καὶ αἱ **Κανάριοι** νῆσοι, αἵτινες διακρίνονται διὰ τὸ ὑγιεινὸν κλίμα καὶ τὴν μεγάλην εὐφορίαν (πατρίς τῶν καναρινῶν μας). Ἡ μεγαλυτέρα ἐξ αὐτῶν **Τενερίφα** ἔχει ἐνεργόν

ἡφαίστειον (3700 μ.), ἡ δὲ **Φέρος** εἶναι γνωστή, ἐπειδὴ ἐξ αὐτῆς οἱ παλαιότεροι ἡρίθμουν τοὺς μεσημβρινοὺς τῆς Γῆς. Αἱ νῆσοι αὗται, ὥς καὶ αἱ νοτιώτεραι **νῆσοι τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου**, ἔχουν μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ναυσιπλοΐαν, ἐπειδὴ εἰς αὐτὰς τὰ περιπλέοντα τὴν Ἀφρικὴν πλοῖα ἀνεφοδιάζοντα μὲ ὕδωρ καὶ γαιάνθρακας Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἀτλαντικοῦ κεῖται ἡ **Ἀγία Ἐλένη**, μικρὰ καὶ βραχύδης νῆσος, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπέθανε τὸ 1821 ἐξόριστος ὁ Μέγας Ναπολέων. Ἄν ἐξαιρέσωμεν αὐτήν, ἡ ὁποία εἶναι Ἀγγλική, καὶ τὰς Καναρίους νήσους, αἱ ὁποῖαι εἶναι Ἰσπανικαί, ὅλαι αἱ ἄλλαι ἀνήκουν εἰς τὴν Πορτογαλίαν.

Εἰκ. 71. Κτήσεις Ἀγγλων καὶ Γάλλων.

Ἀσκήσεις. Ἰχνογραφήσατε χάρτην τῆς Ἀφρικῆς καὶ σημειώσατε ἐπ' αὐτοῦ τὰ ὄρη, τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς λίμνας· σημειώσατε τὰς ἀνεξαρτήτους πολιτείας καὶ τὰς κτήσεις τῶν Γάλλων, τῶν Ἀγγλων, τῶν Βέλγων καὶ τῶν Πορτογάλων ἐν τῇ Ἀφρικῇ. — Μὲ ποίαν πόλιν τῆς βορείας Ἀφρικῆς ἀντιστοιχεῖ κατὰ τὴν θέσιν ἐν τῷ νοτίῳ ἡμισφαιρίῳ ἡ πόλις Ἀάδμπαν; — Διὰ διαφέρει ὡς πρὸς τὸ κλίμα καὶ τὴν βλάστησιν ἡ χώρα τῆς Νατάλης ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ Νεῖλου, ἂν καὶ ἀπέχουν ἐξ ἴσου ἀπὸ τὸν Ἰσημερινόν; — Διὰ τίνων χωρῶν θὰ διέλθῃ ὁ σιδηρόδρομος, ὁ ὁποῖος θὰ ἐνώσῃ τὸ Κάιρον μὲ τὴν πόλιν τοῦ Ἀκρωτηρίου; — Κάμετε πίνακα τῶν προϊόντων τῆς Ἀφρικῆς καὶ σημειώσατε εἰς τίνας χώρας παραγάγεται ἕκαστον ἐξ αὐτῶν. — Ονομάσατε τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς τὰ ἀποικιακά κράτη τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας κατὰ τὸν χάρτην 71.

δ') ΑΜΕΡΙΚΗ

Γενική επισκόπησις. Ἡ Ἀμερικὴ κεῖται μόνη ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ ἡμισφαίριου. — Ποῖος ὠκεανὸς βρέχει τὴν ἀνατολικὴν αὐτῆς πλευρὰν καὶ ποῖος τὴν δυτικὴν; — Νοτίως τῆς Ἀμερικῆς ὁ Ἀτλαντικὸς καὶ ὁ Εἰρηνικὸς ὠκεανὸς συναντῶνται, ἀλλὰ βορείως αὐτῆς τὸ ὄριον ἀποτελεῖ ὁ Βόρειος Παγωμένος ὠκεανός. — Ποία χώρα φαίνεται εἰς τὴν ΒΔ γωνίαν τοῦ χάρτου; — Ποῖος πορθμὸς χωρίζει τὴν Ἀμερικὴν ἀπὸ τὴν Ἀσίαν; — Ποιοὶ ὠκεανοὶ ἐνώνονται δι' αὐτοῦ; — Ποία μεγάλη νῆσος κεῖται ΒΑ τῆς Ἀμερικῆς; — Εἰς ποίαν ζώνην τῆς Γῆς εὐρίσκεται αὕτη; — Ποία μικροτέρα νῆσος κεῖται ἀνατολικῶς τῆς Γροινλανδίας; — Ἐὰν ἠθέλετε πλεύσῃ ἀπὸ τὴν Ἰσλανδίαν πρὸς ΝΑ εἰς ποίαν νῆσον ἠθέλετε φθάσει; — Ἀπὸ τὴν Ἰσλανδίαν τὰ ὑπερωκεάνεια φθάνουν εἰς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Ἀμερικῆς ἐντὸς 4 ἡμερῶν. — Ἐντὸς 4 ἡμερῶν φθάνουν καὶ ἀπὸ τὸ Πράσινον ἀκρωτήριον τῆς Ἀφρικῆς εἰς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Ἀμερικῆς (βλ. τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν).

Ἡ Ἀμερικὴ ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Βορείου μέχρι σχεδὸν τοῦ Νοτίου Παγωμένου ὠκεανοῦ. Ὅθεν εἶναι ἡ μακροτάτη ὅλων τῶν ἡπείρων καὶ κεῖται εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ζώνας τῆς Γῆς. Κατὰ τὴν ἔκτασιν ἡ Ἀμερικὴ εἶναι τετραπλασία ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, ἀλλ' ἀπὸ τὴν Ἀσίαν εἶναι μικροτέρα. Διακρίνεται δὲ ἀπὸ αὐτὰς καὶ ὡς «Νέος Κόσμος», διότι μόνον κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἔγινε γνωστὴ εἰς τοὺς Εὐρωπαίους. Ὁ πρῶτος Εὐρωπαῖος, ὁ ὁποῖος ἐπεσκέφθη τὴν δυτικὴν ἡπειρον ἦτο ὁ **Κολόμβος**. Ἀλλ' οὔτε αὐτὸς οὔτε ἄλλος κανεὶς ἐγνώριζε τίποτε περὶ αὐτῆς· εἰς τοὺς χρόνους τοῦ μάλισται (ἦτοι πρὸ 440 περίπου ἐτῶν) ὀλίγοι ἄνθρωποι ἐπίστευον ὅτι ἡ Γῆ εἶναι στρογγύλη. Τότε πολλοὶ ἐπῆγαιναν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην εἰς τὰς Ἰνδίας, ταξιδεύοντες πρὸς Α διὰ τῶν χωρῶν τῆς ΝΑ Ἀσίας. Εἰς τὸν νοῦν τοῦ Κολόμβου ἐπῆλθε τὸ πρῶτον ἡ ἰδέα, ὅτι ἠμποροῦσε νὰ φθάσῃ εἰς τὰς Ἰνδίας γρηγορώτερα, ἂν ἔπλεε πρὸς Δ. Ὅθεν μὲν τρία πλοῖα ἀπέπλευσεν ἐκ τῆς Ἰσπανίας διευθυνόμενος πρὸς Δ· ὅταν μετὰ δύο μῆνας ἀπεβιβάζετο τὸ πρῶτον εἰς τὰς νήσους τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε φθάσει εἰς τὰς Ἰνδίας τῆς Ἀσίας. Διὰ τοῦτο τὰς μὲν νήσους ὠνόμαζεν **Ἰνδίας**, τοὺς δὲ κατοίκους τῶν **Ἰνδιάνους**, τὰ ὀνόματα δὲ ταῦτα παρέμειναν, καὶ πρὸς διακρίσιν αἱ νῆσοι λέγονται **Δυτικαὶ Ἰνδαί**. Ἐκτοτε πολλοὶ Εὐρω-

παῖοι μετηνάστευσαν εἰς τὸν Νέον Κόσμον καὶ πολλοὶ μαῦροι μετεφέρθησαν ἐκ τῆς Ἀφρικῆς, διὰ τὰ ἐργάζονται εἰς τὰ κτήματα τῶν ἀποίκων. Σήμερον ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀμερικῆς ἀνέρχεται εἰς 200 ἑκατ., ἐκ τῶν ὁποίων 120 ἑκατ. εἶναι λευκοί, 13 ἑκατ. μαῦροι, 20 ἑκατ. Ἰνδιάνοι καὶ 35 ἑκατ. μιγάδες, ἀλλ' ἀναλογοῦν 5 κάτοικοι εἰς 1 τετραγ. χλμ. Διὰ τοῦτο ἐξακολουθεῖ αὕτη νὰ προσέλκῃ πολλοὺς μετανάστας ἐκ τοῦ Παλαιοῦ Κόσμου.

Ὡς ὁ χάρτης δεικνύει, ὁ Ἀτλαντικὸς Ὠκεανὸς εἰσχωρεῖ βαθύτερον εἰς τὸ μέσον τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκεῖ πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων μέγα τμήμα Γῆς ἐβυθίσθη εἰς τὰ βάθη. Εἰς τὴν θέσιν του εἰσεχώρησεν ἡ θάλασσα· ἀλλὰ τὰ βουνὰ ἐξέχουν ἀκόμη ἀπὸ τὰ κύματα ὥς στενὰ γέφυρα (*Μέση Ἀμερικὴ*) καὶ ὥς πολυπληθὲς νησιωτικὸν σύστημα (*Δυτικαὶ Ἰνδαίαι*). Οὕτως ἡ ἥπειρος διηρῆθη εἰς δύο σχεδὸν ἰσομεγέθη τριγωνικὰ τμήματα, τὴν *Βορείαν* καὶ *Νοτίαν Ἀμερικὴν*.

Α'. ΒΟΡΕΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ

Εἰς ποίαν ζώνην τῆς Γῆς εὐρίσκεται τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Βορ. Ἀμερικῆς; — Μὲ ποίας ἡπείρους τοῦ ἀνατολ. ἡμισφαιρίου ἀντιστοιχεῖ αὕτη; — Ποῖος κόλπος εἰσχωρεῖ βαθύτατα εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς Ἀμερικῆς; — Ὀνομάσατε τὰς χερσονήσους, εἰς τὰς ὁποίας ἀπολήγουν τὰ τέσσαρα ἄκρα τῆς βορείας Ἀμερικῆς. — Ποία νῆσος φράσσει ἀπὸ βορρᾶ τὸν κόλπον τοῦ Ἀγίου Λαυρεντίου;

Μορφή τοῦ ἐδάφους. Ὡς ὁ χάρτης δεικνύει, μακρόταται ὄροσειραί, ἐκτεινόμεναι εἰς δύο κυρίας γραμμὰς ἀπὸ τῆς βορειοτάτης Ἀλάσκας μέχρι τοῦ Ἰσθμοῦ τοῦ Παναμᾶ, κατέχουν ὁλόκληρον τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς Βορ. Ἀμερικῆς. Ἐκ τούτων ἡ δυτικὴ, βαίνουσα κατὰ μῆκος τῆς παραλίας, καταπίπτει ἀποτόμως εἰς τὸν Ὠκεανὸν καί, χωριζομένη εἰς μεμονωμένα τμήματα, λαμβάνει διάφορα ὀνόματα (*Θαλάσσιαι Ἀλπεις, Κασκάδια ὄρη, Παράλια ὄρη, Σιέρρα Νεβάδα, Σιέρρα Μάδρε*). Ἡ ἀνατολικὴ τοῦναντίον ἀποτελεῖ μίαν συνεχῆ ὄροσειράν, τὰ *Βραχώδη ὄρη*. Περὶ τὸ μέσον αἱ δύο ὄροστοιχίαι, καμπυλούμεναι, περικλείουσιν εὐρὺ καὶ ὑψηλὸν *ὄροπέδιον*. Τόσον ὑψηλὰ εἶναι τὰ ὄρη τῆς πλευρᾶς ταύτης, ὥστε καὶ εἰς τὸ νοτιώτατον ἄκρον, ἐν τῇ διακεκαυμένῃ ζώνῃ, μερικαὶ ἀπὸ τὰς ὑψηλοτέρας κορυφὰς τῶν εἶναι

Είχ. 72. Χάρτης ανάγλυφος της Βορείας Ἀμερικής.

αἰωνίως χιονοσκεπεῖς. Τὸ ὑψηλότατον ἐξ αὐτῶν (*Μακ Κίνλεϋ* 6200 μ.) εὐρίσκεται εἰς τὸ βορειότατον ἄκρον, ὅπου αἱ Θαλάσσιαι Ἀλπεις κρημνίζονται εἰς τὸν ὠκεανόν.

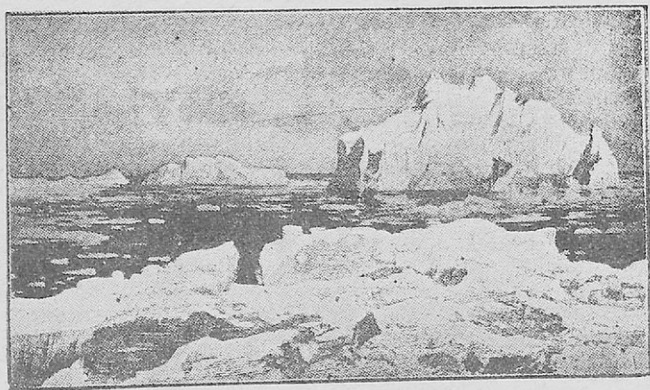
Ἡ ἀνατολική πλευρά τῆς Βορείας Ἀμερικῆς διασχίζεται ὑπὸ τῶν *Ἀλλεγανίων* ὄρεων, τὰ ὁποῖα μόλις φθάνουν τὸ ὕψος τοῦ ὄροπεδίου τῆς δυτικῆς χώρας (2000 μ.). Μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Βραχωδῶν Ὁρέων ἐκτείνεται εὐρύτατον *βαθύπεδον*, τοῦ ὁποῖου τὸ μὲν *νότιον* μέρος διαρρέει ὁ Μισσισιππῆς με τοὺς μεγάλους παραποτάμους του, ἐκβάλλων εἰς τὸν Μεξικανικὸν κόλπον, τὸ δὲ *βόρειον* ὁ Νέλσων καὶ ὁ Μάκενζι, ποταμοὶ ῥέοντες πρὸς Βορρᾶν. — Εὗρατε τὴν «ὕδροκριτικὴν γραμμὴν» μεταξὺ τῶν δύο λεκανῶν αὕτη ἀποτελεῖ τὸ ὄριον μεταξὺ τοῦ βορείου τμήματος (*Καναδᾶ*) καὶ τοῦ νοτίου τμήματος (*Ἠνωμένων Πολιτειῶν*) τῆς Βορείας Ἀμερικῆς. — Εὗρατε τὸν ποταμὸν Ῥίο Γκράντε οὗτος ἀποτελεῖ τὸ ὄριον μεταξὺ Ἠνωμένων Πολιτειῶν καὶ Μεξικοῦ. Ἀλλ' ἴδιος λόγος ἀρμόζει περὶ τῶν *βορείων ἀρκτικῶν χωρῶν*.

1. Αἱ ἀρκτικαὶ νῆσοι.

Βορείως τῆς Ἀμερικῆς ὑπάρχουν πολλαὶ νῆσοι. Αὗται κεῖνται ἐντὸς τοῦ πολικοῦ κύκλου καὶ εἶναι κατὰ μέγα μέρος σκεπασμέναι μὲ πάγους. Γύρω των, εἰς τὴν θάλασσαν, καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἐπιπλέουν ἀναρίθμητα βουνὰ πάγου, τὰ ὁποῖα λαμποκοποῦν εἰς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου. Τὰς βορείας αὐτὰς πολικὰς νήσους ὀνομάζομεν *ἀρκτικάς*. Εἰς τὴν ἐξερευνήσιν αὐτῶν ἀφιέρωσαν ἔτη τῆς ζωῆς των πολλοὶ ἐπιφανεῖς ἄνδρες. Ἰδίᾳ περιφημον εἶναι τὸ ταξίδι τοῦ Νορβηγοῦ Νάνσεν, ὁ ὁποῖος μὲ ἓν πλοῖον ἐπεχείρησε νὰ πλεύσῃ ἀπὸ τὴν μίαν ἄκραν τοῦ ὠκεανοῦ εἰς τὴν ἄλλην καὶ ὑπερέβη μὲν τὴν 86°, ἀλλὰ τὸ πλοῖόν του ἐνεσφηνώθη εἰς τοὺς πάγους. Ἀκόμη βορειότερον ἐπροχώρησεν ὁ Ἀμερικανὸς Πήρου, ὁ ὁποῖος μὲ ἔλκηθρα ἀπὸ τὴν Γροινλανδίαν κατώρθωσε τὴν 6 Ἀπριλίου 1909 νὰ φθάσῃ εἰς τὸν Πόλον. Τὸ 1925 μὲ ἀερόπλοιον ὁ Νορβηγὸς Ἀμοϋνδсен μὲ ἄλλους ἐρευνητὰς ἐπέταξαν ἀπὸ τὴν Νορβηγίαν εἰς τὴν Ἀλάσκαν ἐπάνω ἀπὸ τὸν Πόλον. Ὅλοι αὐτοὶ μᾶς ἔπεισαν ὅτι περὶ τὸν

Πόλον δὲν ὑπάρχει ξηρά, ἀλλὰ θάλασσα σκεπασμένη μὲ πάγους.

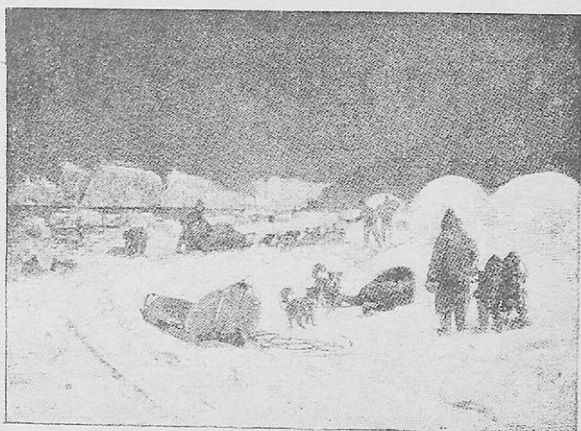
Ἡ μεγαλύτερα ἀπὸ τὰς ἀρκτικὰς νήσους εἶναι ἡ **Γροινλανδία** (τετραπλασία ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον). Αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ ὑψηλὸν ὄροπέδιον (1500—2700 μ.), τὸ ὁποῖον σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου σκεπάζεται μὲ πάγους. Εἰς τὰς κοιλάδας οἱ πάγοι, ἔνεκα τοῦ βάρους των γλιστροῦν σιγά, ἀποτελοῦντες ποταμοὺς πάγου, ἧτοι **παγετώνας**. Ὅταν οὗτοι φθάσουν εἰς τὴν

Εἰκ. 73. Ἡ Βορεία Θάλασσα εἶναι πλήρης ἐπιπλεόντων πάγων.

θάλασσαν, πελώριοι ὄγκοι μὲ τὴν ἐνέργειαν τῶν ὑδάτων ἀποσπῶνται καὶ ἐπιπλέουν ὥς **παγόβονα**. Ταῦτα, μεταφερόμενα ἀπὸ ἀρκτικὰ ρεύματα εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν, ἀποτελοῦν μέγαν κίνδυνον εἰς τὴν ναυσιπλοΐαν. Ἡ παραλία τῆς Γροινλανδίας εἶναι, ὅπως καὶ εἰς τὴν Νορβηγίαν, στενὴ καὶ πλήρης ἀπὸ βαθέα φιόρδ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ δυτικὴ πλευρὰ τῆς νήσου λούεται ἀπὸ κλάδον τοῦ θερμοῦ θαλασσίου ρεύματος τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ἡ δυτικὴ παραλία κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θέρους εἶναι ἀπηλλαγμένη ἀπὸ πάγους· ἐκεῖ τότε ἀναφαίνονται φύκη καὶ βρύα καὶ διὰ τοῦτο ἡ νήσος ἔλαβε τὸ ὄνομα Γροινλανδία τ. ἔ. πρασίνη χώρα. Ἐκεῖ κατοικοῦν οἱ ὀλίγοι κάτοικοι τῆς νήσου, οἱ **Ἑσκιμῶι**, λαὸς τῆς Μογγολικῆς φυλῆς (14000). Τὸ ἀφιλόξενον τῆς χώρας των ἐπιβάλλει εἰς αὐτοὺς νὰ ζοῦν μᾶλλον μὲ τὴν θάλασσαν παρὰ μὲ τὴν ξηράν. Ἡ θάλασσα ἐκεῖ εἶναι γεμάτη ψάρια. Προσέτι φά-

λαιναι, θαλάσσιοι ἵπποι, φῶκαι, τάρανδοι, λευκαὶ ἄρκτοι, ἀλώ-
πεκες, νῆσσαι καὶ ἄλλα πτηνὰ παρέχουν εἰς αὐτοὺς ὅ,τι χρειά-
ζονται διὰ νὰ ζήσουν. Ἡ ἀνάγκη δὲ τῆς ζωῆς ἔκαμε τοὺς Ἑσκι-
μῶους τολμηροὺς θαλασσινοὺς καὶ ἐπιδεξίους ἀλιεῖς. Ἐχουν κυρίως
δύο ἐποχάς: μίαν μακρὰν θερινὴν ἡμέραν, ὅτε ὁ ἥλιος εἶναι
ὁρατὸς ἐπὶ 4 $\frac{1}{2}$ μῆνας καὶ μίαν μακρὰν χειμερινὴν νύκτα, ὅτε
δὲν βλέπουν καθόλου ἥλιον. Μεταξὺ τῶν ἐποχῶν τούτων ὑπάρχει

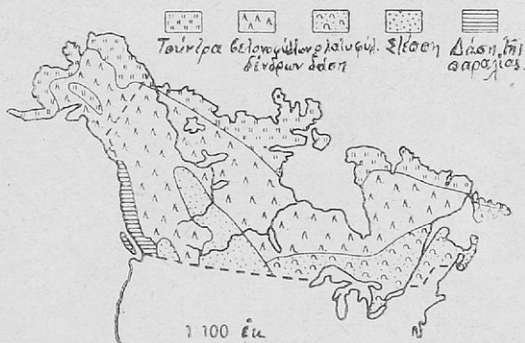
Εἰκ. 73α. Συνοικισμὸς Ἑσκιμῶν.

περίοδος, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἥλιος ἀνατέλλει καθ' ἡμέραν καὶ
δύει. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μακρᾶς ἡμέρας οἱ Ἑσκιμῶι
κάμνουν ὅλας τὰς ἐργασίας των· πλέουν μὲ τὰ μονόξυλά των
εἰς τὴν θάλασσαν καὶ στήνουν τὰς σκηνάς των, ὅπου εὗρουν
κυνῆγι. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μακρᾶς νυκτός, ἦτοι τοῦ χει-
μῶνος, ζοῦν πλησίον τῆς παραλίας, ὅπου ἠμποροῦν νὰ κυνηγοῦν
φώκας, θαλασσίους ἵππους καὶ ἄλλα θαλάσσια ζῶα, κατοικοῦν
δὲ εἰς σπηλαιώδεις θολωτὰς καλύβας, τὰς ὁποίας κατασκευά-
ζουν μὲ πέτρας ἢ μὲ ὀγκώδη κομμάτια πάγου καὶ χιόνος. Ἄνδρες,
γυναῖκες, παιδιά ἐνδύονται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον φορέματα
δερμάτινα. Τὸ μοναδικὸν οἰκιακὸν ζῶον τῶν Ἑσκιμῶν εἶναι
ὁ σκύλος, ὁ ὁποῖος χρησιμεύει διὰ νὰ σύρῃ ἑλκηθρα ἐπάνω

εἰς τὰ χιόνια. Ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν σκύλων, τοὺς ὁποίους τρέφει μία οἰκογένεια, ὑπολογίζεται ἡ εὐπορία αὐτῆς. Ἡ Γροινλανδία ἀνήκει εἰς τὴν Δανίαν, ἡ ὁποία εἰς τὰ δυτικὰ παράλια ἵδρυσεν συνοικισμούς τινας, καὶ πολλὰ ἔκαμε πρὸς ἐκπολιτισμὸν τῶν Ἑσκιμῶν.

2. Ὁ Καναδᾶς.

Ὁ Καναδᾶς κατέχει ὅλον σχεδὸν τὸ βόρειον ἡμισυ τῆς Βορείας Ἀμερικῆς καὶ ἐπειδὴ πολιτικῶς ἀνήκει εἰς τὴν Μεγ. Βρετανίαν λέγεται καὶ *Βρετανικὴ Βορεία Ἀμερικὴ*. Εἰς ἑκτασιν εἶναι ἴσος περίπου μὲ τὴν Εὐρώπην, ἀλλ' ἔχει μόνον 9 ἐκ. πληθυσμὸν, διότι μόνον τὸ νότιον καὶ ΝΑ αὐτοῦ μέρος κατοικεῖται πυκνῶς. —

Εἰκ. 74. Ζῶναι βλαστήσεως τοῦ Καναδά.

Περιγράψατε τὸ νότιον ὄριον τῆς χώρας.

1. Τὸ **βόρειον** μέρος τοῦ Καναδά ἀνήκει εἰς τὰς ἀρκτικές χώρας· κατέχεται ἀπὸ **παγωμένας ἐρήμους** (τούντρας), εἰς τὰς ὁποίας αἱ χιονοθύελλαι εἶναι συνήθεις καὶ κατὰ τὸ θέρος. Καὶ ἐδῶ οἱ μόνοι κάτοικοι εἶναι Ἑσκιμῶι, οἱ ὁποῖοι τὸν χειμῶνα περνοῦν πλησίον τῆς παραλίας εἰς ὑπογείους θολωτὰς καλύβας, κυνηγοῦντες φώκας, θαλασσίους ἵππους κλπ., τὸ δὲ βραχὺ θέρος ἀποδημοῦν πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, διὰ νὰ κυνηγήσουν ἀγρίους ταράνδους, οἱ ὁποῖοι κατὰ μεγάλας ἀγέλας πλανῶνται εἰς τὰς βορείας χώρας.

2. Ὅσον προχωροῦμεν πρὸς Νότον, τόσοις μετριάζεται τὸ πῦχος τοῦ χειμῶνος. Ὅθεν εἰς τὰς τούντρας ἀκολουθοῦν **δασώδεις ἐκτάσεις**, εἰς τὰς ὁποίας κατοικοῦν **Ἰνδιάνοι**, ἰθαγενεῖς

τῆς Ἀμερικῆς μὲ ἐρυθρὸν δέρμα καὶ κατάμαυρα μαλλιά Οὗτοι κατασκευάζουν τὰς καλύβας τῶν σᾶν πυραμίδας, τὰς ὁποίας ἐπενδύουν μὲ τὰ δέρματα τῶν ζώων, τὰ ὁποῖα κυνηγοῦν εἰς τὸ δάσος. Πολλὰ ἐξ αὐτῶν, ὡς ἡ ἱκτίς, ὁ κάστωρ, ἡ ἐνυδρίς ἔχουν δέρμα καταλληλότερον διὰ τὴν κατασκευὴν γουναρικῶν, καπέλων κλπ. Διὰ τοῦτο οἱ Εὐρωπαῖοι ἄποικοι διατηροῦν εἰς τὰ μέρη ταῦτα ἐμπορικὸς σταθμούς, ὅπου οἱ Ἰνδιάνοι δίδουν τὰ δέρματα καὶ λαμβάνουν κλινοσκεπάσματα καὶ φορέματα. Καὶ ξυλεία δὲ ἀφθονος ἐξάγεται ἀπὸ τὰ δάση.

3. Εἰς τὸν *νότιον καὶ ΝΑ Καναδᾶν* οἱ χειμῶνες εἶναι ψυχροί, ἀλλὰ τὰ θέρη ἄρκετὰ μακρὰ καὶ θερμά, ὥστε νὰ ὀριμάζουν τὸν σῖτον καὶ τὰ λαχανικά. Ὅθεν ἡ γεωργία ἐδῶ εἶναι ἡ κυρία ἀσχολία τῶν κατοίκων καὶ μεγάλοι ποσότητες σιτηρῶν συγκομίζονται εἰς ἀπεράντους ἀγρούς.

Μὲ τὴν ἀφθονίαν τοῦ χόρτου, τοῦ ἀραβοσίτου κλπ. ἀνεπτύχθη καὶ ἡ κτηνοτροφία καὶ μεγάλη ἐξαγωγή βουτύρου καὶ τυροῦ γίνεται ἀπὸ τὸν Καναδᾶν.

Ὁ ποταμὸς τοῦ Ἀγίου Λαυρεντίου ἀποτελεῖ τὸν ἔκρουιν τῶν μεγάλων λιμνῶν (Ἄνω, Μίχιγκαν, Χοῦρον, Ἡρι, Ὀντάριο), αἱ ὁποῖαι συγκοινωνοῦν μεταξύ των. Μεταξὺ τῆς Ἡρι καὶ τῆς Ὀντάριο τὰ νερὰ κρημνιζόμενα ἀπὸ ὕψος 50 μ. σχηματίζουν τὸν περίφημον καταρράκτην τοῦ *Νιαγάρα*. Μὲ τὴν δύναμιν τῶν ὑδάτων τοῦ λειτουργοῦν πολλὰ ἐργοστάσια. Εἶναι τόσον εὐρεῖα ἡ κοίτη τοῦ Ἀγίου Λαυρεντίου, ὥστε δι' αὐτῆς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας συγκοινωνεῖ μὲ τὴν θάλασσαν. Παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ κεῖνται αἱ σπουδαιότεραι ἐμπορικαὶ πόλεις τοῦ Καναδᾶ, ἡ *Μοντρεάλ* (620) καὶ ἡ *Κουέμπεκ* (100). Ἐπὶ τῆς λίμνης Ὀντάριο τὸ *Τορόντο* (520) εἶναι κέντρον τοῦ ἐμπορίου τῶν σιτηρῶν, ὡς καὶ ἡ *Μοντρεάλ*.

4. Τὸν κόλπον τοῦ Ἀγίου Λαυρεντίου κλείει ἀπὸ Βορρᾶ ἡ νῆσος τῆς *Νέας Γῆς*. Βουνὰ πάγου, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπιβαίνουν φῶκαι καὶ πολικαὶ ἄρκτοι καταπλέουν τὴν ἄνοιξιν εἰς αὐτὴν ἀπὸ τὴν Γροινλανδίαν. Ἀνατολικῶς τῆς νήσου συναντῶνται δύο ἀντίθετα θαλάσσια ρεύματα, ἐν ψυχρὸν βόρειον καὶ ἐν θερμὸν νότιον. Ἐκ τούτου τὰ ἀβαθῆ μέρη νοτίως τῆς νήσου ταύτης γεμί-

ζουν κυριολεκτικῶς κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας μὲ ψάρια (βακαλάους, σολωμούς, ῥέγγες, ἄστακούς) καὶ πολλὰ χιλιάδες ψαράδων συγκεντρώνονται τότε ἐκεῖ διὰ ψάρευμα.

Νοτιώτερον ἢ χερσονήσος τῆς *Νέας Σκωτίας* εἶναι πλουσία εἰς γαιάνθρακας καὶ μεταλλεύματα σιδήρου. Τὸ *Χάλιφαξ* (50) εἶναι ὁ κύριος αὐτῆς λιμὴν. Ἐξ αὐτοῦ λαμβάνει τὴν ἀρχὴν ὁ σιδηρόδρομος, ὁ ὁποῖος καταλήγει εἰς τὴν *Βανκούβρ* (150) ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Εἰρηνικοῦ.

5. Γαιάνθρακες καὶ χρυσὸς εἶναι οἱ θησαυροί, τοὺς ὁποίους κρύπτουν τὰ *Βραχῶδη ὄρη* εἰς τὰ δυτικὰ τοῦ Καναδᾶ. Χρυσὸς ἰδίᾳ εἶναι τὸ προϊόν τῆς ἀρκτικῆς *Ἀλάσκας*, ἡ ὁποία ὅμως ἀνήκει εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς.

6. Οἱ πρῶτοι *ἄποικοι* εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου ἦσαν Γάλλοι. Διὰ τοῦτο ἄλλοτε τὸν Καναδᾶν κατεῖχεν ἡ Γαλλία καὶ πολλοὶ τῶν κατοίκων ὁμιλοῦν καὶ σήμερον τὴν Γαλλικὴν. Οἱ περισσότεροι ὅμως τῶν κατοίκων κατάγονται ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, ἡ ὁποία καὶ κατέχει σήμερον τὸν Καναδᾶν. Ἀλλὰ τὴν διοίκησιν τῆς χώρας ἔχουν εἰς χεῖράς των οἱ κάτοικοι.

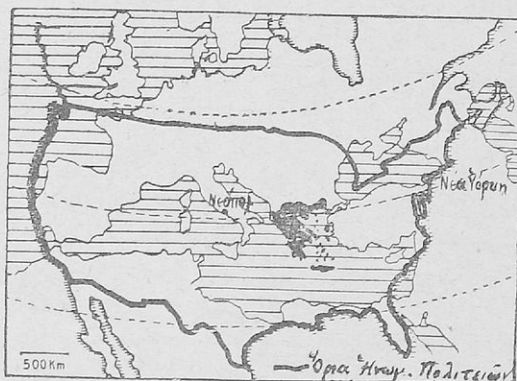
3. Αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς.

Ἀκολουθήσατε τὴν γραμμὴν τῶν συνόρων πρὸς τὸν Καναδᾶν καὶ πρὸς τὸ Μεξικὸν (περιγραφή). — Μεταξὺ τίνων παραλλήλων κύκλων κεῖται ἡ χώρα; — Μὲ ποίας χώρας τοῦ ἀνατολικοῦ ἡμισφαιρίου ἀντιστοιχεῖ τὸ βόρειον μέρος τῆς χώρας, μὲ ποίας τὸ νότιον μέρος; — Ὅρίσατε τὴν μορφήν τοῦ ἐδάφους εἰς τὸ δυτικὸν μέρος, εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος καὶ εἰς τὸ κεντρικὸν μέρος τῆς χώρας. — Ὀνομάσατε τὰ ὄρη, τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς λίμνας.

Αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι κατέχουν ἑκτασιν ἴσην σχεδὸν μὲ τὴν Εὐρώπην, περιλαμβάνουν δὲ πλεόν τοῦ ἡμίσεος τῶν κατοίκων τῆς ὅλης Ἀμερικῆς (114 ἑκατ.).

1. Ἡ *δυτικὴ πλευρὰ* τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν κατέχεται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ ὑψηλὸν *ὄροπέδιον*, τὸ ὁποῖον ἀπ' ἀνατολῶν μὲν περικλείεται ὑπὸ τῶν *Βραχιδῶν ὀρέων*, ἀπὸ δυσμῶν δὲ ὑπὸ τῆς *Σιέρρας Νεβάδας* καὶ τῶν *Κασναδίων ὀρέων*. Ἐνεκα τούτου τὸ ὄροπέδιον ἔχει κλίμα ξηρόν, εἰς τινα μέρη μάλιστα δὲν διαφέρει ἀπὸ πραγματικὴν ἔρημον. Ἀλλ' εἰς τὰ

γύρω βουνά πίπτει τὸν χειμῶνα ἄφθονος χιὼν, ἡ ὁποία εἶναι πηγὴ πολλῶν ποταμῶν. Ὅσοι διευθύνονται πρὸς τὴν «**Μεγάλην λεκάνην**» συλλέγονται εἰς λίμνας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔχουν ἔκρουν καὶ εἶναι ἀλμυραί· ἡ μεγαλυτέρα ἐξ αὐτῶν κεῖται εἰς ὕψος 1280 μ. Μερικοὶ ὅμως ποταμοί, ὥς ὁ **Κολοράδο** καὶ ὁ **Ῥίο Γκράντε** διανοίγουν διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν, σκάπτοντες εἰς τὸ ὄροπέδιον στενὰς καὶ βαθεῖας φάραγγας (καίνυον). Ἡ φάραγξ τοῦ Κολοράδο, ὁ ὁποῖος εἶναι μακρότερος ἀπὸ τὸν Δούναβιν, εἶ-

Εἰκ. 75. Σύγκρισις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῶν χωρῶν τῆς Μεσογείου κατὰ τὴν θέσιν καὶ τὸ μέγεθος.

ναι ἡ μεγαλοπρεπεστέρα τῆς Γῆς μὲ ἀπότομα τοιχώματα βάθους 1000 - 2000 μ. Ὁ κύριος πλοῦτος τοῦ ὄροπέδιου, ὥς καὶ τῶν Βραχωδῶν ὄρέων, ἔγκειται εἰς τοὺς μεταλλευτικούς θησαυρούς· χρυσός, ἄργυρος, χαλκός καὶ μό-

λυβδος ἐξάγονται εἰς μεγάλας ποσότητας, ἐπειδὴ δὲ καὶ γαιάνθρακες ἀφθονοῦν εἰς τὰ Βραχώδη ὄρη, τὸ **Ντένβερ**, (250) εἰς τὰς ἀνατολικὰς αὐτῶν ὑπωρεῖας ἔχει ὑψηλὰς καμίνοους, ὅπου τήκονται τὰ μέταλλα. Τόποι τινὲς ἐν τῇ Μεγάλῃ λεκάνῃ ἀρδεύονται τεχνητῶς, οὕτω δὲ ἡ **Πόλις τῆς Ἀλμυρᾶς λίμνης**, (120) ὁμοιάζει μὲ ὅασιν. Εἰς τὰ Βραχώδη ὄρη ὑπάρχουν ὄροπέδιά τινα, τὰ ὁποῖα λέγονται «**πάρκα**». Τὸ περιφημότερον ἐξ αὐτῶν εἶναι τὸ «**Γελουσιστόουν πάρκ**», ὅπου ἀπὸ ἑκατοντάδας θερμῶν πηγῶν ἀνατινάσσονται κατὰ μικρὰ διαστήματα στήλαι βράζοντος ὕδατος εἰς ὕψος 30-80 μέτρων (θερμοπίδακες, Γκείσερ). Λίμναι ἀτμίζουσιν μέσα εἰς καταπράσινα δάση, καταρράνται κρημνιζό-

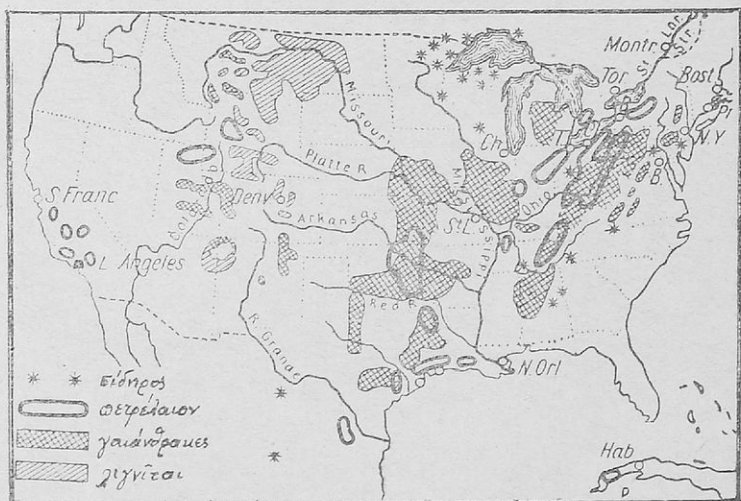
μένοι εἰς βαθυτάτας κοιλάδας, βουνὰ κατάλευκα ἀπὸ τὸ χιόνι πληροῦν πράγματι θαυμασμοῦ τὸν ἐπισκέπτην.

Δυτικῶς τοῦ ὄροπέδιου ἡ **Σιέρρα Νεβάδα**, διὰ τὴν ἀγρίαν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὰς φυσικὰς καλλονὰς παραβάλλεται μὲ τὰς Ἄλπεις τῆς Εὐρώπης. Ἰδίᾳ φημίζεται ἡ κοιλὰς **Γιοξέμιτι** διὰ τὰς κρημνώδεις κλιτύς, τὰ γιγάντια δένδρα καὶ τοὺς καταρράκτας, εἰς ἓκ τῶν ὁποίων πίπτει ἔξ ὕψους 870 μ.

Μεταξὺ τῆς Σιέρρας Νεβάδας καὶ τῆς χαμηλῆς Παραθαλασσίας ὄροσειρᾶς ἐκτείνεται ἡ στενὴ καὶ μακρὰ **πεδιάς τῆς Καλλιφορνίας**. Αὕτη ἔχει πλουσίας βροχὰς (διατί;) καὶ εὐφορον ἔδαφος, εἰς τὸ ὁποῖον εὐδοκιμοῦν οἱ δημητριακοὶ καρποί, ἡ ἄμπελος, ἡ ἐλαία καὶ τὰ ἐσπεριδοειδῆ. Ὁ **Ἄγιος Φραγκίσκος**, ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Εἰρηνικοῦ, τὸ 1845 εἶχε μόνον 30 λευκοὺς κατοίκους· σήμερον ἀριθμεῖ μὲ τὰ προάστεια 820 χιλ. κατοίκων, μεταξὺ τῶν ὁποίων πολλοὶ εἶναι οἱ Κινέζοι καὶ οἱ Ἰάπωνες. Εἰς τὸν ἐξαίρετον λιμένα του, τοῦ ὁποίου ἡ εἴσοδος ὀνομάζεται «χρυσῇ πύλῃ» συναντῶνται αἱ θαλάσσιαι ὁδοὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ μὲ τὰς σιδηροδρομικὰς τῆς ἡπείρου. Ἡ πόλις τὸ 1906 εἶχε κατὰ μέγα μέρος καταστραφῇ ὑπὸ σεισμοῦ. Νοτιώτερον, παρὰ τὸ **Λὸς Ἀντζελες** (650), ὑπάρχουν πλούσιαι πηγαὶ πετρελαίου, βορειότερον δὲ ἡ **Σέιτλ** (320) σπουδαιότατος ἐμπορικὸς λιμὴν.

2. **Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ** τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν διασχίζεται ὑπὸ τῶν **Ἀλλεγανίων** ὄρέων, τὰ ὁποῖα εἰς τὸ νότιον μέρος ὑψοῦνται μέχρι 2000 μ. Ταῦτα εἶναι δασώδη καὶ εἰς τοὺς κόλπους των ἐγκλείουν ἀνεξαντλήτους θησαυροὺς γαιανθράκων, σιδήρου, χαλκοῦ, μολύβδου, γύψου καὶ ἄλλας, εἶναι δὲ πλούσια καὶ εἰς πηγὰς πετρελαίου καὶ φωταερίου. Τὸ φυσικὸν φωταέριον, τὸ ὁποῖον ἐδῶ ἔξορμᾷ ἐκ τῆς γῆς, χρησιμοποιεῖται εἰς πολλὰς πόλεις πρὸς φωτισμὸν καὶ θέρμανσιν. Τὸ ἀμερικανικὸν πετρέλαιον διακρίνεται διὰ τὴν ποιότητά του. Ὅπως δὲ εἰς αὐτό, οὕτω καὶ εἰς τοὺς γαιάνθρακας καὶ τὴν παραγωγὴν σιδήρου καὶ χάλυβος αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι κατέχουν τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῷ κόσμῳ. Ἡ περιφέρεια τῆς **Πίττςβουργ** (830) εἰς τὰς δυτικὰς ὑπωρείας τῶν Ἀλλεγανίων ὄρέων ἔχει τὰ πλουσιώτερα γαιανθρακωρυχεῖα καὶ εἶναι τὸ κέντρον τῆς μεταλλουργίας καὶ τῆς βιομηχανίας τοῦ σιδήρου.

Ἀνατολικῶς τῶν Ἀλλεγανίων ὀρέων ἐκτείνεται πεδινὴ παραλία-ζώνη, ἡ ὁποία λαμβάνει ἐκ τοῦ Ἀτλαντικοῦ πλουσίας βροχᾶς καὶ εἶναι εὐφορωτάτη. Εἰς μὲν τὰ νότια, θερμὰ αὐτῆς μέρη, εὐδοκίμοῦν τὸ βαμβάκι, τὸ ῥύζι (Καρολίνα), τὸ ζαχαροκάλαμον καὶ ὁ καπνός, εἰς δὲ τὰ βόρεια καὶ δροσερώτερα μέρη ὁ σίτος καὶ ὁ ἀραβόσιτος. Ἐκεῖ εἰς ἐξαιρέτους καὶ φυσικοὺς λιμένες ἀνεπτύχθησαν μεγάλαι πόλεις. Εἰς τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ

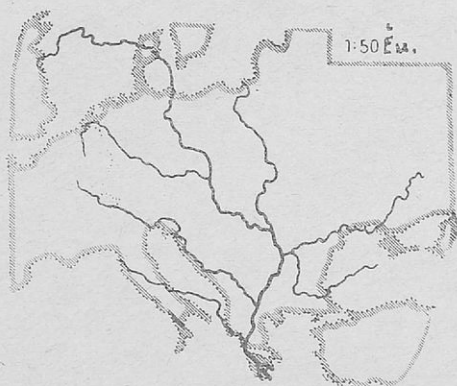

Εἰκ. 76. Τὰ κυριώτερα ὀρυχεῖα καὶ αἱ πετρελαιοπηγαὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Χούδσωνος καὶ ἐπὶ τῶν ἀπέναντι νήσων κεῖται ἡ **Νέα Ὑόρκη** (πρόφ. Νιού Γιόρκ), ἡ δευτέρα εἰς πληθυσμὸν (7,2 ἑκατ.) καὶ πρώτη εἰς ἐμπορικὴν κίνησιν πόλις τοῦ κόσμου. Αἱ οἰκίαι τῆς ἔχουν 20-50 πατώματα. Τέσσαρες τεράστιαι κρεμασταὶ γέφυραι καὶ ὀκτὼ σήραγγες συνδέουν ἐν τμήμα τῆς πόλεως, τὸ Μπροῦκλιν, μὲ τὴν λοιπὴν πόλιν. Εἰς τὸ μέσον τοῦ λιμένος, ἐπὶ ὑψηλοῦ βάρθρου ἵσταται τὸ ἄγαλμα τῆς Ἐλευθερίας, ἡ δὲ κίνησις εἰς τὸν λιμένα καὶ τὰς προκυμαίας εἶναι ἀφάνταστος. Εἶναι καὶ κέντρον μεγάλης βιομηχανίας καὶ ἡ μεγαλυτέρα ἀγορὰ τοῦ κόσμου εἰς δέσματα.

Ἡ **Βοστώνη** (1600) εἶναι ὁ δεύτερος λιμὴν εἰς τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον, κέντρον βιομηχανίας βάμβακος καὶ δερμάτων, ἀλλὰ συνάμα σπουδαιότατον κέντρον πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κινήσεως. Νοτίως τῆς Νέας Ὑόρκης ἡ **Φιλαδέλφεια** (2000) μὲ τὰ πλησίον αὐτῆς γαιανθρακωρυχεῖα καὶ μεταλλεῖα σιδήρου κατέστη ἡ πρώτη βιομηχανικὴ πόλις τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν (μηχανουργία, ὑφαντική). Νοτιώτερον ἡ **Βαλτιμόρη** (740) ἐξάγει τὰ προϊόντα τῆς νοτίας πεδιάδος, ἰδίᾳ καπνὸν καὶ συντηρημένας τροφάς. Πλησίον αὐτῆς ἡ **Βάσιγκτων** (450), εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, ὅπου ἐν τῷ «Λευκῷ Οἴκῳ» κατοικεῖ ὁ Πρόεδρος τῆς Ὁμοσπονδίας.

3. **Τὸ κεντρικὸν βαθύπεδον** ὁμοιάζει μὲ τεραστίαν λεκάνην, ἡ ὁποία κλίνει ἐλαφρῶς πρὸς τὸν Μεξικανικὸν κόλπον. Ταύτην διαρρέει ὁ Μισσισιπῆς (μέγας ποταμός), ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ Μισουρή, τὸν ὁποῖον δέχεται ἐκ δεξιῶν, εἶναι ὁ μακρότατος ποταμὸς τῆς Γῆς (ὑπερδιπλάσιος τοῦ Δουνάβεως.) Τὸ βαθύπεδον εἶναι ἐκτεθειμένον εἰς τοὺς βορείους ἀνέμους. Ἐκ τούτου τὸ βόρειον αὐτοῦ μέρος, ἂν καὶ εὐρίσκεται ὑπὸ τὸ αὐτὸ γεωγραφικὸν πλάτος μὲ τὴν Βορείαν Ἑλλάδα ἔχει πολὺ ψυχρότερον χειμῶνα. (Τὸ θέρος τῆς Νέας Ὑόρκης ὅμοιον μὲ τὸ τῆς Θεσσαλονίκης ἀλλ' ὁ χειμὼν ὅμοιος μὲ τὸν τῆς Στοκχόλμης). Τὸ θέρος ὅμως πνέουν ἐκ τοῦ Μεξικανικοῦ κόλπου ὑγροὶ καὶ θερμοὶ ἄνεμοι, οἱ ὁποῖοι διευθυνόμενοι πρὸς ΒΑ, φέρουν βροχὰς εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τοῦ βαθυπέδου.

Εἰκ. 77. Ἡ λεκάνη τοῦ Μισσισιπῆ καὶ ἡ Εὐρώπη.

α) Εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τοῦ βαθυπέδου (ἀριστερὰ τοῦ

Μισσισιππὶ) ἐκτείνονται ἀπέραντα δάση, τὰ ὁποῖα τώρα κόπτονται ὑπὸ τῶν ἀποίκων καὶ μετατρέπονται εἰς ἀγρούς. Νοτίως τῶν λιμνῶν καλλιεργοῦνται ἰδίως σῖτος, ἀραβόσιτος καὶ σίκαλις. Ἐκεῖ εἰς ἀπεράντους ἀγρούς τεράστια μηχαναὶ συγχρόνως θερίζουν, ἄλωνίζουσιν καθαρίζουν, καὶ συσκευάζουν τὸν σῖτον εἰς σάκκους. Καλλιεργοῦνται προσέτι γεώμηλα καὶ καπνός, τὰ ὁποῖα, ὅπως καὶ ὁ ἀραβόσιτος, ἔχουν τὴν Ἀμερικὴν ὡς πατρίδα.

Εἰκ. 78. Χάρτης βροχῶν τῆς Βορείας καὶ Μέσης Ἀμερικῆς.

Διὰ τὴν ἀφθονίαν τῆς νομῆς ἀνεπτυγμένη εἰς τὰ βόρεια μέρη τοῦ τμήματος εἶναι καὶ ἡ κτηνοτροφία (χοῖροι, βόες, πρόβατα, ἵπποι). Τὸ **Σικάγον** (3,5 ἑκατ.) κείμενον εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς λίμνης Μίχιγκαν, εὐρίσκεται εἰς τὸ κέντρον τῆς σιτοφόρου περιοχῆς, ἐπειδὴ δὲ διὰ τῶν λιμνῶν καὶ διὰ πυκνοτάτου δικτύου σιδηρο-

δρομῶν συνδέεται μὲ ὅλα τὰ τμήματα τῆς χώρας κατέστη ἡ μεγαλυτέρα τοῦ κόσμου ἀγορὰ εἰς σιτηρά, κτήνη, κρέατα καὶ ξυλείαν. Εἰς τὰ σφαγεῖά του σφάζονται κατ' ἔτος 4 ἑκατ. βοῶν, 8 ἑκατ. χοίρων καὶ 3 ἑκατ. προβάτων. Ἐπειδὴ δὲ πλησίον αὐτοῦ παρὰ τὴν Ἄνω λίμνην ἐξάγονται μεταλλεύματα σιδήρου καὶ καθαρὸς χαλκός, προσέτι δὲ γαιάνθρακες, τὸ Σικάγον ἔχει μέγιστα μηχανουργεῖα διὰ κατασκευὴν σιδηροδρομικῶν ἁμαξῶν κλπ. Μὲ τοὺς οὐρανοξύστας καὶ τὰς ὥραιας ἐπαύλεις του τὸ Σικάγον εἶναι ἐφάμιλλον μὲ τὴν Νέαν Ὑόρκην. Αἱ ἐφημερίδες

ἀπεράντου λειμῶνος (prairie). Αὐται εἰς παλαιότερους χρόνους κατοικοῦντο μόνον ὑπὸ Ἰνδιάνων, οἱ ὅποιοι ἐδῶ ἐκνηγοῦσαν τὸν **βίσωνα**, εἶδος ἀγρίου βουβάλου. Μὲ τὴν διείσδυσιν ὅμως τῶν «λευκῶν» οἱ ἐρυθρόδερμοι ἀπωθήθησαν δυτικώτερον· σήμερον περὶ τὰς 300.000 ζοῦν εἰς χώρας τοῦ ἐσωτερικοῦ, αἱ ὁποῖαι ἔχουν καθορισθῆ δι' αὐτούς. Οὕτως οἱ τέως περιπλανώμενοι Ἰνδιάνοι ἀποκατεστάθησαν εἰς χωρικούς. Καλλιεργοῦν τὴν γῆν, φοιτοῦν εἰς σχολεῖα καὶ ἐξασκοῦν μικρὸν ἐμπόριον καὶ τέχνην. Εἰς τοὺς εὐρεῖς τούτους λειμῶνας, οἱ ὅποιοι φθάνουν μέχρι τῶν προπόδων τῶν Βραχωδῶν ὄρεων, τρέφονται ἄπειροι ἀγέλαι βοῶν, ἵππων καὶ χοίρων καὶ ποίμνια προβάτων. Ὡς κέντρα ἐμπορικὰ ἀνεπτύχθησαν ἐπὶ τοῦ Μισουρή τὸ **Σίτυ** τοῦ Κανσὰς (430) καὶ ἡ **Ὀμάχα** (230).

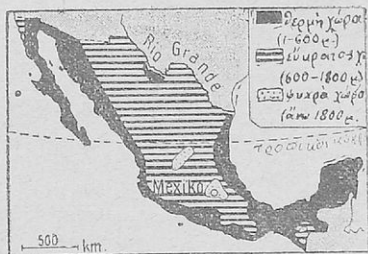
4. **Κάτοικοι.** Οἱ πρῶτοι ἄποικοι εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς βορείας Ἀμερικῆς ἦσαν Ἀγγλοι. Οὗτοι ἀπετέλουν 13 ἀποικίας, ἀλλὰ θέλοντες νὰ κυβερνῶνται μόνοι ἐπολέμησαν πρὸς τὰ στρατεύματα τῆς «Μητροπόλεως» καὶ μετὰ ἑπταετῆ ἀγῶνα ἐπέτυχον ν' ἀναγνωρισθῇ ἡ ἀνεξαρτησία των. Ἐκτοτε καὶ ἄλλαι χώραι προσετέθησαν, καὶ ἄλλοι Εὐρωπαῖοι μετηνάστευσαν καὶ οὕτως ἀποτελέσθη ἰσχυρὰ «Ἐνωσις», ἡ ὁποία σήμερον περιλαμβάνει 48 Πολιτείας μετὰ 114 ἑκατ. κατ. Ἐπὶ κεφαλῇ τῆς Κυβερνήσεως ἵσταται εἰς Πρόεδρος, ὁ ὁποῖος ἐκλέγεται κατὰ 4ετίαν καὶ ἐδρεύει ἐν τῇ πρωτευούσῃ Βάσιγκτων. Ἀπὸ τοῦς ἀποίκους ἐκείνους προῆλθε μὲ τὸν καιρὸν νέον ἔθνος, τὸ ὁποῖον ὁμιλεῖ τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνήκει εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Ἐκκλησίαν. Τοὺς «Ἀμερικανούς» διακρίνει μανία ἐπιχειρήσεων καὶ πνεῦμα ἐμπορικόν. Μὲ τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν φιλοπονίαν τῶν κατοίκων, μὲ τὸν πλοῦτον τῶν ὀρέων εἰς μεταλλευτικούς θησαυρούς, μὲ τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους, μὲ τὴν εὐνοϊκὴν θέσιν τῆς χώρας, κειμένης μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, καὶ μὲ τὰ ἐξαιρετά μέσα συγκοινωνίας (ποταμοί, λίμναι, διώρυγες, σιδηρόδρομοι) αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι ἔφθασαν εἰς μεγίστην δύναμιν καὶ ἀκμὴν. Εἶναι ἡ πρώτη χώρα τοῦ κόσμου εἰς τὴν παραγωγὴν βάμβακος (πλέον τοῦ $\frac{1}{2}$ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς), ἀραβοσίτου (τὰ $\frac{1}{5}$ αὐτῆς), σίτου (τὸ $\frac{1}{5}$) καὶ καπνοῦ (τὸ $\frac{1}{3}$), μολονότι μόνον τὰ 47% τῆς χώρας καλλιεργοῦνται ἀκόμη (ἐν Γαλλίᾳ 70%). Ἐπίσης πρώτη εἶναι εἰς τὴν ἐξαγωγὴν γαιανθράκων (τὰ γαιανθρακωρυχεῖά της εἶναι τρετραπλάσια τῶν γαιανθρακωρυχείων ὅλων ὁμοῦ τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης), πρώτη εἰς τὴν ἐξαγωγὴν σιδήρου, χαλκοῦ, μολύβδου, ὑδραργύρου, ἄλατος καὶ πετρελαίου. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ βιομηχανία εἶναι ἐξόχως ἀνεπτυγμένη. Εἶναι ἡ χώρα τῶν νεωτέρων ἐφευρέσεων, τηλεγράφου, ἠλεκτρικοῦ

φωτός, ῥαπτικῶν, θεριστικῶν κ. ἄ. μηχανῶν. Εἰς ἐμπορικὸν δὲ καὶ πολεμικὸν στόλον αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι ἔρχονται πρῶται μετὰ τὴν Μεγάλῃν Βρετανίαν. Πολλαὶ χιλιάδες συμπατριωτῶν μας ζοῦν εἰς τὰς μεγάλας πόλεις τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν. Οὗτοι διατηροῦν τὸν ἐθνισμὸν των καὶ ἀποκτῶντες περιουσίαν ἐπιστρέφουν εἰς τὴν ἀγαπητὴν πατρίδα.

4. Μεξικόν.

Ὅρισατε τὴν θέσιν καὶ τὰ ὅρια τοῦ Μεξικοῦ καὶ τὴν μορφήν τοῦ ἐδάφους.— Ποῖα ὄρη συνεχίζονται εἰς τὸ Μεξικόν;— Ἡ χιονοσκεπὴς Ὅριζάβα (5600 μ.) εἶναι ἐνεργὸν ἡφαίστειον.

Τὸ Μεξικόν κατέχει ἑκτασιν τετραπλασίαν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον, ἀλλ' ἔχει μόνον 14 ἑκατομ. πληθυσμόν. Ἄν καὶ κατὰ μέγα μέρος κεῖται ἐν τῇ θερμῇ ζώνῃ, ἔχει κατὰ τὸ πλεῖστον εὐκρατον κλίμα, διότι ὁλόκληρος ἡ χώρα κατέχεται ὑπὸ ὑψηλοῦ ὄροπεδίου (2000 μέτρ.), μόνον δὲ πρὸς τὸν Μεξικανικὸν κόλπον καταπίπτει εἰς στενὴν παρυρὴν μὲ τροπικὸν κλίμα.

Εἰκ. 80. Κλιματολογικὸς χάρτης τοῦ Μεξικοῦ.

1. Ὅπως εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας, οὕτω καὶ εἰς τὸ Μεξικόν τὸ ὄροπέδιον περιστοιχίζεται ὑπὸ ὑψηλῶν ὄροσειρῶν καὶ ἐκ τούτου εἶναι πτωχὸν εἰς βροχάς. Ἐνεκα τῆς μακρᾶς ξηρασίας δάση εἰς τὸ ὄροπέδιον δὲν ὑπάρχουν· εὐρίσκονται ὅμως εἶδη τινὰ φυτῶν (κάκτος, ἀγαύη) τὰ ὅποια ἔχουν σαρκώδη κορμὸν καὶ φύλλα, καὶ ἀποταμιεύουν τόσον νερό, ὥστε ἡμποροῦν ν' ἀντέχουν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ξηρασίας. Μὲ τεχνητὴν ἄρδυσιν καλλιεργοῦνται ἀραβόσιτος, ὄσπρια καὶ σιτάρι, εὐδοκιμεῖ δὲ καὶ ἡ ἄμπελος. Ἄλλ' ὁ κύριος πλοῦτος τοῦ ὄροπεδίου ἔγκειται εἰς τὰ ὄρυχεῖα τοῦ ἀργύρου, τὰ ὅποια εἶναι τὰ πλουσιώτερα τοῦ κόσμου. Εἰς αὐτὰ ὀφείλει τὴν ἀκμὴν τῆς ἡ πρωτεύουσα τῆς χώρας **Μεξικόν** (620) κειμένη εἰς ὕψος 2300 μέτρ., πλησίον μεγίστου ἡφαιστείου. Μὲ τὸ ἐπίνειον αὐτῆς **Βέρα-Κρούζ** (50) συνδέεται σιδηροδρομικῶς.

2. Ἡ *κλιμακωτὴ χώρα καὶ ἡ χαμηλὴ παραλία* περὶ τὸν Μεξικανικὸν κόλπον ἔχουν ὑγρὸν καὶ θερμὸν κλίμα καὶ εἶναι ἔξαιρετικῆς εὐφορίας· εὐδοκιμοῦν τὸ κακαόδενδρον, ἡ καφέα, τὸ ζαχαροκάλαμον ὁ βάμβαξ, ὁ καπνός. Εἶναι ὅμως τὰ παραλία ἐστία τοῦ κιτρίνου πυρετοῦ.

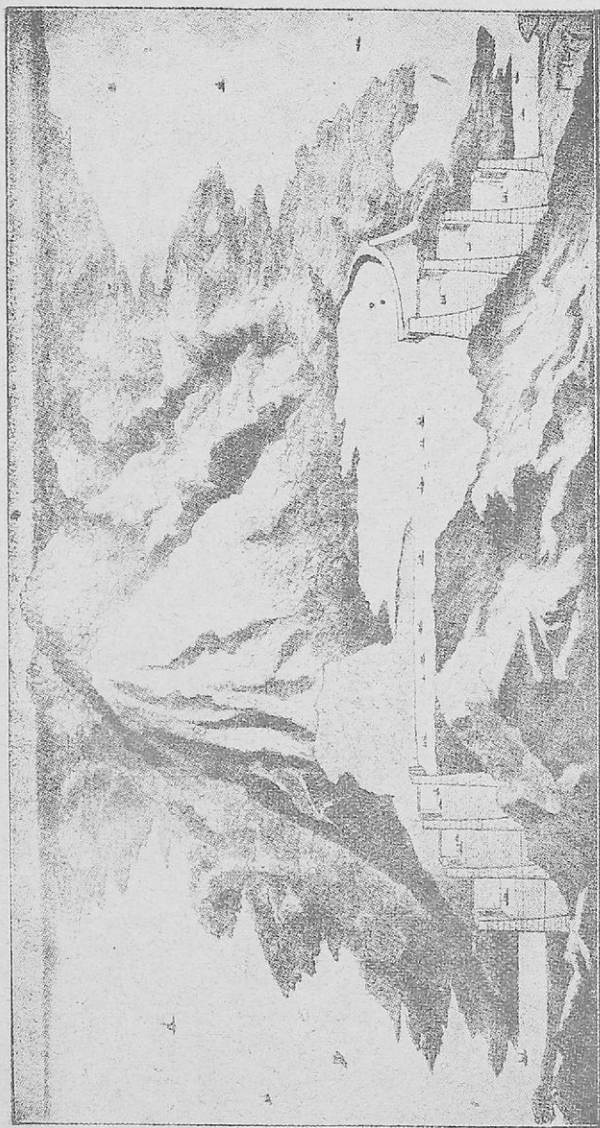
Κάτοικοι. Ὃταν ὁ Κολόμβος ἀνεκάλυψε τὰς δυτικὰς Ἰνδίας, Ἰσπανοὶ ἀπεβίβασθησαν καὶ εἰς τὸ Μεξικόν, τὸ ὁποῖον εὖρον πυκνὰ κατοικημένον. Οἱ Μεξικανοὶ ἦσαν ἀρκετὰ πολιτισμένοι. Πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰσπανῶν ἀποίκων ἔλαβον γυναῖκας Ἰνδιάνας· ἐκ τούτου οἱ περισσότεροι τῶν σημερινῶν κατοίκων (50 %) εἶναι μιγάδες, μόνον δὲ 20 % εἶναι λευκοί, οἱ δὲ λοιποὶ (30 %) εἶναι Ἰνδιάνοι. Ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἡ χώρα εὕρισκετο ὑπὸ τὴν Ἰσπανικὴν κυριαρχίαν, ἀλλ' οἱ κάτοικοι πρὸ 100 περίπου ἐτῶν ἀπετίναξαν τὸν ζυγὸν καὶ ἀπετέλεσαν δημοκρατίαν. Ὅλοι ὁμιλοῦν τὴν Ἰσπανικὴν γλῶσσαν καὶ ἀνήκουν εἰς τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν.

Β'. ΜΕΣΗ ΑΜΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΑΙ ΙΝΔΙΑΙ

1. Ἡ *Μέση Ἀμερικὴ* ἐκτείνεται ὥς γέφυρα μεταξὺ τῆς Βορείας καὶ Νοτίας Ἀμερικῆς. Ἀνατολικῶς αὐτῆς ἡ ἡπειρος πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἔπαθε σφοδροὺς κλονισμούς, ἐκ τῶν ὁποίων εὐρεῖται πεδινὰ ἐκτάσεις ἐβυθίσθησαν εἰς τὰ βάθη καὶ ἐσκεπάσθησαν ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Ἀποτέλεσμα τῶν ῥηγμάτων, τὰ ὁποῖα ἐκ τούτου ἔγιναν εἰς τὸν φλοιὸν τῆς γῆς, εἶναι τὰ πολλὰ ἡφαίστεια καὶ οἱ συχνοὶ σεισμοί. Εἰς τὸ νοτιώτατον ἄκρον ἡ Μέση Ἀμερικὴ ἀποτελεῖ στενὸν λαιμόν, τὸν ἰσθμὸν τοῦ *Παναμᾶ*. Ἐκεῖ αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι κατεσκεύασαν διώρυγα μήκους 80 χλμ. καὶ βάθους 14 μ. διὰ τῆς ὁποίας καὶ τὰ μεγαλύτερα πλοῖα δύνανται νὰ διέλθουν ἐκ τοῦ Ἀτλαντικοῦ εἰς τὸν Εἰρηνικὸν Ὠκεανὸν (ἡ διώρυξ τῆς Κορίνθου ἔχει μῆκος 6 χλμ. καὶ βάθος 6 μέτρων). Οὕτω τὰ πλοῖα ἀποφεύγουν τὸν περίπλου τῆς Νοτ. Ἀμερικῆς.

Τὸ κλίμα τῆς Μέσης Ἀμερικῆς εἰς τὰ παραλία καὶ τὰ χαμηλότερα μέρη τῶν βουνῶν εἶναι θερμὸν, ὑγρὸν καὶ πολὺ νοσηρόν.

Τὸ ἔδαφος εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἡφαιστειογενὲς καὶ διὰ τοῦτο εὐφορώτατον. Συνήθως ὁ ἀραβόσιτος σπείρεται τρεῖς φορὰς τὸ ἔτος, ἡ δὲ παραγωγή καφέ, κακάου, ζαχαροκάλαμου καὶ

Εἰκ. 81. Ἡ διώρυγὴ τοῦ Παναμᾶ.

βανανῶν εἶναι πλουσιωτάτη. Ἀπὸ δένδρα τῶν παναρχαίων δασῶν ἐξάγεται καουτσούκ καὶ πολύτιμος ξυλεία.

Οἱ *κάτοικοι* (περὶ τὰ 5½ εκατ.). εἶναι, ὅπως καὶ εἰς τὸ Μεξικόν, μιγάδες καὶ Ἰνδιάνοι καὶ χωρίζονται εἰς 6 μικρὰς πολιτείας (Γουατεμάλα, Χονδούρα, Σαλβατόρ, Νικαράγουα, Κόστα-Ρίκα, καὶ Παναμᾶς). Συχνὰ πολιτικαὶ ἀνατροπαὶ ἐμποδίζουν τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Μέσης Ἀμερικῆς, ὅπως καὶ τοῦ Μεξικοῦ.

2. Δυτικαὶ Ἰνδίαι (πόθεν τὸ ὄνομα;) Αἱ νῆσοι αὗται, κείμεναι ἐν τῇ τροπικῇ θαλάσῃ, ἔχουν *θερμὸν* καὶ συγχρόνως *ὠκεανεῖον κλίμα* μὲ πλουσιωτάτας βροχάς. Ἐπειδὴ δροσίζονται ὑπὸ ὠκεανείου αὔρας, δὲν εἶναι οὔτε τόσον θερμαὶ οὔτε τόσον νοσηραί, ὅσον τὰ παρὰ τῇς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Ἀλλ' ὅχι σπανίως κατὰ τὸ φθινόπωρον τὰς ἐπισκέπτονται τρομεροὶ ἀνεμοστρόβιλοι ἢ *τυφῶνες*, οἱ ὅποιοι καταστρέφουν τὰ σπαρτά, καταρρίπτουν οἰκοδομήματα καὶ βυθίζουν πλοῖα. Τὸ ἔδαφος τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν εἶναι πολὺ εὐφορον. Ὅπως εἰς τὰς Μαλαϊκὰς νήσους, οὕτω καὶ ἐδῶ ὑπάρχουν πυκνὰ δάση μὲ κοκοφοίνικας καὶ δένδρα πολυτίμου ξυλείας (μαόνι), εὐδοκιμοῦν δὲ πολὺ ὅλα τὰ τροπικὰ φυτὰ, ζαχαροκάλαμον, καφέα, βανανέα, ἀρωματικά, κακαόδενδρον. Πλουσιωτάται ἰδίᾳ εἶναι αἱ *Μεγάλαι Ἀντίλλαι: Κούβα, Ἰαμαϊκὴ, Αἴτη, Πόρτο-Ρίκον* (=πλούσιος λιμὴν). Ἡ Κούβα (ἴση μὲ τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον) ἀποκαλεῖται «μαργαρίτης τῶν Ἀντιλλῶν» εἶναι ἡ πρώτη χώρα τοῦ κόσμου εἰς παραγωγὴν ζαχάρως, παράγει δὲ τὸν καλύτερον καπνόν. Οὗτος λαμβάνει τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν *Ἀβάναν* (450), τὴν μεγαλυτέραν καὶ ὠραιότεραν πόλιν τῆς νήσου (ποῦρα Ἀβάνας). Εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν αὐτῆς εἶναι ὁ τάφος τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου.

Ἐπὶ μακρὸν οἱ Ἰσπανοὶ κατεῖχον τὰς Δυτ. Ἰνδίας. Οὗτοι μετέφερον ἐξ Ἀφρικῆς τούτους Νέγρους, διὰ τὰς ἐργασίας τῶν φυτειῶν, ὥστε σήμερον ὁ πληθυσμὸς τῶν νήσων σύγκειται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ μαύρων. Τέλος οἱ Ἰσπανοὶ ἔχασαν ὅλας τὰς νήσους καὶ ἡ μὲν *Κούβα* (3 ἐκ. κατ.) καὶ ἡ *Αἴτη* (2,7 ἐκ. Νιγητται) εἶναι ἀνεξάρτητοι δημοκρατίαι, τὸ *Πόρτο-Ρίκον* (ἴσον μὲ τὴν Κύπρον, 1 ἐκ. κατ.) ἀνήκει εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ἡ *Ἰαμαϊκὴ* (ἴση σχεδὸν μὲ τὴν προηγουμένην) καὶ αἱ *Βαχάμαι* ἀνήκουν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, τὰς δὲ ἡφαιστειώδεις *μικρὰς Ἀντίλλας* διανεμόνται Ἀγγλοὶ, Γάλλοι καὶ Ὁλλανδοί.

Γ'. ΝΟΤΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ

Ὀνομάσατε τοὺς ὠκεανοὺς καὶ τὰς θαλάσσας, αἱ ὁποῖαι περιβρέ-
χουν τὴν Νοτίαν Ἀμερικὴν. — Ποῖος ἰσθμὸς συνδέει τὴν Νοτίαν μὲ τὴν

Εἰζ. 83. Ἀνάγλυφος χάρτης τῆς Νοτίας Ἀμερικῆς.

βορείαν Ἀμερικὴν; — Ποῖος κύκλος διασχίζει τὸ βόρειον μέρος τῆς
Νοτίας Ἀμερικῆς; — Ποῖας χώρας τέμνει οὗτος εἰς τὰς ἄλλας ἡπεί-
ρους; — Ποῖος ἄλλος κύκλος τῆς Γῆς τέμνει τὴν Νοτίαν Ἀμερικὴν;

Εἰς ποίαν ζώνην εὐρίσκεται τὸ νότιον μέρος αὐτῆς; — Εἰς ποίαν τὸ βόρειον μέρος;

Ἡ Νοτία Ἀμερικὴ ἔχει ὅμοιον μὲ τὴν Βορείαν τριγωνικὸν σχῆμα, ἀλλ' εἰς τὸν θαλάσσιον διαμελισμὸν ὁμοιάζει περισσότερον μὲ τὴν ἀνατολικῶς κειμένην Ἀφρικὴν. Ὅθεν κόλποι ἀξιόλογοι ὑπάρχουν μόνον εἰς τὰ χροανοειδῆ στόμια δύο μεγάλων ποταμῶν, οἱ ὅποιοι ἐκβάλουν εἰς τὸν Ἀτλαντικόν. — Ὀνομάσατε τοὺς ποταμοὺς τούτους. — Εἰς τὸ νοτιώτατον δὲ ἄκρον διὰ τοῦ προθμοῦ τοῦ Μαγελλὰν ἀποχωρίζεται ἀπὸ τῆς ἡπείρου ἡ *Γῆ τοῦ Πυρὸς* ἀπολήγουσα εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Χόρν*.

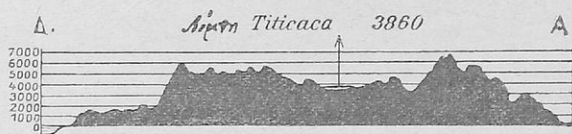
Ὡς ὁ χάρτης δεικνύει, μακροτάτη ὁροσειρὰ ἐκτείνεται καθ' ὅλην τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς Νοτίας Ἀμερικῆς (*Ἀνδεις*), χαμηλότερα δὲ ὄρη κατέχουν τὴν ΒΑ καὶ ΝΑ πλευρὰν αὐτῆς (*ὄρη τῆς Γουαϊάνας, ὄρη τῆς Βραζιλίας*). Μεταξὺ αὐτῶν ἀπλώνεται εὐρύτατον βαθύπεδον, τὸ ὅποιον εἰς τὸ βόρειον μέρος διαρρέεται ὑπὸ τοῦ *Ὁρινόκου* ποταμοῦ, εἰς τὸ μέσον ὑπὸ τοῦ *Ἀμαζονίου* καὶ εἰς τὸ νότιον ὑπὸ τοῦ *Δά-Πλάτα* ποταμοῦ. Ὅθεν διακρίνομεν τὴν *δυτικὴν ὄρεινὴν χώραν*, τὰς *ἀνατολικὰς ὄρεινὰς χώρας* καὶ τὸ *κεντρικὸν βαθύπεδον*.

1. Ἡ δυτικὴ ὄρεινὴ χώρα.

Αἱ *Ἀνδεις* ἢ *Κορδιλλέρας* (τ. ἔ. ἀλύσεις) ἐκτείνονται ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς Νοτίας Ἀμερικῆς ἀποτελοῦν ὑψηλὸν καὶ συνεχὲς τεῖχος. Ἐκεῖ ὅπου τοῦτο εὐρύνεται περισσότερον, περικλείεται μεταξὺ τῶν ὁροσειρῶν ὑψηλότερον ὁροπέδιον. Βορείως αὐτοῦ αἱ *Ἀνδεις* σύγκεινται ἀπὸ τρεῖς παραλλήλους ὁροσειρὰς, ἐν ᾧ νοτίως αὐτοῦ ἐκτείνονται εἰς μίαν μόνην κυρίαν ὁροσειράν. Ἄν καὶ αἱ *Ἀνδεις* δὲν ἔχουν τὸ πλάτος τῶν Βραχωδῶν ὀρέων, ἔχουν ὅμως ὑψηλότερας κορυφάς. Πολλὰ ἐξ αὐτῶν εἶναι κῶνοι ἡφαιστειακῆς προελεύσεως. Τὸ *Κατοπάξι* (τ. ἔ. λάμπον ὄρος, 5850 μ.) ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Ἰσημερινοῦ εἶναι τὸ ὑψιστον τῶν ἐνεργῶν ἡφαιστειῶν τῆς Γῆς, τοῦ ὁποίου ὁ καπνίζων κρατῆρ εὐρίσκεται εἰς αἰωνίους πάγους, τὸ δὲ *Ἀκογκάγονα* (7035 μ.) εἶναι ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀμερικανικῶν γιγάντων. Τόσον πρὸς τὸ βαθύπεδον, ὅσον καὶ πρὸς τὴν παραλίαν τοῦ Εἰρηνικοῦ αἱ *Ἀνδεις* καταπίπτουν ἀποτόμως.

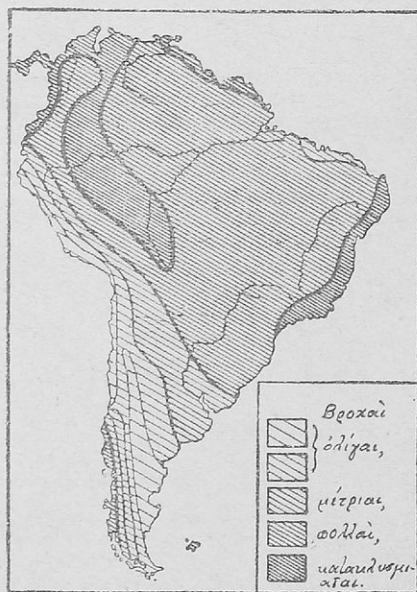
α) Τὸ μέγα ὄροπέδιον, εἰς τὸ μέσον τῶν ᾿Ανδεων, κεῖται εἰς ὕψος διπλάσιον ἀπὸ τὸ ὄροπέδιον τῶν Βραχωδῶν ὀρέων

1 200 Mill.

Εἰκ. 84. Τομή τῶν ᾿Ανδεων.

(4000 μ.) ἔπειδὴ δὲ περιστοιχίζεται ὑπὸ χιονοσκεπῶν κορυφῶν ἔχει μὲν κλίμα τερπνόν, ἀλλ' ὀλίγας βροχὰς (διατί;) καὶ εἶναι

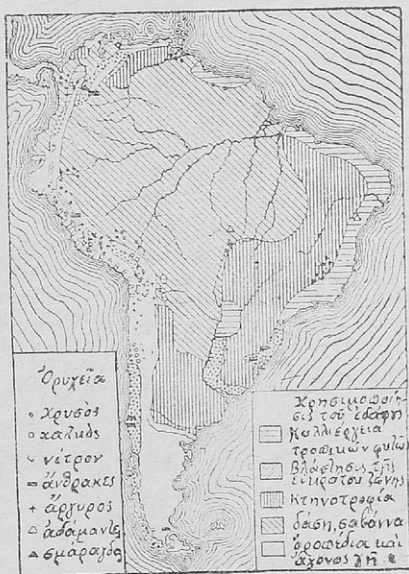

Εἰκ. 85. Χάρτης βροχῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς.

κατάλληλον μόνον διὰ τὴν κτηνοτροφίαν. Ἰδίᾳ τρέφεται ἐδῶ ἡ λάμα, ζῶον ὀλίγον μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν αἶγα. Εἰδός τι αὐτῆς χρησιμεύει πρὸς μεταφορὰν ἐμπορευμάτων, ἄλλο δὲ εἶδος τρέφεται κατὰ ποίμνια διὰ τὰ μακρὰ καὶ λεπτὰ μαλλιά, διὰ τὸ γάλα καὶ τὸ κρέας. Ὅπως δὲ ἡ κάμηλος, οὕτω καὶ ἡ λάμα ἢμπορεῖ νὰ ζήσῃ ἐπὶ τινὰς ἡμέρας χωρὶς τροφήν καὶ νερό. Εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ᾿Ανδεων ζῇ τὸ μέγιστον τῶν ἄρπακτικῶν πτηνῶν, ὁ **κόνδωρ**, τρεφόμενος μὲ πτώματα ζῶων Ὁ κύριος πλοῦτος τοῦ ὄροπεδίου καὶ ἐν γένει τῶν ᾿Ανδεων ἐγκτεται εἰς τὰ ὀρυχέα ἀργύρου, χαλκοῦ καὶ χρυσοῦ.

β) Ἡ παραλία τοῦ Εἰρηνικοῦ κατακλύζεται κατὰ μέγιστον μέρος ὑπὸ ψυχροῦ θαλασσίου ρεύματος. Ἐκ τούτου τὰ νέφη, τὰ ὁποῖα ἐκ τοῦ ὠκεανοῦ ἔρχονται πλήρη ὑδρατμῶν, πρὶν φθάσουν εἰς τὴν ξηράν, ῥίπτουν τὴν βροχὴν των. Ὅθεν αἱ δυτικαὶ κλιτύες τῶν Ἀνδεων εἶναι πολὺ ξηραὶ καὶ γυμναὶ (ὁμοίως ἐξηγεῖται τὸ πρᾶγμα καὶ εἰς τὴν ΝΔ παραλίαν τῆς Νοτίας Ἀφρικῆς). Πλησίον μάλιστα τοῦ τροπικοῦ κύκλου (ἦτοι εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς Χιλῆς) εἰς τοὺς πρόποδας τῆς ὄροσειρᾶς ἐκτείνεται ἔρημος, τῆς ὁποίας τὸ ἔδαφος εἶναι σκεπασμένον μὲ νιτρικὸν ἄλας· ἔξ αὐτοῦ παρασκευάζεται πυρίτις καὶ λίπασμα διὰ τοὺς ἀγρούς. Νοτιώτερον ὅμως τῆς ἐρήμου ταύτης, ὡς καὶ βορείως περὶ τὸν Ἰσημερινόν, ἡ παραλία λαμβάνει πλουσίας βροχάς· ὅθεν τὰ βουνὰ ἐκεῖ εἶναι δασώδη, εἰς δὲ τὰς χαμηλὰς γαίας εὐδοκιμεῖ ἡ γεωργία.

γ) Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τῶν Ἀνδεων ἐν τῇ θερμῇ ζώνῃ λαμβάνει ἐκ τῶν θερμῶν καὶ ὑγρῶν ἀνέμων τοῦ Ἀτλαντικοῦ πλουσίας βροχάς. Ἐκ τούτου καλύπτεται μὲ πανάρχαια δάση, τὰ ὁποῖα παρέχουν καουτσούκ, βαφικὰ ξύλα καὶ φλοιδὸν κιγχώνης, ἐκ τοῦ ὁποίου παρασκευάζεται ἡ κινίνη. Εἰς αὐτὴν δ' ἔχουν τὰς πηγὰς τῶν μεγάλων ποταμῶν (Ἀμαζόνιος).

Εἰκ. 86. Οἰκονομικὸς χάρτης τῆς Νοτίας Ἀμερικῆς.

δ) Πληθυσμός. Πολιτικὴ κατάστασις. Εὐθὺς ὡς ὁ Κολόμβος ἐπεσκέφθη τὴν Ἀμερικὴν ἐγνώσθη εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅτι χρυσὸς καὶ ἄργυρος εὐρίσκονται εἰς αὐτὴν καὶ πολλοὶ ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν ἐξεκίνησαν

Γ. Α. Μέγα — Γεωγραφία ἐκδ. β'.

πρὸς ἀπόκτησιν πλούτου. Οὗτοι εὗρον τοὺς περισσοτέρους τῶν κατοίκων ἐν ἀγρία καταστάσει, ἀλλ' οἱ Ἰνκας εἰς τὸ κεντρικὸν μέρος τῶν Ἀνδεων (ὅπου σήμερον τὸ Περού) εἶχον στοιχεῖα πολιτισμοῦ· ὕφαινον ὑφάσματα, κατεσκεύαζον πῆλινα ἀγγεῖα, ἔκαμναν ὠραίους δρόμους καὶ ἔζων εἰς καλῶς συντεταγμένην πολιτείαν. Οἱ Ἰσπανοί, μετὰ ἀγριον πόλεμον, ὑπέταξαν αὐτοὺς καὶ κατέστρεψαν τὸ μέγα κράτος των. Εἰς τὰ βόρεια, θερμὰ μέρη κατοικοῦν καὶ σήμερον περισσότεροι *Ἰνδιάνοι* καὶ *μιγάδες*, εἰς τὰ νότια μέρη πολλοὶ μεταναστεύσαντες Εὐρωπαῖοι. Ἀπὸ 100 ὅμως ἐτῶν οἱ κάτοικοι ἀνέτρεψαν τὴν Ἰσπανικὴν διοίκησιν καὶ ἱδρυσαν δημοκρατίας, εἰς τὰς ὁποίας καὶ σήμερον ἀκόμη ὁμιλεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ Ἰσπανικὴ γλῶσσα καὶ πρεσβεύεται τὸ καθολικὸν δόγμα.

Αἱ Πολιτεῖαι τῶν Ἀνδεων εἶναι: 1) ἡ *Κολομβία* (6 ἑκατ. κατ.) με πρωτεύουσαν τὴν *Βογοτᾶ* (120) παράγουσα κυρίως καφέν· 2) ὁ *Ἐκουαδὼρ* (τ. ἔ. Ἰσημερινὸς 2 $\frac{1}{2}$ ἑκ.) με πρωτ. τὸ *Κίτο* (70) παράγων κυρίως κακάον· 3) Τὸ *Περού* (3 $\frac{1}{2}$ φορὰς μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν χερσόνησον τοῦ Αἴμου· 5 $\frac{1}{2}$ ἑκατ. κατ.) ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ ὀροπεδίου· *ζάχαρις*, *βαμβάκι*, ἔρια καὶ ἄργυρος εἶναι τὰ κύρια προϊόντα, ὡς καὶ φλοιὸς *κιγχώνης*· πρωτ. ἡ *Λίμα* (180). Ἀνατολικῶς τοῦ Περού 4) ἡ μεσόγειος *Βολιβία* (3 ἑκατ. κατ.) με πλουσιώτατα ἀργυρορυχεῖα καὶ ἀνεπτυγμένην κτηνοτροφίαν· μεγαλυτέρα πόλις ἡ *Λα Παζ* (100)· 5) ἡ *Χιλὴ* (4 ἑκ. κατ.) καταλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν νοτίως τοῦ Περού παραλιακὴν ζώνην, ἐξάγει δὲ δημητριακά, ὀπώρας, χαλκὸν καὶ χρυσόν, ἀλλ' ὁ κύριος πλοῦτος τῆς Χιλῆς εἶναι τὸ νιτρικὸν ἅλας. Ἡ Χιλὴ εἶναι ἐκ τῶν πυκνῶς ἀποικισμένων καὶ προηγμένων χωρῶν. Ἡ πρωτ. *Σαντιάγον* (500) ἔχει ὠραίας ὁδοὺς καὶ κήπους. Ἀπὸ τὸ ἐπίνειον *Βαλπαραῖζο* (180, τ. ἔ. κοιλάς παραδείσου) σιδηρόδρομος διατέμνει ἐγκαρσίως τὰς Ἀνδεις πρὸς τὸ Βουένος Ἀῦρες.

2. Αἱ ἀνατολικαὶ ὄρειναὶ χῶραι καὶ τὸ κεντρικὸν βαθύπεδον.

1. Ἡ ὄρεινὴ χώρα τῆς *Γουαῦάνας* (θέσις;) ἔχει ὑγρὸν καὶ θερμὸν κλίμα. Τὰ βουνὰ αὐτῆς ἔχουν τὸ ὕψος τῆς ἰδικῆς μας Πίνδου καὶ εἶναι δασώδη εἰς τὰς κοιλάδας των, ὅπως καὶ εἰς τὴν χαμηλὴν καὶ ἐλώδη παραλίαν, καλλιεργοῦνται ἡ καφέα, τὸ κακαόδενδρον καὶ τὸ ζαχαροκάλαμον. — Ποῖος ποταμὸς πηγάζει ἀπὸ τὰ βουνὰ αὐτὰ καὶ τί σχηματίζει εἰς τὰς ἐκβολὰς του;

2. Ἡ ὄρεινὴ χώρα τῆς *Βραζιλίας* παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἀτλαντικοῦ φθάνει τὸ ὕψος τοῦ Ὀλύμπου, πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν

δὲ ὅλον ἐν ταπεινοῦται. Ἡ πρὸς τὴν θάλασσαν ἐστραμένη πλευρὰ διὰ τῶν ΝΑ ἐτησίων ἀνέμων λαμβάνει πολλὰς βροχὰς καὶ εἶναι διὰ τοῦτο πλουσία εἰς πηγὰς καὶ εἰς δάση. Ταῦτα παρέχουν πολὺ τιμα ξύλα καὶ καουτσούκ, ἀλλὰ μεγάλοι ἐκτάσεις ἔχουν μετατραπῇ ὑπὸ τῶν ἀποίκων εἰς καλλιεργήσιμον γῆν, ἐπὶ τῆς ὁποίας φυτεύεται ἡ καφέα, ὁ καπνός, τὸ βαμβάκι καὶ τὸ ζαχαροκάλαμον. Νοτίως τοῦ τροπικοῦ κύκλου τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ἡ καλλιέργεια τῶν δημητριακῶν. Τὰ ἐνδότερα ὅμως τῆς χώρας εἶναι πτωχὰ εἰς βροχὰς (διατί;) καὶ διὰ τοῦτο κατέχονται ἀπὸ στέππας, εἰς τὰς ὁποίας διαμένουν φυλαὶ τινες ἰθαγενῶν. Ἄν εἰς τὰ πλουσία προϊόντα τῆς ὀρεινῆς ταύτης χώρας προσθέσωμεν καὶ τοὺς θησαυροὺς αὐτῆς εἰς σίδηρον, ἀδάμαντας καὶ χρυσόν, ἐννοοῦμεν ποίαν θέσιν κατέχει αὕτη ἐν τῷ παγκοσμίῳ ἐμπορίῳ. Εἶναι ἡ **πρώτη εἰς παραγωγὴν καουτσούκ καὶ καφὲ χώρα τῆς Γῆς**, παράγουσα 70 % τοῦ καφέ, ὁ ὁποῖος γίνεται εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

3. Τὸ **βαθύπεδον** ἐκτείνεται εἰς τὰς λεκάνας τῶν τριῶν μεγάλων ποταμῶν. Ὅτι μὲ Ῥωσικὸν ὄνομα λέγομεν στέππην (μὲ Οὐγγρικὸν πούστα, μὲ Γαλλικὸν πραιρί, μὲ Ἰσπανικὸν σαβάννα) τὸ αὐτὸ μὲ Πορτογαλικὸν ὄνομα λέγεται λάνος, μὲ Ἰνδιανικὸν παμπάς. Ἡ πεδιάς τοῦ Ὀρινόκου λέγεται **λάνος**, ἡ δὲ τοῦ Λα-Πλάτα παμπάς· εἶναι δηλαδὴ ἄδενδροι πεδιάδες χόρτου, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν ἀρκετὰς βροχὰς διὰ τὴν ἀνάπτυξιν δένδρων. Τοῦναντίον αἱ πεδιάδες τοῦ Ἀμαζονίου εἶναι δασώδεις καὶ λέγονται **σελβάς** (ἐκ τοῦ λατιν. silva = δάσος).

α) Αἱ **λάνος** κατέχουν ἔκτασιν $1\frac{1}{2}$ φορὰν μεγαλυτέραν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον, ὁ δὲ **Ὀρινόκος**, ὁ ὁποῖος τὰς διαρρέει, εἶναι ὀλίγον τι μικρότερος ἀπὸ τὸν Δούναβιν. Εἰς αὐτὰς διακρίνομεν κατ' ἔτος μίαν ὑγρὰν καὶ μίαν ξηρὰν ἐποχὴν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν αἱ λάνος ὁμοιάζουν μὲ ἀπέραντον λίμνην. Ὅταν τὰ νερὰ ἀποσυρθοῦν, ἡ χώρα μεταβάλλεται εὐθὺς εἰς «θάλασσαν χόρτου», ἡ ὁποία παρέχει βοσκήν εἰς χιλιάδας βοῶν καὶ ἵππων. Ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἡλιακοῦ καύσωνος τὰ χόρτα ἐντὸς ὀλίγου ξηραίνονται καὶ αἱ ἀγέλαι τῶν κτηνῶν τρέπονται πάλιν πρὸς τοὺς λόφους.

β) Αἱ **σελβάς** εἶναι περίπου ἑπταπλάσιαι ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον καὶ λαμβάνουν καθ' ὅλον τὸ ἔτος πλουσίας βρο-

χάς. Ὁ Ἀμαζόνιος, ὁ ὁποῖος ῥέει δι' αὐτῶν σχηματίζει μὲ τοὺς πολλοὺς παραποτάμιους τοῦ τὸ μεγαλύτερον ποτάμιον σύστημα τοῦ κόσμου. Εἶναι δὲ τόσον εὐρὺς καὶ βαθύς, ὥστε καὶ μεγάλα ἀτμόπλοια ἀνέρχονται αὐτὸν μέχρι τῶν προπόδων τῶν Ἀνδεων. Μεγάλαι ἐκτάσεις τῶν σελβὰς εἶναι πάντοτε ἐλώδεις. Θερμότης καὶ ὑγρασία ἔχουν προκαλέσῃ πλουσιωτάτην βλάστησιν, ἐκ τῆς ὁποίας ἡ διείδυσσις εἰς τὸ δάσος εἶναι δυσχερεστάτη. Ἰαγουάροι, ἄρκτοι, πίθηκοι, βόαι, παπαγάλλοι διαιτῶνται εἰς αὐτό. Βάρκες ἐπὶ τῶν ποταμῶν ἀποτελοῦν τὰ μόνα μέσα συγκοινωνίας τῶν ὀλίγων Ἰνδιάνων τοῦ δάσους. Ἀπὸ τὰ δένδρα τοῦ δάσους συλλέγεται καουτσούκ καὶ πολὺτιμος ξυλεία. Ταῦτα ἐξάγονται διὰ τοῦ λιμένος Παρὰ καὶ τῆς παραποταμίας Μανᾶος μέχρι τῆς ὁποίας τὰ ὑπερωκεάνια εἰσπλέουν τὸν ποταμόν.

γ) Αἱ παμπὰς διαρρέονται ὑπὸ τοῦ Παράνα, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ Οὐραγονάη σχηματίζει χοανοειδὲς στόμιον, φέρον τὸ ὄνομα Ρίο δὲ λὰ Πλάτα. Ἐπειδὴ εἰς τὰς εὐκράτους ζώνας γενικῶς οἱ ἄνεμοι πνέουν ἐκ δυσμῶν (εἰς τὴν θερμὴν ζώνην πνέουν ἐξ ἀνατολῶν) ἡ χώρα ἀνατολικῶς τῶν Ἀνδεων εἶναι, ὡς καὶ αἱ λάνος, ἄδενδροι στέππαι (παμπὰς), αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουν εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Ὅθεν ὁ πλοῦτος τῆς χώρας ταύτης ἔγκειται εἰς τὰς ἀγέλας, αἱ ὁποῖαι ἀριθμοῦν ἐν συνόλῳ 28 ἐκ. βόας, 8 ἐκ. ἵππους, 750 χιλ. ἡμιόνους καὶ ὄνους, 3 ἐκ. χοίρους, 4 ἐκ. αἰγας καὶ 45 ἐκ. πρόβατα. 1/4 περίπου ἀπὸ τὰ μαλλιά, τὰ ὁποῖα κατ' ἔτος ἐξοδεύονται εἰς ὅλον τὸν κόσμον, προέρχονται ἀπὸ τὴν χώραν αὐτήν. Ζῶα ζωντανά, κρέατα παγωμένα εἰς ψυγεῖα, ζωμοὶ συμπευκνωμένοι βοδινοῦ κρέατος, λίπη, δέρματα ἐξάγονται κατὰ μεγάλας ποσότητας εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ τῶν λιμένων τοῦ Λὰ-Πλάτα καὶ πρὸ πάντων διὰ τοῦ Βουένος Ἀῦρες. Μεταξὺ τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ Παράνα καὶ τῶν Ἀνδεων τὸ ἔδαφος εἶναι ἀργιλῶδες καὶ διὰ τοῦτο καλλιεργεῖται σιτάρι, λινάρι, βρίζα καὶ ἀραβόσιτος παράγονται ἐν μεγάλῃ ἀφθονίᾳ. Νοτίως τῶν παμπὰς ἄρχονται αἱ ξηραὶ καὶ ἄγονοι στέππαι τῆς Παταγονίας, αἱ ὁποῖαι μόνον ὑπὸ Ἰνδιάνων κατοικοῦνται.

4. Κάτοικοι. Πολιτικαὶ σχέσεις. Ὅπως εἰς τὰς χώρας τῶν Ἀνδεων, οὕτω καὶ εἰς τὸ βαθύπεδον τοῦ Λὰ-Πλάτα ἐγκατεστάθησαν Ἰσπανοί. Ἀλλὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Νοτίας Ἀμερικῆς ἀπφκί-

σθη ὑπὸ *Πορτογάλλων*, τῶν ὁποίων οἱ ἀπόγονοι ζοῦν ἀκόμη εἰς τὴν Βραζιλίαν, ὁμιλοῦντες τὴν Πορτογαλικὴν γλῶσσαν. Σήμερον μόνον ἡ *ὄρεινὴ χώρα τῆς Γουαϊάνας* εὐρίσκεται εἰς τὴν κατοχὴν ξένων Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων (Ἀγγλίας, Ὀλλανδίας καὶ Γαλλίας). Ὅλη ἡ ἄλλη χώρα, ἐλευθερωθεῖσα, ἀπετέλεσε τὰς ἐξῆς δημοκρατίας.

1. *Βενεζουέλα* (τ. ἔ. Μικρὰ Βενετία, 2,5 ἐκ. κατ.), ἡ πατρίς τοῦ καπνοῦ. Αὕτη καταλαμβάνει τὰ δυτικὰ τοῦ ὄροπεδίου τῆς Γουαϊάνας καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν λάνος. Πρωτεύουσα ἡ Καράκας (70).

2. Ἡ *Βραζιλία* (ὀλίγον μικροτέρα τῆς Εὐρώπης, 30 ἐκ. κατ.) περιλαμβάνει τὴν ΝΑ ὄρεινὴν χώραν καὶ τὸ βαθύπεδον τοῦ Ἀμαζονίου. Ἡ πρωτεύουσα *Ῥίον Ἰανέϊρον* (1,2 ἐκ. κατ.) μετὰ θαυμασίου φυσικοῦ λιμένος καὶ τὸ *Σάντον* (100) εἶναι λιμένες ἐξαγωγῆς καφέ, ἡ *Βαχία* (280) καὶ τὸ *Περναμπουκόν* (250) ἐξαγωγῆς ζαχάρους καὶ καπνοῦ, ἡ *Παρά* (240) ἐξαγωγῆς καουτσούκ.

3. Ἡ *Παραγουάη* (1 ἐκ. κατ.) μετὰ τὴν Ἀσομπιὸν (75, τ. ἔ. Ἀνάληψιν) κεῖται μεταξύ τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ Παραγουάη καὶ τοῦ Παράνα.

4. Ἡ *Οὐραγουάη* (1 1/2 ἐκ. κατ.) ἐκτείνεται μεταξύ τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ Οὐραγουάη καὶ τοῦ ὠκεανοῦ. Εἰς τὴν πρωτεύουσιν *Μοντεβίδεο* (420) εἶναι ἐγκατεστημένοι πολλοὶ Ἰταλοί.

5. Ἡ Ἀργεντινὴ (ἐξαπλασία ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον, 8 1/2 ἐκ. κατ.) περιλαμβάνει τὰς πόμπας τοῦ Παράνα καὶ τὰς στέπας τῆς Παταγονίας. Ἡ πρωτεύουσα *Βουένος Ἀϊρες* (1,7 ἐκ. κατ.) εἶναι ἡ μεγαλύτερα πόλις τῆς Νοτίας Ἀμερικῆς καὶ μέγα κέντρον ἐμπορίου. Ἡ Ἀργεντινὴ εὐρίσκεται εἰς στενὰς ἐμπορικὰς σχέσεις μετὰ τὴν Εὐρώπην καὶ ἐπιτελεῖ ταχείας προόδους.

Ἀσκήσεις. Ὅρισατε τὸ σχῆμα καὶ τὴν θέσιν τῆς Νοτίας Ἀμερικῆς,

Εἰκ. 87. Νοτία Ἀμερικὴ.

τὴν μορφήν τοῦ ἐδάφους. — Ὀνομάσατε τὰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας φυσικῶς διαιρεῖται, τὰ ὄρη, τοὺς ποταμούς, τὰς πεδιάδας. Ὀνομάσατε τὰς πολιτείας μὲ τὰς πρωτεύουσας τῶν. — Ποῖα προϊόντα ἐξάγονται ἀπὸ τὸ ῥίον Ἰανεῖρον, ποῖα ἀπὸ τὸ Βουένος Ἀῦρες, ποῖα ἀπὸ τὸ Βαλπαραΐζο; — Μετρήσατε εἰς τὸν χάρτην τὸ μῆκος τοῦ Ἀμαζονίου καὶ συγκρίνατέ το μὲ τὸ μῆκος τοῦ Δουνάβεως. — Πόσων μιλίων πλοῦν ἀποφεύγουν τὰ πλοῖα διερχόμενα διὰ τῆς διώρυγος τοῦ Παναμᾶ;

ε') ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

Εἰς ποίαν διεύθυνσιν ἀπὸ τὴν Ἀσίαν κεῖται ἡ Αὐστραλία; — Ποῖαι νῆσοι συνδέουν αὐτὴν μὲ τὴν Ἀσίαν ὡς διὰ γεφύρας; — Ποῖοι ὠκεανοὶ περιβρέχουν τὴν Αὐστραλίαν ἐξ Α, ἐκ Ν καὶ Δ; — Ποῖος τροπικὸς κύκλος διατέμνει τὴν Αὐστραλίαν; — Ποῖα μεγάλα τμήματα τῶν ἄλλων ἡπείρων διατέμνονται ὑπὸ τοῦ ἰδίου τροπικοῦ; — Εἰς ποίας ζώνας τῆς Γῆς κεῖται ἡ Αὐστραλία; — Ποῖοι εἶναι ἐν τῇ Νοτίᾳ Αὐστραλίᾳ οἱ χειμερινοὶ μῆνες;

Ἡ Αὐστραλία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ἡπειρον καὶ τὰς Αὐστραλιακὰς νήσους. Εἶναι μικροτέρα ἀπὸ τὴν Εὐρώπην καὶ πολὺ ἀραιὰ κατωκημένη (8 ἐκ. κατ.) ἐπὶ 1 γλμ. ἀναλογεῖ 1 κάτοικος.

1. Ἡ ἡπειρος.

Αἱ ἄκται τῆς Αὐστραλιακῆς ἡπείρου δὲν ἔχουν πλούσιον διαμελισμόν· διότι μόνον εἰς τὴν βορείαν καὶ τὴν νοτίαν αὐτῆς πλευρὰν ὑπάρχουν κόλποι. Πρὸ τῆς ΒΑ παραλίας ἐκτείνεται μακρὰ *προκαλυπτικὴ ὕφαλος*, ἥτοι χαμηλὸς βράχος ἀπὸ κοράλλια, εἰς τὸν ὁποῖον θραύεται ἡ ὄρμη τῶν κυμάτων τοῦ Εἰρηνικοῦ.

Ὡς ὁ χάρτης δεικνύει, τὸ δυτικὸν ἥμισυ τῆς Αὐστραλίας κατέχεται ἀπὸ χαμηλὸν ὁροπέδιον, ἐν ᾧ τὸ ἀνατολικὸν περιλαμβάνει καὶ βαθύπεδα. Ταῦτα διαρρέονται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Μούραιη καὶ Δάρλιγγ, οἱ ὁποῖοι πηγάζουν ἐκ τῶν ὄρεων τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς (*Αὐστραλιακαὶ Ἀλπεις* 2.200 μ.).

1. *Τὰ νότια καὶ ἀνατολικά τῆς Αὐστραλίας* διατελοῦν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ΝΑ ἀνέμων, οἱ ὅποιοι ἐκ τοῦ Εἰρηνικοῦ φέρουν νέφη βροχῆς. Ὅθεν τὰ παράλια καὶ ἡ ὄρεινὴ χώρα τῆς ἀνατολικῆς καὶ νοτίας πλευρᾶς λαμβάνουν καθ' ὅλον τὸ ἔτος πλουσίας βροχᾶς καὶ ἐπειδὴ εἶναι εὐφορὰ καλλιεργοῦνται καλῶς (σίτος, ὀπωροφόρα, ἄμπελος).

Εἰκ. 88. Χάρτης ἀνάγλυφος τῆς Αὐστραλίας.

2. *Τὰ ἐνδότερα* τοῦναντίον ὑποφέρουν ὑπερβολικὰ ἀπὸ ξηρασίαν, (διατί;) Τόσος εἶναι ὁ καύσων τοῦ θέρους, ὥστε οἱ ὀλίγοι ποταμοί, οἱ ὅποιοι διευθύνονται πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, ξηραίνονται ἢ βυθίζονται εἰς τὴν ἄμμον, αἱ δὲ λίμναι εἶναι ἄλμυρὰ ἔλη.

Ἔνεκα τούτου τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Αὐστραλίας εἶναι ἄγονον καὶ κατέχεται ἀπὸ στέππας καὶ ἐρήμους, εἰς τὰς ὁποίας μόνον

θάμνοι καὶ ἀκανθώδη χόρτα ἀπαντῶνται. Δάση ὑπάρχουν μόνον εἰς τὸ ἀνατολικὸν βαθύπεδον καὶ εἰς τὰς κλιτῦς τῶν βουνῶν. Ἡ βλάστησις εἰς αὐτὰ εἶναι διάφορος ἀπὸ τὴν τῶν ἄλλων ἡπείρων. Τινὰ ἐκ τῶν δένδρων τοῦ δάσους, (εὐκάλυπτος, κομμιοόδενδρον), εἶναι ἐκ τῶν ὑψηλοτάτων τῆς Γῆς (100 - 130 μ.) καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα δὲν ῥίπτουν τὰ φύλλα, ἀλλὰ τὸν φλοιὸν των! Φυτὰ, τὰ ὅποια θὰ ἠμποροῦσαν μὲ τοὺς καρπούς των νὰ θρέψουν τοὺς κατοίκους δὲν ὑπῆρχον πρότερον εἰς τὴν Αὐστραλίαν. Ὁ σῖτος

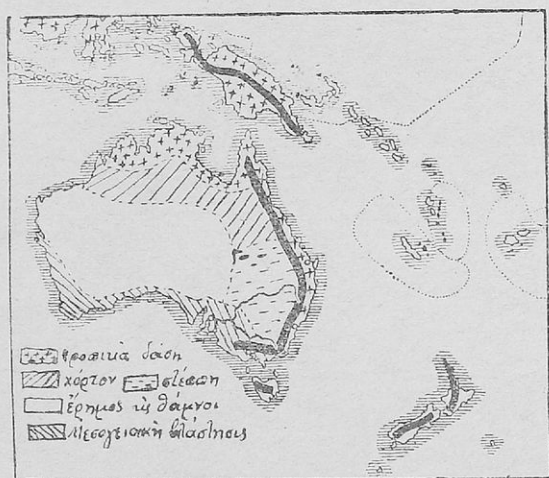
Εἰκ. 89. Χάρτης βροχῶν Αὐστραλίας.

καὶ ἡ βρίζα, ἡ ἄμπελος καὶ τὰ ὀπωροφόρα, τὰ ὅποια σήμερον εὐδοκίμοῦν εἰς τὴν ΝΑ εὐφορον χώραν, εἰσῆχθησαν νεωστὶ ὑπὸ ἀποίκων. Ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα τῆς ἀγέλης καὶ τοῦ ποιμνίου (πρόβατα, ἵπποι, βόδια), τὰ ὅποια σήμερον κατὰ ἑκατομμύρια βόσκουν εἰς τὰ ἀπέραντα λιβάδια τῆς Αὐστραλίας, εἰσῆχθησαν ἐπίσης ὑπὸ Εὐρωπαίων. Τὰ ἰθαγενῆ τῆς Αὐστραλίας ζῶα εἶναι παραδοξότερα ἀπὸ τὰ φυτὰ εἶναι κατὰ τὸ

πλεῖστον μαρσιποφόρα ζῶα, τῶν ὁποίων τὸ θῆλυ φέρει εἰς τὴν κοιλίαν μάρσιπον (= σακκούλα), ἐντὸς τοῦ ὁποίου φέρει τὰ νεογνὰ ἐπὶ τινα χρόνον μετὰ τὴν γέννησίν των. Ἡ **καγκουρῶ**, τὸ μεγαλύτερον ἐξ αὐτῶν, ἔχει δυνατὰ τὰ ὀπίσθια σκέλη καὶ βαδίζει μὲ πηδήματα, χωρὶς καθόλου νὰ ἀκκουμβᾷ τὰ πρόσθια σκέλη εἰς τὸ ἔδαφος. Ἄλλο θηλαστικόν, ὁ **ὀρνιθόρρυγχος**, ἔχει ῥάμφος πτηνοῦ καὶ γεννᾷ αὐγά! Εὐρεῖαι ἐκτάσεις εἰς τὰ δυτικὰ τῆς ἡπείρου, ὅπως καὶ εἰς τὰ ΝΑ, δι' ἀρτεσιανῶν φρεάτων μετεμορφώθησαν εἰς λιβάδια καὶ κήπους ὀπωροφόρων δένδρων.

3. **Κάτοικοι.** Οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Αὐστραλίας ἔχουν τὸ χρῶμα τῆς σοκολάτας καὶ εὐρίσκονται εἰς ἡμιαγρίαν κατάστασιν. Ἀφ' οὗτου περιορίσθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἡπείρου, ἔνεκα τῶν στερήσεων ὅλον ἐν ὀλιγοστεύουν (ὑπολογίζονται ἐν ὅλῳ εἰς 30000). Οἱ μεταναστεύσαντες Εὐρωπαῖοι, ἰδίᾳ Βρεττανοί, ἔχουν ἐγκατα-

σταθῇ ἰδίᾳ εἰς τὴν εὐφορον ΝΑ χώραν, ὅπου ὑπάρχουν καὶ πλούσια μεταλλεῖα χαλκοῦ, χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ γαιανθράκων. Αἱ πόλεις τῶν συνεδέθησαν σιδηροδρομικῶς μὲ τὰ μεταλλεῖα καὶ εὐρίσκονται εἰς ἀδιάκοπον ἐπικοινωνίαν μὲ τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ εἰς τὰ δυτικὰ τῆς ἡπείρου ἀνεκαλύφθησαν τόποι χρυσοφόροι, ἡ Αὐστραλία εἶναι τρίτη εἰς ἐξαγωγήν χρυσοῦ χώρα μετὰ τὴν Νο-

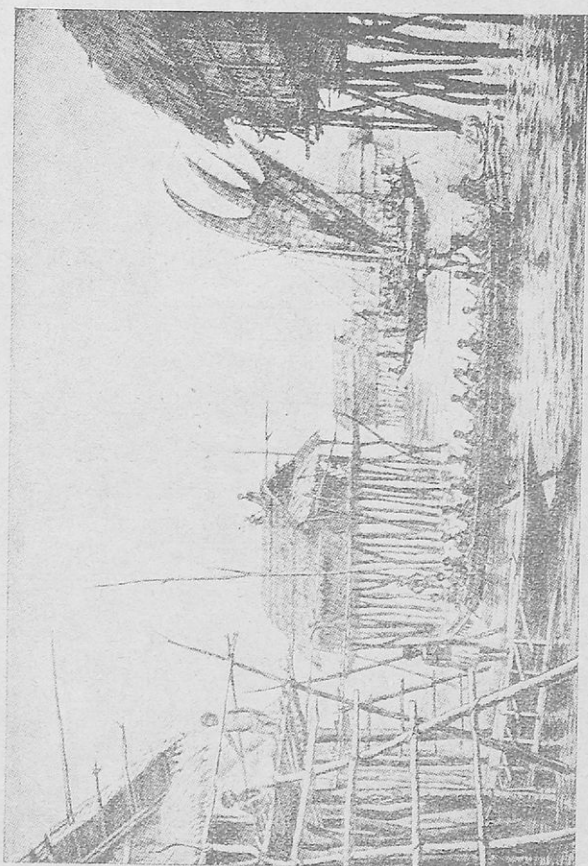
Εἰκ. 90. Αὐστραλία.

τίαν Ἀφρικὴν καὶ τὰς Ἡν. Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς. Πηγὴ πλούτου διὰ τὴν Αὐστραλίαν εἶναι, μετὰ τὸν χρυσόν, ἡ κτηνοτροφία τῶν προβάτων. Πλέον τοῦ $\frac{1}{4}$ τῆς παγκοσμίου ἐξαγωγῆς ἐρίων προέρχεται ἀπὸ τὴν Αὐστραλίαν. Σπουδαιότεροι λιμένες εἶναι τὸ **Μέλβουρν** (800), τὸ **Σίδνεϋ** (1 ἐκ.), ἡ **Ἀδελαΐς** (260) καὶ ἡ **Περθ** (150) (θέσεις;).

Ἡ Αὐστραλία ἀποτελεῖ ἀποικίαν τῆς Μεγάλης Βρετανίας, ἀλλ' ἡ διοίκησις αὐτῆς εὐρίσκεται εἰς χεῖρας τῶν κατοίκων. Εἰς τὴν «Αὐστραλιακὴν ἔνωσιν» ἀνήκει καὶ ἡ νῆσος **Τασμανία**, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ νοτίαν προέκτασιν τῆς ἡπείρου. Διὰ τὸ γλυκὺ καὶ ὑγρὸν κλίμα τὰ βουνά της εἶναι δασώδη, αἱ δὲ κοιλάδες εὐφοροὶ (ὀπῶραι, σῖτος)· ἔχει μεταλλεῖα σιδήρου καὶ ὀρυχέα πολυτίμων λίθων.

2. Αἱ νῆσοι.

Βορείως καὶ ἀνατολικῶς τῆς Αὐστραλιακῆς ἡπείρου ὁ Εἰρηνικὸς Ὠκεανὸς εἶναι ἐσπαρμένους μὲ πολυπληθεῖς νήσους. Ἐκ

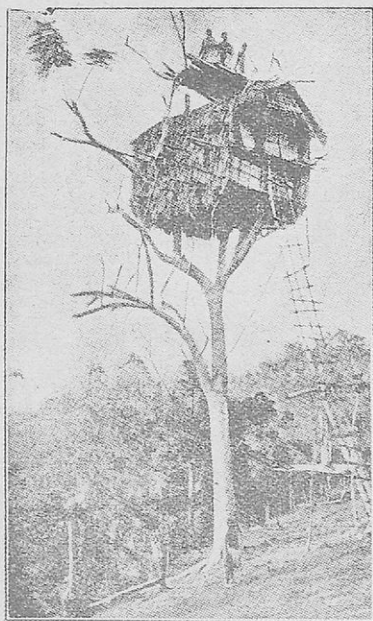

Εἰκ. 91. Πασαλόγκιστον χωρίον τῶν Παπούα ἐν Νέᾳ Γουινεᾷ.

τούτων αἱ μὲν πλησιέστεραι πρὸς τὴν ἡπείρον ὀνομάζονται μὲ ἕν ὄνομα **Μελανησία**, αἱ δὲ ἀπομεμακρυσμέναι **Πολυνησία**.

1. **Μελανησία**, τ. ἑ. Νῆσοι τῶν μαύρων, εἶναι σειρὰ νήσων.

αἱ ὁποῖαι ἐν εἶδη τόξου περιβάλλουν τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς ἠπείρου. Αὗται εἶναι ἐν γένει ὄρειναι καὶ ἠφαιστειώδεις. Βορείως τῆς ἠπείρου κεῖται ἡ μεγαλυτέρα μετὰ τὴν Γροινλανδίαν νῆσος τῆς Γῆς, ἡ **Νέα Γουινέα** (1 1/2 φορές μεγαλυτέρα τῆς Ἑλλην. χερσονήσου). Ἔχει ὑγρὸν, τροπικὸν κλίμα καὶ διὰ τοῦτο σκεπάζεται σχεδὸν παντοῦ μὲ πυκνὰ δάση φοινίκων κλπ. Πρὸς Α καὶ ΝΑ αὐτῆς ὑπάρχουν πολλὰ συστήματα μικρῶν νήσων, τὰ ὁποῖα διακρίνονται ὡς Νῆσοι τοῦ Βίσμαρκ, Νῆσοι τοῦ **Σολομῶντος**, **Νέαι Ἑβρίδες**, **Νέα Καληδονία**. Οἱ κάτοικοι ὧν τῶν νήσων τούτων ὀνομάζονται **Παπούα** καὶ εἶναι μελανόχρωμοι, ὁμοιάζοντες τοὺς Νέγρους· ἀλλ' εἶναι τόσον ἄγριοι, ὥστε εἰς πολλὰ μέρη ἐπιδίδονται εἰς τὴν ἀνθρωποφαγίαν. Δὲν γνωρίζουν τὰ μέταλλα, εἶναι ὅμως ἐπιδέξιοι εἰς τὴν κατασκευὴν ξυλίνων ἀντικειμένων καὶ πηλίνων σκευῶν καὶ στήνουν τὰς καλύβας των ἐπὶ πασσάλων εἰς τὴν παραλίαν ἢ ἐπὶ δένδρων. Τὸ σπουδαιότερον οἰκιακὸν τῶν ζῶν εἶναι

Εἰκ. 92. Οἰκία ἐπὶ δένδρῳ
ἐν Νέᾳ Γουινέᾳ.

ὁ χοῖρος. Αἱ νοτιώτεραι τῶν Μελανησιακῶν νήσων εἶναι αἱ δύο τῆς **Νέας Ζηλανδίας**. Αὗται κείμεναι ἐν τῇ νοτίᾳ εὐκράτῳ ζώνῃ ἔχουν εὐφορὸν ἔδαφος καὶ κλίμα εὐνοϊκὸν διὰ τὴν γεωργίαν, ὡς καὶ τὴν ἐγκατάστασιν Εὐρωπαίων. Ἐκ τούτου πολλοὶ Ἀγγλοὶ ἔχουν ἐγκατασταθῇ μονίμως ἐν αὐτῇ, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ μεταλλουργίαν (1, 3 ἐκ. κατ.). Ὅλοι αἱ Μελανησιακαὶ νῆσοι εὐρίσκονται εἰς χεῖρας Εὐρωπαίων. Ἀγγλοὶ, Ὀλλανδοὶ καὶ Γάλλοι διανέμονται αὐτάς.

2. **Ἡ Πολυνησία** περιλαμβάνει πλῆθος μικρῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νήσων, αἱ ὁποῖαι εἶναι διεσπαρμέναι ἐν τῇ θερμῇ ζώνῃ τοῦ Εἰσηηνικοῦ Ὠκεανοῦ. Πολλαὶ ἐξ αὐτῶν εἶναι ὀρειναὶ καὶ ἔχουν ἐνεργὰ ἡφαίστεια. Εἰς τὰς πλαγιάς τῶν βουνῶν ἡ βλάστησις εἶναι πλουσία. Ἄλλαι προέκυψαν ἀπὸ τὰ κοράλλια τοῦ ὠκεανοῦ καὶ ἐκ τούτου ὀλίγον μόνον ἐξέχουν ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ὑδάτων. Ὁ κοκκοφοῖνιξ, ὁ ὁποῖος εὐδοκιμεῖ ἐξόχως εἰς αὐτάς, παρέχει εἰς τοὺς κατοίκους των πᾶν ὅ,τι χρειάζονται διὰ νὰ ζήσουν: ξύλα δι' οἰκοδομίαν, κάρυα διὰ τροφήν, χυμοὺς διὰ παρασκευὴν ποτῶν δροσιστικῶν, ἵνας διὰ κατασκευὴν σχοινίων κλπ. Ἐπειδὴ διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν θαλασσίων ἀνέμων ἡ τροπικὴ ζέστη μειριάζεται, τὸ κλίμα τῶν νήσων τούτων εἶναι ὑγιεινόν. Οἱ ὀλίγοι κάτοικοι εἶναι ὠραῖον καὶ ῥωμαλέον γένος ἀνθρώπων Μαλαϊκῆς καταγωγῆς, καὶ διακρίνονται ὡς **Πολυνήσιοι**. Ἐκ τῶν νήσων αἱ **Μαριάναι** καὶ **Καρολῖναι** εἶναι ἰαπωνικαί, ἡ **Τόγκα** βρεττανικὴ, αἱ **Σαμόαι** γαλλικαί, αἱ **Χαβαΐ** ἀμερικανικαί.

ε') ΑΝΤΑΡΚΤΙΣ

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς περὶ τὸν Βόρειον Πόλον παγωμένας χώρας, αἱ ὁποῖαι λέγονται **Ἀρκτις**, αἱ περὶ τὸν Νότιον Πόλον ὀνομάζονται **Ἀνταρκτις**. Ἐν ᾧ ὅμως ἡ Ἀρκτις ἀποτελεῖ πολυπληθὲς νησιωτικὸν σύστημα, ἡ Ἀνταρκτις ἀποτελεῖ ἐνιαῖον καὶ συμπαγῆ ὀρεινὸν ὄγκον. Τὰ ὄρη αὐτῆς φθάνουν τὸ ὕψος τοῦ Λευκοῦ Ὄρους τῶν Ἀλπεων καὶ πολλὰ εἶναι ἐνεργὰ ἡφαίστεια. Τὰ πάντα καὶ εἰς αὐτὴν σκεπάζεται στερεὸς πάγος. Τὰς γνώσεις μας περὶ αὐτῆς ὀφείλομεν εἰς ἐπιφανεῖς ἐπιστήμονας, οἱ ὁποῖοι ἐκκινουῦντες ἐκ τῆς νοτιωτέρας ἄκρας τῆς Ἀμερικῆς, ἐξερευνοῦν τὴν Ἀνταρκτίδα, τὴν ἑκτην ἥπειρον. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦ Νοτίου Πόλου ἔφθασε πρῶτος τὴν 15 Δεκεμβρίου 1911 ὁ Νορβηγὸς Ἀμουῦνδсен.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α'. Η ΓΗ ΩΣ ΟΥΡΑΝΙΟΝ ΣΩΜΑ

	Σελ.
1. Ἡ Γῆ ὡς ἄστρον εἰς τὸν οὐρανὸν	1
2. Κινήσεις τῆς Γῆς	5
3. Ἡ Γῆ ἐν τῷ πλανητικῷ συστήματι	10

Β'. Η ΓΗ ΩΣ ΦΥΣΙΚΟΝ ΣΩΜΑ

ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΝ ΤΗΣ ΓΗΣ

1. Μεταβολαὶ ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τῶν ὑδάτων καὶ τῶν ἀνέμων . . .	12
2. Μεταβολαὶ ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τῶν ἡφαιστειῶν καὶ σεισμῶν . . .	16
3. Σύστασις τοῦ ἐδάφους	17
4. Ἐσωτερικὴ θερμότης καὶ φλοιὸς τῆς Γῆς	21

Γ'. ΠΩΣ ΠΑΡΙΣΤΑΝΕΤΑΙ ΠΛΑΣΤΙΚΩΣ Η ΓΗ ΚΑΙ Η ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΑΥΤΗΣ

1. Ἡ Ὑδρογείος Σφαῖρα	23
2. Ὁ Χάρτης	25
3. Ὁ ἔκτυπος ἢ ἀνάγλυφος Χάρτης	29

Δ'. Η ΓΗ ΩΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

α') ΕΥΡΩΠΗ

ΝΟΤΙΑ ΕΥΡΩΠΗ.—1. Ἡ χερσόνησος τοῦ Αἴμου	31
2. Ἡ χερσόνησος τῶν Ἀπεννίνων	40
3. Ἡ Πυρηναικὴ χερσόνησος	48
ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ.—1. Ἡ Γαλλία	56
2. Αἱ Βρεττανικαὶ νῆσοι	63
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ.—1. Τὸ Βέλγιον	69
2. Λουξεμβούργον	71
3. Κάτω Χῶραι ἢ Ὁλλανδία	71
4. Γερμανία	74
5. Ἑλβετία	83
6. Αὐστρία	88
7. Τσεχοσλοβακία	89
8. Οὐγγαρία	90
9. Ρουμανία	92
10. Πολωνία	94
ΒΟΡΕΙΑ ΕΥΡΩΠΗ.—1. Δανία	96
2. Ἡ Σκανδιναβικὴ χερσόνησος	97
3. Αἱ Δημοκρατίαι τῆς Βαλτικῆς	100
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ.—Ῥωσία	101
ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	106

β') ΑΣΙΑ

Σελ.

Α'. ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΑΣΙΑ.—1. Μικρά Ἀσία	119-112
2. Ἀρμενία	114
3. Καυκασία	115
4. Μεσοποταμία	116
5. Συρία	117
6. Ἀραβία	120
7. Ἰράν	122
Β') ΝΟΤΙΑ ΑΣΙΑ.—1. Αἱ Ἰνδῖαι	125-127
2. Ἰνδοκίνα	133
3. Ἰνδικαὶ καὶ Μαλαϊκαὶ νῆσοι	134
Γ') ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΣΙΑ.—1. Σινικὸν Κράτος	135
2. Ἰαπωνία	142
Δ'. ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΑΣΙΑ.—1. Τουράν	144
2. Κιργίσιαι στέππαι	146
3. Σιβηρία	146

γ') ΑΦΡΙΚΗ

Α'. ΒΟΡΕΙΑ ΑΦΡΙΚΗ.—1. Αἱ χῶραι τοῦ Νείλου	149-151
2. Ἡ Σαχάρα	155
3. Αἱ χῶραι τοῦ Ἀτλαντος	157
4. Σουδάν	159
5. Ἀνω Γουινέα	160
Β'. ΝΟΤΙΑ ΑΦΡΙΚΗ.—1. Τὸ ὄροπέδιον τῶν μεγάλων λιμνῶν	161
2. Ἡ λεκάνη τοῦ Κόγγου καὶ ἡ κάτω Γουινέα	163
3. Βρετανικὴ νοτία Ἀφρική	164
Γ'. Αἱ ΝΗΣΟΙ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ	166

δ') ΑΜΕΡΙΚΗ

Α'. ΒΟΡΕΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ.—1. Αἱ ἀρκτικαὶ νῆσοι	169-172
2. Ὁ Καναδάς	175
3. Αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς	177
4. Μεξικόν	185
Β'. ΜΕΣΗ ΑΜΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΑΙ ΙΝΔΙΑΙ	
Γ') ΝΟΤΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ.—1. Ἡ δυτικὴ ὀρεινὴ χώρα	186-191
2. Αἱ ἀνατολικαὶ ὀρεινὰ χῶραι καὶ τὸ κεντρικὸν βαθύπεδον	194

ε') ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

1. Ἡ ἡπειρος	198
2. Αἱ νῆσοι	202

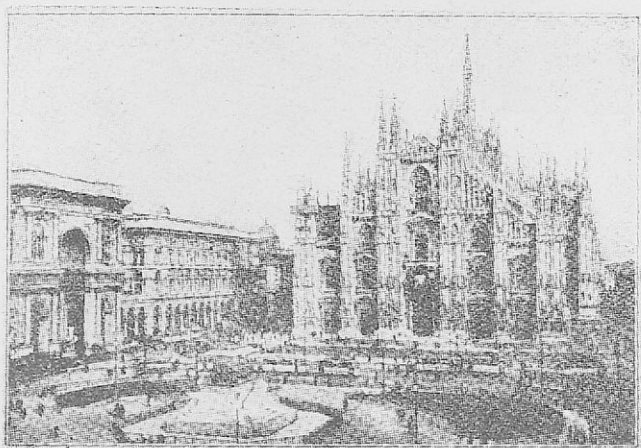
ς') ΑΝΤΑΡΚΤΙΣ

204

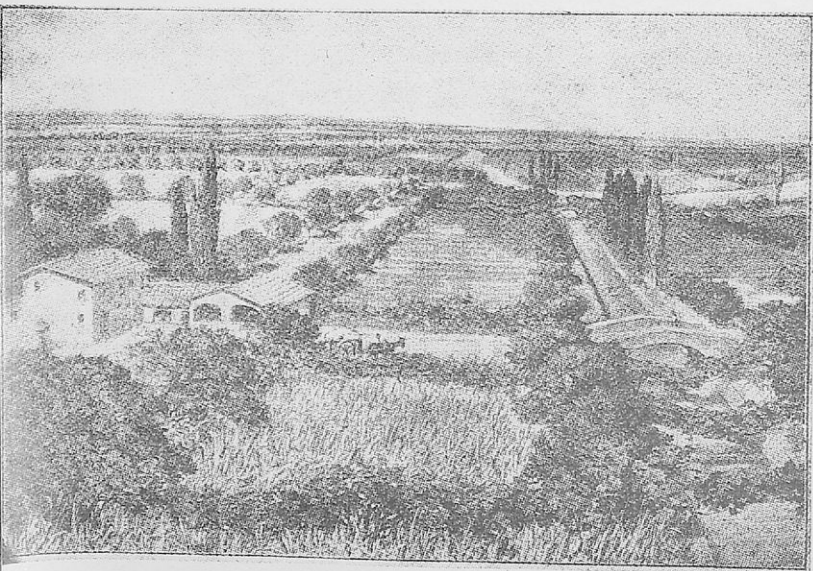
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

*Αἱ εἰκόνες τοῦ Παραρτήματος
ἀναφέρονται καὶ εἰς τὸ κείμενον, εἰς τὰς ἐξῆς σελίδας :*

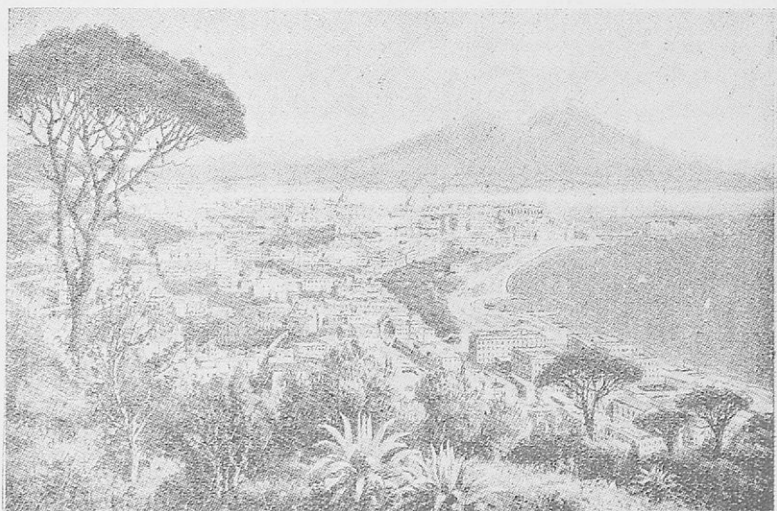
Εἰκὼν	1	εἰς	σελίδα	44	Εἰκὼν	14	εἰς	σελίδα	103
»	2	»	»	43	»	15	»	»	114
»	3	»	»	46	»	16	»	»	121
»	4	»	»	53	»	17	»	»	130
»	5	»	»	60	»	18	»	»	139
»	6	»	»	65	»	19	»	»	139
»	7	»	»	70	»	20	»	»	143
»	8	»	»	72	»	21	»	»	154
»	9	»	»	81	»	22	»	»	160
»	10 ^α	»	»	85	»	23	»	»	179
»	10 ^β	»	»	85	»	24	»	»	176
»	11	»	»	91	»	25	»	»	180
»	12	»	»	93	»	26	»	»	185
»	13	»	»	98	»	27	»	»	191

1. Ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ Μιλάνου, ἡ ὠραιότερα ἐκκλησία τῆς Ἰταλίας.

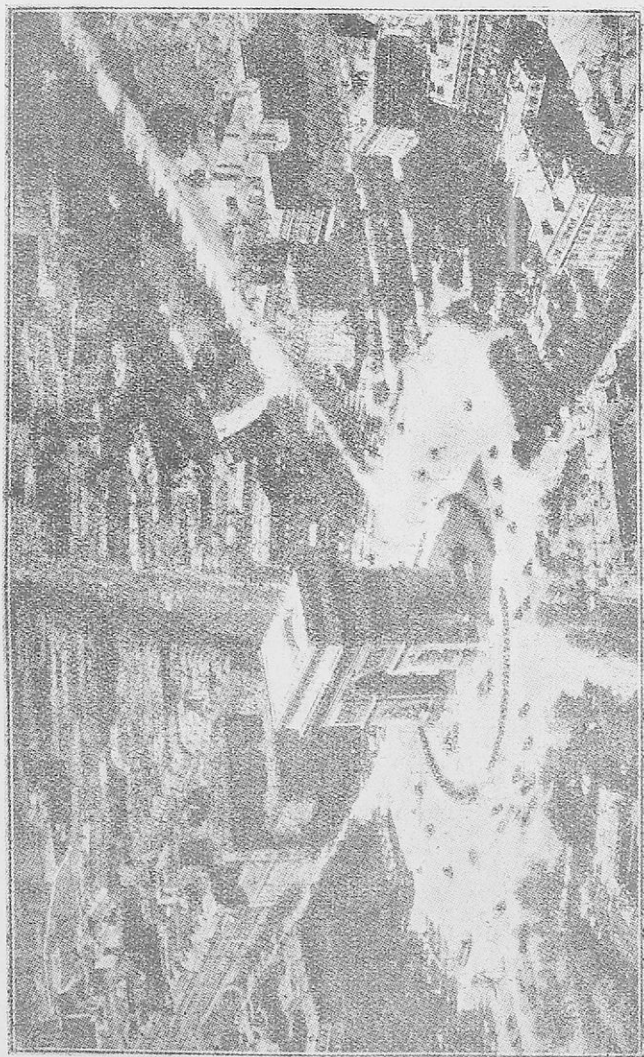
2. Ἡ πεδιάς τῆς Λομβαρδίας.

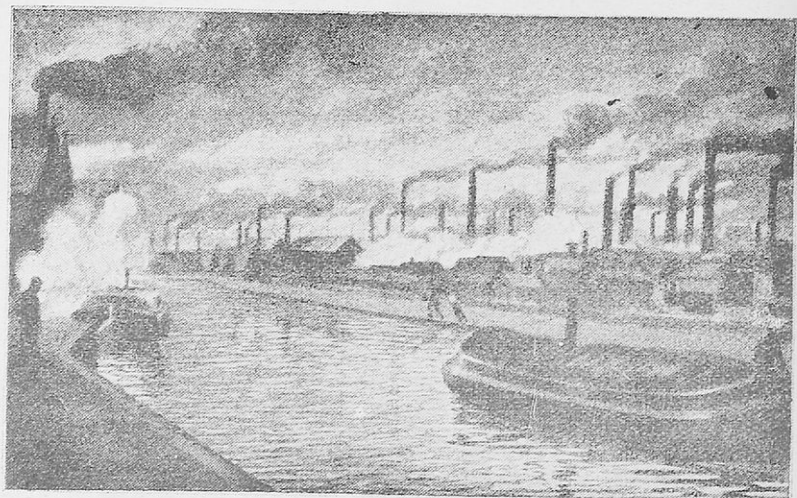
3. Ἡ Νεάπολις με τὸν Βεζούβιον.

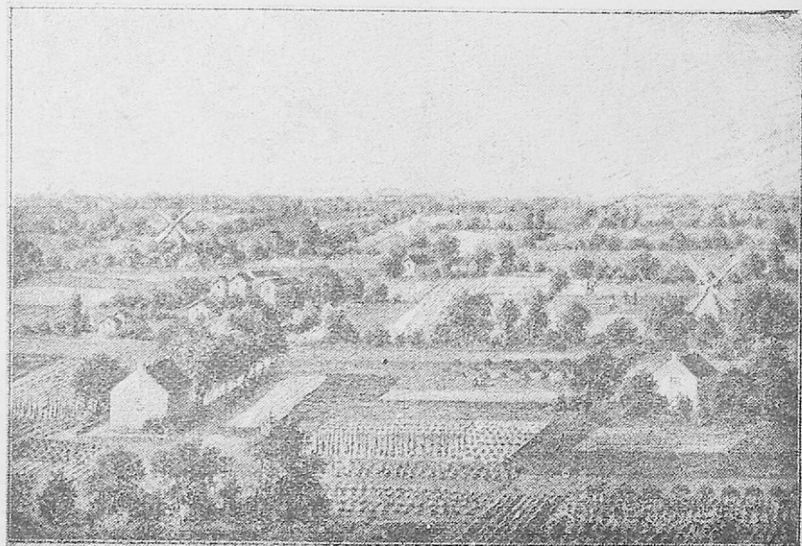
4. Δάσος φοινίκων εἰς τὴν ἀνατολ. ζώνην τῆς Ἰσπανίας, μοναδικὸν ἐν Εὐρώπῃ.

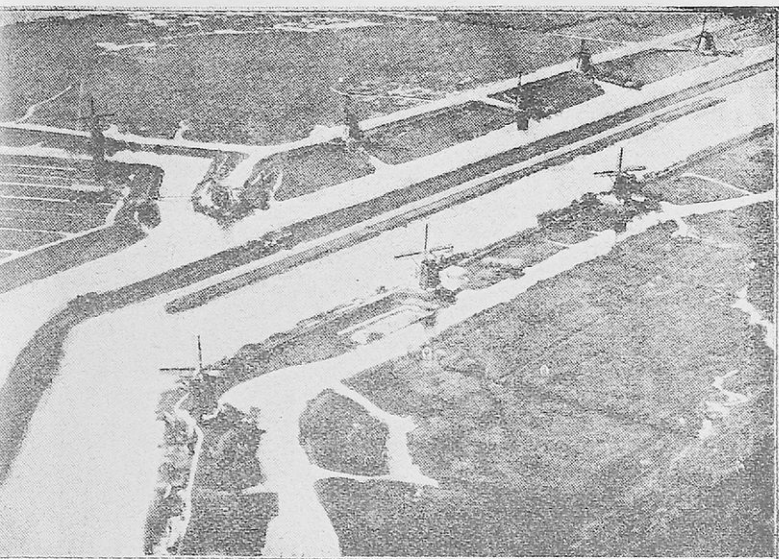
5. Ἡ θριαμβευτική ἀψὶς τῶν Παρισίων, ἐξ ἀεροπλάνου.

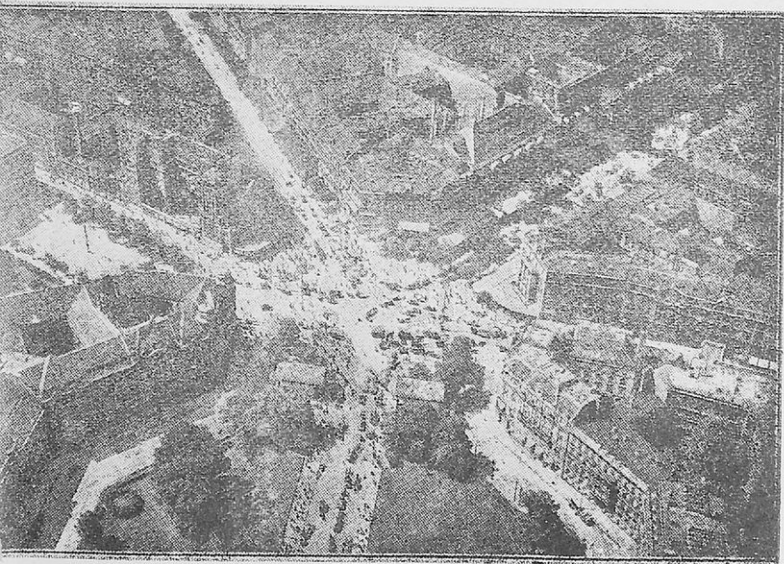
6. Ἀγγλικὴ βιομηχανικὴ πόλις, τὸ Λήδς.

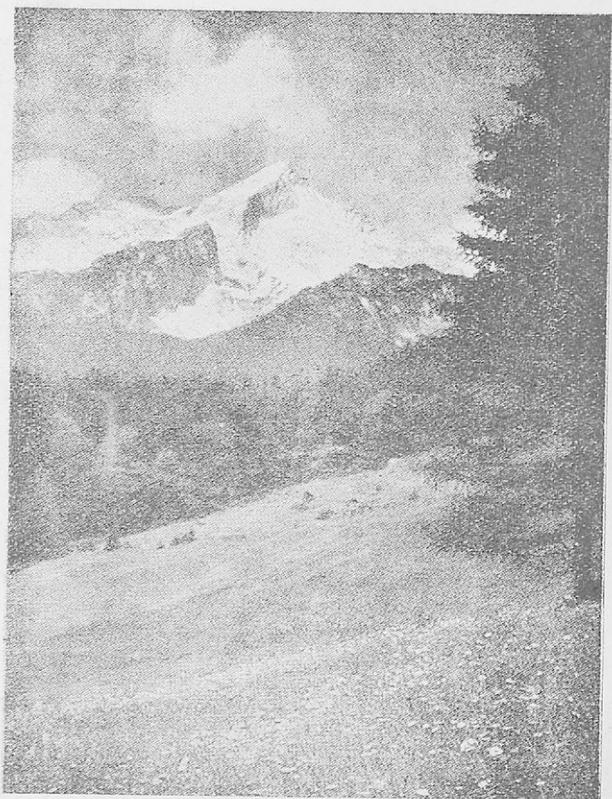
7. Ἡ πεδιάς τοῦ Βελγίου ὁμοιάζει μὲ ἀπέραντον κῆπον.

8. Διοχέτευσις τῶν ὑδάτων ἐν Ὁλλανδίᾳ δι' ἀνεμομύλων.

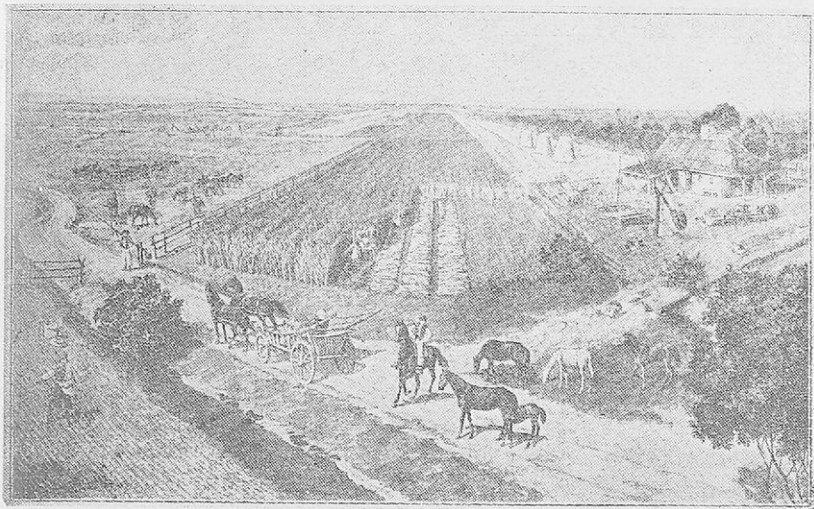
9. Ἡ πόλις τοῦ Πότσδαμ ἐν Βερολίνῳ.

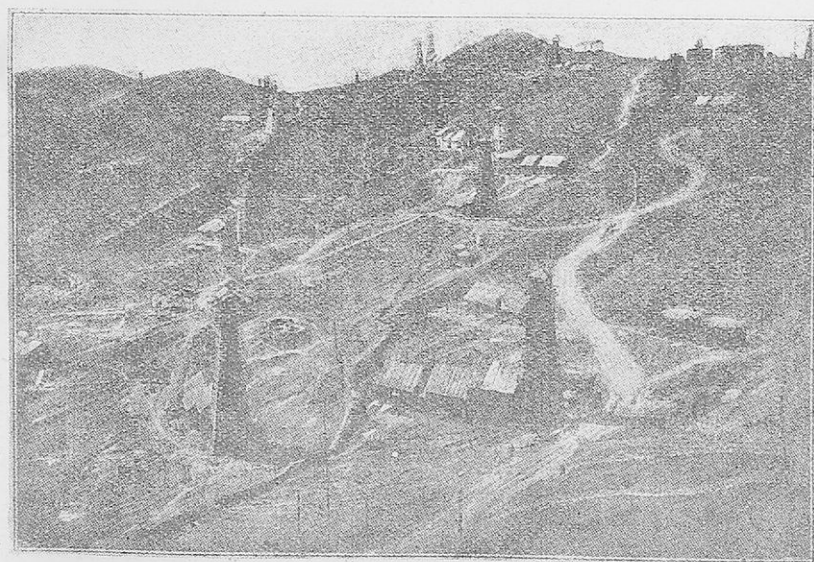
10α. Τοπίον τῶν ᾽Αλπεων.

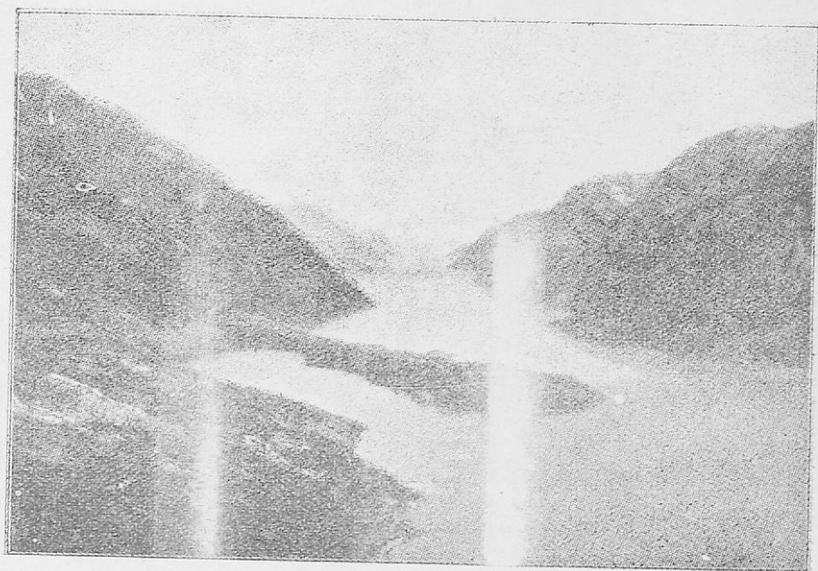
10β. Τοπεῖα τῶν ᾽Αλπεων.

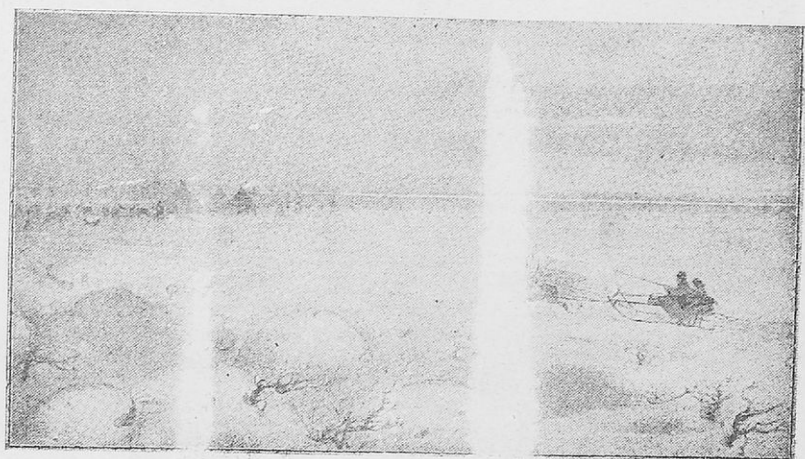
11. Ούγγρική πούστα παρὰ τὸ Σεγεδίν.

12. Πετρελαιοπηγαὶ τῆς Ῥουμανίας. Διὰ τρυπάνων, τὰ ὅποια εἶναι ἐγκατεστημένα ἐντὸς τῶν πύργων, τρυποῦν τὸ ἔδαφος πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ πετρελαίου, τὸ ὅποιον διὰ σωλήνων διοχετεύεται εἰς μεγάλας δεξαμενάς.

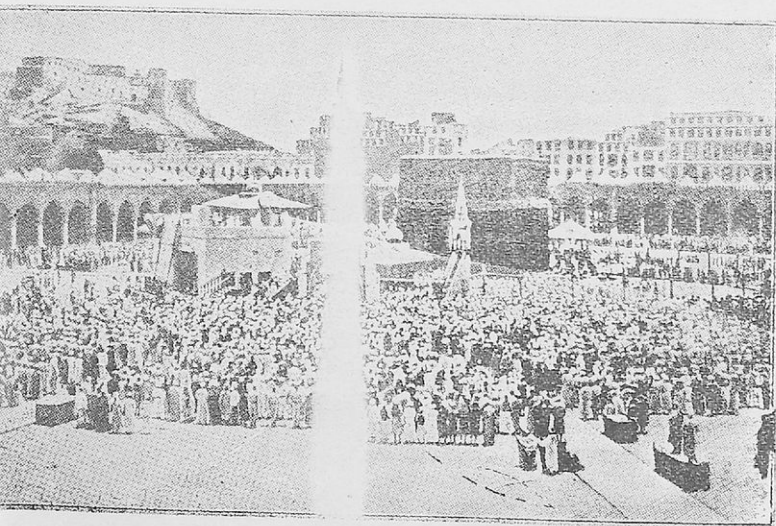
13. Φιόρδ της Νορβι

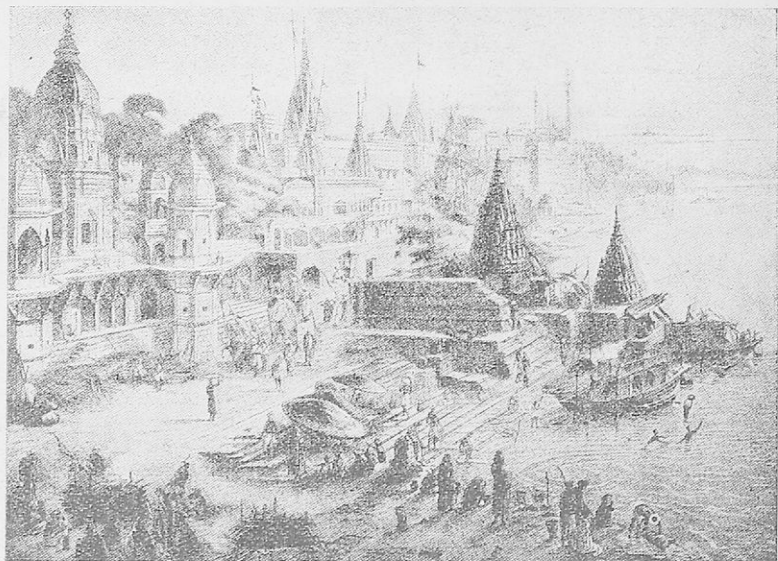
14. Όρος

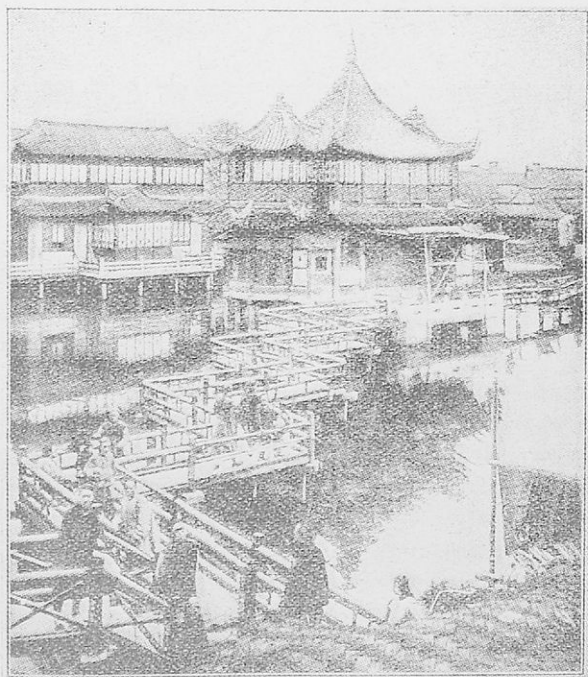
15. Τὸ Ἄραράτ τῆς Ἀρμενίας (5200 μ.).

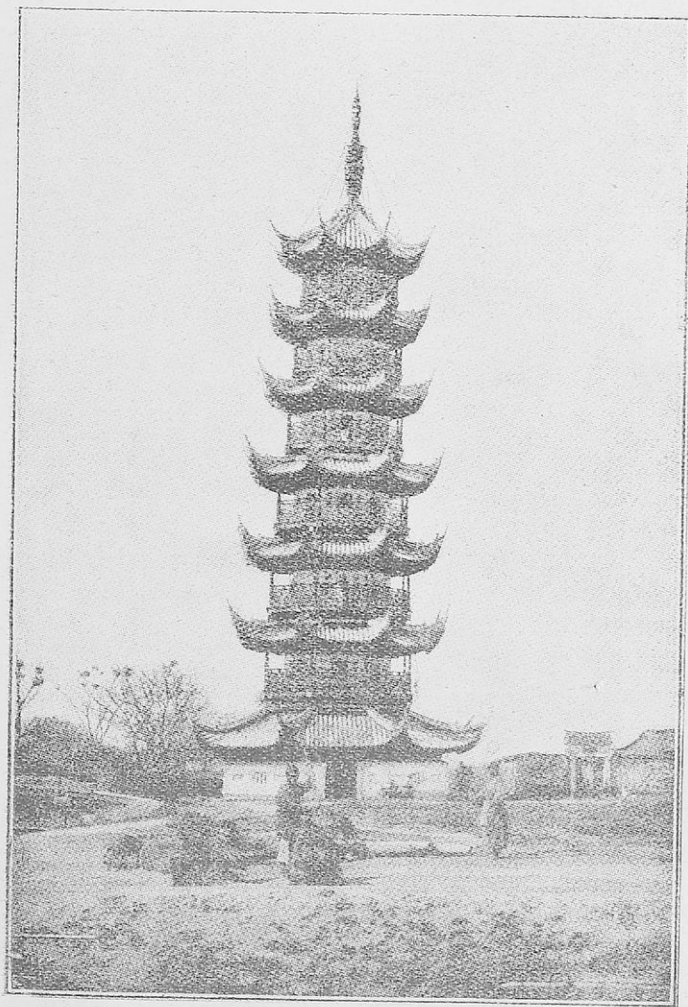
16. Προσκύνησι λίθου ἐν Μέκκᾳ.

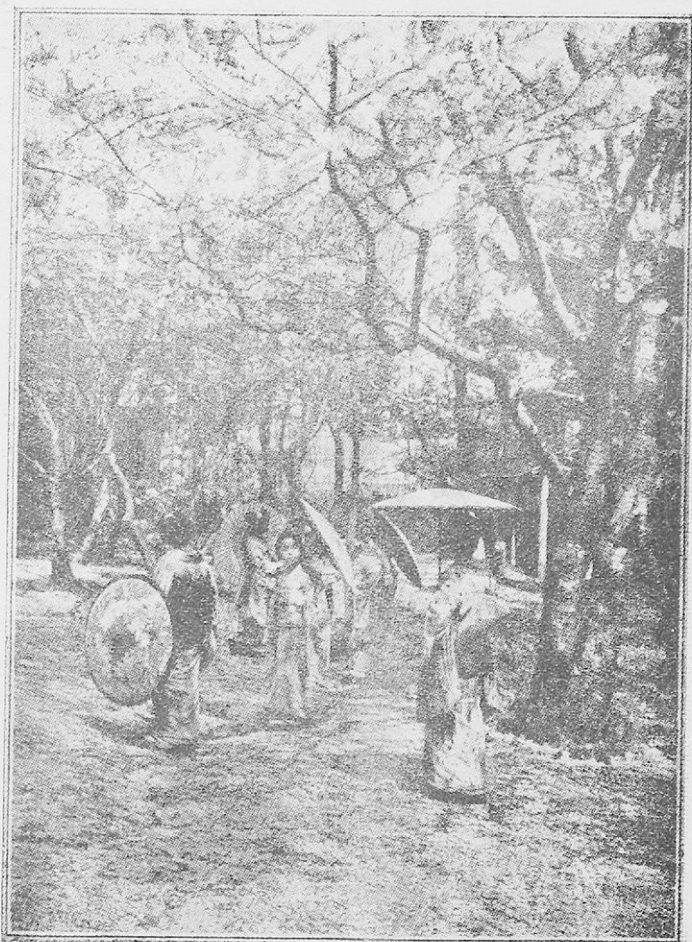
17. Βεναρές, ἡ ἱερὰ πόλις τῶν Ἰνδῶν, ἐπὶ τοῦ Γάγγου, μὲ ἄνω τῶν 1000 ναῶν.

18. Γέφυρα ἐν Σαγκάη, τῆς Κίνας.
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

19. Παγόδα ἢ ναὸς Κινεζικὸς.

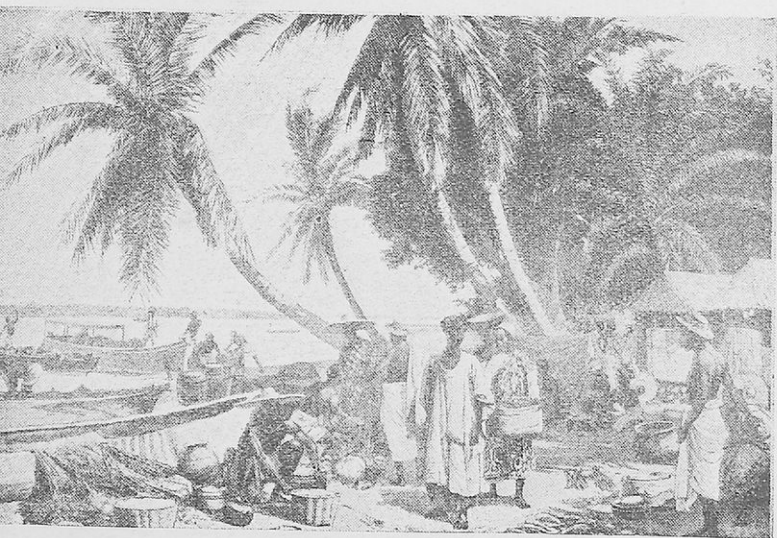

20. Ἰωνίδες εἰς ἐν ἧς οὐκ ἀπὸ
ἐορτάζεται ἐν Ἰωνίᾳ.

Ἡ ἀνθις τῆς κερασέας
καὶ πανηγύρεις.

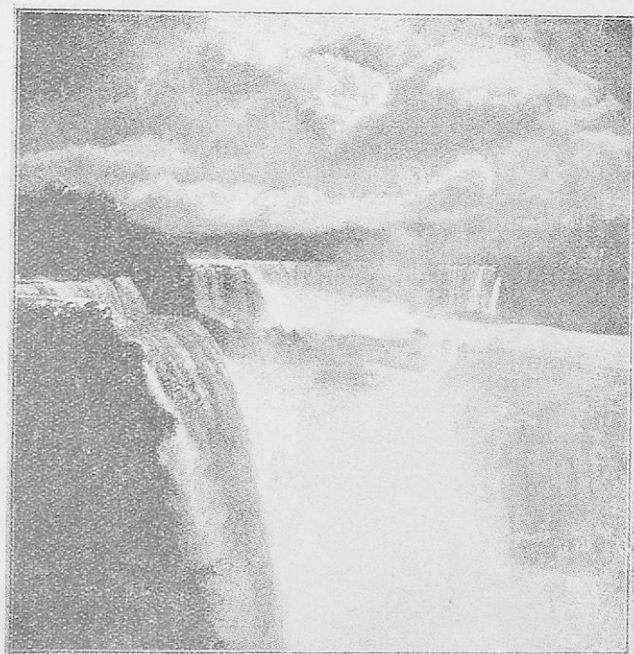
21. Ὁ Νεῖλος καὶ αἱ πυραμίδες τῆς Γκιζέχ.

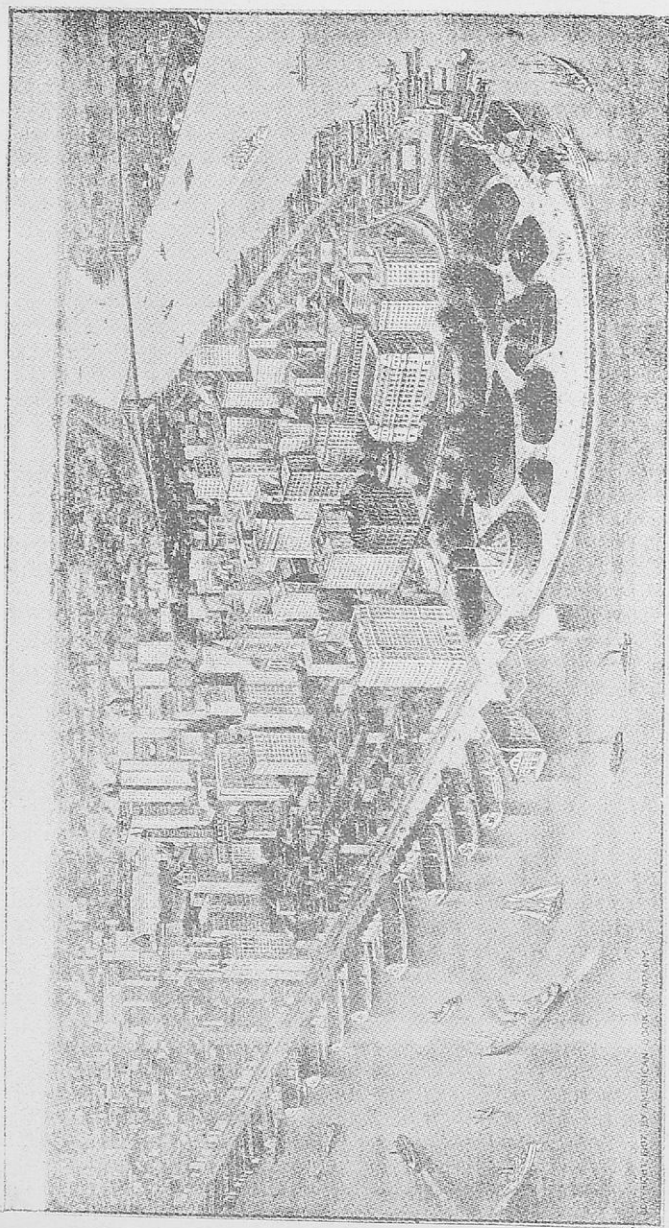
22. Ἀγορὰ ἐν Ἀνω Γουίνεα: ψάρια, ἀλεῦρι, λάδι καὶ κρασί ἀπὸ φοίνικας, χύτρες, ψάθες κλπ. ἐκτίθενται πρὸς πώλησιν.

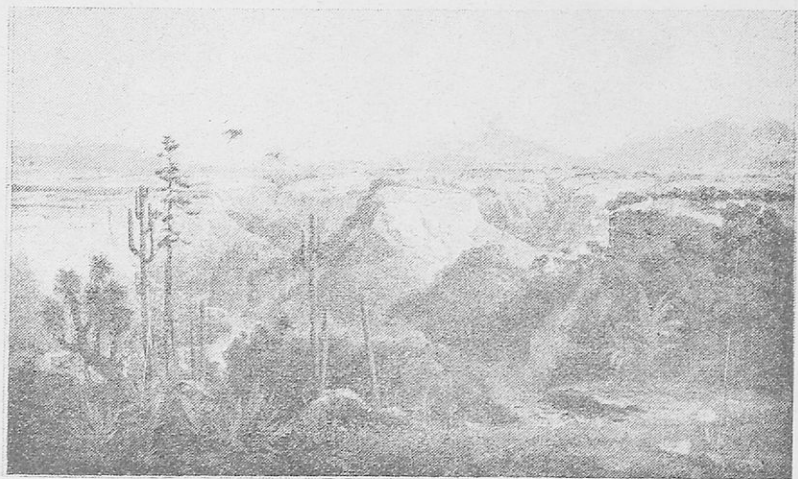
23. Τὸ ὄρος 'Ραίνιερ ἐν τῇ ὄροσειρᾷ τῶν Κασκαδίων τῆς Βορ. Ἀμερικῆς.

24. Ὁ καταρράκτης τοῦ Νιαγάρα.

25. Ἡ Νέα Ὑόρκη τῆς Ἀμερικῆς.

26. Μεξικόν. Ὀροπέδιον τῆς Ἀναχουάκ. Εἰς τὸ βάθος ἡ κορυφή τῆς Ὀριζάβας ὑψοῦται εἰς 5600 μ.

27. Χιμποράσσο, τὸ ὑψηλότερον (6300 μ.) ἠφαίστειον εἰς τὴν χώραν τοῦ Ἰσημερινοῦ τῆς Ἀμερικῆς.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Πρὸς τὸν κ. Γ. Α. Μέγαν καθηγητὴν

Ἀνακοινούμεν ὑμῖν, ὅτι δι' ἡμετέρας πράξεως τῇ 12 τοῦ
λήξαντος μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 27 τοῦ αὐτοῦ δημοσιευθείσης
ἐν τῷ ἐπ' ἀριθ. 41 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως
ἐνεκρίθη τὸ βιβλίον ὑμῶν **Γεωγραφία** διὰ τὴν 6' τάξιν τοῦ Ἑλλη-
νικοῦ σχολείου διὰ μίαν δεκαετίαν λογιζομένην ἀπὸ τοῦ σχολι-
οῦ 1927—28 ἐπὶ τὸν ὅρον ὅπως συμμορφωθῇτε πρὸς τὰ ἐν
ταῖς σχετικαῖς ἐκθέσεσιν ὑποδείξεις τῆς κοιτικῆς ἐπιτροπείας.

Ἐντολὴ τοῦ Ὑπουργοῦ

Ὁ Διευθυντὴς

Ε. ΚΑΚΟΥΡΟΣ

Κ. ΚΑΜΠΕΡΗΣ

Συνεπείᾳ τῆς ἀπὸ 17 Σεπτεμβρίου 1926 πράξεως τοῦ Ὑπουρ-
γοῦ τῆς Παιδείας καὶ τῶν Θρησκευμάτων ἀνδάνεται ἡ τελικὴ τιμὴ
τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῶν σχολείων τῆς μέσης καὶ δημοτικῆς
ἐκπαιδεύσεως κατὰ 20% ἐφ' ὅσον ταῦτα μεταφέρονται ἐκ τῆς
πόλεως ἐν ᾗ ἐξεδόθησαν, εἰς ἄλλας πόλεις.

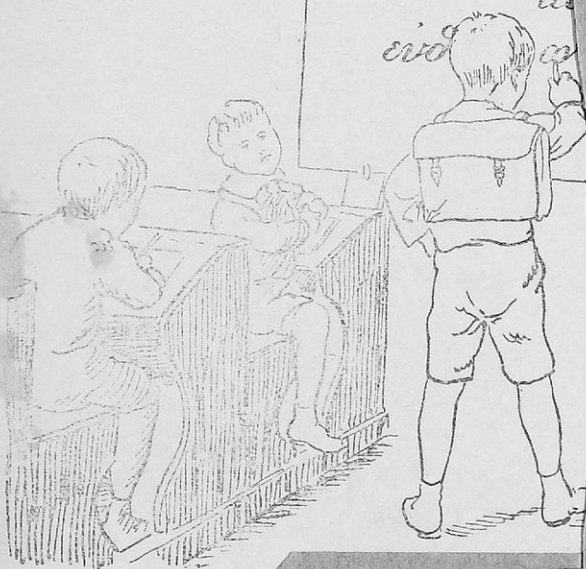
Τὸ
καὶ α

ΣΤΟ ΧΑΡΙΤΟΥΠΟΛΕΙ

ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛ

ΚΑΤΘΟΙ
ΝΟΜΑΡΧΙΑΣ

εἶναι τὸ
παρτίερ
μ
εἶναι α

2503